

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Г. П. Журавель

П. Я. Хомин

**САМОВЧИТЕЛЬ
З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
ЗА СТАНДАРТАМИ**

Навчальний посібник

Київ – 2006

УДК 657.471
Ж 72

Рецензенти:

*В. С. Рудницький, доктор економічних наук, професор,
Львівська комерційна академія*

*М. О. Данилюк, доктор економічних наук, професор,
Івано-Франківський Національний технічний університет нафти і газу*

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(лист №14/18.2 – 2247 від 18 жовтня 2005 року)**

Журавель Г. П., Хомин П. Я.

Ж 72 Самовчитель з бухгалтерського обліку за стандартами: Навчальний посібник. — К.: ВД «Професіонал», 2006. — 288 с.

ISBN 966-370-015-7

У першій частині самовчителя популярно викладено суть бухгалтерського обліку за новим планом рахунків та положеннями (стандартами), уведеними в Україні. Це дозволяє кожному читачеві сформувати цілісне уявлення про особливості бухгалтерського обліку діяльності підприємств.

Самовчитель призначений для студентів заочної форми навчання, а також підприємців, які мають обмаль часу для засвоєння його сутності за існуючими підручниками й посібниками.

Водночас він буде корисним кожному галузевому спеціалісту: будівельнику, інженеру, технологу, продавцю, які значну частину робочого часу витрачають саме на облік. Навіть такі працівники, як референт, секретар-друкарка, оператор комп'ютера значно краще виконують свої обов'язки, коли вони мають певні знання з бухгалтерського обліку.

Друга частина самовчителя знадобиться тим, хто має необхідні професійні знання, як своєрідний довідник з кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку.

УДК 657.471

© Журавель Г. Н., Хомин П. Я., 2006

ISBN 966-370-015-7

© ВД «Професіонал», 2006

Зміст

Вступ	4
Частина перша	6
Розділ 1. Документальне оформлення реєстрації підприємства	6
Розділ 2. Загальні питання організації обліку	12
Розділ 3. Облік необоротних активів	35
Розділ 4. Облік запасів	42
Розділ 5. Облік витрат на капітальні вкладення і виробництво продукції	56
Розділ 6. Облік готової продукції, товарів і реалізації	66
Розділ 7. Облік коштів	77
Розділ 8. Облік розрахунків.....	83
Розділ 9. Облік інших доходів і фінансових результатів ..	102
Розділ 10. Облік власного капіталу	106
Розділ 11. Облік забезпечення майбутніх витрат і платежів цільового фінансування	113
Розділ 12. Облік кредитів банку і фінансування	115
Розділ 13. Облік витрат за елементами	120
Розділ 14. Облік витрат діяльності	124
Розділ 15. Облік на позабалансових рахунках	132
Частина друга	138
Розділ 1. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій	138
Розділ 2. Кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку	154
Розділ 3. Нормативні документи	242
Післямова	281
Література	282

*Рахівництво є наукою, яка...
направляє адміністративні дії
на досягнення найбільшого
економічного ефекту...*

Дж. Россі

Вступ

На кожному підприємстві, поряд з менеджерами, завжди є не менш чисельний штат облікових працівників. Для перших робота других часто буває надзвичайно далекою і незрозумілою, але вона виявляється вкрай потрібною, оскільки виробництво не може ефективно функціонувати як без вмілого управління, так і чіткого бухгалтерського обліку. Це, мабуть, добре розуміли древні єгиптяни, що засвідчує папірус III тисячоліття до нашої ери, в якому наведені дані про оплату на будівництві колодязя: писець мав таку ж платню, як і начальник загону із 25 душ, і була вона вищою від отримуваної вільнонайманим робітником у 1,4 рази.

Бухгалтерський облік потрібний не тільки на великих підприємствах. Ринкові взаємовідносини настільки складні й багатогранні, що кожний підприємець, який займається бізнесом, не може обійтись без упорядкованих записів господарських операцій навіть без огляду на необхідність складання звітності, яку теж обов'язково треба подавати у визначені терміни і установи. За крилатим висловом засновника подвійної бухгалтерії Луки Пачолі (1445–1517): «Купець повинен вміти рахувати гроші. У того, хто цього робити не вміє, вони розлітаються, як мухи!», прихований глибокий смисл. Отож, для успішного бізнесу кожний підприємець повинен налагодити чіткий бухгалтерський облік своєї діяльності.

Але цьому протидіють щонайменше дві обставини. Перша, в певній мірі, об'єктивна — відносно висока вартість бухгалтерського обліку, особливо при залученні до його ведення професійних пра-

цівників зі сторони. Друга — психологічна налаштованість підприємців на завідому неможливість особистого засвоєння специфіки бухгалтерського обліку, на наш погляд, може вважатись суб'єктивною, бо практика засвідчує, що мільйони людей з цим справились і ця хитромудра наука стала для них звичайним ремеслом, професією. Таким чином, при певній наполегливості, нею може оволодіти кожний підприємець, адже будь-яка діяльність у сфері виробництва, торгівлі, будівництва, транспортних послуг теж вимагає багато зусиль, пов'язаних із набуттям специфічних знань, необхідних для її організації. Тим більше, що окрім своїх бажань, у повсякденній діяльності всі підприємці виконують лівову частку бухгалтерських процедур, насамперед з організації первинного обліку господарських операцій, дістаючи, тим самим важливі навички, які при доповненні специфічними знаннями, дозволяють досить швидко оволодіти загальною методикою ведення бухгалтерського обліку. В результаті цілком можна обійтись власними силами щодо його налагодження, що особливо актуальне для підприємців-початківців із невеликим стартовим капіталом.

Проте самостійне вивчення бухгалтерського обліку за існуючими посібниками і підручниками досить проблематичне, оскільки в них передусім, ускладнено виклад матеріалу; він, як правило, надто об'ємний, що зумовлює необхідність багатогодинних лекцій і практичних чи семінарських занять для його опанування. Якщо з позицій підготовки студентів денної форми навчання це виправдано, адже в навчальних планах для вивчення цього предмету відводиться декілька семестрів, то для заочників та підприємців такий спосіб засвоєння специфіки бухгалтерського обліку неприйнятний, що й зумовило навмисно спрощений виклад азів бухгалтерського обліку у цьому самовчителі. Тим не менше, уважне прочитання й обдумування викладеного в поєднанні із запам'ятовуванням необхідного мінімуму, дозволяє кожному студенту чи підприємцю сформувати цілісне уявлення про специфіку методики бухгалтерського обліку, достатнє для його самостійного ведення в будь-якій галузі діяльності.

ЧАСТИНА ПЕРША

Розділ 1

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ РЕЄСТРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Бухгалтерський облік забезпечує сукупність уявлень про діяльність підприємства, на основі чого можна вживати дійових заходів щодо забезпечення повнішого використання нереалізованих можливостей для підвищення її ефективності у майбутньому. Як зазначав Вінченцо Джітті (1856–1945), рахівництво — це дзеркало минулого, керівник майбутнього, порядок у всіх сферах господарства, статистика та історія підприємства. Першим етапом організації облікового процесу на будь-якому новоствореному підприємстві є документальне оформлення його реєстрації в органах виконавчої влади. До цього треба ставитись дуже відповідально, бо наступна робота з обліку діяльності підприємства багато в чому залежить від того, як саме оформлено реєстраційні документи. Насамперед, мова йде про організаційно-правовий статус підприємства, адже вимоги щодо ведення бухгалтерського обліку залежать від того, віднесено воно до категорії малих, чи зареєстровано як діяльність підприємця без створення юридичної особи. Важливим є визначення у статуті видів діяльності малого підприємства, які воно буде здійснювати в майбутньому, оскільки це пов'язано з особливостями податкового обліку: отриманням ліцензій, дозволів, патентів, тощо.

Таким чином, для реєстрації малого підприємства в першу чергу необхідно мати статут. Його завіряють нотаріально, причому треба подбати про наявність декількох примірників — не менше п'яти, оскільки його оригінали або копії, засвідчені нотаріально, подаються в органи виконавчої влади, де реєструється мале підприємство.

Зокрема, виконкому міської ради народних депутатів (в містах де є райони — районної ради) необхідно подати два оригінали й одну копію статуту. Разом із ним в оригіналі та копії треба подати й документ, що засвідчує наявність приміщення, де буде розміщене підприємство (договір оренди, акт на право власності тощо), оригінал та чотири копії реєстраційної картки (її отримують в цьому ж органі), дві квитанції про внесення плати за державну реєстрацію. Якщо мале підприємство розміщене в інших населених пунктах (селах, селищах), ці документи подаються у відповідну районну державну адміністрацію. В цих же органах проводиться державна реєстрація підприємств, які не створюють малого підприємства — т. зв. фізичних осіб. Оскільки статут для фізичної особи не потрібний, то для реєстрації подаються лише ксерокопія довідки про внесення до Державного реєстру фізичних осіб, оригінал і чотири копії згаданої реєстраційної картки, дві фотографії 3x4, два примірники квитанції про оплату за державну реєстрацію. При поданні цих документів треба пред'явити паспорт.

В органі державної реєстрації (виконкомі відповідної ради народних депутатів або районній держадміністрації) відразу ж треба записати присвоєний підприємству ідентифікаційний код, який необхідно отримати в обласному управлінні статистики, яке видає довідку про включення до Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України.

Для цього тут заповнюється спеціальна облікова картка, до якої додається оригінал статуту малого підприємства, оригінал та ксерокопія свідоцтва про державну реєстрацію, отриманого у виконкомі чи держадміністрації, а також квитанція про сплату послуг за видачу довідки про включення малого підприємства до згаданого Єдиного реєстру (ЄДРПОУ).

Якщо мале підприємство чи фізична особа — підприємець буде торгувати за готівку, упродовж 10 днів з моменту отримання свідоцтва про державну реєстрацію, треба стати на облік у районній (міжрайонній) податковій інспекції, до якої вони територіально належать.

Для цього подається заява належної форми: малим підприємством — ф. № 1-00П, підприємцем — фізичною особою — ф. № 5-0ПП, до якої додається оригінал та копія свідоцтва про державну реєстрацію. Мале підприємство, окрім цього, подає оригінал та копію статуту з відміткою виконкому ради народних депутатів (райдержадміністрації) про реєстрацію, оригінал та копію документа, що підтверджує його юридичну адресу, копію довідки про внесення до Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України.

Необхідно також пред'явити паспорт, ксерокопію довідки про присвоєння ідентифікаційного коду (якщо на малому підприємстві, крім засновника, є директор та головний бухгалтер — вони теж повинні пред'явити такі документи).

Проте на облік у податковій інспекції повинні стати також ті підприємці (юридичні й фізичні особи), у яких обсяг оподатковуваних операцій (виручки від продажі) за останні 12 місяців перевищив 3600 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (хоч такий мінімум починаючи з 1 січня 2004 р. не існує, до уваги беруть колишню його суму — 17 грн x 3600 = 61.2 тис. грн). Термін подання заяви ф. № 1-ОПП чи № 5-ОПП в цьому випадку — не пізніше 20 днів після досягнення такого обсягу виручки за попередні 12 місяців.

Водночас будь-який підприємець може зареєструватись як платник податку на додану вартість за власним бажанням, що нерідко є на практиці, адже в такому разі він має право виписувати податкові накладні, що є суттєвою привабливою перевагою у взаємовідносинах з покупцями, особливо тоді, коли здійснюється продаж товарів, отриманих від постачальників.

Хоч для реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності цього поки що достатньо, перед її початком треба визначитися, як вона буде оподатковуватись. Якщо підприємець обирає спрощену систему оподаткування (це можна зробити при чисельності працівників не більше 10 осіб та виручки не більше 500 тис. грн на рік) шляхом сплати єдиного податку, він повинен подати податковій інспекції заяву встановленої форми на отримання Свідоцтва про сплату Єдиного податку,

у якій вказати прізвища, ім'я, по батькові членів своєї сім'ї, які будуть працювати з ним, а також найманих працівників, і отримати на них довідки про трудові відносини (бланки заяв та довідок є в податковій інспекції). Щороку, не пізніше, як за 15 днів до початку кварталу треба подавати заяву на продовження терміну дії Свідоцтва про сплату Єдиного податку. Якщо термін його дії закінчився, Свідоцтво разом із Довідками не пізніше 5-ти днів треба повернути в податкову інспекцію.

Поряд із цим підприємці — платники податку на додану вартість повинні зареєструватись у податковій міліції, куди подають такі ж документи, що й у податкову інспекцію та ксерокопії паспортів і довідок про присвоєння ідентифікаційних номерів з ДРФО директора, головного бухгалтера чи підприємця — фізичної особи.

Далі мале підприємство, підприємець — фізична особа, незалежно від того, використовує він чи ні найманих працівників, реєструється в Пенсійному фонді. Для цього подаються такі документи:

- заява встановленої форми (її отримують у Пенсійному фонді);
- копія свідоцтва про державну реєстрацію, отримана у виконкомі ради народних депутатів чи райдержадміністрації і завірена нотаріусом;
- копія довідки про внесення до ЄДРПОУ, отримана в облстатуправлінні (замість неї підприємець — фізична особа подає копію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера з ДРФО), завірену нотаріусом.

Додатково підприємець — фізична особа, який використовує найманих працівників, повинен подати копії трудових контрактів, укладених з ними.

Варто мати на увазі, що кожний найманий працівник (включаючи членів сім'ї підприємця) повинен мати на робочому місці Довідку про трудові відносини з підприємцем — платником Єдиного податку, яка встановлена наказом ДПА України «Про затвердження змін та доповнень до форми Свідоцтва про сплату Єдиного податку та Порядку його видачі» від 28. XII.2001 р. Такі довідки отримують у податковій інспекції.

Аналогічний порядок реєстрації у Фонді соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонді соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, куди подаються такі ж самі документи. Однак підприємці — фізичні особи, які не використовують найманих працівників, тут реєструються лише добровільно. Причому копії свідоцтв та довідок можна завірити в цих фондах безпосередньо (приймаються також нотаріально засвідчені).

Для реєстрації в останніх двох фондах підприємець — фізична особа, який не використовує найманих працівників, але вирішив зареєструватись добровільно, подає заяву встановленої форми та копію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера з ДРФО.

Малі підприємства, а нерідко й підприємці — фізичні особи потребують для здійснення своєї діяльності виготовити печатку та штампи. Для цього треба подати заяву на отримання дозволу рай(міськ) відділу міліції, у якій вказують юридичну адресу малого підприємства (місце знаходження підприємця — фізичної особи), прізвище, ім'я, по батькові, інші паспортні дані особи, уповноваженої отримати дозвіл на виготовлення печатки та штампів, їхню кількість, а також уперше чи ні вони виготовляються. Якщо це робиться не вперше, вказують причину наступного виготовлення.

Заяву підписує директор малого підприємства, тут вказують прізвище, ім'я, по батькові та інші його паспортні дані (це ж саме стосується підприємця — фізичної особи).

До заяви додаються завірена нотаріусом копія свідоцтва про державну реєстрацію малого підприємства (підприємець — фізична особа додає копію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера з ДРФО), а також ескізи печатки і штампів у двох примірниках, затверджені підприємцем та квитанція про оплату видачі дозволу на їх виготовлення.

Наступним кроком є відкриття поточного рахунка в банку (обов'язкове для малого підприємства, за власним бажанням — для підприємця — фізичної особи). При цьому треба мати на увазі, що мова

йде про рахунок для проведення операцій з грошми, що пов'язані з підприємницькою діяльністю, бо з відкритого для особистих коштів, здійснювати розрахунки за нею не можна. Отже, в заяві на відкриття поточного рахунка підприємець повинен підтвердити своїм підписом факт ознайомлення з такою вимогою, встановленою Інструкцією «Про порядок відкриття і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», затвердженою правлінням Національного Банку України від 12. XI.2003 р. № 49. Бланк заяви, як і картку із зразками підписів та відбитком печатки (при її наявності) отримують у банку.

До заяви додають копію свідоцтв про державну реєстрацію малого підприємства або фізичної особи — підприємця у виконкомі ради народних депутатів (райдержадміністрації), районній (міжрайонній) податковій інспекції, міському (районному) Пенсійному фонді (при використанні найманих працівників — також у фонді соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань. Якщо ж підприємець — фізична особа не використовує праці найманих осіб, зазначеного свідоцтва він не подає, але зазначає це у рядку «Додаткова інформація» заяви на відкриття поточного рахунка. Всі копії треба завірити у працівника банку чи нотаріуса.

Якщо поточний рахунок відкривається на мале підприємство, треба подати також копію його статуту, завірену нотаріусом. Підприємець — фізична особа повинен подати копію паспорта та ідентифікаційний номер з ДРФО.

У випадку, коли, крім вже наявного поточного рахунка для здійснення операцій, пов'язаних із підприємницькою діяльністю, виникла потреба відкрити в цьому ж банку інший (наприклад, в іноземній валюті), достатньо подати заяву і картку із зразками підписів та відбитком печатки (для підприємців — фізичних осіб, які печатки не мають, достатньо власноручного підпису).

Номер відкритого поточного рахунка треба повідомити податковій інспекції на спеціальному бланку (його можна отримати там же) та Пенсійному фонду, іншим фондам соціального страхування, в яких зареєструвався підприємець.

Аналогічним є оформлення діяльності інших підприємств, які за своїм статусом не належать до суб'єктів малого бізнесу, що у сучасних умовах здебільшого відбувається внаслідок реформування власності вже діючих. Хоча таке підприємство й було зареєстроване, однак при будь-яких змінах, включаючи навіть зміну назви, оформлення документів здійснюється за викладеним порядком.

Розділ 2

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ

Існує уявлення, що бухгалтерський облік дуже складний, його важко вивчити. Насправді особливості обліку можна досить швидко опанувати, якщо прикласти трохи наполегливості. Адже бухгалтерський облік ґрунтується на звичайній логіці мислення. Він простіший, наприклад, за математику, хоч основу сучасної системи бухгалтерського обліку заклав саме математик Лука Пачолі. Математику ж у обов'язі середньої школи засвоюють, як правило, всі учні.

В той же час у наявних підручниках суть обліку настільки завуальована його специфічними особливостями, що цей матеріал самостійно засвоїти неможливо. При їх укладанні проігноровано основний дидактичний принцип — істину, як і клин, не можна вбити широким кінцем. Адже спочатку був буквар, потім читанка, далі граматики, а не все відразу. Так само вивчення вищої математики ґрунтується на засвоєнні арифметики.

Водночас організація обліку передбачає знання і застосування необхідних специфічних категорій, методів і прийомів. Зокрема, треба мати на увазі, що будь-які господарські операції, які здійснюються, повинні бути відображені в первинних документах у певних вимірниках. Для цього застосовуються такі вимірники: натуральні,

трудові, грошові та умовні. Якщо мова йде про виконані роботи, кількість продукції чи інших засобів, площу землі, то в цьому випадку застосовують натуральні вимірники. Наприклад, кілограми, центнери, тонни, штуки, гектари тощо.

Трудові вимірники застосовуються для обліку праці працівників підприємства: людино-день, людино-година. На їх основі та з використанням натуральних вимірників можна визначити рівень продуктивності праці при виробництві продукції.

Умовні вимірники застосовуються для обліку виконаних різноманітних робіт, коли натуральні показники для цього не підходять. Наприклад, обсяг роботи для перевезення вантажів залежить як від маси вантажу (тонн), так і віддалі перевезення (км). Тому тут використовують умовний показник — тонно-кілометр, який є добутком перших двох натуральних показників. Подібним чином визначають умовні еталонні гектари для обліку роботи тракторів. Окремі умовні показники визначені, виходячи з фізичних закономірностей: кіловат-година, кінська сила, калорія і т. п.

У багатьох випадках грошовий вимірник застосовується разом з натуральним і трудовим. Наприклад, витрачено 31 ц цементу на суму 3600 грн; нараховано за 26 людино-днів оплати праці на суму 397 грн тощо.

Обов'язковою умовою чіткої організації бухгалтерського обліку є забезпечення відображення кожної господарської операції у відповідних документах. Тільки бухгалтерський документ є письмовим доказом здійснення господарської операції, а після її виконання — з відповідними відмітками і підписами осіб, які здійснили операцію, стає письмовим доказом її проведення. Наприклад, платіжне доручення спочатку є розпорядчим документом на перерахування банком грошей з рахунка, а після здійснення цієї операції — з відміткою банку стає виправданим (виконавчим) документом.

На основі записів у первинних документах можна одержати дані про господарські операції за кожний окремий відтинок часу. Щоб мати інформацію про загальні зміни в засобах підприємства і джерелах

їх утворення за тривалий період і в цілому за кожним видом, необхідно використовувати рахунки бухгалтерського обліку. Схематично рахунки можна зобразити як двосторонню таблицю. Ліву частину прийнято умовно позначати як «дебет», а праву — «кредит».

Дебет 10 «Основні засоби» Кредит

Кожний рахунок призначений для обліку певних засобів чи джерел їх утворення. Тому вони мають відповідні назви. Для скорочення бухгалтерських записів рахункам присвоєно шифри, які швидко засвоюються, і відпадає потреба писати повні назви рахунків, обмежившись скороченим записом взаємозв'язку рахунків у вигляді формул. Наприклад, видача 560 грн оплати праці готівкою з каси повністю записується як дебет рахунка «Розрахунки з оплати праці» і кредит «Каса», або Д66 — К30 — 560 грн, що є одним і тим же, оскільки перший рахунок має шифр 66, а другий — 30.

З історії розвитку бухгалтерського обліку відомі так звані проста (уніграфічна) і подвійна (діаграфічна) системи обліку. Майже 500-літня практика ведення бухгалтерського обліку за подвійною системою записів довела її переваги.

Суть подвійної системи записів у тому, що кожна господарська операція відображається у взаємозв'язку на двох рахунках: за дебетом одного і кредитом іншого. Це зовсім не означає, що кожен цифру потрібно писати двічі. Розроблені реєстри обліку шахової форми (журнали-ордери, обігові відомості) забезпечують подвійний запис господарських операцій без відображення їх двічі. Досягається це записом відповідних сум на перетині горизонтальної і вертикальної ліній з назвою рахунків, що взаємодіють (кореспондують) між собою внаслідок здійснення господарської операції.

Наприклад, наведену вище господарську операцію на видачу 560 грн оплати праці схематично на рахунках можна зобразити так:

Д'	30 «КАСА»	К'	Д'	66 «РОЗРАХУНКИ З ОПЛАТИ ПРАЦІ»	К'
Залишок на 1.07.2004 р. <u>1200</u>			Залишок на 01.07.2004 р. <u>560</u>		
560			560		

У журналі-ордері цей запис буде проведений однією цифрою.

Журнал-ордер № 1

№ запису		З кредиту рахунка 30 «КАСА» в дебет рахунків				
А	Дата (період)	...	66
1	25.07.04		560			
	...					
	і т.д.					
	Всього					

Подвійний запис є надійним засобом виявлення допущених помилок. Він наочно показує зміни в засобах і джерелах підприємства, взаємозв'язок рахунків бухгалтерського обліку.

На кожному рахунку підраховують загальну суму записаних операцій — обіг і залишок. На основі записів початкових залишків із вступного балансу і господарських операцій, на рахунках бухгалтерського обліку кожне підприємство має можливість скласти на кінець місяця заключний баланс. Вступний баланс складається на підставі інвентарних описів засобів і джерел формування, які є на дату утворення підприємства.

Баланс побудовано у вигляді двосторонньої таблиці, ліву частину якої умовно називають активом, а праву — пасивом. Загальні

підсумки (валюта балансу) лівої (активу) і правої (пасиву) частин балансу завжди рівні між собою, оскільки кожна господарська операція одночасно відображається на двох рахунках способом подвійного запису. Відсутність такої рівності означає допущену помилку в записах чи підрахунках, яку виявляють і виправляють специфічними методами, що застосовуються в бухгалтерському обліку.

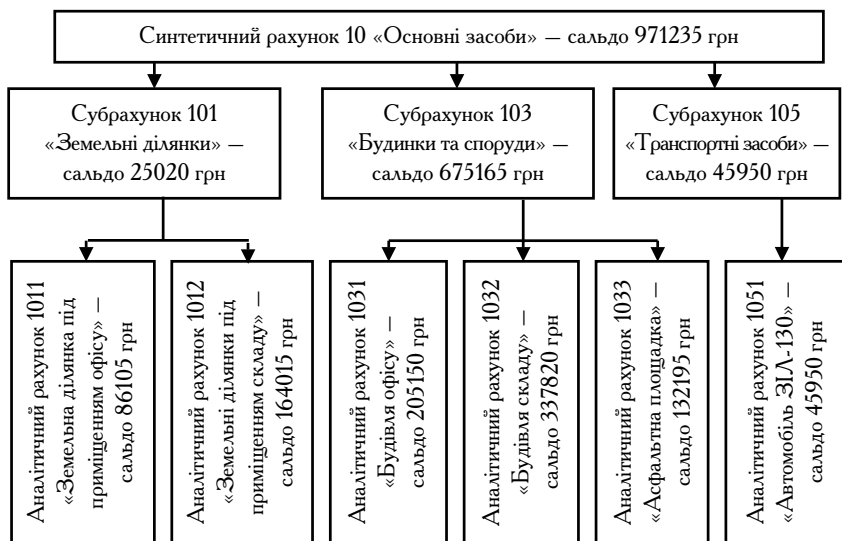
У балансі наводять залишки засобів і джерел підприємства на кожну звітну дату (на перше число наступного місяця).

Баланс підприємства на 1 січня 2004 р.

АКТИВ – засоби підприємства	Сума	ПАСИВ – джерела утворення засобів підприємства	Сума

В активі балансу розміщують дебетові залишки рахунків бухгалтерського обліку, які відображають засоби підприємства, а в пасиві — кредитові залишки на рахунках, які означають наявність джерел їх утворення.

У плані рахунків вказано синтетичні рахунки і субрахунки. В той же час в обліку застосовують аналітичні рахунки. Аналітичні рахунки найбільше деталізовані. Саме вони дають всесторонню, але вже узагальнену інформацію про засоби підприємства і джерела їх утворення, виробничі процеси, яка розрізнена у первинних документах. Як у первинних документах, так і на аналітичних рахунках, інформація наводиться з використанням натуральних, трудових або умовних вимірників, поряд із грошовими. Субрахунки дають підсумки за аналітичними рахунками, а синтетичні рахунки — результат за субрахунками. Інколи до синтетичного рахунка не відкривають субрахунків. В такому випадку підсумки аналітичних рахунків дають результат за синтетичним рахунком.

Рисунок 1.1

Взаємозв'язок синтетичних, субрахунків та аналітичних рахунків

Організація обліку передбачає суцільне документальне фіксування господарських операцій. Тому спрощено процес обліку виглядає як запис кожної господарської операції, що відбулася на підприємстві, в певних первинних документах. В залежності від специфіки об'єктів обліку, застосовуються різноманітні первинні документи (наприклад, для обліку готівки — прибуткові і видаткові касові ордери, а для обліку матеріалів — накладні і т. п.). Крім того, повторюваність господарських операцій протягом дня, місяця, року зумовлює як масовість записів у первинних документах, так і велику кількість останніх. Тому облік дещо ускладнюється, оскільки виникає потреба у групуванні і систематизації даних первинних документів у відповідних облікових реєстрах, адже тільки узагальнені дані можуть дати цілісне уявлення про результати виробничо-фінансової

діяльності підприємств, які в кінцевому підсумку відображаються у їхній звітності.

В цілому організація обліку полягає у тому, що дані первинних документів записують у реєстри аналітичного і синтетичного обліку, тобто, заносять на рахунки. Залежно від конкретних особливостей, записи в такі реєстри проводять або безпосередньо з первинних документів (наприклад, амортизацію основних засобів записують на підставі спеціального розрахунку), або ж попередньо складають проміжні реєстри — зведені документи: нагромаджувальні відомості, листки-розшифровки, накопичувальні журнали.

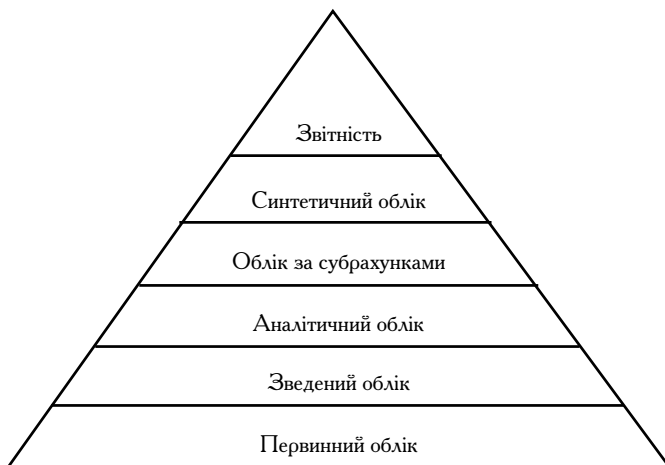

Рисунок 1.2

Схема узагальнення облікової інформації

Процес групування і систематизації даних про господарські операції, зафіксовані в первинних документах, у кожному конкретному випадку має свою специфіку, яка зумовлена потребами інформаційного забезпечення через узагальнену звітну інформацію

потреб управління підприємствами. Так, оскільки у звітності відображаються лише залишки коштів, облік їх ведуть таким чином, що поряд із забезпеченням чіткого контролю за збереженням грошей, їх цільовим і раціональним використанням, тут достатньо визначати сальдо за рахунками. Облік же витрат виробництва організовується так, щоб можна було мати звітну інформацію не тільки про загальну суму витрат (сальдо за рахунками) в цілому по підприємству, але в розрізі виробництв, а всередині них — за видами затрат. Проте загальний принцип групування і систематизації даних первинних документів має досить просту і разом з тим, чітку логічну схему, яку наочно можна проілюструвати на схемі.

Незалежно від об'єктів обліку, за цією схемою проводиться узагальнення даних первинних документів, хоч у кожному конкретному випадку відрізняються як первинні документи, так і реєстри зведеного і аналітичного обліку. Тільки реєстр синтетичного обліку — Головна книга, — є спільною для всіх рахунків, а значить, об'єктів обліку.

Так, за рахунком **30 «Каса»** дані первинних документів спочатку групують у касовій книзі, яку можна розглянути як реєстр зведеного обліку, і на основі відривного листка — звіту касира, переносять у реєстр аналітичного обліку — журнал-ордер № 1, звідки загальні підсумки, які синтезовані (узагальнені) в розрізі кореспондуючих рахунків, записують у реєстр синтетичного обліку — Головну книгу. Натомість за рахунком **20 «Виробничі запаси»** дані первинних документів групують у книзі чи картонці складського обліку, звідки записують у звіт про рух матеріалів — реєстр зведеного обліку. Підсумкові дані відображають у журналі-ордері № 10, звідки вже синтезовані дані знову ж у розрізі кореспондуючих рахунків переносять у Головну книгу.

Така логічна схема побудови обліку діє при застосуванні будь-якої форми обліку, в тому числі із застосуванням комп'ютерів на автоматизованих робочих місцях (АРМ) бухгалтерів.

Залежно від призначення, рахунки поділяють на активні і пасивні. Рахунки для обліку засобів підприємства активні, залишок на

них тільки дебетовий, надходження (збільшення) засобів завжди відображають за дебетом, а їхнє вибуття — за кредитом. Дебетовий залишок таких рахунків переносять у актив балансу.

Рахунки, призначені для обліку джерел засобів підприємства, пасивні. Залишок на них завжди кредитовий, надходження (збільшення) джерел засобів відображають за кредитом, а їхнє вибуття — за дебетом. Кредитовий залишок із таких рахунків переносять у пасив балансу.

Окремі рахунки можуть мати одночасно два залишки. Наприклад, рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами». Якщо окремі особи чи організації мають борг перед підприємством, загальна сума боргу як дебетовий залишок цього рахунка переноситься в актив балансу. Борги ж підприємства перед окремими особами чи організаціями відображають як кредитовий залишок, який переноситься в пасив балансу.

Загальний підсумок за аналітичними рахунками, який означає, відповідно, на дебеті суму боргу підприємств чи осіб за недержанні матеріали, роботи, послуги тощо, і на кредиті заборгованість підприємствам чи особам за одержані матеріали, роботи, послуги, на синтетичному рахунку показується як розгорнуте сальдо.

Назва аналітичного рахунку	Сальдо на 01.09.200 _ р., грн	
	дебет	кредит
Розрахунки з Лановецьким райпостачем за отриманим пальним		1212
Розрахунки з Лановецьким райенерго за виданим авансом	214	
Розрахунки з Кременецькою нафтобазою за претензією	619	
Розрахунки з Лановецькою аудиторською фірмою		420
Разом підсумок за синтетичним рахунком	833	1632

Вивчати план рахунків треба поступово, частинами. Скажімо, одного дня, — перший розділ, іншого — другий і т. п. Але наполегливо повторювати його. Бажано, щоб він був завжди під рукою, на видному місці. Тоді мимохіть зазирнувши в нього, прискорите вивчення. Вас повинно надихати те, що кожний, хто вивчав бухгалтерський облік (а це мільйони людей), знав напам'ять план рахунків.

Масовість операцій зумовлює помилки у їх записах через втому, неуважність, відволікання уваги тощо. Тому в бухгалтерському обліку застосовують певні способи виправлення помилок. Наприклад, замість «отримано 5000 грн з банку» помилково записано «здано 3000 грн у банк». Ця операція помилково відображена дебет 31, кредит 30 — 3000 грн, хоч має бути дебет 30, кредит 31 — 5000 грн. Таку помилку можна виправити коректурним способом при умові, що за поточний місяць записи не завершені, підсумки за всіма рахунками не підраховані. Це означає, що неправильний запис закреслюють і зверху записують правильні дані: дебет 30, кредит 31 — 5000 грн.

Якщо ж помилку виявлено після того, коли підсумки вже виведені за аналітичними і синтетичними рахунками, її виправляють методом «червоне сторно» або додатковою проводкою чи обидвома записами разом¹.

Наприклад, цю ж помилку можна виправити, ліквідувавши неправильний запис методом «червоне сторно»:

дебет 30, кредит 30 — 3000 грн

і записавши додатковою проводкою:

дебет 30, кредит 31 — 5000 грн.

Виявлення помилок проводиться шляхом перевірки записів на рахунках, звіряння тотожності залишків і обігів аналітичних і синтетичних рахунків, а також інвентаризації товарно-матеріальних цінностей, включаючи і основні засоби.

¹ «Червоне сторно» означає від'ємний запис. Відображається червоним кольором або обведенням неправильних даних рамочкою.

Інвентаризація — це перевірка наявності і стану товарно-матеріальних цінностей на підприємстві порівнянням у натурі з даними обліку. Вона дозволяє виявити фактичну наявність, забезпечити контроль за схоронністю, виявити зайві цінності, встановити їхню якість, перевірити умови зберігання, реальність вартості матеріалів, посилити облік.

Всі господарські операції записують у відповідній кореспонденції рахунків. Взаємозв'язок (кореспонденція) рахунків бухгалтерського обліку відображає суть господарських операцій. Тому важливо правильно встановити такий взаємозв'язок, оскільки в протилежному випадку буде допущено викривлення інформації, що поряд з помилками в обліку і необ'єктивним відображенням її у звітності, призводить інколи і до зловживань. Наприклад, замість віднесення виданих під звіт грошей кореспонденцією дебет субрахунка 372 «Розрахунки з підзвітними особами» і кредит рахунка 30 «Каса» інколи, з метою спрощення, окремі бухгалтери відразу списують витрачені суми на витрати виробництва на основі авансових звітів бухгалтерським записом дебет рахунків 23 «Виробництво», 91 «Загальноновиробничі витрати» чи ін. без відображення на рахунку розрахунків. В таких випадках спонтанно закладена як можливість помилок, так і навмисних перекручень, що зумовлює негативні наслідки, хоч і різні за суттю, але однаково неприпустимі.

Тому треба дотримуватись встановленої кореспонденції рахунків. Хоч різноманітність господарських операцій надто велика і до того ж вони специфічні на кожному підприємстві, однак за економічним змістом вони можуть бути класифіковані в певні узагальнені види, що дозволяє використовувати у практиці бухгалтерського обліку типову кореспонденцію рахунків. Більше того, всі господарські операції, що відбуваються у діяльності підприємств, можна логічно осмислити як видозміни засобів чи джерел їх утворення, які не зникають при цьому безслідно.

Так, при витрачанні цукру на виробництво цукерок він лише видозмінюється фізично, перейшовши з одного стану в інший. Отже,

логічно це можна розглядати як зменшення маси цукру і натомість збільшення маси цукерок. А звідси вже легко перейти до відображення цієї операції на рахунках бухгалтерського обліку за кредитом 20 «Виробничі запаси» (зменшення маси цукру) і дебетом 23 «Виробництво» (збільшення витрат на виробництво цукерок). Звичайно, наведена схема має дещо метафізичний характер, оскільки не всі господарські операції можна так спрощено розглядати. Але розуміння економічної суті господарських операцій дозволяє безпомилково визначити взаємозв'язок рахунків і відобразити його їхньою кореспонденцією.

Правда, заради об'єктивності треба підкреслити, що лише на основі логіки складати правильну кореспонденцію не завжди можна. Наприклад, зараз передбачено, що адміністративні витрати обліковуються на рахунку 92 і списуються за рахунок прибутку, а не включається до виробничої собівартості продукції, як було раніше.

Певною мірою такі бухгалтерські проводки є алогічні, тому кваліфікований бухгалтер повинен постійно слідкувати за змінами в обліку. В більшості ж випадків можна скористатись типовою кореспонденцією рахунків¹. Але в першу чергу необхідно знати, на яких рахунках обліковуються ті чи інші засоби або джерела підприємства. Лише такі знання можуть бути своєрідним «кодовим ключем» до кореспонденції рахунків. У зв'язку з цим знання плану рахунків та їх характеристики є тим мінімумом, який дає можливість сформулювати необхідні навички і вміння для роботи в галузі обліку.

Водночас підприємці не завжди мають достатньо часу для смислового обдумування господарських операцій. Тому це можна відкласти на кінець місяця, коли буде проводитись узагальнення записів на рахунках бухгалтерського обліку. Але доцільно реєструвати всі господарські операції відразу після їх здійснення, що дозволить

¹ Оскільки господарські операції дуже різноманітні, кореспонденція рахунків, мабуть, є найважчою для засвоєння. Навіть кваліфіковані бухгалтери нерідко плутаються в ній. Тому в цій книзі наводяться найбільш суттєві взаємозв'язки рахунків. Для професіоналів з бухгалтерського обліку можна скористатися рекомендованими джерелами, де викладено типову кореспонденцію господарських операцій.

систематизувати облік. Для цього можна скористатись таким реєстраційним журналом.

Реєстраційний журнал*

«Нектар» (Грицюка В.С.) за травень 200__ р.
мало́го підприємства (підприємця) місяць

№ запису документа	Зміст документа	Дебет	Кредит	Сума, грн
1. Накладна № 26 від 06.05.0__р	Отримано цукор – 2,5 ц від Збаразького цукрозаводу			500.00
2. Рахунок № 63 від 10.05.0__р.	Надійшов рахунок на послуги від Лановецького райвузла зв'язку і т.д.			120.00

* Взірець реєстраційного журналу

Хоч тут і пропущено кореспонденцію рахунків, однак її легко можна записати при нагоді за типовими блоками, що наведені у відповідних розділах опорного конспекту. Якщо ж підприємець користується послугами професійного бухгалтера, цей журнал теж допоможе йому забезпечити чіткий облік, адже при цьому зводяться до мінімуму помилки, зумовлені втратою первинних документів чи іншими причинами.

Здебільшого підприємницька діяльність здійснюється за класичними формулами: гроші-товар-гроші; чи гроші-запаси-виробництво-продукція-реалізація-гроші. Тому, як правило, бухгалтерський облік тут починається з відображення готівки, яка використовується в якості стартового капіталу. Насамперед підприємець витрачає гроші на оплату послуг із реєстрації, отримання дозволу на виготовлення печатки і штампів, відкриття рахунка в банку. Хоч ці кошти є власними (особистими), але майбутньому їх буде віднесено до витрат, пов'язаних із підприємницькою діяльністю. Тому відразу після оплати цих послуг треба скласти авансовий звіт (його форма затверджена Державною податковою адміністрацією

України) і прикласти до нього всі квитанції. Після того, як мале підприємство (підприємець) зареєструється, всі ці витрати можна буде компенсувати. Варто одразу ж записати дані авансового звіту в реєстраційний журнал, щоб потім можна було легко встановити суму таких витрат.

Наведений реєстраційний журнал є допоміжним. Залежно від специфіки діяльності підприємця, він може вибрати таку систему реєстрів для відображення операцій своєї діяльності на рахунках бухгалтерського обліку, яка йому найбільше підходить.

Найпростішим є ведення бухгалтерського обліку в Книзі обліку доходів і витрат, що передбачена Указом Президента України «Про спрощену форму оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 28.06.1999 р. № 746. В ній хронологічно, тобто за датами здійснення операцій, відображають витрати на виробництво продукції, суму виручки (доходу) та відображають чистий дохід, за якими нараховується єдиний податок. При цьому тут не використовуються рахунки бухгалтерського обліку, отже, немає потреби вказувати їхню кореспонденцію. Однак це можуть робити лише підприємці (фізичні особи), з якими у трудових відносинах протягом року перебуває не більше 10 осіб (включаючи членів їх сімей), а обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за календарний рік не перевищує 500 тис. грн. Для малих підприємств чисельність працюючих обмежується 50 особами та 1 млн грн виручки.

Записи в Книзі обліку доходів і витрат ведуть¹ на підставі відповідних первинних документів: товарно-транспортних накладних, актів про виконані роботи, прибуткових і видаткових касових ордерів, платіжних доручень тощо.

¹ Підприємці — фізичні особи, які здійснюють продаж товарів (крім лікєро-горілочаних та тютюнових виробів) та сплачують фіксований податок або торгують за патентом. Книгу обліку доходів та витрат ф. 10 не ведуть, але щокварталу подають до податкової інспекції Декларацію про доходи.

**Затверджено наказом
Державної податкової адміністрації України
від 13 жовтня 1998 р. № 477
(в редакції наказу
Державної податкової адміністрації України
від 12 жовтня 1999 р. № 554)
Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
19 жовтня 1999 р. за № 713/4006**

**КНИГА
ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ СУБ'ЄКТА
МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА –
ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ, ЯКА ЗАСТОСОВУЄ СПРОЩЕНУ
СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ
НА 200 __/200 __ РОКИ**

Державна податкова адміністрація (інспекція) _____

Суб'єкт малого підприємництва – юридична особа _____

(назва)

ідентифікаційний код за ЄДРПОУ

(адреса, телефон)

Номери розрахункових, поточних та інших рахунків, відкритих в установах банків

№ п/п	Дата та номер банківського або касового документа	Сума виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) грн	Сума виручки від реалізації основних фондів, грн	Позареалізаційні доходи та виручка від іншої реалізації, грн	Загальна сума виручки та позареалізаційних доходів, грн (гр.3+4+5+)	Загальна сума витрат, здійснених у зв'язку з веденням господарської діяльності, грн
	Разом за 3 міс. 200__р.	102850	19126	446	122422	109850
	1. 12.04	5420	–	–	5420	3250
	2. 30.04	2640	–	105	2745	2205

Книгу прошнуровують, нумерують сторінки, на останній із них зазначають загальну кількість сторінок Книги та завіряють печаткою і підписом керівника підприємства та печаткою органу державної податкової служби, в якому підприємство зареєстроване. Якщо Книга закінчиться, то слід завести нову. При цьому дата першого запису в новій Книзі повинна припадати на день, що настає за останнім днем запису, зробленого в попередній Книзі.

Основні правила внесення записів до Книги такі:

1. Касовий метод. Це означає, що доходи і витрати відображають у Книзі не в момент їх нарахування, а на дату надходження або витрачання коштів (готівкових і безготівкових). Наприклад, заробітну плату, нараховану за жовтень 200__ року і видану працівникам підприємства в листопаді, необхідно відобразити в гр. 7 Книги в листопаді — на дату виплати з каси підприємства або перерахування на особовий рахунок працівника в банку. Заборгованість, нараховану в бухгалтерському обліку за відвантажену в січні продукцію (виконані послуги), до Книги не записують, а показують як виручку в тому місяці, в якому будуть отримані гроші. У той же час передоплату, що надійшла за продукцію, яка підлягає відвантаженню, або за ще невиконані роботи (послуги), треба відобразити в Книзі (гр. 3) у момент її зарахування на рахунок. Якщо до каси оприбутковано готівкову виручку, то її слід у цей же день записати до Книги. У момент здачі грошей на поточний рахунок ніяких записів до Книги не роблять.
2. Хронологічний порядок. Записи роблять у міру зростання дати проведення господарських операцій і відображають операції, що відбулися у звітному (податковому) періоді. Якщо ж внаслідок помилки або з будь-якої іншої причини господарські операції за минулі податкові періоди (квартали) не були відображені в Книзі, їх відображають в поточному періоді. Особливо це стосується сум неврахованої виручки від реалізації.

Записи проводять за такими документами:

- виписка банку про надходження коштів або прибутковий касовий ордер (для заповнення гр.3 Книги «Сума виручки від реалізації продукції»);
- бухгалтерська довідка-розрахунок різниці між сумою, отриманою від реалізації основних фондів, та їх залишковою вартістю на момент продажу (для заповнення гр.4 «Сума виручки від реалізації основних фондів»);
- бухгалтерська довідка-розрахунок про фінансовий результат від продажу цінних паперів; виписка банку про надходження відсотків, коштів, отриманих у вигляді безповоротної фінансової допомоги, і про надходження дивідендів, які раніше не були обкладені податком на дивіденди; бухгалтерська довідка про суму кредиторської заборгованості, щодо якої закінчився строк позовної давності (для заповнення гр.5 «Позареалізаційні доходи і виручка від іншої реалізації»);
- платіжне доручення з позначкою банку про перерахування коштів, видатковий касовий ордер, авансовий звіт працівника, платіжна відомість та ін. (для заповнення гр.7 Книги «Загальна сума витрат...»);
- відображають кошти, що надійшли або витрачені у гривнях і копійках.

Кожного місяця підраховують наростаючі підсумки з початку року (гр.3-7 Книги). Водночас затверджена форма Розрахунку сплати єдиного податку передбачає відображення показників за перший і другий місяці кварталу окремо (гр.5 і 6 Розрахунку), а не наростаючим підсумком з початку року, а також окремо за кожний квартал (гр.4 Розрахунку). Тому доцільно підводити підсумки: а) окремо за кожний місяць; б) щомісяця наростаючим підсумком з початку року та окремо за кожний квартал.

Книгу обліку доходів і витрат треба зберігати протягом трьох років після останнього запису.

Решта малих підприємств повинні вести бухгалтерський облік за спрощеною формою у таких типових ресстрах, рекомендованих Міністерством фінансів України наказом від 25.06.2003 р. № 422.

***Реєстри аналітичного і синтетичного обліку
малих підприємств за спрощеною формою***

Назва реєстрів	Рахунки, які ведуть в цих реєстрах
Журнал обліку господарських операцій	Всі рахунки
Відомість 1М обліку готівки і грошових документів	30, 31
Відомість 2М обліку запасів	20, 26
Відомість 3М обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами, за податками й платежами, довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів	37, 55, 64, 66, 68, 69
Відомість 4М обліку необоротних активів та амортизації (зносу), капітальних і фінансових інвестицій та інших необоротних активів	10, 13, 14, 15, 18, 35
Відомість 5М обліку витрат, доходів і фінансових результатів, власного капіталу, витрат майбутніх періодів, забезпечення майбутніх витрат і платежів	23, 39, 40, 44, 47, 70, 79, 84, 85
Оборотно-сальдова відомість	Всі рахунки

Облік податкових зобов'язань і податкового кредиту за податком на додану вартість на підприємствах, які його сплачують, здійснюється в «Книгах обліку продажу товарів (робіт, послуг)» та «Книгах обліку придбання товарів (робіт і послуг)». При цьому аналітичний і синтетичний облік на малому підприємстві організовується у такій послідовності. На підставі первинних документів кожен господарську операцію записують одночасно у відповідну відомість форми М1, М2 і т. д. та «Журнал обліку господарських операцій». Якщо кількість первинних документів за однорідними операціями значна, їх попередньо доцільно згрупувати у листках-розшифровках чи інших допоміжних реєстрах, а потім записати підсумки з них у згадані форми М1, М2 і т. д. та Журнал. Наприклад, на малому підприємстві, що здійснює транспортні перевезення декількома автомобілями, доцільно дані подорожніх листів попередньо згрупувати у

нагромаджувальній відомості обліку роботи автотранспорту; на підприємстві, яке щоденно реалізує товари, дані товарно-транспортних накладних варто згрупувати у реєстрі документів з реалізації товарів і т. д. Це дозволить значно полегшити ведення «Журналу обліку господарських операцій». При наявності комп'ютера таке групування можна проводити у відповідних машинограмах відразу, без застосування листків-розшифровок та інших допоміжних реєстрів. В цьому випадку машинограми замінюють відомості форми М1, М2 та інші.

Якщо ж на малому підприємстві обрано ведення обліку за журнально-ордерною формою, затвердженою наказом Міністерства фінансів України № 356 від 29.12.2000р., то в цьому випадку можна використовувати такі реєстри.

При застосування персональних комп'ютерів технологічний процес систематизації господарських операцій здійснюють заздалегідь розробленими програмами, а результати виводять на дисплей комп'ютера чи тиражують за допомогою принтера у вигляді таблиць. Отримані на основі опрацювання первинних облікових документів в автоматичному режимі на персональних комп'ютерах таблиці є реєстрами аналітичного та синтетичного обліку.

Журнали, рекомендовані для малих підприємств

Номери журналів	Облік господарських операцій	Рахунки, які відображаються у журналах
1	Облік грошових коштів	30, 31
3	Облік розрахунків, довгострокових та поточних зобов'язань	14, 37, 55, 64, 68, 69
4	Облік основних засобів, їх зносу, капітальних інвестицій	10, 13, 14, 15, 18, 35, 39, 66
5	Облік витрат та запасів	20, 26, 84, 85
6	Облік доходів і результатів діяльності	44, 70, 79
7	Облік власного капіталу	40, 472
	Головна книга	Всі рахунки

Перелік стандартних звітів за програмою «ІС Бухгалтерія 7.7.»

№ з/п	Назва звітів	Зміст звітів
1	Обігово-сальдова відомість	Сальдо за синтетичними рахунками на початок і кінець місяця (періоду) місячні дебетові й кредитові обіги за ними
2	Шахова відомість за рахунком	Обіги за дебетом і кредитом синтетичних рахунків наводяться за шаховим принципом
3	Обігово-сальдова відомість за рахунком	Сальдо за аналітичними рахунками, відкритими до синтетичного рахунка, на початок і кінець місяця (періоду), місячні дебетові та кредитові обіги за ними і загальні підсумки
4	Аналіз рахунка	Сальдо на початок місяця (періоду), обіги за місяць, сальдо на кінець місяця за кожним аналітичним рахунком
5	Аналіз рахунка за датами	Те ж саме, але за кожною операцією
6	Аналіз рахунка за субконто	Те ж саме, але згруповано за кореспонденцією рахунків
7	Головна книга	Сальдо на початок і кінець місяця (періоду), дебетові та кредитові обіги за всіма синтетичними рахунками

Найбільшого поширення в Україні набуло програмне забезпечення «ІС Бухгалтерія 7.7». За результатами опрацювання облікових документів із використанням цієї програми отримують такі реєстри.

За необхідності використовуються інші звіти — аналіз субконто, карточка субконто, карточка рахунку, обіги між субконто, звіт за проведеннями, зведені проведення, журнал-ордер субконто, розширений аналіз субконто, діаграму, які дають змогу отримати деталізовані дані про операції, що відбулися у бухгалтерському обліку.

Підприємці нерідко працюють за сумісництвом в інших підприємствах та установах, отримують доходи з інших джерел (орендну плату, дивіденди, від продажу майна, включаючи квартиру тощо). Тому вони повинні щороку до 1 квітня подавати податковій інспекції Декларацію про отримані за минулий рік доходи фізичних осіб. Для підтвердження доходів, отриманих не за місцем основної роботи та пов'язаних з ним

витрат треба вести іншу Книгу, яка встановлена «Порядком ведення доходів і витрат для визначення суми загального річного оподаткованого доходу», затвердженим наказом ДПА від 16.10.2003р. № 490.

Платники податку повинні заводити Книгу самостійно. Книга може мати вигляд, як правило, зошита чи блокнота і купується платниками самостійно.

**Книга обліку доходів і витрат для визначення суми
загального річного оподаткованого доходу**

Гураля Василя Степановича,

м. Тернопіль, вул. Мазепа, 165, ідентифікаційний номер — 14305804

Дата (день місяця, місяць, рік) отримання доходу або понесених витрат	Джерело отриманого доходу або понесених витрат (назва та код за ЄДРПОУ для юридич- ної особи, П.І.Б. та іден- тифікаційний номер для фізичної особи, їх адреси)	Загальний річний оподатковуваний дохід				Спла- чено (пере- рахо- вано) податку
		Місячний оподат- ковуваний дохід		Іноземні доходи		
		Сума доходу	Сума витрат	Сума доходу	Сума витрат	
04.01. 200__р.	Подарунок від Гураль Оксани Василівни, Італія, м. Неаполь	—	—	500	—	—

Записи в графах Книги здійснюються безпосередньо платниками податку або іншою особою, нотаріально уповноваженою таким платником податку здійснювати такі записи (кульковою чи чорнильною ручкою, чітко і розбірливо не пізніше наступного дня після отримання відповідних сум доходів, сплати (перерахування) податку, а також понесених витрат, які пов'язані з отриманням доходів.

Підрахунки відображених у Книзі даних проводяться для цілей заповнення декларації, коли згідно з нормами цього Закону та інших законів таке подання є обов'язковим, або платники податку мають право подати таку декларацію з метою повернення надміру сплачених

податків. Суми отриманих доходів, понесених витрат та сплачених (перерахованих) податків відображаються в графах Книги в гривнях.

До граф 1 та 2 записуються відповідно дати отримання доходу, понесених витрат, сплати (перерахування) податку, назви та коди за ЄДРПОУ для юридичних осіб, прізвища, ім'я, по батькові та ідентифікаційні номери за наявністю для фізичних осіб, а також їх юридичні і податкові адреси, де платники податку отримували доходи, які включаються до складу загального річного оподаткованого доходу, та здійснювали витрати, безпосередньо пов'язані з отриманням зазначеного доходу.

До граф 3–6 записуються відповідно суми доходів, з яких складається загальний річний оподатковуваний дохід, а також суми понесених витрат, підтверджених документально, які безпосередньо пов'язані з отриманням зазначеного доходу.

У графу 7 записуються суми сплаченого (перерахованого) податку.

Облік документів і відомостей, пов'язаних з правом на отримання податкового кредиту платники податку можуть вести в реєстрі документів, записи в якому проводяться в довільній формі.

Фактично понесені витрати, які включаються до складу податкового кредиту, повинні бути підтверджені платниками податку документально, а саме: фіскальними або товарними чеками, касовими ордерами, товарними накладними, іншими розрахунковими документами або договорами, які ідентифікують продавця товарів (робіт, послуг) та визначають суму таких витрат.

Книга та, за наявності, реєстр документів знаходяться у платників податку та повинні надаватись органам податкової служби на їх вимогу та у межах їх компетенції, визначеної законодавством.

Доходи і витрати, в тому числі й отримані за місцем основної роботи, повинні підтверджуватись документально. Варто мати за увазі, що на відміну від основної заробітної плати, у згадану Декларацію не включається дохід, отриманий від здійснення підприємницької діяльності, що обкладається єдиним податком, а сплачена

сума єдиного податку є остаточною і не включається до перерахунку загальних податкових зобов'язань підприємця за сукупним оподатковуваним доходом звітного року. Отже, додаток № 3 до Інструкції про прибутковий податок з громадян (Довідка № 3) підприємцеві видається тільки на суму сукупного доходу (заробітної плати, допомоги, вартості подарунків (призів) та вирахувань з нього (на дітей до 16-ти років, внески на пенсійні рахунки тощо).

Документальне підтвердження доходів, отриманих в Україні, зазвичай здійснюється тими підприємствами й установами, які проводили виплату шляхом надсилання в податкову інспекцію за місцем реєстрації фізичної особи, яка їх отримала, Податкового розрахунку суми доходу з нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку ф.№ 1ДФ, затвердженого наказом ДПА України від 29.09.2003р. № 451. Доходи, отримані від інших джерел, можна підтвердити поштовими повідомленнями, виписками банку, касовими чеками (наприклад, на подарунки) та іншими документами. Так само повинні підтверджуватись витрати, пов'язані з отриманням цих доходів. Приміром, при продажі автомобіля, дачі, квартири тощо як дохід відображають суму за актом продажу, а як витрати — сплачені суму при купівлі чи будівництві. В окремих випадках (їх перелік наведено в Інструкції про прибутковий податок) при неможливості документального підтвердження витрат їх визначають у встановлених відсотках до суми отриманого доходу. Наприклад, підприємець отримав 2000 грн авторського гонорару за публікацію наукового, літературного чи художнього твору. В цьому випадку, за встановленою в Інструкції про прибутковий податок для такого виду діяльності нормою 15 % він може відобразити у цій Книзі, відтак у Декларації 300 грн, як витрати на його створення і за відсутності підтверджуючих документів. Якщо ж у нього є квитанції, чеки тощо на оплату поліграфічних послуг, редагування твору та ін., вказується сума за цими документами.

Розділ 3

ОБЛІК НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Підприємницька діяльність здійснюється з використанням основних засобів: будівлі офісу, автомобіля, приміщення складу тощо. Якщо вони належать підприємцеві, їх обліковують на відповідному рахунку. Водночас основні засоби в процесі експлуатації поступово втрачають свої первісні якості, тобто зношуються. Тому доводиться нараховувати за встановленими нормами суму такого зносу (амортизації), який відображається на окремому рахунку. Придбання чи будівництво основних засобів записують спочатку як капітальні інвестиції, а потім оприбутковують до відповідної групи об'єктів, що також зумовлює використання окремого рахунку. Отож, у Плані рахунків клас 1 «Необоротні активи» об'єднує декілька з них. Тому для розуміння суті обліку основних засобів в першу чергу треба вивчити назву рахунків, на яких відображаються операції з обліку основних засобів, їх зносу (амортизації). Лише за цієї умови можна засвоїти зміст операцій, їх взаємозв'язок.

№ рахунка	Найменування рахунка ¹
10	Основні засоби
11	Інші необоротні матеріальні активи
12	Нематеріальні активи
13	Знос (амортизація) необоротних активів
14	Довгострокові фінансові інвестиції
15	Капітальні інвестиції
16	Довгострокова дебіторська заборгованість
17	Відстрочені податкові активи
18	Інші необоротні активи
19	Гудвіл при придбанні

¹ Для орієнтації в кореспонденції рахунків достатньо вивчити назву синтетичних рахунків. Тому перелік субрахунків тут не наводиться.

Облік основних засобів на підприємствах здійснюється у відповідності з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку «7» «Основні засоби». За ним до основних засобів належать матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

За натурально-речовими ознаками до основних засобів відносять земельні ділянки, будинки, споруди, передавальні пристрої, машини і обладнання, транспортні засоби, інструменти, виробничий інвентар, робочу і продуктивну худобу, багаторічні насадження, капітальні витрати на покращення земель.

Облік на рахунку **10 «Основні засоби»** ведуть у такій послідовності, як це викладено на схемі. Тобто, дані первинних документів про надходження основних засобів (актів приймання-передачі основних засобів з прикладеною технічною документацією, паспортами, рахунками-фактурами та товарно-транспортними накладними, актів на переведення тварин з групи в групу, актів приймання багаторічних насаджень і передачі їх в експлуатацію, накладних на виготовлений на підприємстві інвентар) записують у інвентаризаційні описи та заносять у інвентарні списки основних засобів за окремими матеріально-відповідальними особами, а також відкривають на кожний об'єкт інвентарні картонки типової форми, спеціалізовані для кожного виду. Їх реєструють в описах інвентарних карточок з обліку основних засобів, які відкривають на кожну класифікаційну групу. На кожну таку групу, крім того, відкривають карточку обліку руху основних засобів, де відображають всі зміни, що відбулись у даній групі у вартісному виразі. Підсумки всіх карток обліку руху основних засобів звіряють з даними журналу-ордера № 4, звідки кредитовий обіг переносять у

Головну книгу. На малих підприємствах, що використовують спрощену форму обліку, операції з основними засобами відображають у відомості 4М.

Надходження основних відображається за дебетом рахунка 01 «Основні засоби», а їх вибуття — за кредитом цього рахунку, оскільки він активний за відношенням до балансу. Наприклад, підприємство придбало комп'ютер, вартістю 91 тис. грн, в тому числі податок на додану вартість — 1,5 тис. грн. Це буде відображено у такій кореспонденції рахунків:

Дебет	Кредит	Найменування операції	Сума, тис. грн
15	63	Придбання основних засобів, витрати на будівництво підрядним способом	7,5
641	63	Податок на додану вартість	1,5
63	31	Оплата постачальникам чи підрядникам вартості придбаних основних засобів або витрат на будівництво	9,0
10	15	Введення об'єкта в експлуатацію	7,5

Малі підприємства (підприємці), що не зареєстровані, які платники податку на додану вартість, відображають вартість об'єкта за повною сумою, оскільки ПДВ їм не компенсується. Тому тут записи будуть такими.

Дебет	Кредит	Найменування операції	Сума, тис. грн
15	63	Придбання основних засобів, витрати на будівництво підрядним способом	9,0
63	31	Оплата постачальникам чи підрядникам вартості придбаних основних засобів або витрат на будівництво	9,0
10	15	Введення об'єкта в експлуатацію	9,0

Вибуття основних засобів внаслідок списання треба відобразити у такій кореспонденції рахунків.

Дебет	Кредит	Найменування операції	Сума, тис. грн
13	10	Списано амортизовану вартість об'єкта	15,0
97	10	Списано залишкову (недоамортизовану) вартість об'єкта	3,0
20	74	Оприбутковано матеріали від ліквідації (металобрухт, будматеріали, тощо)	0,5

Наведені операції є найбільш типовими, хоч як і в кожному правилі, тут є винятки, зумовлені специфічними властивостями надходження чи вибуття основних засобів. Приміром, крім придбання чи будівництва, надходження може відбуватись у результаті внесків засновників до статутного капіталу. Вибуття може бути спричинене продажем об'єкта, заподіяні шкоди винною особою, чи крадіжкою, наприклад, легкового автомобіля. Тому й кореспонденція рахунків не завжди така спрощена. Але розуміння суті операцій допоможе підприємцю в пошуку відповіді на конкретну ситуацію, що можна порівняно легко зробити самому за рекомендованою у списку літератури книгою «Наскрізні блоки кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку». Зрештою вже запис у реєстраційному журналі є гарантією того, що операції з обліку основних засобів будуть відображені.

На рахунку **11 «Інші необоротні матеріальні активи»** обліковують бібліотечні фонди, малоцінні і швидкозношувані предмети зі строком служби більше одного року, чи інвентарну тару та ін. Надходження таких активів відображають за дебетом, вибуття — за кредитом рахунку.

Дебет	Кредит	Найменування операції
11	37	Придбання інших необоротних активів
13	11	Списання малоцінних і швидкозношуваних предметів зі строком служби більше одного року
84, 85, 94, 97, 99	11	Списання інших необоротних активів

Як уже зазначалось, основні засоби поступово зношуються. На рахунку **13 «Знос необоротних активів»** обліковують знос основних засобів підприємства, а в тих, де є нематеріальні активи, тут на окремому субрахунку обліковують знос таких активів. Оскільки сума зносу основних засобів дорівнює нарахованій амортизації, його визначають на підставі одного й того ж документа — розрахунку амортизації основних засобів.

Знос (амортизацію) основних засобів визначають за різними методами, визначеними у П(С)БО 7 «Основні засоби», або за податковим методом — у відсотках від їх залишкової (балансової) вартості. Сума зносу по кожному об'єкту відображається в інвентарних карточках з обліку основних засобів щомісяця. Схема обліку зносу основних засобів ідентична загальній. Первинними документами, в яких визначається сума зносу по кожному об'єкту основних засобів за місяць, є розрахунок амортизаційних відрахувань по основних засобах, оскільки спеціальних документів саме для визначення зносу основних засобів не встановлено у зв'язку з рівністю його, як уже зазначалось, сумі амортизації. Зведеним реєстром можна вважати відомість (меморіальний ордер) нарахування амортизаційних відрахувань за місяць, де підраховується загальна сума амортизації, а отже, зносу по всіх об'єктах. Цей підсумок переносять у журнал-ордер № 13, а звітти — у Головну книгу. Нарахування зносу відображається за кредитом цього рахунка, а списання — за дебетом, оскільки він є пасивним рахунком.

Дебет	Кредит	Найменування операції
13	10	Списання зносу при ліквідації і вибутті основних засобів
13	12	Списання нематеріальних активів
23, 91, 92	13	Нарахування зносу основних засобів і нематеріальних активів

На рахунку **12 «Нематеріальні активи»** обліковують придбані права на користування землею, водою, іншими природними ресурсами, товарними знаками, місцем на товарній чи фондовій біржі, вартість

програмного забезпечення до комп'ютерів, вартість прав на користування будівлями чи спорудами, що внесені вкладниками до статутного фонду підприємства чи куплені в процесі його діяльності, включаючи і права власності на квартири у житлових будинках, іншими об'єктами промислової і інтелектуальної власності, здійснення окремих видів діяльності (ліцензії) та оренду будівель і споруд.

Нематеріальні активи обліковують за первісною і залишковою вартістю, відображають їх знос, який обліковують на рахунку 13 «Знос необоротних активів». Нараховують знос за нормами, затвердженими керівником підприємства і визначеними на основі терміну використання нематеріальних активів. Аналітичний облік нематеріальних активів ведуть за їх видами.

Схема обліку нематеріальних активів не відрізняється від загальної. Дані первинних документів (накладних, квитанцій, рахунків-фактур та ін.) відображають у такій же послідовності, що і за рештою рахунків. Однак у діючій системі журнально-ордерної форми обліку не передбачено реєстрів зведеного, аналітичного і синтетичного обліку для цього рахунку. Вважаємо, що для цієї мети можуть бути пристосовані реєстри з обліку основних засобів, або малоцінних і швидкозношуваних предметів, тобто, інвентарні картки чи картки складського обліку — для зведеного і аналітичного обліку, журнали ордери № 4 чи № 5 — для синтетичного обліку.

Операції за рахунком 12 «Нематеріальні активи» відображають у такій кореспонденції:

Дебет	Кредит	Найменування операції
12	37	Надходження нематеріальних активів
12	74	Безплатне надходження нематеріальних активів
13	12	Списання нематеріальних активів

Для обліку вкладень у цінні папери та статутний капітал інших підприємств, облігацій державних та місцевих позик призначений

рахунок **14 «Довгострокові фінансові інвестиції»**. За його дебетом відображають збільшення інвестицій, за кредитом — зменшення вартості та вибуття внаслідок списання.

Дебет	Кредит	Найменування операції
14	30, 31	Вкладено кошти у інвестиції
85, 96, 97, 99	14	Списано інвестиції

Облік витрат на будівництво, придбання основних засобів ведуть на рахунку **15 «Капітальні інвестиції»**. За його дебетом обліковують витрати на будівництво чи придбання, за кредитом — списання витрат у зв'язку з введенням основних засобів в експлуатацію

Дебет	Кредит	Найменування операції
15	20, 66, 65	Будівництво (капітальне вкладення) власними силами
15	63	Будівництво підрядним способом, придбання основних засобів
15	21	Переведення тварин в основне стадо
10	15	Введення основних засобів в експлуатацію і списання витрат

Для обліку розрахунків за фінансовою орендою, та ін. призначено рахунок **16 «Довгострокова дебіторська заборгованість»**. За його дебетом відображається збільшення такої заборгованості, за кредитом зменшення (погашення)

Дебет	Кредит	Найменування операції
16	10	Передано у фінансову оренду основні засоби
16	70	Отримано довгостроковий вексель в оплату за реалізовану продукцію, роботи, послуги
30, 31	16	Надійшли кошти в погашення заборгованості

Відстрочені податкові активи — це різниця між сумами податку на прибуток, обчисленими у бухгалтерському і податковому обліку,

якщо за даними податкового обліку він більший, ніж у звіті про фінансові результати. За дебетом рахунку **17 «Відстрочені податкові активи»** відображають таку різницю, за кредитом її списання.

Дебет	Кредит	Найменування операції
17	64	Відображення різниці за податком на прибуток, обчисленням фінансового результату та оподаткованого прибутку
54, 64, 85, 98, 99	17	Списання (перенесення) різниці за податком на прибуток

Для обліку заблокованих коштів та поточних фінансових інвестицій, які не можна буде використати протягом 12 місяців, та ін. призначено рахунок **18 «Інші необоротні активи»**. За його дебетом обліковують суму заблокованих коштів, за кредитом їх — розблокування або списання.

Дебет	Кредит	Найменування операції
18	31, 33, 35	Заблоковано кошти та поточні фінансові інвестиції
31, 35	18	Розблоковано кошти та поточні фінансові інвестиції
85, 97, 99	18	Списано заблоковані кошти та поточні фінансові інвестиції

Негативний гудвіл — перевищення вартості частки покупця у справедливій вартості придбаних активів чи зобов'язань. За дебетом рахунку **19 «Гудвіл при придбанні»** відображають суму негативно-го гудвілу, за кредитом зарахування її до доходу підприємства.

Розділ 4 ОБЛІК ЗАПАСІВ

Для засвоєння обліку запасів в першу чергу слід вивчити назву рахунків, на яких вони обліковуються.

№ рахунку	Найменування рахунку
20	Виробничі запаси
21	Тварини на вирощуванні і відгодівлі
22	Малоцінні і швидкозношувані предмети
23	Виробництво
24	Брак у виробництві
25	Напівфабрикати
26	Готова продукція
27	Продукція сільськогосподарського виробництва
28	Товари

Виробничі запаси — це предмети праці, які використовуються у виробництві. На відміну від основних фондів їх відносять до оборотних засобів, оскільки вони не можуть використовуватись у виробничому процесі багаторазово, а повністю споживаються у процесі одного виробничого циклу, переносять всю свою вартість відразу на витрати виробництва. Наприклад, бензин, витрачений для перевезення вантажів автомобілем, повторно використати не можна. Автомобіль же використовується протягом тривалого періоду. Тому бензин належить до виробничих запасів (оборотних засобів), а автомобіль до основних засобів.

До виробничих запасів відносять різноманітні товарно-матеріальні цінності, загальна назва яких відображена у найменуванні наведених вище синтетичних рахунків.

Зокрема, на рахунку **20 «Виробничі запаси»** обліковують сировину, основні і допоміжні матеріали, необхідні для виробництва та інших господарських потреб, матеріали від ліквідації основних засобів або малоцінних та швидкозношуваних предметів, тару (крім такої, яку обліковують як господарський інвентар у складі інших невиробничих активів), органічні і мінеральні добрива, медикаменти, біопрепарати, а також сільськогосподарську

сировину, передану на давальницьких умовах для переробки на стороні.

Облік кожного виду матеріалів ведуть на окремих субрахунках та аналітичних рахунках за кількістю чи масою та вартістю. Якщо на підприємстві є різні за якістю матеріали одного найменування, необхідно забезпечити їх роздільний облік. Оприбутковують матеріали від постачальників за вартістю без податку на додану вартість. Суму ПДВ згідно з податковими накладними відносять на розрахунки з бюджетом, якщо підприємець зареєстрований платником такого податку. В іншому випадку необхідно оприбуткувати запаси за вартістю, яка включає ПДВ.

Схема обліку матеріалів не відрізняється від загальної. Дані первинних документів про надходження матеріалів (прибуткових ордерів, товарно-транспортних накладних, рахунків-фактур, накладних) та про їх видачу і витрачання (вимог, лімітно-забірних карт, актів, накладних) відображають у картках (книгах) складського обліку. На їх основі матеріально-відповідальні особи (комірники) складають реєстри документів (звіти про рух матеріалів), де відображають зміни в результаті надходження чи вибуття. Зміну залишків на кінець місяця у бухгалтерії підприємства відображають у сальдових відомостях (книгах). Далі проводяться записи у реєстрах аналітичного та синтетичного обліку (відомостях № 2М, 3М, журналі-ордері № 5 та Головній книзі за такою кореспонденцією:

Дебет	Кредит	Найменування операції
20	23	Надходження матеріалів: — при ремонтах (автогума, металолом); — від власних промислових виробництв, органічних добрив — у тваринництві; — відходів, що повертаються (масло від заміни);
20	20	Внутрішнє переміщення матеріалів
05	71	Оприбуткування надлишків матеріалів
20	74	Безплатне надходження матеріалів

Дебет	Кредит	Найменування операції
23	20	Списання матеріалів з-під звіту при їх витрачанні:
23, 91,	20	— на ремонти;
92, 93		— на виробництво;
15	20	— на капітальні вкладення;
90, 84	20	Реалізація матеріалів
94, 84	20	Нестача матеріалів

Для обліку бензину, дизельного пального, інших рідких нафтопродуктів, мастил та вугілля, дров, торф'яних брикетів та інших видів твердого палива використовують окремий субрахунок цього ж синтетичного рахунку.

Облік ведуть за кількістю і вартістю окремо за кожним видом нафтопродуктів, їх марках, найменуванню і сортах твердого палива. Наприклад, окремо слід обліковувати бензин А-76, А-80, АІ-93 та ін.

Слід зазначити, що рідке паливо надходить на підприємства за кількістю в одиницях маси — кілограмах, а видається під звіт водіям, механізаторам в об'ємних одиницях — літрах. Тому при оприбуткуванні бензину і дизельного пального на основі даних про їх питому вагу, яка вказана в супровідних документах, визначають кількість одержаного пального в літрах. Наприклад, на підприємство надійшло 2500 кг бензину А-76 питомою вагою 0,755. Отже, під звіт завідувачу нафтоскладом треба віднести $(2500 : 0,755) = 3311$ л бензину.

У супровідних документах постачальники повинні вказувати суму податку на додану вартість. Крім того, обов'язкова спеціальна податкова накладна, в якій, крім даних про кількість бензину, його ціну, вартість, вказана сума податку на додану вартість.

Схема обліку пально-мастильних матеріалів і твердого палива така ж, як і решти матеріалів. Дані товарно-транспортних накладних відображають у картках чи книгах складського обліку. Видачу пального, мастил, твердого палива здійснюють за лімітно-забірними картами або

накладними. На основі них завідувач нафтовим складом проводить записи про вибуття пального чи твердого палива (якщо тверде паливо занесено під звіт іншій матеріально-відповідальній особі — відповідно списують з під звіту цієї особи) та записує під звіт водіям чи механізаторам, відмічаючи це ж у подорожніх листах легкових чи вантажних автомобілів, облікових листах тракториста-машиніста. При витрачанні пального і мастил їх списують на основі останніх документів, які згруповані у нагромаджувальних відомостях обліку роботи вантажного автотранспорту чи використання машинно-тракторного парку. Тверде паливо списують на витрати виробництва на основі актів довільної форми.

При списанні пального і мастил, твердого палива враховують затверджені норми витрат і обсяг виконаних робіт (кілометри пробігу — для автомобілів, фізичні гектари або час роботи — для тракторів і комбайнів, час роботи котельні — при списанні вугілля тощо).

На основі записів у картках чи книгах складського обліку завідуючий нафтоскладом чи інша матеріально-відповідальна особа складає в кінці місяця звіт про рух матеріалів, залишки з якого переносять у сальдову відомість, а сумарні обіги у реєстри аналітичного і синтетичного обліку.

Дебет	Кредит	Найменування операції
20	23	Оприбуткування твердого палива, отриманого: — при ремонтах будівель;
20	20	Внутрішнє переміщення пально-мастильних матеріалів і твердого палива (видача під звіт)
20	23, 91	Оприбуткування відпрацьованого масла при його заміні
20	71	Оприбуткування надлишків пального і мастил, твердого палива
20	63	Оприбуткування пального і мастил, твердого палива, одержаного від постачальників
23, 91	20	Списання пального і мастил на витрати виробництва
94	20	Відображення нестачі пального і мастил

Для обліку цегли, вапна, щебеню, піску, гіпсу, керамзиту, пиломатеріалів, лісу-кругляка, черепиці, шиферу, покрівельного заліза, м'якої

покрівлі, санітарно-технічних матеріалів, лаків, фарб, облицювальної плитки тощо та готових конструкцій (віконних і дверних блоків, котлів, калориферів, радіаторів, залізобетонних виробів та ін.), що використовуються при капітальних вкладеннях та ремонтах призначено субрахунок 205 «Будівельні матеріали і обладнання до встановлення».

Облік будівельних матеріалів та обладнання до встановлення організовують аналогічно, як і будь-яких інших матеріальних цінностей, тобто окремо за видами, сортами.

При списанні будівельних матеріалів керуються проектно-кошторисною документацією на будівництво певних будівель і споруд та актами контрольних замірів, особливо при списанні матеріалів на фундаменти, стіни, покрівлю, тощо. Списання будівельних матеріалів з підзвіту проводиться на основі актів про виконані роботи.

Схема обліку всіх товарно-матеріальних цінностей, в тому числі будівельних матеріалів чи обладнання до встановлення однакова — від первинних документів (товарно-транспортних накладних, лімітно-забірних карт чи накладних, актів на списання) до карток чи книг складського обліку і реєстрів або звітів про рух матеріалів, а далі сальдових відомостей (книг), відомостей аналітичного обліку матеріалів ф. № В-10, В-11, журналів-ордерів ф. № 10, 10.1, Головної книги.

Операції відображають у такій кореспонденції рахунків:

Дебет	Кредит	Найменування операції
20	20	Внутрішнє переміщення будівельних матеріалів та обладнання при передачі їх під звіт
20	71	Оприбуткування виявлених надлишків будівельних матеріалів
20	63	Оприбуткування будівельних матеріалів та обладнання, одержаного від постачальників
23	20	Списання будівельних матеріалів на ремонт будівель та споруд, виконаний господарським способом
23	20	Списання будівельних матеріалів на виробництво виробів і конструкцій
15	20	Списання придбаних будівельних матеріалів на будівництво і реконструкцію будівель і споруд
90, 84	20	Реалізація будівельних матеріалів
94, 84	20	Списання нестачі будівельних матеріалів та обладнання

Для обліку підшипників, шестерень, шківів, сальників, шайб, привідних ременів, ланцюгів, фільтрів, поршневих кілець, колін валів та інших деталей, запасних частин для автомобілів, тракторів, комбайнів, самохідних машин і обладнання, а також окремих вузлів чи агрегатів і навіть двигунів для заміни призначений субрахунок 207 «Запасні частини». Тут обліковують також автомобільні і тракторні шини, акумулятори. Виходячи з вартості та дефіцитності запасних частин, їх облік організують у бухгалтерії підприємства по різному. Дрібні запасні частини тут обліковують у сумарному виразі. Акумулятори, шини, коробки передач, двигуни, інші складні вузли і агрегати обліковують за кількістю і вартістю. На складах будь-які запасні частини, агрегати і вузли обліковують за кількістю в розрізі кожного номенклатурного номера (а не найменування, як це практикують на деяких підприємствах, бо, наприклад, загальна назва «підшипники» не дає права відкривати лише одну картку для складського обліку всіх їх модифікацій).

Як уже зазначалося, методика обліку товарно-матеріальних цінностей ідентична. Тому облік запасних частин ведуть за такою ж схемою, що і матеріалів чи палива. Відмінність лише у тому, що при видачі запасних частин, особливо дорогих, обов'язковою умовою є здача на склад знятих з машин і механізмів, незалежно від того, можуть вони бути реставровані, чи є металобрухтом або відходами. В залежності від майбутнього використання, старі запчастини оприбутковують на субрахунок 207 «Запасні частини» чи 209 «Інші матеріали» як металобрухт (відходи) за визначеними на підприємстві цінами, зменшуючи на цю суму витрати на ремонт машин і обладнання.

Крім того, для визначення необхідних для ремонту запасних частин, складають відомість дефектів, на підставі якої видають запасні частини під звіт на використання у ремонтних виробництвах за лімітно-забірними картами чи накладними. Списання з підзвіту витрачених на ремонт запасних частин проводять на основі відміток у згаданій відомості дефектів про фактичну заміну зношених чи поламаних запасних частин і акта на приймання-здачу

відремонтованих і реконструйованих об'єктів. Далі схема обліку не відрізняється і методика облікових записів однакова від карток складського обліку до Головної книги включно.

Дебет	Кредит	Найменування операції
20	20	Внутрішнє переміщення запасних частин при передачі їх під звіт
20	74	Оприбуткування запчастин, отриманих від списання машин і механізмів
20	71	Оприбуткування надлишків запасних частин
20	63	Оприбуткування запасних частин, одержаних від постачальників
23	207	Списання запасних частин на проведення ремонтів у ремонтній майстерні
94, 84	20	Віднесення нестачі запасних частин

Для обліку молодняку та дорослих тварин, що вибракувані з основного стада і поставлені на відгодівлю, зокрема, великої рогатої худоби, свиней, овець, птиці, звірів, кролів, бджолосімей, коней призначений рахунок **21 «Тварини на вирощуванні та відгодівлі»**. Облік ведуть за кількістю, масою (за винятком звірів і бджолосімей) та вартістю.

При вирощуванні і відгодівлі тварини збільшують свою живу масу, отже і вартість. Тому їх щомісяця зважують повністю (ВРХ, свиней), або вибірково (овець, птицю) чи визначають вартість приросту, виходячи з кількості кормо-днів та їхньої вартості (звірі, коні, кролі). Система обліку тут така. Операції оформляють актами на оприбуткування приплоду тварин, відомостями зважування тварин і розрахунками визначення приросту тварин, переведення з групи в групу, актами на вибуття тварин і птиці. Дані цих первинних документів завідувач фермою чи обліковець записує в журнал обліку руху худоби і птиці на фермі і на його основі в кінці місяця складає звіт про рух худоби і птиці на фермі. У бухгалтерії господарства дані звітів записують у відомість аналітичного обліку тварин та журнал-ордер № 9, звідки кредитовий обіг за рахунком переносять у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
21	21	Переведення тварин з групи в групу чи передача на іншу ферму
21	23	Оприбуткування приплоду і приросту живої маси молодняка робочих коней
21	71	Оприбуткування надлишків молодняка тварин і птиці, бджолосімей
21	63	Купівля молодняка тварин і птиці, бджолосімей у постачальників
15	21	Переведення тварин в основне стадо
90, 84	21	Реалізація тварин і птиці, звірів і кролів, бджолосімей
84, 99	21	Загибель тварин від стихійного лиха та епізоотій
94	21	Нестача і падіж тварин. Після вирішення відносять на винних або списують на витрати галузі

Облік малоцінних і швидкозношуваних предметів зараз ведуть на двох рахунках: **11 «Інші необоротні матеріальні активи»** та **22 «Малоцінні і швидкозношувані предмети»**. Це зумовлено тим, що частина з них використовуються протягом тривалого періоду (більше одного року) і на них нараховують знос. Інші ж мають строк служби, менший одного року, а тому вони списуються на витрати виробництва без нарахування зносу. Схема обліку тут така. При видачі за накладними (вимогами) або відомостями працівникам підприємства інструменту, пристосувань, спецодягу, спецзуття, господарського інвентаря їх відображають у спеціальних особових картках, які відкривають на кожного працівника, що їх отримав, де вказують кількість, вартість, нормативний строк служби. На малоцінні та швидкозношувані предмети в розрізі матеріально-відповідальних осіб на виробництві (начальників цехів, бригадирів тощо) щороку складають у двох примірниках інвентарні описи, в яких відображають за кожним найменуванням їхню загальну кількість, що відповідає даним особових карточок.

Записи у картках чи книгах складського обліку з надходження малоцінних та швидкозношуваних предметів проводять на основі документів постачальників або на основі відомостей на поновлення чи вилучення постійного запасу інструментів; вибуття відображають згідно з вимогами керівників тих структурних підрозділів, де необхідне використання таких предметів.

Дебет	Кредит	Найменування операції
11, 22	11, 22	Внутрішнє переміщення предметів
11, 22	63	Оприбуткування предметів, одержаних від постачальників
11, 22	37	Оприбуткування предметів, придбаних підзвітними особами
20	11, 22	Оприбуткування відходів від ліквідації малоцінних і швидкозношуваних предметів
13	11	Списання малоцінних предметів: – за рахунок зносу;
23, 84, 91, 92, 93	22	– без нарахування зносу
94, 84	11, 22	Нестача предметів

Списання малоцінних та швидкозношуваних предметів з підзвіту цих керівників проводять за актами на списання інструментів чи інвентарю, які спеціалізовані для окремих їх видів. При цьому працівники, що звільняються, повинні повернути предмети, що не відслужили нормативного терміну експлуатації або відшкодувати їх вартість. На малоцінні і швидкозношувані предмети, строк служби яких більший одного року, нараховується знос. Його обліковують за рахунком **13 «Знос необоротних активів»**. Нарухування зносу малоцінних і швидкозношуваних предметів проводиться, виходячи з терміну їхньої служби, або шляхом віднесення у витрати виробництва 50 % вартості при передачі в експлуатацію з наступним дорухуванням решти 50 % їх вартості при списанні цих предметів, чи відразу у розмірі 100 % при передачі в експлуатацію.

Схема обліку зносу малоцінних і швидкозношуваних предметів ідентична з обліком власне таких предметів, оскільки здійснюється в тих самих облікових реєстрах.

Дебет	Кредит	Найменування операції
13	11	Списання вибулих з експлуатації предметів і тимчасових (нетитульних) споруд та пристосувань
23, 91, 92, 93	13	Нарухування зносу предметів при їх передачі в експлуатацію

Для обліку насіння озимих та ярих зернових, картоплі, цукрових буряків і овочів, грубих, соковитих, концентрованих та інших кормів і посадкового матеріалу як власного виробництва, так і придбаних використовують рахунок **27 «Продукція сільськогосподарського виробництва»**. Облік ведуть окремо за видами, сортами і репродукціями за масою і вартістю.

В цілому облік на цьому рахунку ведуть аналогічно до решти матеріальних рахунків. Відмінності є лише у первинному обліку.

Надходження зерна від урожаю обліковують оформленням реєстрів відправки зерна та іншої продукції з поля, путівок на її вивезення або талонів.

При відвантаженні зерна з бункера комбайна для перевезення водій і комбайнер обмінюються своїми талонами.

Якщо ж застосовують путівки на вивезення продукції з поля, то після вивантаження зерна з бункера в автомашину комбайнер випишує путівку (в трьох примірниках), зазначаючи дату, місце відправки продукції, номер автомашини, прізвище водія, і розписується у примірнику водія про здачу продукції. Водій розписується у примірнику комбайнера про приймання продукції.

При застосуванні реєстрів відправки зерна та іншої продукції з поля комбайнер у своєму примірнику записує номери автомашини і бункерну масу зерна. Водій розписується про приймання зерна, записує у своєму реєстрі номер комбайна та бункерну масу зерна, а комбайнер стверджує правильність запису своїм підписом.

Завідуючий током чи вагар зважує зерно, проставляє масу брутто і нетто, розписується про приймання зерна, а водій — про його здачу.

Первинним документом обліку надходження картоплі та баштанних культур, продукції овочівництва та садівництва є щоденник надходження сільськогосподарської продукції.

Сіно, солому, силос, сінаж відображають за актами на оприбуткування грубих і соковитих кормів; насіння, зернові культури і концентровані корми власного виробництва оприбутковують на основі путівок на вивезення продукції з поля з наступним відображенням даних у відомостях руху зерна та іншої продукції; коренеплоди,

картоплю і овочі на корм — на основі щоденників надходження продукції. Куплені насіння і корми оприбутковують на основі товарно-транспортних накладних. Зелену масу оприбутковують в тому випадку, коли вона згодувалась тваринам шляхом збирання. В такому разі її кількість відображають у відомості витрати кормів на основі даних журналу вагаря за кожен день годівлі. Якщо зелена маса згодована шляхом випасання, її списують на годівлю тварин за актом оприбуткування пасовищних кормів, де їх кількість визначають на основі контрольних укосів і вирахування урожайності, або виходячи з обсягу виробленої продукції тваринництва і норм споживання таких кормів.

На основі раціонів годівлі тварин виписують відомості витрати кормів у двох примірниках окремо на кожну групу тварин. Перший примірник завідувач складом (фуражир) використовує як лімітно-забірну карту на видачу кормів під звіт завідувачу фермою, а другий з підписами тваринників, за якими закріплено поголів'я, є основою для списання кормів з підзвіту завідувача фермою на витрати тваринництва. Далі схема обліку ідентична, як і за рештою рахунків з обліку товарно-матеріальних цінностей, тобто записи проводять у карточки чи книги складського обліку. В кінці місяця звіт про рух матеріалів подають у бухгалтерію господарства, де на його основі відображають зміну залишків у сальдових відомостях Сумарні обіги за дебетом і кредитом записують у відомостях аналітичного обліку записують у відомостях аналітичного обліку запасів ф. № 2М або у журнал-ордер № 5.

Дебет	Кредит	Найменування операції
27	27	Внутрішнє переміщення насіння, садивного матеріалу і кормів при передачі їх під звіт
27	23	Оприбуткування насіння, садивного матеріалу від урожаю поточного року
27	23	Списання невикористаних відходів від доробки насіння і кормів методом «червоне сторно»
27	71	Оприбуткування надлишків насіння, садивного матеріалу і кормів
27	63	Оприбуткування куплених насіння і кормів
23	27	Витрата насіння, садивного матеріалу, кормів на виробництво
90	27	Продаж насіння і кормів
94	27	Списання нестач

У розділі запаси за новим планом рахунків включено рахунок **23 «Виробництво»**, оскільки у балансі підприємства відображається сальдо за ним на кінець звітної періоду. Однак логічно осмислити методикку записів за ним легше у поєднанні з іншими рахунками класу 9 «Витрати діяльності». Тому операції за ним тут не розглядаються, оскільки вони висвітлені у розділі обліку витрат виробництва.

На тих малих підприємствах, що сплачують єдиний податок за 6-ти відсотковою ставкою, треба обліковувати податок на додану вартість за придбаними виробничими запасами, причому з урахуванням того, що було спочатку: власне надходження запасів із наступною оплатою постачальниками, чи перерахування їм авансу, а надходження запасів буде другою подією, оскільки податковий кредит виникає тільки за першою подією.

Приміром, коли спочатку на підприємство надходять виробничі запаси, податковий кредит за ПДВ тут буде відображений за дебетом субрахунка 641 «Розрахунки за податками», аналітичний рахунок 6411 «Податковий кредит».

Дебет	Кредит	Найменування операції	Сума, тис. грн
20, 21, 22, 28	63 (68)	Перша подія — оприбутковано придбані у постачальників виробничі запаси за вартістю без ПДВ	1000
6411	63 (68)	Відображено податковий кредит за ПДВ на основі податкової накладної	200
63 (68)	31, 30	Друга подія — оплачено постачальникам повну вартість отриманих виробничих запасів	1200

При перерахуванні постачальникам авансів, податковий кредит також відображається за першою подією за дебетом аналітичного рахунка 6411 «Розрахунки за ПДВ», але у кореспонденції із субрахунком 643 «Податковий кредит».

Дебет	Кредит	Найменування операції	Сума, тис. грн
63 (68)	31, 30	Перша подія — перераховано (сплачено аванс) постачальнику під майбутню поставку виробничих запасів	2400
6411	643	Відображено податковий кредит за ПДВ на основі податкової накладної	400
20	63 (68)	Друга подія — отримання виробничих запасів за вартістю без ПДВ	2000
643	63 (68)	Відображено ПДВ за товарно-транспортною накладною без віднесення його суми до податкового кредиту	400

Отже, субрахунок 643, попри його назві, є лише регулюючим щодо аналітичного рахунка 6411 «Розрахунки з ПДВ», оскільки насправді податковий кредит відображається на дебеті рахунка 6411. Використання ж субрахунка 643 в даному випадку зумовлене лише подвійним записом операцій з метою розмежування операцій на першу і другу. Правда, сама його назва невдала, а тому вводить в оману щодо відображення податкового кредиту з податку на додану вартість.

Малі підприємства, що сплачують єдиний податок за 10-відсотковою ставкою, податок на додану вартість, сплачений постачальником при купівлі виробничих запасів, до податкового кредиту не включають, а оприбутковують їх за загальною сумою разом із ПДВ. Вони й не можуть це зробити, адже постачальник не видає їм податкової накладної — єдиного документа, на підставі якого можна відобразити податковий кредит за придбаними виробничими запасами на суму більше 20 грн. Тому й субрахунок 643 тут не використовується, так як немає необхідності розмежовувати операції на першу і другу.

Розділ 5

ОБЛІК ВИТРАТ НА КАПІТАЛЬНІ ВКЛАДЕННЯ І ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ

Підприємці здійснюють витрати на формування матеріально-технічної бази та безпосередньо, — з використання придбаних основних засобів, — для виробництва продукції, виконання робіт для замовників, надання їм послуг. Такі витрати обліковують на різних рахунках. Тому для засвоєння особливостей обліку витрат на капітальні вкладення і виробництво насамперед треба вивчити назву призначених для цього рахунків.

№ рахунку	Найменування рахунку
15	Капітальні інвестиції
23	Виробництво
24	Брак у виробництві
39	Витрати майбутніх періодів
91	Загальновиробничі витрати
92	Адміністративні витрати
94	Інші витрати операційної діяльності

На рахунку **15 «Капітальні інвестиції»** обліковують витрати на будівництво, що здійснюється як господарським так і підрядним способом, та на придбання основних засобів і закладку багаторічних насаджень. Якщо будівництво ведуть господарським способом, витрати обліковують в розрізі встановлених статей. При будівництві підрядним способом облік його вартості ведуть загальною сумою на підставі актів про виконані роботи. Тому схема обліку за цим рахунком відрізняється за первинними документами в залежності від способу будівництва. При господарському способі будівництва

використовують лімітно-забірні карти та акти на списання будівельних матеріалів, наряди на відрядну роботу, нагромаджувальні відомості обліку роботи вантажного автотранспорту чи машинно-тракторного парку та ін. Після закінчення будівництва чи придбання об'єктів складають акт прийняття-передачі основних засобів.

Всі первинні документи записують у відомість обліку витрат на капітальні вкладення і ремонт. Після закінчення капітальних вкладень і визначення повної вартості об'єктів кредитовий обіг з цієї відомості записують у журнал-ордер ф. № 5, а звітди загальний кредитовий обіг за рахунком 15 «Капітальні інвестиції» у Головну книгу.

На субрахунку 155 «Формування основного стада» обліковують витрати на купівлю дорослих тварин та переведення молодняка в основне стадо як продуктивної худоби, так і робочих і племінних коней. Первинний облік відрізняється в залежності від того, куплені чи переведені тварини в основне стадо.

Так, підставою для відображення вартості куплених дорослих тварин для поповнення основного стада є товарно-транспортні накладні чи рахунки-фактури. Решту витрат відображають на основі нагромаджувальних відомостей обліку роботи вантажного автотранспорту чи товарно-транспортних накладних, якщо для доставки тварин використовувався залучений автотранспорт, відомостей витрати кормів, нарядів на відрядну роботу, авансових звітів тощо. На основі первинних документів проводять записи витрат і вартості оприбуткованих в основне стадо тварин у відомості аналітичного обліку тварин та журналі-ордері ф. № 14, звідки загальний кредитовий обіг записують у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
15	20	Відображення витрат матеріальних цінностей:
15	66, 65	— оплати праці з відрахуваннями;
15	63	— виконаних робіт при відрядному способі будівництва або вартості придбаних основних засобів
10	15	Списання витрат на капітальні вкладення при їх завершенні і оприбуткуванні основних засобів

Для обліку витрат основного виробництва призначений рахунок **23 «Виробництво»**, на якому обліковують витрати на продукцію, роботи чи послуги. Аналітичні рахунки з обліку витрат і виходу продукції (робіт, послуг) відкривають окремо на кожний вид продукції (робіт, послуг) або й на структурні підрозділи, що їх виробляють (виконують) відповідно до чинних вимог планування, обліку та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) та вимог звітності у реєстрах обліку (відомостях, виробничих звітах). Витрати основного виробництва відображають за встановленими статтями і елементами. За даними про нагромаджені витрати за дебетом аналітичних рахунків визначають собівартість виробленої (випущеної) продукції (робіт, послуг). Для цього на дебет цих аналітичних рахунків попередньо відносять належну частину загальновиробничих витрат на обслуговування виробництва і управління, втрат від браку, витрат майбутніх періодів, які розподіляють з інших рахунків за встановленою методикою.

За новим планом рахунків у виробничу собівартість не включають загальногосподарські витрати, а списують їх за рахунок фінансових результатів.

За кредитом рахунку 23 «Виробництво» обліковують кількість і вартість виробленої (випущеної) продукції, виконаних робіт чи наданих послуг. Собівартість одиниці продукції визначають діленням загальної суми витрат за дебетом рахунку на кількість оприбуткованої за кредитом. Приміром, підприємець виробляє ковбаси і за місяць на рахунок 23 «Виробництво», аналітичний рахунок «Виробництво ковбас», є такі дані:

Дт	23 «Виробництво ковбас»	Кт
2000 грн		200 кг

Отже, собівартість 1 кг ковбаси складає 2000 грн: $20 \text{ кг} = 10 \text{ грн/кг}$.

Проте при виробництві двох і більше видів продукції цей метод не підходить, оскільки за ним урівнюється собівартість, незалежно

від якості продукції і фактичних витрат на неї. Тому доводиться застосовувати складніші методи калькуляції собівартості: пропорційний, нормативний, комбінований тощо.

Зокрема, коли підприємець виробив, наприклад, 120 кг вареної та 80 кг копченої ковбаси, для калькуляції собівартості можна застосовувати співвідношення реалізаційних цін на таку продукцію.

Наприклад, варена ковбаса реалізується по 10 грн, а копчена — по 16 грн за 1 кг. Умовна вартість ковбаси буде:

$$120 \times 10 = 1200 \text{ грн, або } 48,4 \%$$

$$80 \times 16 = 1280 \text{ грн, або } 51,6 \%$$

$$\text{Разом } 200 \text{ кг} = 2480 \text{ грн, або } 100 \%$$

Отже, на собівартість вареної ковбаси можна віднести 2000 грн \times 48,4 % : 100 = 968 грн витрат, звідки собівартість 1 кг буде дорівнювати 968 грн: 120 кг = 8,07 грн/кг.

Собівартість копченої ковбаси складає: (2000 грн – 968 грн) / 80 кг = 12,90 грн/кг.

Саме собівартість продукції дає можливість оцінити ефективність виробництва. Якщо вона нижча, ніж ціна реалізації виробництва прибуткове (прибуток визначається як різниця між виручкою за всю продукцію та її загальною собівартістю). Зокрема, від реалізації вареної ковбаси прибуток може складати: 1200 грн – 968 грн = 232 грн, а копченої: 1280 грн – 1032 грн = 248 грн.

Важливим є порівняння рівня прибутковості окремих видів продукції, що можна здійснити за їхньою рентабельністю — відношенням прибутку до собівартості у відсотках. Отже, рівень рентабельності вареної ковбаси складає: 232 : 968 \times 100 = 24 %, а копченої 248 : 1032 \times 100 = 24 %. Таким чином, обидва види продукції мають однакову прибутковість, що дає підстави нарощувати їх виробництво.

Схема обліку за цим рахунком така. На основі первинних документів з обліку оплати праці, витрат матеріальних цінностей, інших витрат (розрахунку амортизації, картки-розрахунку страхових платежів, рахунків-фактур чи актів про виконанні роботи та ін.) відображають витрати за дебетом відповідних аналітичних рахунків.

За кредитом цих рахунків оприбутковують продукцію (роботи, послуги) за накладними, актами, реєстрами, відомостями, щоденниками тощо.

Дебет	Кредит	Найменування операції
		Відображення витрат виробництва:
23	20, 27, 22	— матеріальних цінностей;
23	91	— загальновиробничих витрат;
23	39	— частини витрат майбутніх періодів;
23	63	— послуг підприємств сервісу;
20	65, 66	— оплати праці з нарахуваннями;
23	13	— амортизації основних засобів
		Оприбуткування:
27	23	— виробленої продукції
27	23	Списання мертвих відходів методом «червоне сторно»
90	23	Відображення робіт і послуг промислових виробництв, виконаних на сторону
85, 99	23	Списання втрат від стихійного лиха

Зараз для обліку витрат у таких виробництвах, що не мають самостійного значення, а обслуговують основне виробництво, призначений той же синтетичний рахунок 23 «Виробництво». Зокрема, до них належать цехи і майстерні, де ремонтують основні засоби, виготовляють запасні частини та інструмент, транспортні підрозділи, підрозділи з виготовлення і ремонту тари, цехи торговельних підприємств, де засолюють, сушать і консервують сільськогосподарську продукцію, підрозділи з виробництва різних видів енергії.

За дебетом на відповідних аналітичних рахунках, які відкривають у розвиток субрахунків синтетичного рахунку 23 «Виробництво», відображають як прямі витрати, так і розподілені витрати на організацію і управління. За кредитом записують вартість виконаних допоміжними виробництвами робіт, наданих послуг, виробів чи

продукції для основного виробництва, а також ту частину робіт і послуг допоміжних виробництв, які реалізують для покупців і замовників. Облік витрат допоміжних виробництв ведуть за встановленими статтями. Розподіл витрат при віднесенні їх на основне виробництво, проводять виходячи з обсягу виконання робіт чи наданих послуг: кількості ремонтів, тонно-кілометрів, кубометрів води чи газу, калорій тепла тощо за кредитом рахунку 23 «Виробництво».

Схема обліку аналогічна попередній. Дані первинних документів (нарядів на відрядну роботу, подорожніх листів вантажного автомобіля, облікових листів праці, відомостей дефектів, актів на списання виробничого чи господарського інвентарю) відображають за дебетом відповідних рахунків.

За кредитом цих рахунків на підставі актів приймання-здачі відремонтованих об'єктів, нагромаджувальних відомостей обліку роботи вантажних автомобілів проводять розподіл витрат допоміжних виробництв та їх списання на основне виробництво.

Дебет	Кредит	Найменування операції
23	20	Відображення витрат: — матеріальних цінностей;
23	65, 66	— оплати праці з нарахуванням;
23	13	— амортизації основних засобів
23	23	Віднесення вартості робіт і послуг для: — основного виробництва, інших виробництв;
91, 92, 93	23	— для загальновиробничих і загальногосподарських потреб, витрат на збут

Для обліку витрат на утримання, експлуатацію та ремонти машин і обладнання та засобів внутрішньовиробничого транспорту за раз треба використати окремий субрахунок «Витрати на утримання та експлуатацію машин та обладнання» у складі синтетичного рахунку 91 «Загальновиробничі витрати», бо на відміну від попереднього Плану рахунків, окремого синтетичного рахунку для обліку таких

витрат тепер не передбачено. За дебетом цього субрахунку обліковують витрати на утримання і експлуатацію виробничого обладнання, підйомно-транспортного обладнання. За кредитом рахунку щомісяця списують суму нагромаджених витрат на затрати відповідних цехів (підрозділів).

Дебет	Кредит	Найменування операції
		Відображення витрат:
91	20	— матеріалів;
91	23	— вартості ремонту;
91	23	— послуг допоміжних виробництв;
91	63	— послуг підприємств сервісу;
91	65, 66	— оплати праці з нарахуванням;
91	13	— амортизації основних засобів
		Списання:
20, 22	91	— транспортних робіт по доставці куплених матеріалів;
23	91	— транспортних робіт для інших галузей
90	91	Реалізація послуг та виконання їх для капітальних вкладень

Поряд з прямими витратами на виробництво продукції, здійснюють такі, які не можна відразу віднести на конкретний вид виробництва. Зокрема, витрати на організацію і управління виробництвом, які одночасно стосуються не окремих його видів, а кількох або й усього разом.

Залежно від того, належать ці витрати до окремих галузей чи до організації і управління виробництвом усього підприємства, їх обліковують як загальновиробничі або загальногосподарські (адміністративні). Загальна їх назва — накладні витрати.

Залежно від того, до якої галузі належить підприємство, загальновиробничі витрати між різними видами продукції розподіляють пропорційно до суми основної заробітної плати робітників, зайнятих

у виробництві відповідної продукції, і витрат на утримання та експлуатацію устаткування або пропорційно до суми основних витрат без вартості сировини, матеріалів і напівфабрикатів. Адміністративні (загальногосподарські) витрати списують за рахунок фінансових результатів.

Від попередніх схем відмінності за цими рахунками є лише у первинних документах. Крім табелів обліку робочого часу чи подорожніх листів легкового автомобіля, тут застосовуються такі спеціфічні документи, які засвідчують витрати за наведеними статтями обліку. Зокрема, рахунки-фактури на послуги воєнізованої охорони, оплату проживання в готелях і харчування чи рекламне обслуговування на різних представницьких прийомах, акти приймання-здачі робіт, аудиторських чи консультативних послуг, квитанції про оплату ліцензій, договори оренди, авансові звіти про відрядження та ін. Аналітичний і синтетичний облік витрат за цими рахунками не відрізняється від загальної схеми їх обліку і здійснюється в таких самих реєстрах, що і за рештою рахунків з обліку витрат виробництва.

Дебет	Кредит	Найменування операції
		Відображення витрат
91 або 92	20, 13	— матеріалів
91 або 92	66, 65	— оплати праці з нарахуваннями
91 або 92	37	— нарахованих компенсацій за відрядження
91 або 92	13	— амортизація основних засобів
23, 79	91 або 92	Списання витрат

Для обліку втрат від браку призначений рахунок **24 «Брак у виробництві»**. На ньому обліковують втрати від браку при переробці сировини чи виготовлення виробів. Тут відображають як вартість остаточно забракованої продукції, так і витрати на виправлення дефектів, якщо забракована продукція може бути допрацьована до відповідної якості.

Дебет	Кредит	Найменування операції
24	20, 23	Віднесення вартості остаточно забракованої продукції
24	22	Списання: — матеріалів на виправлення браку
24	65, 66	— оплати праці з нарахуванням
23, 66, 37	24	Списання втрат від браку

Схема обліку за цим рахунком дещо відрізняється від попередньої лише первинною документацією. Брак продукції оформляють спеціальними повідомленнями чи актами, де вказують назву виробу, виявлені дефекти на підставі лабораторного аналізу, операцію на якій виявлено брак, винуватців, суму прямих витрат, що відносяться на брак. Витрати на виправлення браку відображають у загальному порядку, використовуючи встановлені документи для нарахування оплати праці, списання додатково витраченої сировини, тари та ін. Для списання витрат на виправлення браку чи віднесення їх на винних осіб складають спеціальний розрахунок. Якщо ж брак стався внаслідок поставки недоброякісної сировини і арбітражний суд виніс рішення про відшкодування збитків, то таку суму списують на цій підставі і відносять на розрахунки за претензіями до постачальника.

Поряд з основним та допоміжним виробництвом на підприємстві, як правило, функціонують обслуговуючі виробництва і господарства, які хоч і не зв'язані з основним виробництвом підприємства, однак мають важливе значення у створенні умов для їх працівників. Для обліку витрат таких виробництв і господарств призначений субрахунок **949 «Інші витрати операційної діяльності»**.

На цьому рахунку обліковують витрати на функціонування житлово-комунального господарства, їдалень, пекарень, швейних майстерень та інших закладів соціально-побутової сфери, санаторіїв, будинків відпочинку та ін.

Схема аналітичного і синтетичного обліку витрат за цим рахунком однакова, як і за рештою рахунків з обліку витрат виробництва.

Окремі відмінності є в первинному обліку. Так, облік витрат їдалень здійснюють з використанням калькуляційних карточок, де є розрахунок як собівартості готових блюд, так і їх реалізаційної ціни. Доходи обліковують на основі спеціальних талонів чи відомостей, звірених зі стрічкою касового апарата. Щоденно тут складають акт про реалізацію і відпуск виробів кухні.

У дитячих дошкільних закладах, крім інших документів, використовують також авансові звіти з прикладеними до них рахунками-фактурами чи чеками про оплату придбання іграшок, письмового приладдя тощо.

Дебет	Кредит	Найменування операції
949	20, 23, 13	Відображення витрачених матеріалів і продукції, робіт і послуг
949	66, 65	Оплата праці з нарахуваннями
949	66, 13	Амортизація основних засобів
26	949	Оприбуткування продукції їдальні, пекарні
90	949	Реалізація послуг населенню
30	703	Виручка за послуги

Для обліку витрат майбутніх періодів призначений рахунок **39 «Витрати майбутніх періодів»**. На ньому обліковують витрати, які не можуть бути віднесені до виробництва поточного року, хоч і проведені в цьому році. Як правило, такі витрати здійснені на початку виробничого процесу, або стосуються кількох виробничих циклів. Особливістю витрат майбутніх періодів є те, що їх включають у собівартість продукції протягом наступного і подальших років у частині, яка припадає на кожний рік, виходячи з тривалості періоду, на який розраховані такі витрати. Цей період не може бути більший чотирьох років. Залежно від виду витрат майбутніх періодів для обліку використовують різні первинні документи: наряди на відрядну роботу, лімітно-забірні картки, рахунки-фактури і договори оренди, платіжні доручення чи квитанції про оплату підписки літератури та ін.

Дебет	Кредит	Найменування операції
39	13, 23, 63	Відображення витрат: — матеріалів, послуг;
39	63, 30, 31	— вартості підписки на періодичні видання;
39	66, 65	— оплати праці з нарахуваннями
23	39	Списання: — витрат на підготовку виробництва і поліпшення земель;
92	39	— вартості підписки на періодичні видання

Розділ 6

ОБЛІК ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ, ТОВАРІВ І РЕАЛІЗАЦІЇ

Як за попередніми розділами, тут також слід почати з вивчення назви синтетичних рахунків.

№ рахунку	Найменування рахунку
26	Готова продукція
27	Продукція сільськогосподарського виробництва
28	Товари
93	Витрати на збут
90	Собівартість реалізації
70	Доходи від реалізації

Готовою продукцією є така, яка повністю пройшла передбачені технологією виробництва стадії і процеси, оприбуткована на склад або прийнята замовником. До готової продукції зараховують також виконані для замовників роботи і послуги автотранспорту, ремонтного виробництва, будівельно-монтажні роботи.

Оприбутковуюють готову продукцію з виробництва на склади за накладними (приймально-здавальними накладними) або відомостями здачі продукції. На підприємствах сільського господарства готову продукцію оприбутковують за специфічними первинними документами. Так, надходження зерна від урожаю відображають на основі талонів або путівок про вивезення продукції з поля чи реєстрів відправки зерна та іншої продукції з поля. Продукцію тваринництва оприбутковують за такими документами: молоко — за журналами обліку надою молока, мед, вовну, рибу, яйця — за щоденниками надходження сільськогосподарської продукції. Ці документи служать основою для записів у журналі-ордері № 10 та Головній книзі.

Дебет	Кредит	Найменування операції
26, 27	23	Оприбуткування готової продукції: — від виробництва;
26, 27	71	— надлишків, виявлених при інвентаризації
26, 27	26, 27	Внутрішнє переміщення готової продукції (видача під звіт)
90	26, 27	Реалізація готової продукції
27	23	Списання «мертвих відходів» при сортуванні методом «червоне сторно»
94	26, 27	Нестача готової продукції

На рахунку **28 «Товари»** обліковують товарно-матеріальні цінності, які закуплені з метою реалізації та продукцію і сировину в їдальнях, а також закінчені індивідуальні житлові будинки з надвірними будівлями, що призначені для реалізації працівникам господарства.

Товари обліковуються за видами, найменуваннями сортами за купівельною вартістю та повною вартістю, яка включає торгіву націнку.

Схема обліку товарів така. Їхнє надходження відображається на основі товарно-транспортних накладних, рахунків-фактур, накладних, в яких має бути вказана назва, кількість, маса товарів, ціна, вартість, сума податку на додану вартість. В необхідних випадках вказують якісні параметри, суму націнки чи скидки, додають

сертифікати якості тощо. При оприбуткуванні товарів складають розрахунок націнки на них і під звіт матеріально-відповідальним особам відносять повну вартість. Реалізацію товарів проводять на основі накладних, в яких зазначено назву, кількість (масу) товарів, ціну, ПДВ, загальну вартість. Якщо торгівля проводиться стаціонарно, застосовують електронні касові апарати. При реалізації товарів з лотків чи автомашин використовують товарно-касові книги. На основі документів на отримання та реалізацію товарів матеріально-відповідальні особи (продавці, зав. їдальнею) складають звіт про рух матеріалів, на основі якого проводять записи в реєстрах аналітичного і синтетичного обліку. При цьому складають розрахунок розподілу торгової націнки між реалізованими товарами і їх залишком.

Далі проводять записи у сальдові відомості, відомість обліку матеріальних цінностей, товарів і тари та журнал-ордер № 6 і Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
28	63	Оприбуткування товарів від постачальників
282	285	Торгова націнка
28	42	Дооцінка товарів
42	28	Уцінка товарів
90	28	Реалізація товарів
99	28	Втрати товарів від стихійного лиха
94	28	Нестача товарів

На субрахунку **285 «Торгова націнка»** обліковують торгові націнки на товари, що призначені для детальної реалізації в магазинах або інших торгових закладах. Торгову націнку визначають на підприємстві і включають у вартість товару. Таким чином за дебетом рахунком 28 «Товари» відображають повну вартість товару, яку і заносять під звіт матеріально-відповідальним особам. Схема обліку за цим субрахунком ідентична тій, що і за рахунком 28 «Товари».

Дебет	Кредит	Найменування операції
282	285	Відображення суми націнок (скидок) та податку на подану вартість

Підприємці, що застосовують спрощений план рахунків відображають собівартість реалізованих товарів без застосування рахунків класу 9. Замість рахунка 28 «Товари», їх облік можна вести на рахунку 26 «Готова продукція».

Дебет	Кредит	Найменування операції
26	26	Відображено торгівлю націнку за реалізованими товарами методом «червоне сторно»
84	26	Списано реалізовані товари за собівартістю
30	70	Оприбутковано готівку від реалізації товарів за їхньою вартістю
70	64	Нараховане податкове зобов'язання за ПДВ
70	79	Зараховано доходи від реалізації товарів на збільшення фінансових результатів (прибутку)
79	84	Списано собівартість реалізованих товарів на зменшення фінансових результатів (прибутку)

Інколи проводиться повернення придбаної покупцями продукції (товарів) внаслідок виявленого прихованого браку чи ін. Видача готівки проводиться на підставі заяви покупця (інколи з прикладенням експертної оцінки якості товару) з оформленням видаткового касового чека, роздрукованого із знаком «мінус». На малих підприємствах, що не застосовують реєстратори розрахункових операцій, торгують продукцією власного виробництва на своїй території (це не стосується підприємств торгівлі та громадського харчування) повернення готівки проводиться за видатковими касовими ордерами.

Незалежно від того, за яким документом повертаються гроші покупцеві, якщо сума повернення перевищує 85 грн, складають акт про видачу коштів установленої форми, у якому зазначають:

- дані паспорта покупця, який повертає товар;
- назву, кількість (масу), ціну і вартість товару;
- суму виданих покупцеві коштів на повернений товар;
- номер, дату і час видачу фіскального касового чека, який засвідчує придбання товару, що повертається;
- дату складання акта;
- підпис касира, що провів видачу грошей.

При цьому треба провести коригування доходів і витрат, які були проведені за реалізацією продуктів (товарів):

дебет 84, кредит 26 — методом «червоне сторно» на собівартість продукції (товарів);

дебет 70, кредит 30 — видача готівки;

дебет 70, кредит 64 — методом «червоне сторно» на суму ПДВ;

дебет 84, кредит 79 — списано собівартість повернення товарів та відкореговано фінансові результати.

На рахунку **93 «Витрати на збут»** обліковують витрати, пов'язані з реалізацією продукції, а саме витрати на тару і упаковку продукції, витрати із поставки продукції на станцію відправки, комісійні збори при реалізації продукції, оплату при реалізації продукції, оплату праці продавців, оплату вартості сертифікатів та аналіз в якості реалізованої продукції.

Схема обліку за цим рахунком така. Витрати відображають на основі таких первинних документів. Списання тари і матеріалів для упаковки проводять з використанням актів на списання малоцінних і швидкозношуваних предметів. Витрати на доставку відображають на основі нагромаджувальних відомостей обліку роботи вантажного автотранспорту чи використання машинно-тракторного парку, або товаро-транспортних накладних, коли транспорт залучений. Суму комісійного збору записують на основі квитанцій, орендної плати, оплати за аналізи — на підставі рахунків-фактур чи квитанцій, оплати праці продавців — на основі окремих розрахунків і табель обліку робочого часу. Дані переносять у журнал-ордер № 6, а з нього — у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
93	20, 22, 13	Списання: — вартості матеріалів і тари на упаковку реалізованої продукції;
93	23	— робіт і послуг із транспортування реалізованої продукції
93	66, 65	Оплата праці продавцям з нарахуваннями
93	37	Оплата витрат, пов'язаних з реалізацією через підзвітних осіб
93	63	Оплата транспортних і інших послуг сторонніх організацій
79	93	Списання витрат на збут

Крім оплати вартості товарів, при їх придбанні підприємства, що проводять торговельну діяльність, здійснюють також інші витрати, пов'язані з доставкою товарів. Зокрема це витрати на перевезення, охорону, розвантаження, зберігання товарів тощо. Такі витрати також відносять на рахунок 93 «Витрати на збут» за різними документами: подорожніми листами, авансовими звітами, нарядами тощо. Операції відображають у такій кореспонденції рахунків.

Дебет	Кредит	Найменування операції
93	13	Нарахування амортизації основних засобів
93	20, 22, 13	Списання витрат матеріалів на рекламу та ін.
93	23	Відображення послуг допоміжних виробництв
93	63	Роботи і послуги інших підприємств по транспортуванню товарів та ін.
93	66, 65	Оплата праці з нарахуваннями
93	37	Нараховано за відрядження
93	37	Нарахування орендної плати
79	93	Списання витрат на збут

На рахунку **90 «Собівартість реалізації»** обліковують реалізацію продукції власного виробництва, куплених товарно-матеріальних цінностей, включаючи і товари, виконаних для капітального будівництва і капітальних ремонтів та на сторону робіт і послуг,

вартість сировини власного виробництва, використаної для переробки на підсобних промислах для обслуговуючих виробництв і для переробки на давальницьких умовах. Схема обліку за цим рахунком така. Дані товарно-транспортних накладних, рахунків-фактур, накладних групують за кожний місяць в розрізі покупців, реєстрах документів з реалізації готової продукції чи товарно-матеріальних цінностей, робіт і послуг. Підсумки з них переносять у відомість обліку реалізації продукції, матеріалів, робіт, послуг, звідки дані записують у журнал-ордер № 6, а потім у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
90, 84	20, 23, 26, 27, 28	Реалізація товарно-матеріальних цінностей, робіт, послуг
79	90,84	Списання собівартості реалізованої продукції на фінансові результати

Облік виручки від реалізації товарів, продукції, робіт чи послуг ведуть на рахунку 70 «Доходи від реалізації». Схема обліку за цим рахунком ґрунтується на використанні первинних документів бухгалтерського обліку, в яких відображено виручку за реалізовані товари, продукцію, роботи чи послуги (товарно-транспортні накладні, приймальні квитанції, накладні, рахунки-фактури, акти на виконані роботи), або попередню оплату за товари, продукцію, роботи чи послуги, які будуть реалізовані у майбутньому (прибуткові касові ордери, платіжні доручення) та інших первинних документів (розрахунків курсових різниць по валюті, відшкодувань при нестачах тощо). Оскільки реєстрів для відображення валових доходів не встановлено, то для цього можна пристосувати багатографну книгу, або інший реєстр, звідки дані переносять у журнал-ордер № 6 та Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
36	70	Відображення доходів від реалізації
70	641	Нарахування ПДВ
70	79	Зарахування доходів до фінансових результатів

На малих підприємствах, що сплачують податок з доходів за 6-ти відсотковою ставкою, треба вести облік податкових зобов'язань за податком на додану вартість, тобто, його суми, яка вноситься у бюджет у зв'язку з продажем продукції, товарів, робіт, послуг. Аналогічно, як і за податковим кредитом, тобто, сумою податку на додану вартість, яка відшкодовується підприємцям із бюджету у зв'язку з придбанням сировини й матеріалів, товарів, робіт і послуг, основних засобів у постачальників, тут треба враховувати черговість подій відвантаження покупцям продукції і т. п. та отримання від них оплати, оскільки від цього залежить кореспонденція рахунків та використання субрахунка 643 «Податкові зобов'язання».

Так, коли першою подією є власне реалізація продукції, товарів, робіт, послуг, основних засобів, виробничих запасів цей субрахунок не застосовується і в такому випадку достатньо субрахунка 641 «Розрахунки за податками», у складі якого відкривають аналітичний рахунок «Розрахунки з ПДВ» для відображення податкових зобов'язань із ПДВ за його кредитом.

Дебет	Кредит	Найменування операції	Сума, грн
		Перша подія — відвантаження продукції, товарів і т.п., або виконання робіт, надання послуг	
90, 84	26, 28, 22, 23 та ін.	Списано собівартість продукції і т.п., реалізованих покупцям (замовникам)	2000
36	70	Віднесено на покупців (замовників) повну (разом із ПДВ) вартість продукції і т.п.	3000
70	6411	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ за податковою накладною	500
30,31	36	Друга подія — оплата покупцями вартості придбаної продукції і т.п.	3000

У тих же випадках, коли від покупців спочатку надходять гроші як аванс під майбутню реалізацію продукції, товарів, робіт чи

послуг, доводиться використовувати субрахунок 643, хоч податкові зобов'язання з податку на додану вартість незмінно обліковують за кредитом аналітичного рахунка 6411 «Рахунки з ПДВ».

Дебет	Кредит	Найменування операції	Сума, грн
		Перша подія — отримання попередньої оплати (авансу) від покупців	
30, 31	36	Надійшли гроші на рахунок — вартість продукції і т.п. разом із сумою ПДВ	2400
643	6411	Відображено податкові зобов'язання за податком на додану вартість	400
		Друга подія — реалізація (відвантаження) продукції і т.п. покупцям	
90, 84	26, 28, 22, 23 та ін.	Списано собівартість реалізованої продукції і т.п.	1500
36	70	Віднесено повну вартість (разом з ПДВ) продукції і т.п. на покупців	2400
70	643	Списано суму нарахованих податкових зобов'язань на зменшення доходів від реалізації	400

Таким чином, в цьому випадку застосування субрахунка 643 теж зумовлено подвійним записом операцій. Оскільки при отриманні авансу доходу від реалізації ще нема, суму податкового зобов'язання не можна відразу віднести на його зменшення, а тому доводиться відображати його тимчасово за дебетом згаданого субрахунка.

При зберіганні, транспортуванні й реалізації продукції та товарів часто виникають нестачі. Вони зумовлені як природнім збитком (усушкою, розсипанням, розливанням тари тощо), так і недбалістю працівників, або й крадіжками.

Такі нестачі виявляють під час приймання товарів від постачальників шляхом звіряння даних товарно-транспортних накладних та фактичної кількості (маси) отриманих товарів. Інколи трапляється т. зв. «пересортування», коли за одними товарами є надлишок, за іншими — нестача, а в цілому кількість (маса) сходиться з даними супровідних документів. У цих випадках складають акт про нестачу,

який підписує представник постачальника (його повідомляють телеграмою) або відповідальні працівники місцевих органів самоврядування. Далі постачальнику виставляють претензію на вартість нестачі понад норму природного збитку.

Нестачу продукції чи товарів при зберіганні чи реалізації (як і пересортування) визначають за наслідками інвентаризації, тобто порівняння фактичної наявності за видами із залишками за даними бухгалтерського обліку. При цьому надлишки треба оприбутковувати у кореспонденції рахунків дебет 26 кредит 70, а нестачі і втрати віднести на винних, оскільки причиною цього, як правило, є конкретні матеріально відповідальні особи. Порівняно рідко проводиться зарахування надлишків за одними видами ТМЦ у рахунок погашення нестач за іншими, бо це дозволено робити лише щодо подібних запасів, за якими легко припуститись помилок при видачі внаслідок сплутування, яке й призводить до т. зв. пересортування.

Але спочатку треба визначити природний збиток товарів (продукції) за встановленими нормами (їх затверджено у директивному порядку) з урахуванням кількості реалізованих у торговельних точках та тих, що зберігались на складах. При крадіжках товарів (продукції) природного збитку не враховують, а всю суму нестачі відносять на винних осіб.

Визначення вартості нестачі проводять за формулою, що наведена у «Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей», затвердженого постановою КМУ від 22.01.1996 р. № 116.

$$P_3 = [(B_b - A) \times I_{\text{інф}} + \text{ПДВ} + A_{36}] \times 2,$$

де P_3 — розмір збитків;

B_b — балансова вартість на момент встановлення факту розкрадання, знищення (псування) матеріальних цінностей;

A — амортизаційні відрахування;

$I_{\text{інф}}$ — загальний індекс інфляції, який розраховується на підставі щомісячно визначених Мінстатом індексів інфляції;

A_{36} — розмір акцизного збору.

Припустимо, що виявлено недостачу товарів на складі за суму 600 грн за собівартістю, з яких 200 грн — природний збиток. Отже, на винну особу треба віднести: $(400 \text{ грн} \times 1,2 \text{ (індекс інфляції)}) = (480 \times 20) : 100 \text{ (сума ПДВ)} = 0 \text{ (сума акцизного збору)} \times 2 = 1152 \text{ грн}$, тобто винна особа внесе більшу суму, ніж балансова вартість нестачі. Ця різниця $(1152 - 400) = 752$ грн повинна бути перерахована до бюджету.

Отож, за цими даними треба провести такі записи на рахунках бухгалтерського обліку.

Найменування операції	Дебет	Кредит	Сума
Відображено загальну балансову вартість нестачі товарів на складі	072	—	600
Скориговано податковий кредит за придбаними товарами від постачальників (за продукцією власного виробництва така операція не відображається):			
— методом «червоне сторно»;	6411	644	120
— додатковою проводкою	84	644	120
Списано загальну балансову вартість нестачі на витрати	84	26	600
Закрито рахунок з обліку витрат операційної діяльності	79	84	720
Віднесено на винну особу:			
— балансову вартість нестачі товарів;	375	70	400
— суму різниці, обчислену за формулою	375	70	752
Списано вартість нестачі із забалансового рахунка	—	072	600
Надійшли в касу кошти як погашення заборгованості винною особою	30	37	1152
Відображено різницю між сумою до стягнення і балансовою вартістю нестач як заборгованість перед бюджетом	70	64	752
Дораховано податок на доходи	85	64	345
Сплачено до бюджету:			
— різницю у сумі податку на доходи;	64	31	345
— суму коригування ПДВ;	6411	311	80
— різницю між сумою, утриманою з винної особи, і балансовою вартістю нестачі товарів	642	311	752

Розділ 7

ОБЛІК КОШТІВ

Одним із важливих аспектів організації обліку є забезпечення точного і своєчасного відображення грошових операцій на рахунках. Тому, аналогічно, як і за попередніми розділами, тут слід вивчити, насамперед, номери і назви синтетичних рахунків, на яких обліковують кошти.

№ рахунку	Найменування рахунку
30	Каса
31	Рахунки у банку
33	Інші кошти
34	Векселі одержані
35	Короткострокові фінансові вкладення

Для обліку операцій з готівкою призначений рахунок **30 «Каса»**. На вказаному рахунку обліковують операції з готівкою в національній та іноземній валюті. Схема обліку за цим рахунком така. Надходження готівки в касу оформляють прибутковими касовими ордерами, її видачу видатковими касовими ордерами. При виписуванні вони повинні бути зареєстровані у журналі реєстрації видаткових і прибуткових касових ордерів. Відразу після одержання чи видачі грошей касир записує це у Касову книгу під копіювальний папір, а в кінці дня, після підрахунку підсумків відривний аркуш касової книги, який є копією записів у ній та виконує функцію звіту касира, передає у бухгалтерію. Тут дані звітів касира за дебетом і кредитом рахунку 30 «Каса» записують у відомість 1М або журнал-ордер ф. № 1, а кредитовий обіг з нього за місяць переносять у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
30	70	Надходження виручки від реалізації продукції
30	31, 50, 60	Одержання готівки з банку
30	66, 37	Надходження готівки в погашення заборгованості
31	30	Здача готівки на рахунки в банку

На рахунку **31 «Розрахунки в банках»** обліковують безготівкові операції в банку з розрахунків, а також приймання готівки та видачу її для оплати праці або на поточні господарські операції з каси підприємства.

Всі операції на цьому рахунку регламентуються відповідними правилами здійснення безготівкових операцій та операцій з готівкою, згідно з яким побудована схема обліку. Зокрема, зарахування готівки на розрахунковий рахунок проводиться на основі оголошення про її внесення, відривна частина якого є квитанцією банку про підтвердження цієї операції. Видача готівки проводиться на основі грошових чеків. Безготівкові операції здійснюються платіжними дорученнями, платіжними вимогами-дорученнями. Необхідно дуже уважно заповнювати грошові чеки, оскільки будь-які помилки тут виправити не можна, що зумовлює непродуктивні витрати робочого часу підприємця на виписування нового документа, якщо попереднє не прийняте банком до виконання. Найчастіше допускаються помилки щодо визначення кодів платника чи одержувача грошей, номерів їх поточних рахунків. Водночас треба вміти записувати тут цифри. Скажімо, 1200 грн не можна вказати прописом «тисяча двісті грн», як це зазвичай вимовляють, бо правильний запис буде «одна тисяча двісті грн 00 коп.».

При виписуванні грошових чеків на отримання готівки в касу, крім чіткого їх заповнення, треба вказувати на звороті цільове призначення готівки: 40 — видача на виплату основної (додаткової) оплати праці; 43 — видача на виплати за відрядженнями; 53 —

видача на купівлю товарів тощо. Кожна операція за цим рахунком у хронологічному порядку відображається у виписці банку, яку слід читати у оберненому («дзеркальному») відображенні, оскільки записи за дебетом у ній відображають видачу чи перерахування коштів з рахунку. А за кредитом, навпаки, надходження коштів на рахунок, хоч розрахунковий рахунок, як і інші рахунки з обліку коштів, є активним. Такою ж є обернена побудова виписок і за рештою рахунків з обліку коштів у банку.

На основі виписок банку проводять записи операцій за дебетом і кредитом цього рахунку у Відомості 1М або журналі-ордері ф. № 1, кредитовий обіг за місяць з якого переносять у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
31	30	Здача готівки з каси в банк
31	36	Надходження виручки від реалізації продукції за безготівковими розрахунками
30	31	Отримання готівки в касу
63	31	Оплата: — постачальникам;
64	31	— платежів у бюджет;
65	31	— за соціальним і майновим страхуванням

На цьому ж рахунку за субрахунком «Валютний рахунок» обліковують кошти підприємства в іноземній валюті, але в перерахунку на гривні за курсом Національного банку України. Схема обліку за цим субрахунком аналогічна, як і за розрахунковим рахунком. Особливістю є те, що записи операцій здійснюють в облікових реєстрах з обліку розрахунків у чисельнику в іноземній валюті, а в знаменнику в гривнях за курсом Національного банку України на відповідну дату. Записи операцій здійснюють у журналі-ордері ф. № 1 або у Відомості 1М.

Дебет	Кредит	Найменування операції
31	36	Надходження іноземної валюти від покупців і замовників
63	31	Оплата іноземною валютою постачальникам і підрядникам
31	30	Здача готівки в іноземній валюті в банк
31	714	Курсові різниці за іноземною валютою (збільшення)
945	31	Курсові різниці за іноземною валютою (зменшення)

На рахунку **31 «Рахунки в банках»** на окремому субрахунку обліковують наявність і рух коштів, призначених на капітальні вкладення, якщо на підприємстві організовано роздільний рух коштів основної діяльності та призначених для оплати будівельно-монтажних робіт, капітальних ремонтів і придбання основних засобів та формування основного стада. В такому випадку на цей субрахунок зараховують виручку від реалізації основних засобів і худоби основного стада, перераховують суму амортизації з розрахункового рахунку, відрахувань від прибутку на фінансування капітальних вкладень, іммобілізації коштів, призначених на капітальні вкладення, для потреб основної діяльності, бюджетні асигнування на капітальні вкладення.

Схема обліку за цим рахунком аналогічна, що й за розрахунковим рахунком. Записи операцій здійснюються у журналі-ордері № 3 та у Головній книзі.

Дебет	Кредит	Найменування операції
31	30	Здача в банк виручки від реалізації основних засобів чи тварин основного стада, або не використаних коштів на оплату праці будівельникам
31	31	Перерахування суми амортизації основних засобів, відрахувань від прибутку на фінансування капітальних вкладень, іммобілізації коштів в основне виробництво
31	36	Надходження виручки від покупців за продані основні засоби чи тварини основного стада
30	31	Одержання готівки для оплати праці чи відряджень будівельників
63	31	Оплата постачальникам і підрядникам

На цьому ж рахунку, але за окремим субрахунком обліковують кошти на акредитивах, лімітно-чекових книжках, інших рахунках, наприклад, для розрахунків з громадянами за закуплену сільськогосподарську продукцію.

Схема обліку за цим субрахунком відрізняється від загального порядку обліку коштів дещо іншими документами для відкриття і закриття окремих рахунків. Так, акредитив відкривається на підставі заяви про його відкриття, лімітована чекова книжка на основі заяви на її отримання і платіжного доручення на перерахування на цей рахунок з розрахункового чи з обліку коштів на капітальне вкладення певної суми. Закриваються ці рахунки шляхом перерахування невикористаних залишків на відповідні рахунки, з яких вони поповнювались. Оплата з рахунку лімітованих чекових книжок проходить шляхом видачі чеків. Схема ж обліку за рахунком, відкритих для розрахунків з громадянами за закуплену продукцію аналогічна, як і за розрахунковим рахунком.

За кожним рахунком банк видає виписки, які є підставою для записів до журналу-ордера № 3 та у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
31	31, 50, 60	Відкриття акредитивів і лімітованих чекових книжок, ощадних сертифікатів
63	31	Оплата постачальникам акредитивом або чеком
31, 50, 60	31	Закриття невикористаних акредитивів і лімітованих книжок

На рахунку **33 «Інші кошти»** обліковують гроші, здані у вечірні каси банку чи ощадний банк, або поштове відділення або бюджетні асигнування, про які є повідомлення, які ще не відображені у виписці банку в день здійснення операції, тобто знаходяться в дорозі, а також поштові марки, марки мита, проїзdnі талони, путівки, які використовуються як засіб платежу чи розрахунків. На відміну від грошових документів, бланки суворої звітності (доручень на отримання матеріалів, товарно-транспортних накладних, ліцензій, сертифікатів

якості тощо) на цьому рахунку не обліковуються, а їх наявність і рух відображають на забалансовому рахунку 08 «Бланки суворого обліку».

Схема обліку за цим рахунком така. На підставі квитанцій і інших документів про здачу готівки на рахунки підприємства, про придбання поштових марок, путівок тощо та актів про їх використання проводять записи у журналі-ордері ф.№ 3. З журналу-ордера кредитовий обіг переносять у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
33	30, 31, 63, 37	Придбання марок, путівок, талонів, квитків
33	37	Здача виручки від реалізації у вечірні каси банку, ощадний банк чи поштове відділення
33	48	Оприбуткування коштів цільового фінансування, що знаходяться в дорозі
90, 79	33	Списання витрачених поштових чи інших марок, видача проїзних талонів
31	33	Зарухування коштів на рахунки в банк після їх надходження
66, 37	33	Видача активів, талонів на харчування

На рахунку **34 «Короткострокові векселі одержані»** обліковують одержані підприємством векселі за реалізовану продукцію, роботи і послуги. Видані підприємством векселі постачальникам тут не обліковуються, оскільки для цього призначений рахунок 62 «Короткострокові векселі видані». У векселі вказується населений пункт, де складено вексель, рік, місяць, число, сума, місце оплати. Вексель повинен бути пред'явлений до оплати на протязі трьох років з дня складання в строк, який в ньому вказаний. Одержані векселі зберігаються в касі чи передаються на зберігання в банк. На векселі, що зберігаються в касі, складають опис. В ньому вказують назву платника, строк оплати, суму. При оплаті векселів платником в описі відмічають дату виписки банку. Якщо векселі здані на зберігання в банк, то в реєстрах аналітичного обліку записують документ, одержаний з банку.

Дебет	Кредит	Найменування операції
34	36	Одержання векселів за реалізовану продукцію, виконані роботи, послуги
31	34	Погашення векселів платником

При цьому варто мати на увазі, що підприємці, які оподатковуються за єдиним податком, вексельної форми розрахунків застосувати не можуть.

На рахунку **35 «Поточні фінансові інвестиції»** обліковують інвестиції підприємства в цінні папери — акції, облігації, ощадні депозити, сертифікати, казначейські зобов'язання інших підприємств і господарських товариств, вклади у статутні фонди спільних підприємств, процентні облігації внутрішніх державних і місцевих позик. Схема обліку за цим рахунком побудована за загальним принципом. В якості первинних документів, що підтверджують фінансові вкладення служать платіжні доручення про оплату цінних паперів і власне вони самі. Як реєстр аналітичного обліку можна застосувати журнал-ордер № 3.

Дебет	Кредит	Найменування операції
35	31	Придбання цінних паперів за їх номінальною вартістю
31	35	Реалізація цінних паперів

Розділ 8

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ

Ефективною діяльністю підприємця може бути при умові, що тут, поряд із належною організацією виробництва, забезпечено своєчасні і точні розрахунки з покупцями (замовниками), постачальниками (підрядниками), за податками, з оплати праці, соціального страхування тощо. Довіра до підприємця його партнерів у першу чергу залежить від того, як він здійснює з ними розрахунки. Тому облік розрахунків

повинен бути чітким, а для його організації необхідне знання певних особливостей відображення розрахункових операцій.

Отже, вивчення слід розпочати з запам'ятовування синтетичних рахунків, на яких обліковують розрахунки.

№ рахунка	Найменування рахунка
36	Розрахунки з покупцями та замовниками
37	Розрахунки з різними дебіторами
62	Короткострокові векселі видані
63	Розрахунки з постачальниками і підрядниками
64	Розрахунки за податками і платежами
65	Розрахунки за страхуванням
66	Розрахунки з оплати праці
67	Розрахунки з учасниками
68	Розрахунки за іншими операціями

За дебетом рахунка **36 «Розрахунки з покупцями і замовниками»** відображають вартість відвантажених продукції, товарів, виконаних робіт чи наданих послуг за відповідними цінами, включаючи податок на додану вартість незалежно від того, здійснена оплата за них чи ні. За кредитом цього рахунку відображають надходження коштів від покупців і замовників в оплату за товари, продукцію.

Схема обліку за цим рахунком така. Оскільки тут ведуть облік розрахунків за реалізовану продукцію, роботи і послуги, первинні документи і реєстри тут ті ж самі, що і за рахунком 90 «Собівартість» чи 70 «Доходи від реалізації». Це товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури, приймальні квитанції, акти на виконані роботи, на основі яких проводять записи за дебетом рахунку 90 «Собівартість» та кредитом 70 «Доходи від реалізації» і дебетом 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками». Первинними документами про

оплату є платіжні доручення (зведені платіжні доручення) покупців, розрахункові чеки, векселі — при безготівкових розрахунках або прибуткові касові ордери, якщо розрахунки проводилися готівкою чи квитанції — на підприємствах зв'язку. Далі записи проводять у журналі-ордері № 3 та Головній книзі, або Відомості 3М.

Дебет	Кредит	Найменування операції
36	70	Нарахування покупцям і замовникам за реалізовану продукцію, роботи і послуги за відпускними цінами
30, 31	36	Оплата покупцями та замовниками вартості реалізованих товарів, продукції, робіт і послуг включно з сумою податку на додану вартість чи акцизного збору

На субрахунок 371 «Розрахунки за виданими авансами» обліковують операції з виданих авансів від постачання матеріалів, виконання робіт, надання послуг. Найчастіше тут обліковуються розрахунки за авансами при виконанні підрядником будівельно-монтажних робіт і оплаті їх по частковій готовності.

Схема обліку за цим рахунком така. На підставі договорів з підрядними будівельними організаціями проводиться перерахування авансів платіжними дорученнями. Дані первинних документів записують у журнал-ордер № 8, звідки кредитовий обіг переносять у Головну книгу, або Відомість 3М.

Дебет	Кредит	Найменування операції
371	31, 50, 60	Перерахування авансів підрядникам і постачальникам
63	371	Зарахування авансів в оплату підрядникам і постачальникам

Водночас треба мати на увазі, що кореспонденція рахунків для платників податку на додану вартість тут ускладнюється, оскільки тут першою подією є оплата постачальникам (підрядникам).

Дебет	Кредит	Найменування операції	Сума, грн
371	31	I подія Перераховано аванси (вартість) матеріалів чи робіт плюс ПДВ)	6000
6411	644	Відображено податковий кредит за ПДВ	1000
20, 15	63	II подія Отримано від постачальника (підрядника) матеріали (виконані роботи)	5000
644	63	Відображено ПДВ (до податкового кредиту не включається)	1000
63	371	Зараховано аванс в оплату заборгованості	6000

Розрахунки зі службовими особами за виданими їм коштами на відрядження чи придбання товарно-матеріальних цінностей, канцелярських товарів тощо ведуть на субрахунок 372 «Розрахунки з підзвітними особами».

На основі наказу про відрядження підзвітним особам для покриття витрат на проїзд, проживання тощо видають аванс з урахуванням вартості проїзду, добових. Видача готівки під звіт відображається на основі видаткових касових ордерів чи платіжних відомостей. При видачі продукції для реалізації на ринку виписують накладні. Зазначені в цих документах суми записують за дебетом відповідних аналітичних рахунків, що відкриваються на кожну підзвітну особу. Записи за кредитом проводять згідно з авансовими звітами, які складають після повернення з відрядження чи придбання за готівку товарно-матеріальних цінностей або оплати вартості послуг і робіт. На основі цих документів проводять записи у журнал-ордер № 3 та Головній книзі, або Відомості 3М.

Дебет	Кредит	Найменування операції
372	30, 31, 50	Видача під звіт авансу готівкою чи в безготівковому порядку
20, 28	372	Придбання матеріалів через підзвітних осіб за готівку
23, 91, 92, 93	372	Нараховано з відрядження
30	372	Повернення невикористаного авансу

Якщо при взаємовідносинах із постачальниками чи підрядниками (покупцями чи замовниками) виникло порушення договорів, підприємство може пред'явити їм претензію. Претензії можуть виникнути з приводу недопоставки товарно-матеріальних цінностей, завищення їх ціни проти обумовленої у договорі, постачання неякісних товарів, нестач і псування їх при транспортуванні, простою або браку з вини постачальників, помилково списаних банком сум з рахунків підприємства, пені тощо. Для обліку сум претензій, пред'явлених постачальниками чи підрядниками, транспортним організаціям, покупцям і замовникам використовують субрахунок 374 «Розрахунки за претензіями».

Дебет	Кредит	Найменування операції
374	20, 21, 22, 23, 31 та ін.	Пред'явлено претензії
20, 21, 22	374	Надходження товарно-матеріальних цінностей
30, 31, 50, 60	374	чи оплати за претензіями

Для обліку заборгованості за нестачами і крадіжками товарно-матеріальних цінностей, тварин, грошей та погашення її невинними особами використовують субрахунок 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків», за дебетом якого на них відносять вартість виявлених нестач і крадіжок, застосовуючи встановлений порядок визначення розміру збитків.

Схема обліку за цим рахунком така. Після розгляду причин нестач та списання їхньої частини, яка не перевищує норм природних втрат, на витрати виробництва, решту відносять на винних. На дебет субрахунку 375 «Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків» відносять повну вартість нестач, визначену з застосуванням встановленого порядку, у кореспонденції з субрахунком 716 «Відшкодування раніше списаних активів». Підставою для віднесення на винних осіб вартості нестач, втрат і крадіжок товарно-матеріальних цінностей, худоби чи грошей є відповідні рішення керівництва підприємства чи вирок суду.

Погашення заборгованості відображається на основі прибуткових касових ордерів — при сплаті її готівкою, бухгалтерських довідок — при віднесенні в рахунок оплати праці або виписок банку — при погашенні через банк. Записи проводять у журнал-ордер № 3 та Головній книзі, або Відомості 3М.

Дебет	Кредит	Найменування операції
375	716	Віднесення на винних вартості нестач і крадіжок:
30, 31	375	Утриманні вартості нестач і крадіжок: — грішми;
66	375	— за рахунок оплати праці

Детальніша кореспонденція з відображення розрахунків за нестачами викладена у розділі 6.

Облік розрахунків за продані в кредит товари, видані на індивідуальні потреби позики, форменний одяг, акції трудового колективу, доходи, пайовий фонд членів організацій орендарів та ін. здійснюють на субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами» Зокрема, при купівлі працівниками підприємства товарів у кредит під його гарантію таким працівникам видається довідка встановленої форми. На вартість придбаних за цією довідкою товарів (з відсотками за розстрочку платежів) працівник підписує доручення-зобов'язання про утримання з його оплати праці наступних платежів. Продаж товарів працівникам може також відбуватись за рахунок отриманої з цією метою позики банку. В цьому випадку на основі кредитного договору проводиться перерахування позики торговельним підприємством повної вартості товару відразу, а зі своїх працівників поступово утримуються суми заборгованості за позикою разом з відсотками за користування нею, які перераховують в банк. В такому випадку, крім субрахунку 377 «Розрахунки з іншими дебіторами», використовують рахунок 60 «Короткострокові чи довгострокові позики». Перераховану банком, згідно з платіжним дорученням, суму позики

за товари для працівників підприємства відображають одночасно як їхню заборгованість перед підприємством за дебетом рахунку 37 «Розрахунки з іншими дебіторами» на окремих аналітичних рахунках за прізвищами працівників, які придбали товари та загальну суму — за кредитом рахунка 60, як заборгованість підприємства перед банком.

Дебет	Кредит	Найменування операції
375	30, 31, 50, 60	Видача працівникам підприємства позик
30, 31, 66	375	Погашення заборгованості

На рахунку **62 «Короткострокові векселі видані»** обліковують видані векселі постачальникам, підрядникам, іншим підприємствам в оплату за одержані від них матеріальні цінності, виконані ними роботи і послуги. Отримані векселі тут не обліковують, оскільки для цього призначений рахунок 34 «короткострокові векселі одержані».

Схема обліку за цим рахунком така. Підприємство виписує вексель на суму поставлених йому товарно-матеріальних цінностей чи виконаних робіт і наданих послуг та передає його підприємству, перед яким виникла заборгованість з цього приводу. Видані векселі реєструються у спеціальному описі. Кожний вексель записують окремо, як заборгованість певному підприємству у журналі-ордері № 3. Загальний підсумок виданих за місяць векселів є кредитовим обігом за вказаним рахунком, який з журналу-ордера переносять до Головної книги.

Дебет	Кредит	Найменування операції
63	62	Видача векселів на суму заборгованості за поставлені товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги
62	31, 50	Оплата заборгованості за виданими векселями

Розрахунки з постачальниками та підрядниками здійснюються з дотриманням певних особливостей. Зокрема взаємовідносини із

постачальниками і підрядниками підприємства здійснюють на підставі укладених між ними договорів постачання чи підяду.

Крім того, обов'язковою умовою є виписування довіреностей типової форми при одержанні товарно-матеріальних цінностей від постачальників або при видачі продукції представникам підприємства — постачальника, якщо оплату за них проводять шляхом бартерного обміну.

Довіреності виписують в одному примірнику на прізвище особи, якій дається право на одержання відповідних матеріалів чи продукції.

У довіреності вказують необхідні реквізити: номер, дату видачі, термін дії, прізвище, ім'я, по батькові особи, якій воно видане, назву постачальника, найменування матеріалів, їх кількість. Підписують доручення керівник підприємства та головний бухгалтер або уповноважені ними особи.

На основі довіреності постачальники виписують товарно-транспортну накладну встановленої форми, за якою видають вказані у ній товарно-матеріальні цінності. Як доручення, так і товарно-транспортні накладні є документами суворої звітності. Кожна довіреність видають під розписку вказаній у ньому особі у спеціальному журналі. Після використання доручень у цьому журналі зазначають номер і дату товарно-транспортної накладної, виписаної за ним постачальником. Невикористані довіреності мають бути повернуті у бухгалтерію підприємства, про що теж роблять відмітку у журналі.

При цьому треба мати на увазі, що вартість зіпсованих чи загублених довіреностей відшкодовується винними особами. Ця вартість визначається із застосуванням коефіцієнта 5 до облікової вартості бланків (вона приймається 1,5 грн незалежно від фактичних витрат на придбання довіреностей за одну штуку), тобто, складає 7,5 грн за один бланк.

На рахунок **63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»** обліковують розрахункові операції за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і послуги іншими підприємствами

та оплату за них. Аналітичні рахунки відкривають окремо для кожного постачальника чи підрядника.

При виконання робіт і послуг довіреностей, як правило, не видають, а їх виконання проводиться згідно договорів (наприклад, будівельно-монтажні роботи). На виконані роботи та надані послуги складають акт встановленої форми.

Оплату постачальникам і підрядникам проводять платіжними дорученнями, платіжними вимогами-дорученнями, чеками, акредитивами, векселями, податковими накладними.

Дані цих первинних документів групують у додатку до журналу-ордера № 6 — «Реєстрі операцій по розрахунках з постачальниками і підрядниками» окремо за кожним постачальником чи підрядником, а звітні підсумки переносять у згаданий журнал-ордер, кредитовий обіг з якого записують у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
63	31, 34, 50, 60	Оплата постачальникам і підрядникам
20, 23	63	Отримання від постачальників товарно-матеріальних цінностей або робіт і послуг від підрядників
64	63	Відображення податку на додані вартість згідно з документами постачальників і підрядників

Важливішим видом розрахунків є здійснювані за податками і платежами, бо нехтування цим призводить до застосування відсутніх фінансових санкцій, або навіть відкриття кримінальних справ, якщо допущено значні порушення. Причому навіть при відсутності облікових даних податки все одно доведеться сплачувати, але в цьому випадку вони визначаються податковою інспекцією за «Методикою визначення податкових зобов'язань за непрямими методами», затвердженою постановою КМУ від 27.05.2002р. № 627. Для цього використовуються інформація та документи:

- про державну реєстрацію, фактичне місцезнаходження, кількість найманих працівників, види діяльності, джерела походження

доходів, взаєморозрахунки з постачальниками та споживачами, рахунки у банках і рух коштів на них, обсяги готівкових розрахунків, суми наданих та одержаних позик;

- про виявлені та задокументовані під час перевірок незадекларовані та/або не зазначені у розрахунках доходи і витрати платника податків;
- про результати обстежень будь-яких виробничих, складських, торговельних та інших приміщень підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та житла громадян, якщо воно використовувалось як реєстраційна адреса суб'єкта підприємницької діяльності — юридичної особи та для одержання доходів;
- письмові пояснення і відомості керівників, інших посадових осіб підприємств, установ та організацій, діяльність яких перевіряється;
- вилучені документи, що свідчать про приховання (зниження) об'єктів оподаткування, несплату податків, зборів (обов'язкових платежів), та вилучені у суб'єктів підприємницької діяльності — фізичних осіб реєстраційні свідоцтва або спеціальні дозволи (ліцензії, патенти тощо), які порушили порядок провадження підприємницької діяльності;
- відомості та документи, отримані внаслідок проведеної оперативно-розшукової діяльності.

Визначення сум податкових зобов'язань за непрямими методами може здійснюватися органами державної податкової служби лише стосовно податку на додану вартість, акцизного збору, податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб (щодо суб'єктів підприємницької діяльності — фізичних осіб), податку з реклами, рентних платежів, збору за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету, готельного збору, збору за спеціальне використання природних ресурсів і збору за забруднення навколишнього природного середовища з використанням методу економічного аналізу. Метод економічного аналізу базується

на взаємозв'язку і взаємозалежності різних економічних показників (валові доходи, валові витрати та інші), які характеризують господарську діяльність платника податків, і застосовується для оцінки таких елементів податкової бази:

- обсягів виробництва та реалізації товарів (робіт, послуг), які розраховуються виходячи з характеристики стану виробничих потужностей, кількості використаних сировини, матеріалів, електричної і теплової енергії, воли, тари і продукції оздоблення, чисельності працівників, розміру виплаченої заробітної плати та інших елементів витрат виробництва і реалізації товарів (робіт, послуг), а також кількості одержаних марок акцизного збору, виданих податкових векселів, що підтверджують зобов'язання зі сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), та інших показників;
- матеріальних та нематеріальних витрат, при розрахунку яких можуть використовуватися експертна оцінка та висновки відповідних уповноважених органів;
- приросту активів платника податків, який визначається шляхом перевірки та порівняння активів у процесі провадження господарської діяльності такого платника податків;
- витрат на оплату праці, які визначаються виходячи з установленної участі працівників у господарській діяльності платника податків, підтвердженої документально, або на підставі письмових пояснень працівників про фактично одержані доходи;
- валових доходів і валових витрат, які розраховуються з урахуванням оцінки інформації про провадження господарської діяльності платника податків, отриманих з інших джерел згідно із законодавством;
- обсягів реалізації та придбання продукції, які можуть також розраховуватися на підставі аналізу інвентаризації запасів цієї продукції на початок та кінець звітного періоду;
- методу розрахунку грошових надходжень базується на визначенні показника доходів, одержаних платником податків від

провадження господарської діяльності. Для розрахунку цього показника використовується інформація про надходження коштів на банківські рахунки платника податків, яка підтверджується банківськими документами, та інша інформація (документи), що підтверджують одержання коштів платником податків;

- методу контролю витрат та доходів суб'єктів підприємницької діяльності — фізичних осіб. Даний метод базується на аналізі показників (доходи, витрати та інші), які характеризують підприємницьку діяльність суб'єкта підприємницької діяльності — фізичної особи. Якщо орган державної податкової служби встановлює перевищення суми витрат суб'єкта підприємницької діяльності — фізичної особи над сумою задекларованого доходу і такий суб'єкт підприємницької діяльності — фізична особа не підтверджує документально або відмовляється надати інформацію щодо джерела такого доходу, орган державної податкової служби визначає суму перевищення для включення її до бази оподаткування;
- методу аналізу інформації про доходи та витрати платників податків. Даний метод базується на оцінці інших елементів податкової бази, які можуть визначатися органами державної податкової служби на основі оцінки інформації, передбаченої цією методикою.

Результати перевірки, здійсненої з метою визначення сум податкових зобов'язань за непрямыми методами, оформляються актом, що затверджується особою, яка прийняла рішення про застосування непрямих методів.

Платнику податків у встановленому порядку надсилається податкове повідомлення, в якому зокрема зазначаються нарахована за непрямыми методами органом державної податкової служби сума податкового зобов'язання, належна до сплати, опис методів, які при цьому були застосовані, а також сума штрафних санкцій (за їх наявності).

Непрямі методи визначення податкових зобов'язань застосовують, якщо платник податків не веде податкового обліку або у нього

немає визначених законодавством первинних документів, чи під час перевірки декларації він не може підтвердити наведені в ній показники відповідними документами. Підставою для їх застосування може бути також ухилення від надання податковій інспекції відомостей, передбачених законодавством, чи у зв'язку з тим, що не встановлене фактичне місцезнаходження підприємця.

Розрахунки за податками і платежами до бюджету: акцизний збір, прибутковий податок з громадян, податок на додану вартість, податок на прибуток та ін., а також за місцевими податками і зборами обліковують на рахунку **64 «Розрахунки за податками й платежами»**. При цьому на субрахунках 643 «Податкові зобов'язання» та 644 «Податковий кредит» податкові розрахунки податок на додану вартість у розрізі податкових зобов'язань і податкового кредиту, як, власне, й за рахунком 64 «Розрахунки з бюджетом», але це не означає, що методика записів тут ідентична. Як відомо, після 01.10.98 р. дати настання податкових зобов'язань і права на податковий кредит визначаються, виходячи з того, яка подія є першою: відвантаження (отримання) товару чи оплата покупців (постачальникам) за нього. Тому кореспонденція рахунків з урахуванням того, яка подія перша, відрізняється. Зокрема, якщо перша подія — відвантаження товарів, продукції чи виконання робіт, послуг, субрахунки 643 та 644 не використовуються, а податок на додану вартість у цьому випадку відображається за традиційною кореспонденцією рахунків: дебет 70 «Доходи від реалізації», кредит 6411 «З податку на додану вартість».

Коли перша подія — надходження попередньої оплати від покупців — загальну суму коштів, які вони оплатили, треба записати за дебетом рахунків 30, 31, 34 і кредитом субрахунка 681 «Розрахунки за авансом одержаним» — 6000 грн. Суму податку, яка є в тому числі, необхідно відобразити за дебетом субрахунка 643 «Податкові зобов'язання» і кредитом субрахунка 6411 — 1000 грн. Після відвантаження товарів, продукції, виконання робіт чи послуг, що розглядається в даному випадку вже як друга подія, податок на додану вартість відображають у кореспонденції дебет рахунка 70, кредит рахунка 643 — 1000 грн.

Відповідно, коли першою подією є надходження матеріалів від постачальників, кореспонденція рахунків простіша, оскільки субрахунок 644 «Податковий кредит» не використовується:

дебет 20 «Виробничі запаси», кредит 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» — оприбуткування запасів — 200 грн (вартість без ПДВ);

дебет 6411 «Розрахунки за податком на додану вартість», кредит 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» — 400 грн (сума ПДВ).

Але коли першою подією є попередня оплата постачальникам (підрядникам), доводиться застосовувати субрахунок 644 «Податковий кредит»:

дебет 63, кредит 30,31 — 2400 грн (оплата постачальникам);

дебет 6411, кредит 644 — 400 грн (сума ПДВ);

дебет 20, кредит 63 — 2000 грн (вартість отриманих матеріалів);

дебет 644, кредит 63 — 400 грн (сума ПДВ).

Отже, назва субрахунків 643 та 644 не відповідає суті записів на них, бо відображені тут суми ПДВ до податкової декларації — не включаються. Насправді податкові зобов'язання записують за кредитом аналітичного рахунка 6411 «З податку на додану вартість», а податковий кредит — за його дебетом.

На цьому субрахунку відображають також розрахунки по сплаті податку на додану вартість векселями при імпорتنих операціях. Схема обліку за субрахунками 643 та 644 така. На підставі платіжних доручень про перерахування авансів постачальникам чи отримання попередньої оплати від покупців і замовників, або товарно-транспортних накладних, рахунків-фактур, накладних у випадку одержання товарно-матеріальних цінностей чи відвантаження продукції до оплати їхньої вартості складають податкові накладні, і на їх основі проводять записи за вказаним рахунком.

Дебет	Кредит	Найменування операції
643	6411	Відображення податкових зобов'язань: — у випадку попередньої оплати покупцями вартості продукції, матеріалів, товарів, робіт і послуг, що підлягають відвантаженню (виконанню);
70	643	— при відвантаженні (виконанні) попередньо оплаченої продукції, матеріалів, товарів, робіт і послуг
6411	644	Відображення податкового кредиту: — у випадку попередньої оплати постачальникам і підрядникам за сировину, матеріали, товари, які повинні бути відвантажені;
644	63	— після одержання сировини, матеріалів, товарів, робіт, послуг, які були попередньо оплачені

Облік розрахунків ведуть окремо з кожного податку чи платежу. Причому малі підприємства, які сплачують єдиний податок за ставкою 10 % відкривають лише один рахунок — для відображення за його кредитом нарахованої суми, а за дебетом — погашення заборгованості. Для визначення суми такого податку складають відповідний розрахунок.

Необхідно мати на увазі, що новостворені та зареєстровані суб'єкти підприємницької діяльності (малі підприємства чи фізичні особи), які подали податковій інспекції заяву про перехід на спрощену систему оподаткування за єдиним податком, одночасно з документами на реєстрацію переводяться на неї в тому ж кварталі, в якому вона проведена. Всі інші повинні подавати такі заяви на наступний рік — не пізніше 16 грудня попереднього року.

Складається цей розрахунок за даними Книги обліку доходів і витрат, або інших реєстрів з їх обліку, залежно від застосовуваної форми. Причому, в разі допущеної помилки, чи при зміні бази оподаткування (приміром, при поверненні отриманого або сплаченого авансу), треба зробити відповідні виправлення в цих реєстрах (методом «червоне сторно», додаткової проводки) і подати податковій інспекції уточнений розрахунок Єдиного податку.

Якщо ж мале підприємство сплачує єдиний податок за ставкою 6 відсотків, то тут треба відкрити ще один рахунок — для обліку податку на додану вартість і скласти Розрахунок та Податкову декларацію з ПДВ.

Схема обліку за цим рахунком така. На підставі відповідних первинних документів: податкових накладних з податку на додану вартість, розрахунків встановленої форми з інших податків і платежів проводять записи у розрізі кожного податку чи платежу у реєстрах аналітичного обліку розрахунків з бюджетом. Для обліку податку на додану вартість, крім того, використовують книги обліку продажу і придбання товарів (робіт, послуг) записи в яких проводять на основі податкових накладних. Одночасно податок на додану вартість відображають у товарно-транспортних накладних та платіжних дорученнях про оплату покупцям вартості відвантажених їм товарів, продукції, виконаних робіт чи послуг або отриманих від постачальників чи підрядників сировини, товарів, робіт і послуг.

Дебет	Кредит	Найменування операції
70, 643	6411	Нарахування податку на додану вартість
6411	644	Відображення податкового кредиту
66	641	Нарахування прибуткового податку з оплати праці
64	30, 31, 50	Перерахування заборгованості із платежів у бюджет

На підприємствах здійснюються операції з обов'язкового і добровільного страхування майна (основних засобів, виробничих запасів, незавершеного виробництва) ризиків при перевезенні пасажирів і вантажів; вони проводять відрахування у Пенсійний фонд, на обов'язкове соціальне страхування, в тому числі й на випадок безробіття, у фонд України соціального захисту інвалідів. Для обліку таких операцій призначений рахунок 65 «Розрахунки за страхуванням». За скороченим планом рахунків такі операції відображаються на 68 «Розрахунки за іншими операціями».

При цьому треба мати на увазі: що підприємці — фізичні особи, які не використовують найману працю, не є платниками зборів до фондів соціального страхування, але вони можуть зареєструватися тут добровільно. Завдяки цьому вони матимуть право на виплату допомоги за тимчасовою непрацездатністю, вагітністю й пологами. В цьому випадку треба сплачувати внески до Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності у розмірі 3,4 % від суми доходу, визначеного для оподаткування фіксованим податком. При виплаті допомоги внаслідок страхового випадку саме з цього доходу буде визначатись середньоденний (сума оподаткованого доходу поділена на кількість календарних днів розрахункового періоду, без урахування вихідних і святкових днів).

Схема обліку за цим рахунком така. На підставі договорів страхування та карточок розрахунків страхових платежів визначають суму платежів за обов'язковим та добровільним страхуванням майна. Суму відрахувань у Пенсійний фонд, на соціальне страхування визначають у відомості обліку витрат на виробництво, виходячи з нарахованого фонду оплати праці за аналітичними рахунками з обліку витрат, також розрахунково-платіжних відомостей, та встановлених відсотків відрахувань. Загальну суму цих платежів визначають за кредитом рахунку. Сплату заборгованості за платежами зі страхування і Пенсійного фонду відображають на основі платіжних доручень, а зарахування витрат на зменшення заборгованості за внесками на соціальне страхування — на основі розрахунків встановленої форми. Записи проводять у журналі-ордері № 3 та Головній книзі.

Дебет	Кредит	Найменування операції
39, 66, 23, 91, 92, 93	65	Нарахування страхових платежів
65	30, 31, 50	Сплата відрахувань органам страхування

Для обліку нарахування і видачі оплати праці використовують рахунок **66 «Розрахунки з оплати праці»**.

Для кожного працівника відкривають окремий аналітичний рахунок (за прізвищами) у Розрахунково-платіжній відомості чи Книзі обліку розрахунків з оплати праці.

Облік праці та її оплати здійснюють у такому порядку. Приймання працівників на роботу проводять за їхніми заявами на підставі наказу керівника підприємства, укладеного безстрокового трудового договору або контракту. Новоприйнятим працівникам видають трудову книжку, якщо вони не мають стажу роботи, або записують номер наказу та дату зарахування у пред'явлену з попереднього місця роботи. При цьому вартість виданої трудової книжки треба віднести до доходу (виручки), що враховується при оподаткуванні, та утримати її з працівника як реалізовану.

Слід мати на увазі, що прийняття і звільнення працівників у трудовій книжці підприємці-фізичні особи записують за датами реєстрації трудового договору (чи зняття з неї) у державній службі зайнятості. Найменування професії (посади) повинно відповідати вказаному у класифікаторі професій, затвердженому Держстандартом України від 27.07.1995 р. № 257. Саме ж формулювання запису може бути таким: «Прийнятий на роботу бухгалтером за трудовим договором (чи контрактом) № 1 від 01 лютого 2004 року, зареєстрованим у Збараській службі зайнятості. Трудовий договір зареєстровано 01.02.2004 р. «Причину звільнення вказують із визначенням конкретної статті та пункту за Кодексом Законів про працю: «Звільнений за власним бажанням — ст. 38 КЗ пП»; «Звільнений у зв'язку з переведенням на ... (п. 5, ст. 36 КЗ пП)» і т. п. із зазначенням у гр. «Трудовий договір № 1 знято з реєстрації 20.08.2005 р.». Якщо ж у трудовій книжці допущено помилку, її анулюють формулюванням: «Запис за № від _____ року не дійсний». Далі записують правильний текст. Жодних закреслень тут не допускається за винятком зміни прізвища, ім'я чи по батькові, дати народження, одруження чи розлучення та ін. Колишнє прізвище (дату) тощо закреслюють однією лінією, вписують нові зверху і обов'язково вказують підставу для цього з посиланням на номери й дати свідоцтва чи інших

документів на внутрішній стороні обкладинки за підписом підприємця, завіреним печаткою.

При втраті трудової книжки (або її непридатності) виписують її дублікат, зазначаючи це на першій сторінці зверху праворуч. Відновлення записів про роботу на інших підприємствах проводять за даними документів працівника (якщо вони належно оформлені, причому за кожним окремо), або ж вказують загальний трудовий стаж на підставі даних картки особового обліку працівника, яка повинна бути на підприємстві, а потім виписують всі дані про роботу на підставі наказів підприємця про зарахування, переведення з однієї посади на іншу, преміювання, заохочення і т. п.

За бажанням працівника підприємець може вписати у трудову книжку роботу за сумісництвом на основі довідки підприємства, де його робота є не основним місцем.

Всі записи у трудовій книжці, які ведуть підприємці-фізичні особи, повинні бути засвідчені посадовою особою служби зайнятості та печаткою цієї установи.

Трудова книжка зберігається у працівника протягом терміну роботи у приватного підприємця, на відміну від підприємств, де ці книжки знаходяться у відділі кадрів.

Підтвердження роботи таких працівників саме у приватного підприємця можна довести при перевірках «Довідками про трудові відносини фізичної особи з платником єдиного податку», які видаються податковою інспекцією на кожного прийнятого працівника на підставі Заяви приватного підприємця. Ці довідки мають знаходитись на робочих місцях найманих працівників, де їхня дійсність підтверджується документами, що засвідчують їхню особу (при торгівлі реквізити цих довідок: серія №, прізвище, ім'я, по батькові найманих працівників мають бути внесені у Книги обліку доходів і витрат, зареєстровані у податковій інспекції на кожного з них).

Схема обліку за цим рахунком така. Нараховану в первинних документах оплату праці записують у розрізі кожного працівника за кредитом окремих аналітичних рахунків у книгах обліку розрахунків

з оплати праці чи розрахунково-платіжних відомостях. Видані суми записують за дебетом рахунків на підставі платіжних відомостей, видаткових касових ордерів, або ж безпосередньо у розрахунково-платіжних відомостях при наявності підприємства працівника про отримані оплати праці, коли застосовують останній варіант обліку розрахунків.

Дебет	Кредит	Найменування операції
23, 39, 91, 92, 93, 44 ...	66	Нараховано оплату праці за виконані роботи
66	30	Видано оплату праці готівкою
66	31, 50	Перераховано оплату праці в ощадбанк
66	70	Реалізовано в рахунок оплати праці продукцію, роботи і послуги та видано оплату праці натурою
661	662	Депоновано оплату праці

Депоновану оплату праці записують у картки обліку розрахунків з депонентами. Виплачують заробітну плату працівникам на малих підприємствах, що оподатковуються єдиним податком лише грошми.

Розділ 9

ОБЛІК ІНШИХ ДОХОДІВ

І ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Крім доходів від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг, підприємства отримують інші доходи, для яких за повним планом передбачено декілька синтетичних рахунків. Для малих підприємств, зважаючи на особливості їхньої діяльності такі доходи обліковуються на одному синтетичному рахунку 70 «Доходи». Таким чином, його зміст як і назва за скороченим планом рахунків відріз-

няється від ужитої в повному 70 «Доходи від реалізації». Водночас методика обліку таких доходів однакова, незалежно від того, обліковуються вони на одному чи окремих синтетичних рахунках. Але, зважаючи, що за повним планом рахунків для кожного виду доходів встановлено окремий синтетичний рахунок, назва якого відповідає економічному змісту, почати слід з вивчення рахунків, оскільки суть обліку за цим розділом можна зрозуміти лише при цій умові.

№ рахунка	Найменування рахунка
71	Інший операційний дохід
72	Дохід від участі в капіталі
73	Інші фінансові доходи
74	Інші доходи
75	Надзвичайні доходи
76	Страхові платежі
79	Фінансові результати

На рахунку **71 «Інший операційний дохід»** обліковують інші доходи, отримані підприємствами, крім виручки за реалізовану продукцію, товари, роботи і послуги, яка обліковується на рахунку **70 «Доходи від реалізації»**. Зокрема це виручка за реалізовану іноземну валюту, доходи від операційної оренди, курсова різниця при її підвищенні, нарахована на іноземну валюту, одержані штрафи, пені, неустойки, вартість нестач, втрат і крадіжок, віднесених на винних осіб, сума кредиторської заборгованості, що списується з балансу та ін.

Схема обліку за цим рахунком така. На підставі документів про продаж валюти (прибуткових касових ордерів, платіжних доручень), розрахунку орендних платежів чи курсової різниці за іноземною валютою, актів чи інвентаризаційних описів або вироків суду за нестачами і втратами або крадіжками, довідок бухгалтера про списання кредиторської заборгованості відображають дохід за кредитом рахунку, а на основі відомості закриття проводять записи за його дебетом.

Дебет	Кредит	Найменування операції
71	79	Закриття рахунка і зарахування іншого операційного доходу до фінансових результатів
37	71	Нараховано орендну плату, відображено вартість втрат, крадіжок віднесених на винних
31, 63	71	Нараховано курсову різницю за іноземною валютою

На рахунку **72 «Дохід від участі в капіталі»** обліковують доходи від інвестицій та спільної діяльності. За кредитом рахунку відображається сума доходу на основі окремих аркушах-розшифровках. За дебетом — закриття рахунку і зарахування доходу до фінансових результатів на основі відомості закриття рахунків.

Дебет	Кредит	Найменування операції
72	79	Закриття рахунка
14	72	Відображення доходів

На рахунку **73 «Інші фінансові доходи»** обліковують нараховані підприємству дивіденди від інших підприємств, відсотки за облігаціями, доходів від фінансової оренди тощо. Сума доходів за кредитом рахунка відображається на підставі платіжних доручень, прибуткових касових ордерів, якщо вони перераховані (виплачені) підприємству грішми, або за товарно-транспортними накладними — коли такі доходи надходять матеріальними цінностями, чи на основі рахунків фактур (розрахунків) — при відображенні цих доходів як дебіторської заборгованості, платників. За дебетом на основі відомості закриття рахунків відображають зарахування інших фінансових доходів до фінансових результатів.

Дебет	Кредит	Найменування операції
74	79	Закриття рахунка
10, 11, 12, 20, 21, 22, 28	74	Надходження інших фінансових доходів матеріальними цінностями
30, 31	74	Надходження інших фінансових доходів грошми
63, 67, 68	74	Відображення інших фінансових доходів як дебіторської заборгованості

Облік балансового прибутку або збитку ведуть на рахунок **79 «Фінансові результати»**. Тут спочатку відображають фінансові результати від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, доходи і витрати від позареалізаційних операцій, штрафи, пені, неустойки та ін. На основі підсумків прибутків та збитків за наведеним переліком на цьому рахунку визначають загальний фінансовий результат господарювання — прибуток чи збиток.

Схема обліку за цим рахунком така. Фінансові результати від реалізації продукції, робіт і послуг та основних засобів і товарно-матеріальних цінностей визначають як різницю між кредитовими і дебетовими обігами у відомості аналітичного обліку реалізації продукції, матеріалів, робіт і послуг, яка відкривається за рахунком 70 «Доходи від реалізації». З цієї відомості дані переносять у відомість закриття рахунків бухгалтерського обліку, яка є основою для запису прибутків і збитків від реалізації за рахунком 79 у журналі-ордері № 15.

Фінансові результати від позареалізаційних операцій записують тут на основі первинних документів, які їх засвідчують — платіжних доручень про перерахування пені, штрафів, договорів, актів, розрахунків, тощо.

Дебет	Кредит	Найменування операції
79	90	Списання виробничої собівартості реалізованої продукції, товарів (робіт, послуг)
70	79	Відображенні доходів (виручки) від реалізованої продукції, товарів (робіт, послуг)
79	44	Закриття рахунка (прибуток)
44	79	Закриття рахунка (збиток)

Розділ 10

ОБЛІК ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Підприємець — юридична особа може створювати статутний фонд, що дає йому право отримувати дивіденди чи виплачувати їх інвесторам. Внески до статутного фонду малого підприємства при його створенні чи наступних інвестиціях не оподатковуються. Водночас необхідно правильно оформити вкладення коштів чи майна, щоб в подальшому це не могло бути підставою для їх трактування податковою інспекцією як безповоротної фінансової допомоги та застосування фінансових санкцій: дорахування податку на прибуток та штрафу.

Для цього, насамперед, сума статутного фонду повинна бути визначена у засновницьких документах: договорі засновників, протокол їх зборів, статуті малого підприємства. При цьому для малого підприємства директивно не встановлений розмір статутного фонду та термін його фактичного створення (внесення коштів або майна), тому це повинно бути обумовлено в згаданих документах. При порушенні визначеного терміну внесення такої засновник може бути виключений зі складу учасників малого підприємства, що оформляється протоколом їх зборів. Разом з тим мають бути визначені корпоративні права засновників (засновника) малого підприємства, тобто, частка в статутному фонді у відсотках, право на управління ним, порядок нарахування дивідендів, отримання майна і коштів при ліквідації МП. Так само мають бути оформлені документи при наступній зміні статутного фонду.

Водночас на всіх первинних документах, що засвідчують фактичне внесення коштів чи майна для створення або поповнення статутного фонду (платіжних дорученнях, актах приймання-передачі основних засобів тощо) має бути чітко зафіксовано мету їх передачі малому підприємству з посиланням на згадані установчі документи, а засновникам видані виписки з них, засвідчені підписом і печаткою

підприємця про передачу засновникам корпоративних прав на їхні частки у статутному фонді.

Для розуміння сутності операцій за цим розділом спочатку слід вивчити рахунки з їх обліку.

№ рахунка	Найменування рахунка
40	Статутний капітал
41	Пайовий капітал
42	Додатковий капітал
43	Резервний капітал
44	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)
45	Вилучений капітал
46	Неоплачений капітал

На рахунку **40 «Статутний капітал»** відображають вартість майна (основних і оборотних засобів) підприємства. Статутний капітал фіксується і реєструється в установчих документах, зокрема у договорі учасників та у статуті підприємства. Наступні зміни статутного капіталу можуть відбуватися лише при умові зміни статуту і повідомлення про це органу, який його зареєстрував.

Статутний капітал може бути сформований за рахунок цінних паперів (акцій, облігацій, депозитів), за рахунок деривативів — права власності на користування природними ресурсами, майном чи обладнанням, на інтелектуальну власність, коштів в т. ч. готівки та безготівкових, включаючи валюту. Тому схема обліку тут будується на основі документів, де відображені такі операції (актив на передачу основних засобів розрахунків амортизації, накладних на безплатне приймання чи передачу оборотних засобів. Приватизовані підприємства операції за цим рахунком відображають на основі актів оцінки майна, документів Фонду приватизації про емісію акцій, їх реалізацію.

За кредитом рахунку 40 «Статутний капітал» відображається збільшення статутного капіталу, за дебетом — його зменшення (вилучення).

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами капіталу за кожним засновником, учасником, акціонером, тощо.

Облік операцій за цим рахунком на підставі наведених документів ведуть у журналі-ордері № 7, звідки кредитовий обіг переносять у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
46	40	Відображення заборгованості за внесками учасників до статутного капіталу
40	46	Зменшення статутного капіталу при виході засновників підприємства

Хоч величина статутного фонду підприємства зафіксована в установчих документах і вона має дорівнювати сальдо за кредитом рахунка 40 «Статутний капітал», на практиці виникають ситуації, коли статутний капітал необхідно змінити. Такі зміни відображають як його збільшення чи зменшення. Так, при розширенні матеріально-технічної бази підприємства (його розбудові, придбанні основних засобів), якщо це відбувалось за рахунок прибутку, необхідно адекватно збільшити статутний капітал. Так само він збільшується при прийманні нових засновників.

Зменшення статутного капіталу підприємства може бути внаслідок знищення майна, особливо основних засобів, із-за стихійного лиха чи з інших причин.

У будь-якому випадку повинен бути оформлений протокол зборів засновників і внесені зміни у статут підприємства.

Збільшення статутного капіталу підприємства за рахунок прибутку відображається у кореспонденції рахунків дебет 44, кредит 40. При прийманні нових учасників кореспонденція рахунків така ж, як і при створенні підприємства: дебет 46, кредит 40, а потім дебет 30, 31, 20, 10, кредит 46.

Рахунок **41 «Пайовий капітал»** призначено для обліку й узагальнення інформації про суми пайових внесків членів споживчого товариства, колективного сільськогосподарського підприємства, житлово-будівельного кооперативу, кредитної спілки та інших підприємств.

Пайовий капітал — це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розмічених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності.

Колективні сільськогосподарські підприємства (КСП) на рахунку 41 «Пайовий капітал» обліковують частину вартості майна, яка була розпайована між його членами, частину вартості майна, яка не була розпайована між його членами, а також зростання (зменшення) вартості майна протягом діяльності підприємства.

Аналітичний облік за рахунком 41 «Пайовий капітал» ведеться за видами капіталу. Збільшення пайового капіталу відображається за кредитом рахунку, а зменшення — за його дебетом.

Схема обліку за цим рахунком така. Розпаювання майна проводять на основі актів оцінки і визначення часток (паїв) учасників. Якщо внески вносять пайовики, документами є накладні — на матеріальні цінності, прибуткові касові ордери — на готівку. На основі цих документів відображають збільшення пайового капіталу. При виході учасників (пайовиків) видачу майна оформляють із застосуванням накладних — на матеріальні цінності та видаткових касових ордерів — при видачі вартості майна готівкою, або платіжні доручення — коли кошти перераховують через банк. Записи проводять у журналі-ордері № 13, звідки кредитовий обіг переносять у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
40	41	Розпайоване майно підприємства
10, 11, 12, 14, 15, 20, 21, 22, 28, 30, 31	41	Надійшли внески пайовиків
41	30, 31	Повернуто пайові внески
41	67	Розподілено пайовий капітал (вартість майна) серед учасників

Рахунок 42 «Додатковий капітал» призначено для узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про суми дооцінки

активів, вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших осіб, та інші види додаткового капіталу.

За кредитом рахунка 42 «Додатковий капітал» відображається збільшення додаткового капіталу, за дебетом — його зменшення.

Схема обліку за цим рахунком така. На основі узгодження з Фондом державного майна номінальної вартості акцій та підсумкового протоколу їх продажу визначають перевищення вартості реалізації акцій над їхньою номінальною вартістю, яке записують як збільшення додаткового капіталу. Дооцінку (чи оцінку) активів відображають на основі актів, складених комісією, що її проводила. Безплатне отримання активів відображають на основі актів приймання-передачі майна чи прибуткових касових ордерів або платіжних доручень — на отримані кошти. Записи проводять у журналі-ордері № 13, звідки кредитовий обіг переносять у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
10, 11, 12, 20, 21, 22, 26, 27, 28	42	Дооцінка або безкоштовне отримання активів
42	10, 11, 12, 20, 21, 22, 28	Уцінка активів

Рахунок **43 «Резервний капітал»** призначено для узагальнення інформації про стан та рух резервного капіталу підприємства, створеного відповідно до чинного законодавства та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку. Резервний капітал формується за рахунок щорічних відрахувань не менше 5 % його суми і на акціонерних товариствах має бути більшим, ніж 25 % статутного капіталу. За кредитом рахунку 43 «Резервний капітал» відображається створення резервів. За дебетом — їх використання. Сальдо цього рахунку відображає залишок резервного капіталу на кінець звітного періоду.

Аналітичний облік резервного капіталу ведеться за його видами і напрямками використання.

Схема обліку за цим рахунком така. На основі розрахунку розподілу прибутку підприємства проводять відрахування до резервного фонду. Використання резервного фонду здійснюють на основі рішення зборів засновників. Записи проводять у журналі-ордері № 13 та Головній книзі.

Дебет	Кредит	Найменування операції
44	43	Сформовано резервний капітал за рахунок відрахувань від прибутку
43	40	Зараховано резервний капітал до статутного капіталу
43	44	Покрито збитки за рахунок резервного капіталу

Облік нерозподіленого прибутку або збитків, якщо вони не списані за рахунок інших джерел ведуть на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». За його кредитом відображається сума отриманого підприємством прибутку. Якщо підприємство має за рік збиток, його суму у цьому випадку записують за дебетом заданого рахунка, а за кредитом відображається списання збитку в наступні роки. Тому схема обліку ґрунтується на бухгалтерських довідках, які є основою для записів операцій за вказаним рахунком у журналі-ордері № 7.

Дебет	Кредит	Найменування операції
79	44	Відображено отриманий підприємством прибуток
44	79	Відображено отриманий підприємством збиток
44	44	Списано збиток минулого звітного періоду за рахунок прибутку поточного звітного періоду
44	40, 41, 43	Відрахування від прибутку до статутного, пайового чи резервного капіталу

На рахунку **45 «Вилучений капітал»** ведеться облік вилученого капіталу у разі викупу власних акцій (часток) у акціонерів з метою їх перепродажу, анулювання (зменшення статутного капіталу) тощо.

За дебетом рахунку 45 «Вилучений капітал» відображається фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників, за кредитом — вартість анульованих або перепроданих акцій (часток).

Схема обліку за цим рахунком ґрунтується на основі рішень засновників (акціонерів) про викуп власних акцій, актів про їх продаж чи анулювання, за якими проводять записи у журналі-ордері № 7 та Головній книзі.

Дебет	Кредит	Найменування операції
40	45	Анульовано раніше викуплені акції
45	30,31	Викуплено акції власної емісії

Рахунок **46 «Неоплачений капітал»** призначено для узагальнення інформації про зміни у складі неоплаченого капіталу підприємства.

За дебетом рахунку відображається заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом — погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу.

Аналітичний облік неоплаченого капіталу ведеться за видами розміщених неоплачених акцій (для акціонерних товариств) та засновниками (учасниками) підприємства.

Початкова величина статутного капіталу дорівнює вартості майна (основних засобів, матеріалів, сировини, товарів, нематеріальних активів) та коштів підприємства. Наступні внески, які повинні внести засновники підприємства, відображають як зобов'язання учасників. Тому на основі протоколу зборів учасників, де зафіксовані внески, що підлягають до внесення, складають кореспонденцію рахунків дебет 46 «Неоплачений капітал», кредит 40 «Статутний капітал».

Фактичне внесення коштів засновниками відображається у кореспонденції рахунків дебет 30 або 31 і кредит 46 залежно від того, надійшли кошти готівкою чи в безготівковому порядку; дебет 10, 20 та ін.

і кредит 46 — при надходженні від засновників основних засобів чи товарно-матеріальних цінностей. Такі операції відображають на основі прибуткових касових ордерів, платіжних доручень, актів приймання-передачі чи накладених у журналі-ордері № 7 та Головній книзі.

Розділ 11

ОБЛІК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИТРАТ І ПЛАТЕЖІВ ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ

На рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів» ведеться узагальнення інформації про рух коштів, які за рішенням підприємства резервуються для забезпечення майбутніх витрат і платежів та включення їх до витрат поточного періоду.

Підприємство може створювати резерви: на оплату відпусток та виплату винагороди за вислугу років працівникам, включаючи відрахування на державне соціальне страхування з цих сум; на виробничі затрати для підготовчих робіт на підприємствах промисловості з сезонним виробництвом, на додаткове пенсійне забезпечення, для забезпечення гарантійних зобов'язань та ін. Їх облік ведуть за рахунком 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів».

Схема обліку тут ґрунтується на відповідних розрахунках (бухгалтерських довідках чи листках-розшифровках), у яких визначають суму таких забезпечень та їхнє використання. Наприклад, сума забезпечення на оплату чергових відпусток працівникам визначається щомісячно як добуток фактично нарахованої заробітної плати працівникам і відсотку, обчисленого як відношення річної планової суми на оплату відпусток до загального планового фонду оплати праці.

За кредитом рахунку відображається нарахування забезпечень, за дебетом — їх використання.

Дебет	Кредит	Найменування операції
23	47	Здійснено відрахування для забезпечення відпусток працівникам основного виробництва
47	66	Нарахування відпускних сум за рахунок створення резерву

Для обліку асигнувань з бюджету на проведення протиепізоотичних та карантинних заходів, підготовку кадрів, проведення меліорації, покриття витрат на будівництво соціально-побутових об'єктів, їх експлуатацію тощо використовують рахунок **96 «Цільове фінансування і цільові надходження»**. Крім бюджетного асигнування на ньому обліковуються цільові надходження, зокрема внески батьків на покриття витрат за утримання дітей у дитячих закладах, або відрахування з фондів соціального розвитку на оплату путівок для дітей в таборах, утримання таких таборів, якщо вони є на балансі підприємства.

Схема обліку за цим рахунком така. Відображають цільове фінансування і цільові надходження на підставі документів, які їх засвідчують: платіжних доручень, прибуткових касових ордерів — за кредитом рахунку. Використання цих коштів записують за дебетом рахунку на підставі документів на придбання медикаментів, дезинфікуючих засобів (рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних), та актів на їх витрачання, актів про виконання протиепізоотичних та карантинних заходів, актів про виконанні будівельно-монтажні роботи, рахунків-фактур на витрати по підготовці кадрів, бухгалтерських довідок про витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення та ін. Облік за цим рахунком ведуть у журналі-ордері № 12, звідки кредитовий обіг переносять у Головну книгу.

Дебет	Кредит	Найменування операції
30, 31	48	Надійшли кошти цільового фінансування і цільових надходжень
48	30, 31	Витрачено кошти на фінансування цільових заходів

Розділ 12

ОБЛІК КРЕДИТІВ БАНКУ І ФІНАНСУВАННЯ

Нерідко підприємець потребує для здійснення своєї діяльності отримати позику. Для цього він повинен у банк, де відкрито його поточний рахунок, подати такі документи:

- заяву встановленої форми;
- бізнес-план з техніко-економічним обґрунтуванням необхідності й доцільності кредитування;
- баланс та звіт про фінансові результати;
- гарантії забезпечення позики.

Інформація, що наводиться в заяві, повинна відображати необхідну суму позики, термін користування нею, на що планується використати кредит: придбання товарів, обладнання тощо з метою розширення виробництва (чи його заснування).

Особливу увагу слід звернути на техніко-економічне обґрунтування доцільності видачі кредиту, яке наводиться у бізнес-плані. Як правило, бізнес-плани підприємців довільної форми. А обсяг їх не регламентований. Однак певних вимог все ж таки треба дотримуватись.

Насамперед треба оформити титульну сторінку, на якій вказується назва малого підприємства (прізвище, ім'я, по батькові підприємця), його юридична адреса, номер телефону/факсу. Наступна сторінка — зміст, де вказані розділи та розміщення їх за сторінками, з яких складається бізнес-план. Вони можуть бути такими:

1. Основна частина (діяльність підприємця й управління, його юридичний статус);
2. Продукція (або вид послуг) підприємця;
3. Мета і стратегія діяльності;
4. Опис ринку продукції (робіт, послуг);
5. Конкуренти;

6. Маркетингова стратегія;
7. План виробництва;
8. Фінансовий план;
9. Програма інвестування;
10. Уникнення ризику і страхування;
11. Вплив на довкілля.

У першому розділі «Основна частина», по суті, наводяться короткі висновки, що містять стисле обґрунтування доцільності кредитування підприємця на визначені в заяві мету, які ґрунтуються на розрахунках, детально висвітлених в наступних розділах. Тут наводяться також короткі відомості про реєстрацію діяльності підприємця.

У другому розділі «Продукція, послуги підприємця» вказується характеристика продукції (робіт, послуг), яка тут виробляється, її переваги й можливості конкурувати на ринку. Потрібно навести дані про собівартість одиниці продукції, можливу ціну реалізації, прибуток (ці дані базуються на інформації, що детально викладається в розділах 6, 7, 8).

У третьому розділі «Мета і стратегія діяльності» обґрунтовуються заходи по збільшенню частки на ринку продукції за рахунок підвищення якості продукції в порівнянні з відомими аналогами (чи створення нового виду або різновидності), зниження витрат виробництва за рахунок удосконалення технології, зниження його енергоємності, зменшення непродуктивних втрат сировини і т. п.

У четвертому розділі «Опис ринку (робіт, послуг)» необхідно навести короткий огляд кон'юнктури (попиту-пропозиції) на ринку подібної продукції в регіоні, де буде здійснюватись діяльність підприємця. Такий опис варто підкріпити цифровими викладками (на основі статистичних чи маркетингових спостережень) щодо потреби в цій продукції на орієнтовну перспективу 3–5 років, її забезпечення вітчизняними виробниками чи імпортом, можливостями внутрішньої реалізації чи експорту продукції, що буде вироблятися підприємцем, визначенням кола клієнтів та способів її продажу: оптом чи у роздріб.

У п'ятому розділі «Конкуренти» необхідно навести об'єктивні дані про виробників аналогічної продукції в регіоні, де здійснюється діяльність підприємця: обсяги поставок на ринок; ступінь задоволення ними попиту на ринку; якість; ціна; віддаль доставки тощо, та порівняння з такими показниками власних. Тут обґрунтовуються тактичні і стратегічні кроки підприємця щодо поведінки на ринку у прогнозованому періоді 3–5 років.

У шостому розділі «Маркетингова стратегія» обґрунтовуються дії підприємця щодо просування продукції на ринку за роками. Якщо продукція (роботи, послуги) мають сезонний характер споживання, обов'язково треба навести відповідні розрахунки з урахуванням цього чинника, який суттєво впливає на обсяги реалізації продукції за періодами року. Необхідно вказати конкретні маркетингові заходи, які забезпечать обрану підприємцем стратегію поведінки на ринку: знижки цін при оптових закупівлях, митне оформлення при експорті, доставка власним транспортом, рекламні заходи, дегустації, виставки і ін.

У сьомому розділі «План виробництва» треба викласти організаційно-технічні заходи, які забезпечать виробництво продукції у визначеному обсязі. На основі даних про вартість використовуваних для цього ресурсів: фонду оплати праці найманих працівників та відрахувань на соціальні заходи, вартості необхідної сировини, суми амортизації обладнання та інших витрат (в тому числі й на сплату відсотків за кредитом), пов'язаних з виробництвом продукції (виконанням робіт, наданням послуг), необхідно визначити загальну суму виробничих витрат і розрахувати собівартість одиниці продукції (робіт, послуг). Саме ці дані є визначальними насамперед для підприємця щодо доцільності отримання кредиту на таку мету. Адже лише за умови, що собівартість продукції (робіт, послуг) буде нижчою від ціни реалізації на ринку, можливе отримання прибутку у перспективі, що робить виправданим отримання кредиту в банку. Тому такі витрати треба визначати об'єктивно і рахувати із скрупульозною точністю, не допускаючи нехтування будь-якою їх складовою, приміром, транспортно-заготівельними витратами чи іншими.

Восьмий розділ «Фінансовий план» являє собою, по суті, аналіз показників фінансової звітності підприємця за період, що передусе отриманню кредиту. Тут, як правило, у таблицях наводяться дані про вартість виробленої продукції (робіт, послуг), доходи від реалізації, фактичні витрати за їх видами (статтями), фінансові результати та порівняння з можливими значеннями цих показників при умові отримання кредиту на заплановану підприємцем мету. Таким чином, у цьому розділі проводиться обґрунтування зведених воєдино даних обсягів виробництва продукції, витрат на плановану кількість, доходів від реалізації за критерієм раціональності використання необхідної підприємцеві суми кредиту.

У дев'ятому розділі «Програма інвестування» наводяться конкретні напрями та суми використання кредиту, виходячи із програми, викладеної у розділі 7 «План виробництва»: придбання обладнання, сировини, матеріалів, оплата праці, витрати на енергоносії тощо з визначенням термінів окупності вкладень та повернення позики банку.

У бізнес-плані повинні бути висвітлені заходи щодо послаблення наслідків негативного впливу непередбачуваних обставин шляхом страхування майна чи інших ризиків. Тут треба детально висвітлити, які заходи здійснить підприємець щодо подолання можливих ризиків псування продукції, її втрат при зберіганні чи транспортуванні, запобігання зниженню попиту на неї, зупинки виробництва через відсутність сировини, подачі електроенергії тощо. Такі заходи обґрунтовуються у розділі 10 «Уникнення ризику і страхування».

Доцільно викласти у бізнес-плані також заходи щодо охорони довкілля, зважаючи на актуальність цього в сучасних умовах. Не дивлячись, що отримання кредиту досить часто здійснюється за спрощеним варіантом бізнес-плану, в якому відсутні не тільки розділ 11 «Вплив на довкілля», але й інші (приміром, 3, 4, 5, 10), на практиці може виявитись, що всі зусилля підприємця зійшли нанівець саме через нехтування заходами щодо охорони довкілля, коли діяльність доводиться ліквідувати внаслідок припису відповідних контролюючих органів.

Окрім того, банку подають також фінансову звітність: «Баланс» ф. № 1М за «Звіт про фінансові результати» ф. № 2М, на основі яких розраховують платоспроможність підприємця за коефіцієнтами швидкої, поточної й загальної ліквідності, маневреності власних коштів, незалежності, рентабельності активів і продажу та ін.

Вивчення обліку за цим розділом також необхідно розпочинати з запам'ятовування номерів і назви рахунків.

№ рахунка	Найменування рахунка
60	Короткострокові позики
50	Довгострокові позики

Схема обліку тут така. Використовуються позики шляхом перерахування їх платіжними дорученнями постачальникам в оплату за товарно-матеріальні цінності, роботи і послуги або отриманням готівки в касу за грошовими чеками. Погашення позик відбувається на основі платіжних доручень про перерахування коштів на цю мету з рахунків банку. Видаються і погашаються позики на основі кредитного договору.

За рахунком **60 «Короткострокові позики»** операції відображаються у такій кореспонденції.

Дебет	Кредит	Найменування операції
60	31, 30	Погашення заборгованості за одержаними позиками
30, 31, 63	90	Отримання позики

За рахунком **50 «Довгострокові позики»** відображають у наступній кореспонденції

Дебет	Кредит	Найменування операції
50	30, 31	Погашення заборгованості за довгостроковими позиками
30, 31	50	Отримання довгострокової позики

Отже, отримані позики відображають за кредитом цих рахунків, а їх погашення — за дебетом. Якщо підприємець використовує спрощений план рахунків, то для обліку кредитів використовується окремий субрахунок синтетичного рахунка 68 «Розрахунки за іншими операціями».

Дебет	Кредит	Найменування операції
31	68	Отримано позику в банку
84	68	Нараховано відсотки за користування позикою
68	31	Оплата заборгованості банку (за відсотками та при погашенні кредиту)

Розділ 13

ОБЛІК ВИТРАТ ЗА ЕЛЕМЕНТАМИ

За новим Планом рахунків є можливість чіткого поділу бухгалтерського обліку на фінансовий і управлінський завдяки введенню рахунків класу 8 «Витрати за елементами», що дозволяє забезпечити складання фінансової звітності без визначення собівартості продукції за видами, пов'язаного із надзвичайно трудомісткими розрахунками, та відображення калькуляційних різниць між фактичною і плановою собівартістю. Методологічною основою обліку витрат за елементами є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати».

Як і раніше, вивчення обліку за цим розділом треба починати із запам'ятовування назви рахунків.

№ рахунку	Найменування рахунку
80	Матеріальні витрати
81	Витрати на оплату праці
83	Амортизація
84	Інші операційні витрати
85	Інші затрати

На рахунках цього класу, крім рахунку **85 «Інші затрати»**, ведеться облік витрат операційної діяльності за такими елементами витрат: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати. Рахунок 85 застосовують для узагальнення інформації про витрати, пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також про витрати, пов'язані із запобіганням надзвичайним подіям та ліквідацією їх наслідків.

Суб'єкти малого підприємництва, а також інші організації, діяльність яких не спрямована на ведення комерційної діяльності, для обліку витрат можуть використовувати тільки рахунки класу 8 із списанням на дебет рахунку 23 «Виробництво» щомісячно сум в частині прямих і виробничих накладних витрат (загально-виробничих витрат) та на дебет рахунку 79 «Фінансові результати» в кінці року або щомісяця сум в частині адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних витрат.

Інші підприємства рахунки цього класу можуть використовувати для узагальнення інформації про витрати за елементами з щомісячним списанням сальдо рахунків у кореспонденції з рахунком 23 «Виробництво» і рахунками класу 9 «Витрати діяльності».

Рахунок 85 ведеться тільки тими підприємствами, й організаціями, які не застосовують рахунки класу 9 «Витрати діяльності», та сальдо на ньому закривається в кінці року або щомісяця в кореспонденції з дебетом рахунку 79 «Фінансові результати».

Методика обліку витрат за елементами така. На основі відповідних первинних документів, у яких відображено матеріальні витрати (накладні, акти на списання, тощо), нараховану оплату праці (табелі обліку робочого часу, наряди на відрядну роботу, облікові листи праці і виконаних робіт, тощо), амортизацію основних засобів (розрахунок), інші витрати (акти на виконані роботи, розрахунки податків і платежів) їх загальну суму відображають як елементи витрат за дебетом рахунків 81–84. Суми цих же витрат, але згрупованих у розрізі видів виробництв або груп продукції чи підрозділів

підприємства (центрів витрат і відповідальності), списують на відповідні субрахунки, що відкриті до синтетичного рахунку 23 «Виробництво», або ж на рахунку класу 9 — накладні витрати, витрати на збут тощо.

Зокрема за дебетом рахунку **80 «Матеріальні витрати»** відображають суми визнаних матеріальних витрат, за кредитом — списання на рахунок 23 «Виробництво» прямих матеріальних витрат, що включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) підприємств, на рахунки класу 9 — матеріальних витрат, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок 79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9.

Для узагальнення інформації про витрати на оплату праці за звітний період призначений рахунок 81 «Витрати на оплату праці».

За дебетом цього рахунку відображається сума визнаних витрат на оплату праці, за кредитом — списання на рахунок 23 «Виробництво» витрат, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних, (підсобних) виробництв, на рахунки класу 9 — витрат, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок 79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9.

Для узагальнення інформації про витрати та відрахування на соціальні заходи призначений рахунок **82 «Відрахування на соціальні заходи»**.

За дебетом рахунку 82 «Відрахування на соціальні заходи» відображається належна сума відрахувань на соціальні заходи, за кредитом — списання на рахунок 23 «Виробництво» суми відрахувань, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) виробництв, на рахунки класу 9 — суми відрахувань, що відносяться до виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок 79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9.

Для узагальнення інформації про суму нарахованої амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів призначено рахунок **83 «Амортизація»**.

За дебетом цього рахунку відображається сума нарахованої амортизації, а за кредитом — її списання на виробництво.

Для обліку операційних витрат, що не відображаються на інших рахунках класу 8, призначено рахунок **84 «Інші операційні витрати»**. Ці витрати є витратами звітного періоду, тобто, покриваються (списуються) за рахунок прибутку, якщо не входять до складу виробничої собівартості продукції, робіт, послуг. Зокрема, до інших операційних витрат включається вартість робіт, послуг сторонніх підприємств, сума податків, зборів (обов'язкових платежів), крім податків на прибуток, втрати від курсових різниць, знецінення запасів, псування цінностей, списання та уцінки активів, сума фінансових санкцій тощо. За скороченим планом рахунків малі підприємства відображають за дебетом цього рахунку собівартість реалізованої продукції, робіт, послуг.

Тому назва цього рахунку за ним інша — 84 «Витрати операційної діяльності», а кореспонденція рахунків за рахунками 70 «Доходи» та 84, субрахунок «Собівартість реалізації» буде такою.

Дебет	Кредит	Найменування операції
		Відображення:
84	20	— собівартості реалізованих товарно-матеріальних цінностей;
84	23	— собівартості реалізованих робіт і послуг
36	70	Нарахування виручки (доходу) за реалізовану продукцію, товари, роботи і послуги
70	64	Нарахування податку на додану вартість
79	84	Списання собівартості реалізації на фінансові результати
70	79	Зарахування доходів від реалізації до фінансових результатів
79	44	Визначення прибутку
44	79	Визначення збитку

Страхові організації можуть обліковувати на цьому рахунку витрати на перестраховування, виплату страхових сум та страхових відшкодувань.

За дебетом рахунка 84 «Інші операційні витрати» відображається сума визнаних витрат, за кредитом — списання на рахунок 23 «Виробництво» витрат, які прямо включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), до затрат допоміжних (підсобних) виробництв, на рахунки класу 9 — виробничих накладних витрат, адміністративних і збутових витрат, або на рахунок 79 «Фінансові результати», якщо підприємство не застосовує рахунки класу 9.

Для обліку витрат на інвестиційну та фінансову діяльність підприємства, а також втрат від надзвичайних подій, призначений рахунок **85 «Інші операційні витрати»**. На цьому рахунку також узгалянюється інформація про суму податків на прибуток.

Такі витрати стосуються звітного періоду і не можуть збільшувати вартість активів підприємства, тому списуються за рахунок прибутку.

За дебетом рахунка 85 «Інші операційні витрати» відображається сума визнаних витрат, за кредитом — списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

Розділ 14

ОБЛІК ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ

За новим планом рахунків, як уже зазначалось фінансовий облік можна вести окремо від управлінського, хоча взаємозв'язок між ними зберігається. У зв'язку з цим тут передбачено окремі синтетичні рахунки класу 9 «Витрати діяльності».

Вивчення обліку за цим розділом теж слід почати запам'ятовуванням назви рахунків.

№ рахунка	Найменування рахунка
90	Собівартість реалізації
91	Загальновиробничі витрати
92	Адміністративні витрати
93	Витрати на збут
94	Інші витрати операційної діяльності
95	Фінансові витрати
96	Втрати від участі в капіталі
97	Інші витрати
98	Податок на прибуток
99	Надзвичайні витрати

За дебетом рахунків цього класу відображаються суми витрат, за кредитом — списання суми витрат у кінці звітного року або щомісяця на рахунок 79 «Фінансові результати», чи розподіл на виробництво — за рахунком 91 «Загальновиробничі витрати».

Застосування цих рахунків дозволяє визначити виробничу собівартість продукції (робіт, послуг) в управлінському обліку.

До того ж забезпечується більша точність щодо визначення фінансових результатів завдяки подвійному контролю як у фінансовому, так і в управлінському обліку за незалежними методиками. Це дозволяє уникнути помилок, які були характерні при визначенні прибутків чи збитків за старим Планом рахунків у єдиній системі записів без поділу бухгалтерського обліку на управлінський і фінансовий, коли внаслідок т. зв. «загублення» накладних витрат, неправильного визначення калькуляційних різниць перекручувались фінансові результати і, як наслідок, виникав дисбаланс засобів підприємства та джерел їх утворення (нерівність підсумків активу і пасиву балансу).

Для узагальнення інформації про собівартість реалізованої готової продукції, товарів, виконаних робіт, послуг призначено рахунок 90 «Собівартість реалізації».

За дебетом рахунка 90 «Собівартість реалізації» відображається виробнича собівартість реалізованої готової продукції, робіт, послуг; фактична собівартість реалізованих товарів (без торгових націнок), за кредитом списання в порядку закриття дебетових обігів на рахунок 79 «Фінансові результати».

Підприємства, поряд з прямими витратами на виробництво продукції (робіт, послуг), здійснюють такі, які не можна відразу віднести на конкретний вид виробництва. Зокрема, витрати на організацію і управління виробництвом, які одночасно стосуються не окремих його видів, а кількох або й усього разом.

Залежно від того, належать такі витрати до окремих галузей чи до організації і управління виробництвом усього підприємства, їх обліковують як загально-виробничі (загальноцехові) або загально-господарські (загальнозаводські). Загальна їх назва — накладні витрати — зумовлена особливістю включення їх у собівартість продукції основного виробництва шляхом пропорційного розподілу до суми прямих витрат (наприклад, оплати праці та витрат на експлуатацію та утримання обладнання — у промисловості, загальної суми за виключенням вартості насіння, кормів, сировини — у сільському господарстві і т. п.), тобто, вони накладаються на прямі витрати.

До складу загально-виробничих витрат включаються затрати на утримання управлінського і господарського персоналу цехів (бригад, ферм — на сільськогосподарських підприємствах), витрати на охорону праці, знос малоцінних та швидкозношуваних предметів, втрати від простою, нестачі і псування сировини і матеріалів у межах природних втрат при зберіганні в цехах, витрати на службові відрядження та ін.

На підприємствах із цеховою структурою управління виробництвом загально-виробничі витрати обліковують у розрізі окремих цехів (бригад, ферм). Їх відносять на собівартість лише того підрозділу, де вони здійснювалися.

Залежно від того, до якої галузі промисловості належить підприємство, загально-виробничі витрати в управлінському обліку

між різними видами продукції розподіляють пропорційно до сум основної заробітної плати робітників, зайнятих у виробництві відповідної продукції (робіт, послуг) і витрат на утримання та експлуатацію устаткування або пропорційна до суми основних витрат без вартості сировини, матеріалів і напівфабрикатів.

У фінансовому обліку такі витрати списують загальною сумою на собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) без розподілу за видами чи найменуваннями. Для обліку таких накладних витрат, а також витрат на утримання та експлуатацію машин та обладнання призначено рахунок **91 «Загальновиробничі витрати»**. Цей рахунок не застосовується підприємствами торгівлі.

За дебетом рахунка **91 «Загальновиробничі витрати»** відображається сума визнаних витрат, за кредитом — щомісячне, за відповідним розподілом, списанням на рахунки 23 «Виробництво» та 90 «Собівартість реалізації».

Аналітичний облік ведеться за місцями виникнення, центрами відповідальності і статтями (видами) витрат.

Адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати не включаються до складу виробничої собівартості готової та реалізованої продукції, а тому інформація про такі витрати узагальнюється на рахунках обліку витрат звітного періоду — 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності».

Для відображення загальногосподарських витрат пов'язаних з управлінням та обслуговуванням підприємства призначено рахунок **92 «Адміністративні витрати»**.

За дебетом рахунка 92 «Адміністративні витрати» відображається сума визнаних адміністративних витрат, за кредитом — списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

До загальногосподарських витрат, зокрема, належать витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу, витрати на їх службові відрядження, витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського

призначення (оренда, амортизація, ремонт, комунальні послуги), охорона, юридичні, аудиторські, транспортні послуги, поштово-телеграфні, канцелярські витрати, сума податків, зборів (обов'язкових платежів).

У фінансовому обліку загальногосподарські витрати не розподіляють, а списують загальною сумою на рахунок 79 «Фінансові результати».

Загальногосподарські витрати в управлінському обліку можна включати до собівартості продукції основного виробництва (включаючи товари народного споживання, що виготовляються з відходів) і до собівартості тієї частини продукції (робіт, послуг) допоміжних виробництв, що виконується для реалізації, капітального будівництва або промислових господарств підприємства розрахунковим шляхом, тобто, без складання кореспонденції рахунків. До собівартості міжцехових замовлень та до собівартості забракованої продукції загальногосподарські витрати не включають.

Загальногосподарські витрати можна розподіляти у промисловості між окремими видами продукції пропорційно до суми основної заробітної плати працівників, зайнятих у виробництві відповідної продукції (робіт, послуг) і витрат на утримання та експлуатацію устаткування. На тих підприємствах, що застосовують попередільний метод обліку витрат та виробництва, загальногосподарські витрати розподіляють пропорційно до витрат на переділ.

Загальногосподарські витрати на підприємствах сільського господарства включають у витрати відповідних галузей основного виробництва шляхом розподілу пропорційно до загальної суми витрат за виключенням вартості насіння у рослинництві, кормів — у тваринництві, сировини, матеріалів і напівфабрикатів — у промислово-му виробництві.

Трудові і матеріальні затрати підприємств торгівлі і постачання на організацію переміщення товарів від виробника до споживача відображають як витрати обігу. Їх обліковують на рахунку **93 «Витрати на збут»**. Поряд із витратами обігу на таких підприємствах

можуть здійснювати витрати виробництва (у підсобному господарстві, у громадському харчуванні та ін.), облік яких ведуть на рахунку 23 «Виробництво».

До витрат на збут, зокрема, належать витрати пакувальних матеріалів, транспортування продукції, товарів за умовами договору, витрати на маркетинг та рекламу, включаючи відрядження працівників збуту, витрати на оплату праці й комісійні продавцям, торговим агентам, працівникам відділу збуту, амортизація, ремонт та утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, що використовуються для забезпечення збуту продукції, товарів, робіт, послуг, витрати на гарантійний ремонт, страхування товарів при доставці та інше.

За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат на збут, за кредитом — списання на рахунок 79 «Фінансові результати». При цьому треба мати на увазі, що списуються всі нагромаджені витрати на збут, оскільки вони визнаються витратами звітного року у повному обсязі, незалежно від обсягу реалізованих товарів, а тому на залишок нереалізованих товарів не розподіляються.

Для обліку витрат операційної діяльності підприємства, крім витрат, які відображаються на рахунках 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут» призначено рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності».

На рахунку **95 «Фінансові витрати»** ведеться облік витрат фінансової діяльності підприємства.

За дебетом рахунку відображається сума визнаних витрат, за кредитом — списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

На рахунку **96 «Втрати від участі в капіталі»** обліковують зменшення вартості інвестицій внаслідок збитків на тих підприємствах, у якій вони були вкладені, коли ці збитки за рішенням учасників покрито за рахунок статутного капіталу. Це відображають у кореспонденції рахунків дебет 96 «Витрати від участі в капіталі», кредит 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» з наступним списан-

ням таких витрат на фінансові результати свого підприємства: дебет 79, кредит 96.

На рахунку **97 «Інші витрати»** ведеться облік витрат, що виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з виробництвом або реалізацією основної продукції (товарів) та послуг, а також витрати страхової діяльності.

За дебетом рахунка 97 відображається сума визнаних витрат, за кредитом — списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

На рахунку **98 «Податки на прибуток»** ведеться облік належної за даними бухгалтерського обліку суми податку на прибуток від звичайної діяльності та надзвичайних подій.

За дебетом рахунка відображається нарахована сума податку на прибуток, за кредитом — включення до фінансових результатів на рахунку 79.

На рахунку **99 «Надзвичайні витрати»** ведеться облік витрат і витрат, пов'язаних з подіями або операціями, які відрізняються від звичайної діяльності підприємств, та не очікується, що вони повторюватимуться періодично або в кожному звітному періоді.

За дебетом рахунка відображається сума визнаних витрат, за кредитом — списання на рахунок 79 «Фінансові результати».

До витрат від надзвичайних подій відносяться як прямі витрати за наслідками цих подій, так і витрати на здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням та ліквідацією таких наслідків (відшкодування, сплата стороннім організаціям, заробітна плата працівникам, що зайняті на відновлювальних роботах, вартість використаних сировини та матеріалів тощо).

Таким чином облік витрат за елементами і облік витрат діяльності здійснюються за однаковою схемою, з обліком витрат виробництва. Зокрема дані первинних документів про витрачену сировину, інші матеріали (накладні, акти на списання тощо), нараховану оплату праці (наряди на відрядну роботу, облікові листи, тощо¹),

¹ Див. розділ «Облік оплати праці».

відрахування на соціальні заходи, амортизацію та ін. групують у хронологічному порядку у журналах обліку (нагромаджувальних чи зведених відомостях, листках-розшифровках) і підсумки записують у аналітичних реєстрах (виробничих звітах; книгах обліку витрат і надходження продукції, відомостях) у розрізі однорідних елементів витрат, які визначені класом 8 Плану рахунків. Відразу ці ж витрати, але у розрізі аналітичних рахунків — видів виробництва (видів продукції, підрозділів) переносять на рахунок 23 «Виробництво», рахунки класу 9. Тому інших первинних документів складати не потрібно, а записи проводять на основі тих же зведених реєстрів. Далі підсумки переносять у журнал-ордер № 10, а звідти кредитовий обіг у Головну книгу.

Кореспонденція рахунків тут майже однакова за всіма рахунками класу 9.

Дебет	Кредит	Найменування операції
80	20	Списано витрачену сировину, інші матеріали на виробництво за елементом матеріальні витрати
79, 23, 91, 92, 93, 94	80	Віднесено вартість витраченої сировини, інших матеріалів на об'єкти обліку витрат
81, 82	66, 65	Нараховано оплату праці і відрахування на соціальні заходи
79, 23, 91, 92, 93, 94	81, 82	Віднесено нараховану оплату праці з відрахуваннями на соціальні заходи на об'єкти обліку витрат
83	13	Нараховано амортизацію основних засобів, інших необоротних активів, знос малоцінних і швидкозношуваних предметів
79, 23, 91, 92, 93, 94		Віднесено нараховану амортизацію на об'єкти обліку витрат
84	20, 26 та ін.	Відображено інші операційні витрати
79, 23, 91, 92, 93, 94	84	Віднесено операційні витрати на об'єкти обліку витрат
85	20, 26 та ін.	Відображено інші витрати
79	85	Списано інші витрати за рахунок прибутку

Водночас рахунки класу 9 за скороченим планом рахунків не передбачені і малі підприємства, як правило, їх не використовують.

Розділ 15

ОБЛІК НА ПОЗАБАЛАНСОВИХ РАХУНКАХ

Позабалансові рахунки призначені для узагальнення інформації про наявність і рух:

- цінностей, що не належать підприємству, але тимчасово перебувають у його користуванні, розпорядженні або зберіганні (об'єкти оперативної (операційної) оренди основних засобів, матеріальні цінності на відповідальному зберіганні, переробці, комісії, монтажі);
- умовних прав і зобов'язань підприємства (застави, гарантії, зобов'язання тощо);
- бланків суворого обліку;
- списання активів (нестачі цінностей, дебіторська заборгованість) для спостереження за можливістю їх відшкодування винними особами (боржниками);
- амортизаційних відрахувань.

Бухгалтерський облік вказаних цінностей, умовних прав і зобов'язань ведеться за простою системою, за якою записи про надходження і вибуття цінностей, бланків суворого обліку утворення умовних прав і зобов'язань, списання з балансу майна внаслідок нестачі, псування та дебіторської заборгованості проводяться тільки на одному позабалансовому рахунку з вказуванням змісту і кількісно-вартісних показників операції.

Товарно-матеріальні цінності відображаються за договірною вартістю або за вартістю, що вказана у приймально-передавальних

актах. Орендовані основні засоби відображаються за вартістю, що вказана в договорах оперативної (операційної) оренди. Бланки суворого обліку відображаються за умовною вартістю в установленому порядку. Умовні права і зобов'язання відображаються за вартістю, вказаною в документах про гарантії й зобов'язання.

Товарно-матеріальні цінності та основні засоби, вартість яких відображена на позабалансових рахунках, підлягають інвентаризації в порядку, що діє для цінностей, відображених на балансових рахунках відповідного класу.

На рахунку **01 «Орендовані необоротні активи»** обліковуються активи у вигляді основних засобів, нематеріальних активів, що отримані підприємством на підставі договорів операційної оренди (лізингу) та обліковуються на балансі орендодавця.

Облік отриманих в оренду активів здійснюється за видами активів.

Прийняті в оперативну оренду основні засоби і нематеріальні активи зараховуються на позабалансовий рахунок 01 «Орендовані необоротні активи» за балансовою (залишковою) і первісною вартістю орендодавця, що зазначається в договорі операційної оренди.

Збільшення залишку рахунку 01 «Орендовані необоротні активи» відбувається при прийнятті на облік основних засобів, нематеріальних активів, інших необоротних активів, що отримані в оперативну оренду, зменшення — при їх поверненні орендодавцю та у випадках перенесення заборгованості перед орендодавцем за орендовані необоротні активи на баланс.

Аналітичний облік орендованих необоротних активів ведеться за видами активів.

Рахунок **02 «Активи на відповідальному зберіганні»** призначено для обліку цінностей, які тимчасово знаходяться на підприємстві та не є його власністю, прийняті на комісію, у переробку, до монтажу, в довірче управління. Облік ведеться за цінами, що передбачені в договорах, приймально-передавальних актах тощо. Усі товарно-матеріальні цінності, що обліковуються на цьому рахунку, інвентаризуються в порядку і строки, передбачені для власних об'єктів.

На рахунку **03 «Контрактні зобов'язання»** ведеться облік по деривативах (форвардних і ф'ючерських контрактів, опціонів) та інших контрактів, розкриття інформації щодо яких передбачено відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Дериватив — стандартний документ, що засвідчує право або зобов'язання придбати або продати цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах у майбутньому. Відповідно до виду цінностей деривативи розподіляють на фондові, валютні, товарні.

Облік зобов'язань здійснюється в оцінці, передбаченій контрактами.

Списуються контрактні зобов'язання з рахунку у разі виконання, передачі або продажу зобов'язання за контрактом іншим особам.

Аналітичний облік ведеться за видами зобов'язань.

Рахунок 04 «Непередбачені активи й зобов'язання» використовується для накопичення інформації про наявність непередбачених (потенційних) активів та непередбачених (потенційних) зобов'язань. Ці активи або зобов'язання виникли при узгодженні минулих господарських операцій та стануть реальними, якщо відбудеться або не відбудеться в майбутньому одна чи кілька невизначених подій. Це визначення включає три основні характеристики непередбачених активів та зобов'язань:

- 1) наявна обставина;
- 2) невизначеність кінцевого результату цієї обставини;
- 3) вирішення невизначеності на основі однієї або кількох майбутніх подій.

Рахунок 05 «Гарантії та забезпечення надані» передбачено для узагальнення інформації про наявність та рух виданих підприємством гарантій та забезпечень виконання як власних зобов'язань та платежів, так і зобов'язань та платежів інших підприємств (за договорами поруки).

Облік забезпечення здійснюється за вартістю, вказаною в документах про гарантії та забезпечення. Зокрема, на цьому рахунку обліковується:

- вартість активів підприємства, які оформлено договорами застави (та за сумами, визначеними в них), при цьому з балансу вартість цих активів не списується;
- вартість прийнятих на себе зобов'язань за договорами поруки;
- вартість інших гарантій та забезпечень ведеться за кожною наданою гарантією та забезпеченням.

Збільшення залишку на рахунку 05 «Гарантії та забезпечення надані» відбувається при видачі гарантій та забезпечень, зменшення — при погашенні заборгованості, на яку були вони надані, та при перенесенні зобов'язань за ними на баланс.

Рахунок **06 «Гарантії та забезпечення отримані»** передбачено для узагальнення інформації про наявність та рух отриманих гарантій та забезпечень виконання зобов'язань та платежів.

Облік забезпечення проводиться за вартістю, вказаною в документах про гарантії та забезпечення. Зокрема на цьому рахунку обліковуються:

- гарантії, отримані підприємством за третіх осіб;
- вартість товарно-матеріальних цінностей, основних засобів та цінних паперів (які знаходяться як на підприємстві, так і в депозиті нотаріальної контори чи банку), що становлять предмети застави;
- вартість інших гарантій та забезпечень.

Аналітичний облік гарантій та забезпечень ведеться за кожною отриманою гарантією та забезпеченням.

Збільшення залишку на рахунку 06 «Гарантії та забезпечення отримані» відбувається при одержанні гарантій та забезпечень, зменшення — при їх списанні внаслідок погашення заборгованості, на яку були вони видані та при перенесенні заборгованості за ними на баланс.

Рахунок **07 «Списані активи»** призначено для узагальнення інформації про стан дебіторської заборгованості, списаної з балансу внаслідок неплатоспроможності боржників, та про суми невідшкодованих нестач і втрат від псування цінностей.

Зарахування на позабалансовий рахунок 07 суми здійснюється одночасно із списанням суми нестач і втрат від псування цінностей та дебіторської заборгованості за витрати підприємства.

Аналітичний облік за позабалансовим рахунком 07 «Списані активи» ведеться за боржниками та випадками встановлення нестач і втрат від псування цінностей.

На рахунку **08 «Бланки суворого обліку»** ведеться облік наявності та рух бланків суворого обліку та суворої звітності, зокрема документів, що засвідчують особу, подію, право, освіту, трудовий стаж тощо (свідоцтва, посвідчення, трудова книжка, дипломи про освіту та інші); проїзних документів (квитки на проїзд, абонементні талони, документи на перевезення вантажів та інші); довіреностей на одержання цінностей та інших.

Перелік документів, які відносяться до бланків суворого обліку та суворої звітності, порядок їх зберігання й використання встановлюються відповідними нормативно-правовими актами.

Збільшення залишку рахунку 08 «Бланки суворого обліку» відбувається при надходженні (прийнятті на облік) бланків суворого обліку, зменшення — після використання або списання як непридатних чи таких, що не є в наявності. Аналітичний облік ведеться за кожним видом бланків та місцями їх зберігання.

Для забезпечення контролю за цільовим використанням амортизації Міністерство фінансів України доповнило План рахунків бухгалтерського обліку позабалансовим рахунком 09 «Амортизаційні відрахування».

На цьому рахунку ведеться облік нарахування та використання амортизаційних відрахувань.

Збільшення залишку на рахунку 09 «Амортизаційні відрахування» (надходження) відбувається на суму нарахованої амортизації необоротних активів.

Зменшення залишку на рахунку 09 відображається на суму використаної амортизації на капітальні інвестиції, на погашення отриманих на капітальні інвестиції позик тощо. При визначенні суми

використаних амортизаційних відрахувань не враховуються капітальні інвестиції, здійснені за рахунок бюджетних інвестиційних асигнувань, цільових коштів, внесків до статутного (пайового) фонду (капіталу) підприємства тощо.

Аналітичний облік ведеться, зокрема, за такими напрямками використання амортизації на:

- будівництво об'єктів;
- придбання (виготовлення) основних фондів;
- поліпшення (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо) основних засобів;
- придбання (створення) нематеріальних активів;
- інші капітальні роботи;
- погашення отриманих на капітальні інвестиції позик.

ЧАСТИНА ДРУГА

Розділ 1

ПЛАН РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АКТИВІВ, КАПІТАЛУ, ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ

Загальною основою організації бухгалтерського обліку на підприємстві є План рахунків і подвійний запис господарських операцій, який ґрунтується на суцільному документальному фіксуванні останніх. Процес групування і систематизації даних про господарські операції, зафіксовані у первинних документах, у кожному конкретному випадку має свою специфіку. Проте загальний принцип групування і систематизації даних первинних документів має досить просту і, водночас, чітку логічну схему.

Так, за рахунком 30 «Каса» дані первинних документів спочатку групують у касовій книзі, яку можна розглядати як реєстр зведеного обліку, і на основі відривного аркуша — звіту касира — переносять у реєстр аналітичного обліку — журнал-ордер № 1 за кредитом рахунка, звідки загальні підсумки, синтезовані (узагальнені) у розрізі кореспондуючих рахунків, записують у реєстр синтетичного обліку — Головну книгу.

Така логічна схема побудови обліку діє при будь-якій формі, в тому числі й із застосуванням комп'ютерів на автоматизованих робочих місцях (АРМ) бухгалтерів.

У Плані рахунків визначено нумерацію і назву синтетичних рахунків, тобто призначених для обліку найбільш узагальнених (синтезованих) даних

про економічно однорідні групи активів, джерела їх утворення або господарські процеси, а також субрахунків, які мають менший ступінь узагальнення і є проміжними між синтетичними і аналітичними. Субрахунки деталізують облікову інформацію, але тільки за групою аналітичних рахунків, на яких обліковують однорідні види активів, джерел чи господарських процесів. Будь-які субрахунки, крім затверджених, підприємства можуть вводити додатково, виходячи з власних потреб, вони визначають кількість та назву аналітичних рахунків, тобто деталізованіших, що відкриваються до певних синтетичних рахунків, на яких обліковують окремі види активів, джерел, процесів. Наприклад, до синтетичного рахунка 66 «Розрахунки з оплати праці» за субрахунком 661 «Розрахунки за заробітною платою» аналітичних рахунків може бути кілька сотень, залежно від того, скільки працівників на підприємстві. Аналітичні рахунки у цьому випадку відкривають на прізвище кожного працівника. В окремих випадках до субрахунку відкривають один аналітичний рахунок, якщо вони співпадають за змістом.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
<i>Клас 1. Необоротні активи</i>				
10	Основні засоби	101	Земельні ділянки	Всі види діяльності
		102	Капітальні витрати на поліпшення земель	
		103	Будинки та споруди	
		104	Машини та обладнання	
		105	Транспортні засоби	
		106	Інструменти, прилади та інвентар	
		107	Робоча і продуктивна худоба	
		108	Багаторічні насадження	
		109	Інші основні засоби	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
11	Інші необоротні матеріальні активи	111	Бібліотечні фонди	Всі види діяльності
		112	Малоцінні необоротні матеріальні активи	
		113	Тимчасові (нетитульні) споруди	
		114	Природні ресурси	
		115	Інвентарна тара	
		116	Предмети прокату	
		117	Інші необоротні матеріальні активи	
12	Нематеріальні активи	121	Права користування природними ресурсами	Всі види діяльності
		122	Права користування майном	
		123	Права на знаки для товарів і послуг	
		124	Права на об'єкти промислової власності	
		125	Авторські та суміжні з ними права	
		126	Гудвіл	
		127	Інші нематеріальні активи	
13	Знос необоротних активів	131	Знос основних засобів	Всі види діяльності
		132	Знос інших необоротних матеріальних активів	
		133	Накопичена амортизація нематеріальних активів	
14	Довгострокові фінансові інвестиції	141	Інвестиції пов'язаним сторонам за методом обліку участі в капіталі	Всі види діяльності
		142	Інші інвестиції пов'язаним сторонам	
		143	Інвестиції непов'язаним сторонам	
15	Капітальні інвестиції	151	Капітальне будівництво	Всі види діяльності
		152	Придбання (виготовлення) основних засобів	
		153	Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів	
		154	Придбання (створення) нематеріальних активів	
		155	Формування основного стада	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
16	Довгострокова дебіторська заборгованість	161	Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду	Всі види діяльності
		162	Довгострокові векселі одержані	
		163	Інша дебіторська заборгованість	
17	Відстрочені податкові активи		За видами відстрочених податкових активів	Всі види діяльності
18	Інші необоротні активи		За видами активів	
19	Гудвіл при придбанні	191	Гудвіл	
		192	Негативний гудвіл	
<i>Клас 2. Запаси</i>				
20	Виробничі запаси	201	Сировина й матеріали	Всі види діяльності
		202	Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби	
		203	Паливо	
		204	Тара і тарні матеріали	
		205	Будівельні матеріали	
		206	Матеріали передані у переробку	
		207	Запасні частини	
		208	Матеріали сільськогосподарського призначення	
		209	Інші матеріали	
21	Тварини на вирощуванні і відгодівлі	211	Молодняк тварин на вирощуванні	С.-г., підприємства інших галузей з підсобним с.-г. виробництвом та інші
		212	Тварини на відгодівлі	
		213	Птиця	
		214	Звірі	
		215	Кролі	
		216	Сім'ї бджіл	
		217	Доросла худоба вибракувана з основного стада	
		218	Худоба, що прийнята від населення для реалізації	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
22	Малоцінні та швидкозношувані предмети		За видами предметів	Всі види діяльності
23	Виробництво		За видами виробництва	
24	Брак у виробництві		За видами продукції	Галузі матеріального виробництва
25	Напівфабрикати		За видами напівфабрикатів	Промисловість
26	Готова продукція		За видами готової продукції	Промисловість, сільське господарство та інші
27	Продукція сільськогосподарського виробництва		За видами продукції	С.-г., підприємства інших галузей з підсобним с.-г. виробництвом та інші
28	Товари	281	Товари на складі	Всі види діяльності
		282	Товари в торгівлі	
		283	Товари на комісії	
		284	Тара під товарами	
		285	Торгова націнка	
29			

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
<i>Клас 3. Кошти, розрахунки та інші активи</i>				
30	Каса	301	Каса в національній валюті	Всі види діяльності
		302	Каса в іноземній валюті	
31	Рахунки в банках	311	Поточні рахунки в національній валюті	
		312	Поточні рахунки в іноземній валюті	
		313	Інші рахунки в банку в національній валюті	
		314	Інші рахунки в банку в іноземній валюті	
32			
33	Інші кошти	331	Грошові документи в національній валюті	
		332	Грошові документи в іноземній валюті	
		333	Грошові кошти в дорозі в національній валюті	
		334	Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті	
34	Короткострокові векселі одержані	341	Короткострокові векселі одержані в національній валюті	
		342	Короткострокові векселі одержані в іноземній валюті	
35	Поточні фінансові інвестиції	351	Еквіваленти грошових коштів	
		352	Інші поточні фінансові інвестиції	
36	Розрахунки з покупцями та замовниками	361	Розрахунки з вітчизняними покупцями	
		362	Розрахунки з іноземними покупцями	
		363	Розрахунки з учасниками ПФГ	
37	Розрахунки з різними дебіторами	371	Розрахунки за виданими авансами	
		372	Розрахунки з підзвітними особами	
		373	Розрахунки за нарахованими доходами	
		374	Розрахунки за претензіями	
		375	Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
		376	Розрахунки за позиками членам кредитних спілок	Всі види діяльності
		377	Розрахунки з іншими дебіторами	
38	Резерв сумнівних боргів		За дебіторами	
39	Витрати майбут- ніх періодів		За видами витрат	
<i>Клас 4. Власний капітал та забезпечення зобов'язань</i>				
40	Статутний капітал		За видами капіталу	Всі види діяльності
41	Пайовий капітал		За видами капіталу	Кооперативні організації, кредитні спілки
42	Додатковий капітал	421	Емісійний дохід	Всі види діяльності
		422	Інший вкладений капітал	
		423	Дооцінка активів	
		424	Безплатно одержані необоротні активи	
		425	Інший додатковий капітал	
43	Резервний капітал		За видами капіталу	Всі види діяльності
44	Нерозподілені прибутки (непо- криті збитки)	441	Прибуток нерозподілений	
		442	Непокриті збитки	
		443	Прибуток використаний у звітному періоді	
45	Вилучений капітал	451	Вилучені акції	
		452	Вилучені вклади і паї	
		453	Інший вилучений капітал	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
46	Неоплачений капітал		За видами капіталу	Всі види діяльності
47	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	471	Забезпечення виплат відпусток	
		472	Додаткове пенсійне забезпечення	
		473	Забезпечення гарантійних зобов'язань	
		474	Забезпечення інших витрат і платежів	
		475	Забезпечення призового фонду (резерву виплат)	
	476	Резерв на виплату джек-поту, не забезпеченого сплатою участі в лотереї		
48	Цільове фінансування і цільові надходження		За об'єктами фінансування	
49	Страхові резерви	491	Технічні резерви	Страхова діяльність
		492	Резерви із страхування життя	
		493	Частка перестраховиків у технічних резервах	
		494	Частка перестраховиків у резервах із страхування життя	
		495	Результат зміни технічних резервів	
		496	Результат зміни резервів із страхування життя	
<i>Клас 5. Довгострокові зобов'язання</i>				
50	Довгострокові позики	501	Довгострокові кредити банків в національній валюті	Всі види діяльності
		502	Довгострокові кредити банків в іноземній валюті	
		503	Відстрочені довгострокові кредити банків в національній валюті	
		504	Відстрочені довгострокові кредити банків в іноземній валюті	
		505	Інші довгострокові позики в національній валюті	
		506	Інші довгострокові позики в іноземній валюті	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
51	Довгострокові векселі видані	511	Довгострокові векселі видані в національній валюті	Всі види діяльності
		512	Довгострокові векселі видані в іноземній валюті	
52	Довгострокові зобов'язання за облігаціями	521	Зобов'язання за облігаціями	
		522	Премія за випущеними облігаціями	
		523	Дисконт за випущеними облігаціями	
53	Довгострокові зобов'язання з оренди	531	Зобов'язання з фінансової оренди	
		532	Зобов'язання з оренди цілісних майнових комплексів	
54	Відстрочені податкові зобов'язання		За видами зобов'язань	
55	Інші довгостро- кові зобов'язання		За видами зобов'язань	
56			
57			
58			
59			
<i>Клас 6. Поточні зобов'язання</i>				
60	Короткострокові позики	601	Короткострокові кредити банків в національній валюті	Всі види діяльності
		602	Короткострокові кредити банків в іноземній валюті	
		603	Відстрочені короткострокові кредити банків в національній валюті	
		604	Відстрочені короткострокові кредити банків в іноземній валюті	
		605	Прострочені позики в національній валюті	
		606	Прострочені позики в іноземній валюті	
		607	Інші короткострокові позики	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
61	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	611	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в національній валюті	Всі види діяльності
		612	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями в іноземній валюті	
62	Короткострокові векселі видані	621	Короткострокові векселі видані в національній валюті	Всі види діяльності
		622	Короткострокові векселі видані в іноземній валюті	
63	Розрахунки з постачальниками та підрядниками	631	Розрахунки з вітчизняними постачальниками	
		632	Розрахунки з іноземними постачальниками	
64	Розрахунки за податками й платежами	633	Розрахунки з учасниками ПФГ	
		641	Розрахунки за податками	
		642	Розрахунки за обов'язковими платежами	
		643	Податкові зобов'язання	
		644	Податковий кредит	
65	Розрахунки за страхуванням	651	За пенсійним забезпеченням	
		652	За соціальним страхуванням	
		653	За страхуванням на випадок безробіття	
		654	За індивідуальним страхуванням	
		655	За страхуванням майна	
66	Розрахунки з оплати праці	661	Розрахунки за заробітною платою	
		662	Розрахунки з депонентами	
67	Розрахунки з учасниками	671	Розрахунки за нарахованими дивідендами	
		672	Розрахунки за іншими виплатами	
68	Розрахунки за іншими операціями	681	Розрахунки за авансами державними	Всі види діяльності
		682	Внутрішні розрахунки	
		683	Внутрішньогосподарські розрахунки	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
68		684	Розрахунки за нарахованими відсотками	Всі види діяльності
		685	Розрахунки з іншими кредиторами	
69	Доходи майбут- ніх періодів		За видами доходів	
<i>Клас 7. Доходи і результати діяльності</i>				
70	Доходи від реалізації	701	Дохід від реалізації готової продукції	Всі види діяльності
		702	Дохід від реалізації товарів	
		703	Дохід від реалізації робіт і послуг	
		704	Вирахування з доходу	
		705	Перестраховання	
71	Інший операційний дохід	711	Дохід від реалізації іноземної валюти	Всі види діяльності
		712	Дохід від реалізації інших оборотних активів	
		713	Дохід від операційної оренди активів	
		714	Дохід від операційної курсової різниці	
		715	Одержані пені, штрафи, неустойки	
		716	Відшкодування раніше списаних активів	
		717	Дохід від списання кредиторської заборгованості	
		718	Дохід від безплатно одержаних оборотних активів	
		719	Інші доходи від операційної діяльності	
72	Дохід від участі в капіталі	721	Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства	Всі види діяльності
		722	Дохід від спільної діяльності	
		723	Дохід від інвестицій в дочірні підприємства	
73	Інші фінансові доходи	731	Дивіденди одержані	Всі види діяльності
		732	Відсотки одержані	
		733	Інші доходи від фінансових операцій	
74	Інші доходи	741	Дохід від реалізації фінансових інвестицій	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
74		742	Дохід від реалізації необоротних активів	Всі види діяльності
		743	Дохід від реалізації майнових комплексів	
		744	Дохід від неопераційної курсової різниці	
		745	Дохід від безплатно одержаних активів	
		746	Інші доходи від звичайної діяльності	
75	Надзвичайні доходи	751	Відшкодування збитків від надзвичайних подій	Всі види діяльності
		752	Інші надзвичайні доходи	
76	Страхові платежі		За видами страхування	
77			
78			
79	Фінансові результати	791	Результат операційної діяльності	Всі види діяльності
		792	Результат фінансових операцій	
		793	Результат іншої звичайної діяльності	
		794	Результат надзвичайних подій	
<i>Клас 8. Витрати за елементами</i>				
80	Матеріальні витрати	801	Витрати сировини і матеріалів	Всі види діяльності
		802	Витрати куплених напівфабрикатів та комплектуючих виробів	
		803	Витрати палива й енергії	
		804	Витрати тари й тарних матеріалів	
		805	Витрати будівельних матеріалів	
		806	Витрати запасних частин	
		807	Витрати матеріалів сільськогосподарського призначення	
		808	Витрати товарів	
		809	Інші матеріальні витрати	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
81	Витрати на оплату праці	811	Виплати за окладами і тарифами	
		812	Премії та заохочення	
		813	Компенсаційні виплати	
		814	Оплата відпусток	
		815	Оплата іншого невідпрацьованого часу	
		816	Інші витрати на оплату праці	
82	Відрахування на соціальні заходи	821	Відрахування на пенсійне забезпечення	
		822	Відрахування на соціальне страхування	
		823	Страхування на випадок безробіття	
		824	Відрахування на індивідуальне страхування	
83	Амортизація	831	Амортизація основних засобів	
		832	Амортизація інших необоротних матеріальних активів	
		833	Амортизація нематеріальних активів	
84	Інші операційні витрати		За видами витрат	
85	Інші затрати		За видами затрат	
86			
87			
88			
89			
<i>Клас 9. Витрати діяльності</i>				
90	Собівартість реалізації	901	Собівартість реалізованої готової продукції	Всі види діяльності
		902	Собівартість реалізованих товарів	
		903	Собівартість реалізованих робіт і послуг	
		904	Страхові виплати	
91	Загальновироб- ничі витрати		За видами витрат	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
92	Адміністративні витрати		За видами витрат	
93	Витрати на збут		За видами витрат	
94	Інші витрати операційної діяльності	941	Витрати на дослідження і розробки	
		942	Собівартість реалізованої іноземної валюти	
		943	Собівартість реалізованих виробничих запасів	
		944	Сумнівні та безнадійні борги	
		945	Втрати від операційної курсової різниці	
		946	Втрати від знецінення запасів	
		947	Нестачі і втрати від псування цінностей	
		948	Визнані пені, штрафи, неустойки	
949	Інші витрати операційної діяльності			
95	Фінансові витрати	951	Відсотки за кредит	
		952	Інші фінансові витрати	
96	Втрати від участі в капіталі	961	Втрати від інвестицій в асоційовані підприємства	
		962	Втрати від спільної діяльності	
		963	Втрати від інвестицій в дочірні підприємства	
97	Інші витрати	971	Собівартість реалізованих фінансових інвестицій	
		972	Собівартість реалізованих необоротних активів	
		973	Собівартість реалізованих майнових комплексів	
		974	Втрати від неопераційних курсових різниць	
		975	Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій	
		976	Списання необоротних активів	
		977	Інші витрати звичайної діяльності	
		978	Виплати страхових сум та страхових відшкодувань	
		979	Перестраховання	
				Всі види діяльності

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
98	Податок на прибуток	981	Податок на прибуток від звичайної діяльності	Всі види діяль- ності
		982	Податок на прибуток від надзвичайних подій	
99	Надзвичайні витрати	991	Втрати від стихійного лиха	
		992	Втрати від техногенних катастроф і аварій	
		993	Інші надзвичайні витрати	
<i>Клас 0. Позабалансові рахунки</i>				
01	Орендовані нео- боротні активи		За видами активів	Всі види діяльності
02	Активи на відповідальному зберіганні	021	Устаткування, прийняте для монтажу	
		022	Матеріали, прийняті для переробки	
		023	Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні	
		024	Товари, прийняті на комісію	
		025	Майно в довірчому управлінні	
03	Контрактні зобов'язання		За видами зобов'язань	
04	Непередбачені активи і зобов'язання	041	Непередбачені активи	
		042	Непередбачені зобов'язання	
05	Гарантії та забез- печення надання		За видами гарантій та забезпечень наданих	
06	Гарантії та забез- печення отримання		За видами гарантій та забезпечень отриманих	
07	Списані активи	071	Списана дебіторська заборгованість	Всі види діяльності
		072	Невідшкодовані нестачі і втрати від псування цінностей	

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Сфера застосування
код	назва	код	назва	
08	Бланки суворого обліку		За видами бланків	Всі види діяльності
09	Амортизаційні відрахування		За напрямками використання амортизації	

Особливістю нового Плану рахунків є те, що балансові рахунки в ньому групуються за 9 класами; забалансові рахунки належать до класу 0 (нуль). На відміну від старого Плану рахунків, кореспонденція їх за новим планом передбачає відображення не тільки номерів синтетичних рахунків, а й субрахунків.

Нумерація рахунків (їх коди) побудована за такою схемою:

- перша цифра — клас;
- друга цифра — номер синтетичного рахунку (рахунки першого порядку);
- третя цифра — номер субрахунку (рахунки другого порядку);

Якщо необхідно відкрити рахунки третього порядку (аналітичні рахунки), їм присвоюють чотирьохзначний код. Наприклад, код 2311 може означати:

2 — клас «Запаси»;

3 — синтетичний рахунок «Виробництво»;

1 — субрахунок «Основне виробництво»;

1 — аналітичний рахунок «Витрати на виробництво...» (далі вказують або назву структурного підрозділу — бригада, цех і т. п., або ж найменування продукції, якщо аналітичний облік витрат ведуть за кожним її видом окремо).

Розділ 2

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Типові операції за рахунком 10 «Основні засоби»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Перенесення основних засобів, які помилково були віднесені до інших необоротних матеріальних активів	10	11
Відображення зносу основних засобів, що були в експлуатації	10	13
Віднесення витрат на реконструкцію, модернізацію, добудову, інші види поліпшення основних засобів (крім ремонтів) на збільшення їх вартості Збудовані і придбані основні засоби та переведені в основне стадо тварини	10	15
Повернення орендарем орендованих на умовах фінансового лізингу основних засобів	10	16
Оприбуткування придбаних основних засобів, що не потребують витрат на їх монтаж, збирання та інших, потрібних для введення в експлуатацію	10	37
Оприбуткування отриманих від пайовиків основних засобів як внесків у пайовий капітал (у сільськогосподарських підприємствах, споживчих товариствах)	10	41
Індексація (дооцінка) основних засобів	10	42
Прийнято від засновників основні засоби як їх внески у статутний фонд	10	46
Передача основних засобів підприємству як цільового фінансування (гуманітарна допомога)	10	48
Приймання орендарем основних засобів у фінансову оренду	10	53
Оприбуткування основних засобів, раніше списаних з балансу	10	71
Надходження основних засобів у рахунок виплати дивідендів	10	73
Безплатне надходження основних засобів	10	74
Внутрішнє переміщення основних засобів на підприємстві, передача в оперативну фінансову оренду, оприбуткування у склад основних засобів вирощених багаторічних насаджень	10	10

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Перенесення інших необоротних матеріальних активів, які помилково були віднесені до основних засобів (бібліотечні фонди, необоротна тара та ін.)	11	10
Списання зносу основних засобів, що вибули з підприємства	13	10
Передача основних засобів у фінансову оренду	16	10
Вибракування тварин із основного стада	21	10
Бартерний обмін основних засобів на інші активи	37	10
Списання індексації (до оцінки) основних засобів	42	10
Нестача основних засобів:		
а) на малих підприємствах	84	10
б) на інших підприємствах	94	10
Списання залишкової вартості основних засобів, що вибули з підприємства:		
а) на підприємствах, що не застосовують рахунки класу 9 (малі підприємства)	85	10
б) на інших підприємствах	97	10
Списання втрачених основних засобів у результаті надзвичайних подій (стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій):		
а) на малих підприємствах	85	10
б) на інших підприємствах	99	10

Типові операції за рахунком 11 «Інші необоротні матеріальні активи»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оприбутковано збудовані тимчасові (нетитульні) споруди	11	15
Оприбуткування бібліотечних фондів, МШП з терміном служби більше одного року, інвентарної тари, предметів прокату у рахунок погашення довгострокової дебіторської заборгованості	11	16
Оприбуткування інших необоротних матеріальних активів:		
— від власного виробництва	11	23
— від підзвітних осіб	11	37
— від учасників у рахунок внесків до пайового капіталу (у сільськогосподарських підприємствах, кооперативних організаціях)	11	41

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
— у погашення заборгованості із неоплаченого капіталу	11	46
— як цільові внески чи цільове фінансування	11	48
— в оплату заборгованості з фінансової оренди	11	53
— які були раніше списані з балансу	11	71
— у рахунок отриманих дивідендів	11	73
Дооцінка інших необоротних матеріальних активів	11	42
Оприбуткування надлишків інших необоротних матеріальних активів та від ліквідації основних засобів	11	74
Перенесення основних засобів, помилково віднесених до інших необоротних матеріальних активів	10	11
Списання зносу інших необоротних матеріальних активів при їх вибутті	13	11
Передача інших необоротних матеріальних активів у фінансову оренду	16	11
Перенесення МШП, помилково віднесених до інших необоротних матеріальних активів	22	11
Передача інших необоротних матеріальних активів у погашення заборгованості по нарахованих доходах (дивідендах, відсотках)	37	11
Списання вартості тимчасових (нетитульних) споруд у частині, що стосується майбутніх періодів	39	11
Уцінка інших необоротних матеріальних активів	42	11
Списання вартості тимчасових (нетитульних) споруд на витрати поточного року	84	11
Списання вартості інших необоротних матеріальних активів при їх вибутті на підприємствах, що:		
— не застосовують рахунки класу 9 (малі підприємства)	85	11
— застосовують рахунки класу 9	97	11
Списання вартості нестач інших необоротних матеріальних активів	94	11
Списання вартості втрачених інших необоротних матеріальних активів від стихійного лиха, техногенних катастроф і аварій	99	11

Типові операції за рахунком 12 «Нематеріальні активи»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернення фінансових інвестицій нематеріальними активами	12	14
Оприбуткування придбаних від постачальників нематеріальних активів чи виготовлених на підприємстві власними силами	12	15
Повернення нематеріальних активів, які були передані у фінансову оренду	12	16
Оприбуткування нематеріальних активів, придбаних підзвітними особами	12	37
Надходження нематеріальних активів як внесків учасників (у сільськогосподарських підприємствах, кооперативних організаціях)	12	41
Дооцінка нематеріальних активів	12	42
Надходження нематеріальних активів у погашення заборгованості за неоплаченим капіталом	12	46
Надходження нематеріальних активів як цільових внесків чи цільового фінансування	12	48
Надходження нематеріальних активів у рахунок погашення заборгованості з фінансової оренди	12	53
Надходження нематеріальних активів від дочірніх підприємств	12	68
Оприбуткування раніше списаних нематеріальних активів	12	71
Надходження нематеріальних активів у рахунок отриманих дивідендів	12	73
Безплатне надходження нематеріальних активів	12	74
Списання зносу нематеріальних активів при їх вибутті внаслідок ліквідації чи реалізації	13	12
Передача нематеріальних активів у фінансову оренду	16	12
Уцінка нематеріальних активів	42	12
Списання вартості нематеріальних активів, по яких не нараховувався знос (ноу-хау, гудвіл тощо), на витрати поточного року	84	12
Списання залишкової вартості нематеріальних активів при їх вибутті на підприємствах, що:		
— не застосовують рахунки класу 9 (малі підприємства)	85	12
— застосовують рахунки класу 9	97	12
Віднесення вартості нестач нематеріальних активів	94	12
Списання вартості втрачених нематеріальних активів від стихійного лиха, техногенних катастроф і аварій	99	12

Типові операції за рахунком 13 «Знос необоротних активів»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання зносу основних засобів, що вибули з підприємства	13	10
Списання зносу інших необоротних матеріальних активів при їх вибутті внаслідок ліквідації, реалізації тощо	13	11
Списання зносу нематеріальних активів при їх вибутті внаслідок ліквідації, реалізації тощо	13	12
Відображення зносу по основних засобах, що були помилково відображені у складі інших необоротних матеріальних активів	13	13
Списання помилково нарахованого зносу	13	42
Зарахування до доходів зайво нарахованої амортизації	13	74
Нарахування зносу (амортизації) будівельних машин і механізмів, інших об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, які використовують у будівництві	15	13
Нарахування зносу (амортизації) об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, які використовують у виробництві	23	13
Нарахування зносу (амортизації) об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, що пов'язані з виконанням робіт, які віднесені до майбутніх витрат	39	13
Відображення індексації зносу основних засобів, інших необоротних матеріальних активів у зв'язку з їх дооцінкою	42	13
Нарахування амортизації основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів:		
— використання яких пов'язане з конкретним виробництвом	83	13
— загальногалузевого призначення	91	13
— загальногосподарського призначення	92	13
— пов'язаних із збутом (продажем) продукції (товарів, робіт, послуг)	93	13
— не пов'язаних з виробництвом (житлове господарство)	94	13
— які використовують для ліквідації наслідків стихійних лих, техногенних катастроф і аварій	99	13

Типові операції за рахунком 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Зміна характеру інвестицій (наприклад, у результаті того, що сторонні особи, які їх отримали від підприємства, виявилися пов'язані з ним та ін.)	14	14
Передача отриманих векселів або переданого у фінансову оренду майна, як довгострокових фінансових інвестицій іншим підприємствам	14	16
Передача інших необоротних активів, коштів чи запасів, призначених для невиробничої діяльності, як інвестицій	14	18
Відображення негативного гудволу за переданим як довгострокові інвестиції цілісним майновим комплексом (чи його частиною). Відображення негативного гудволу за придбаними немонетарними активами (облігації державної та місцевої позик, акцій інших підприємств	14	19
Передача готівки як довгострокових фінансових інвестицій	14	30
Перерахування коштів як довгострокових фінансових інвестицій у безготівковому порядку	14	31
Переведення поточних фінансових інвестицій у довгострокові	14	35
Передача дебіторської заборгованості, пов'язаної із здійсненням спільної діяльності без створення юридичної особи, як довгострокових фінансових інвестицій	14	37
Вкладення пайових внесків членів КСП як довгострокових фінансових інвестицій у інше підприємство	14	41
Відображення різниці між вартістю зарахованих як довгострокові фінансові інвестиції акцій та їх номінальною вартістю	14	42
Відображення заборгованості засновників підприємства за коштами і засобами, які вони мають внести як довгострокові фінансові інвестиції	14	46
Вкладення як довгострокових фінансових інвестицій у інші підприємства отриманих довгострокових позик	14	50
Вкладення як довгострокових фінансових інвестицій у інші підприємства отриманих короткострокових позик	14	60
Відображення як інвестицій переплати за податками	14	64
Відображення коштів чи майна, переданого дочірніми підприємствами іншим підприємствам як довгострокових фінансових інвестицій	14	68

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Зарахування як довгострокові фінансові інвестиції у інше підприємство вартості реалізованої йому продукції (товарів, робіт, послуг)	14	70
Зарахування як довгострокові фінансові інвестиції у інше підприємство вартості реалізованої йому іноземної валюти чи інших оборотних активів	14	71
Збільшення частки інвестора на суму нарахованого прибутку чи переоцінки інвестицій, які зараховують як приріст довгострокових фінансових інвестицій	14	72
Зарахування на приріст довгострокових фінансових інвестицій дивідендів, належних від інших підприємств	14	73
Курсова різниця за довгостроковими фінансовими інвестиціями в іноземній валюті	14	74
Повернення довгострокових фінансових інвестицій нематеріальними активами	12	14
Відображення дивідендів від довгострокових фінансових інвестицій, отриманих пов'язаними сторонами:		
— готівкою	30	14
— у безготівковому порядку	31	14
— шляхом зарахування до поточних фінансових інвестицій	35	14
— віднесенням на розрахунки з дебіторами	37	14
Списання перевищення номінальної вартості акцій за довгостроковими фінансовими інвестиціями над вартістю їхньої реалізації	42	14
Повернуто суму довгострокової позики за рахунок довгострокових фінансових інвестицій	50	14
Погашення короткострокових позик за рахунок довгострокових фінансових інвестицій	60	14
Передача дочірньому підприємству довгострокових фінансових інвестицій	68	14
Списання вартості довгострокових фінансових інвестицій на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9 (малі підприємства)	85	14
Втрати від зменшення вартості довгострокових фінансових інвестицій при їхньому обліку методом участі у капіталі	96	14
Відображення собівартості реалізованих довгострокових фінансових інвестицій	97	14
Списання втрат довгострокових фінансових інвестицій від стихійного лиха, техногенних катастроф та аварій	99	14

Типові операції за рахунком 15 «Капітальні інвестиції»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нарахування зносу (амортизації) будівельних машин і механізмів, інших об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, які використовують у будівництві	15	13
Відображення витрат на капітальне будівництво:		
— сировини і матеріалів	15	20
— купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів	15	20
— пально-мастильних матеріалів	15	20
Переведено тварини у основне стадо	155	21
Списання на капітальні інвестиції МПП із терміном служби до одного року	15	22
Віднесення на капітальні інвестиції робіт і послуг допоміжних виробництв (автотранспорту, водопостачання тощо)	15	23
Відновлення вартості об'єктів незавершеного будівництва, які призначалися для продажу	15	28
Дрібні витрати готівки на потреби капітальних вкладень (без відображення як розрахунки з підзвітними особами)	15	30
Оплата вартості виконаних робіт чи придбаних основних засобів (без відображення як розрахунки з постачальниками і підрядниками) з рахунків у банку	15	31
Проведено авансові платежі для фінансування капітальних вкладень готівкою шляхом здачі її у вечірню касу банку	15	33
Повернення пайовиком частки переданого йому об'єкта	15	37
Списання частини витрат майбутніх періодів	15	39
Передача незавершеного будівництва чи машин і механізмів у розібраному вигляді як пайових внесків засновників та учасників	15	41
Дооцінка незавершеного будівництва	15	42
Відображення погашення заборгованості по внесках до статутного капіталу переданих незавершеним будівництвом чи машинами і механізмами у розібраному вигляді	15	46
Віднесено на інвестиції резерв на відпустки	15	47

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Здійснено інвестиції за рахунок гуманітарної допомоги	15	48
Оплата за рахунок довгострокових позик вартості робіт або машин і механізмів без відображення як розрахунки з постачальниками і підрядниками	15	50
Надходження орендної плати шляхом передачі незавершеного будівництва чи машинами і механізмами у розібраному вигляді	15	53
Оплата за рахунок короткострокових позик вартості робіт або машин і механізмів без відображення як розрахунки з постачальниками і підрядниками	15	60
Виконання робіт підрядниками, оприбуткування машин і механізмів, що надійшли від постачальників у розібраному вигляді	15	63
Відображення нарахованих платежів і зборів у зв'язку з проведенням капітальних вкладень	15	64
Нарахування страхових платежів за доставку машин і обладнання чи страхування незавершеного будівництва	15	65
Нарахована оплата праці будівельникам, слюсарям на збиранні машин і механізмів	15	66
Отримання незавершеного будівництва чи машин і механізмів у обмін за бартером як авансу	15	68
Відновлення в обліку вартості раніше списаного незавершеного будівництва	15	71
Надходження незавершеного будівництва в рахунок дивідендів	15	73
Безплатне надходження незавершеного будівництва	15	74
Списання нестач і втрат будівельних матеріалів на будівельних майданчиках при відсутності винних	15	94
Відображення відсотків за кредитами, отриманими на будівництво і придбання основних засобів	15	95
Віднесення витрат на реконструкцію, модернізацію, добудову, інші види поліпшення основних засобів (крім ремонтів) на збільшення їх вартості	10	15
Оприбутковано:		
— збудовані і придбані основні засоби та переведені в основне стадо тварини	10	15
— тимчасові (нетитульні) споруди	11	15

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
— придбані від постачальників нематеріальні активи чи виготовлені на підприємстві власними силами	12	15
— частини об'єкта, збудованого на кошти пайовиків, яка призначена їм для продажу	28	15
Надходження невикористаних коштів на капітальні інвестиції:		
— готівкою	30	15
— шляхом зарахування на рахунок у банку	31	15
Передача незавершеного будівництва як внеску у спільну діяльність	37	15
Уцінка незавершеного будівництва	42	15
Повернення невикористаних коштів цільового фінансування вартістю незавершеного будівництва, здійсненого за рахунок такого фінансування	48	15
Погашення довгострокових позик передачею незавершеного будівництва	50	15
Погашення короткострокових позик передачею незавершеного будівництва	60	15
Відчуження об'єктів незавершеного будівництва у рахунок погашення заборгованості за податками і платежами	64	15
Списання втрат незавершеного будівництва внаслідок стихійного лиха, техногенних катастроф чи аварій на підприємствах, що:		
— не застосовують рахунки класу 9 (малі підприємства)	85	15
— застосовують рахунки класу 9	99	15
Списання вартості демонтованого незавершеного будівництва	97	15

Типові операції за рахунком 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Передача у фінансову оренду:		
— основних засобів	16	10
— інших необоротних матеріальних активів	16	11
— нематеріальних активів	16	12
Отримано довгостроковий вексель у забезпечення заборгованості дебітора	16	37
Відображення нарахованої орендної плати авансом	16	69

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення доходу від реалізації за довгостроковим векселем без відображення на рахунку розрахунків з покупцями і замовниками	16	70
Позитивна курсова різниця за перерахунком заборгованості в іноземній валюті, дохід від операційної оренди активів	16	71
Відображення доходів від реалізації майнових комплексів	16	74
Повернення орендарем орендованих на умовах фінансового лізингу основних засобів	10	16
Оприбуткування інших необоротних матеріальних активів (бібліотечних фондів, МШП з терміном служби більше одного року, інвентарної тари, предметів прокату) у рахунок погашення довгострокової дебіторської заборгованості	11	16
Повернення нематеріальних активів, які були передані у фінансову оренду	12	16
Передача отриманих векселів або переданого у фінансову оренду майна, як довгострокових фінансових інвестицій іншим підприємствам	14	16
Надходження коштів у рахунок погашення довгострокової дебіторської заборгованості:		
— готівкою	30	16
— зарахуванням на рахунки в банку	31	16
— перерахуванням через банк, коли у виписці банку з рахунку підприємства вони ще не відображені (перебувають у дорозі)	33	16
Зарахування довгострокової дебіторської заборгованості як поточних фінансових інвестицій	35	16
Переведення довгострокової дебіторської заборгованості у поточну	37	16
Відображення негативної курсової різниці при перерахунку довгострокової дебіторської заборгованості в іноземній валюті	84	16
Списання довгострокової дебіторської заборгованості як втрати через надзвичайні події (смерть боржника у результаті стихійного лиха, аварій та ін.) на підприємствах, що:		
— не застосовують рахунки класу 9 (малі підприємства)	85	16
— застосовують рахунки класу 9	99	16
Списання довгострокової дебіторської заборгованості на витрати, коли суд чи арбітраж відмовив у задоволенні позову щодо її стягнення	97	16

Типові операції за рахунком 17 «Відстрочені податкові активи»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Реструктуризація податкових зобов'язань	17	54
Відображення різниці податкових зобов'язань із податку на прибуток у тому звітному періоді, коли за даними податкового обліку він більший від суми, обчисленої за даними бухгалтерського обліку	17	64
Списання відстрочених податкових активів у тому звітному періоді, коли сума податку на прибуток за даними бухгалтерського обліку більша, ніж обчислена за даними податкового обліку	54	17
Списання відстрочених податкових активів при реструктуризації податкової заборгованості	64	17
Списання відстрочених податкових активів на витрати у підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	85	17
Списання відстрочених податкових активів	98	17
Списання відстрочених податкових активів у випадках стихійного лиха, техногенних катастроф чи аварій (за рішенням директивних органів)	99	17

Типові операції за рахунком 18 «Інші необоротні активи»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення заблокованих коштів на рахунках і банку	18	31
Відображення заблокованих коштів при перерахуванні їх з іногородніх банків чи поштових відділень	18	33
Відображення заблокованих депозитних вкладів	18	35
Внесення розблокованих коштів як довгострокових фінансових інвестицій або їх придбання за рахунок цих коштів	14	18
Розблокування рахунків у банку	31	18
Розблокування депозитних вкладів	35	18
Списання втрат заблокованих коштів у іноземній валюті при зниженні курсу національної валюти або втрат інших необоротних активів на підприємствах, що:		
— не застосовують рахунки класу 9 (малі підприємства)	85	18
— застосовують рахунки класу 9	97	18
Списання втрат заблокованих коштів та інших необоротних активів внаслідок стихійного лиха, техногенних катастроф чи аварій	99	18

Типові операції за рахунком 19 «Гудвіл при придбанні»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення гудволу при розрахунках за придбане підприємство його акціями або облігаціями державних та місцевих позик	19	14
Те ж при зарахуванні в оплату придбаного підприємства його дебіторської заборгованості перед покупцем	19	37
Те ж при неповній оплаті вартості придбаного підприємства	19	68
Відображення частини негативного гудволу, яка визнана доходом	19	74
Відображення негативного гудволу за придбаними немонетарними активами (облігації державної та місцевої позик, акцій інших підприємств)	14	19
Відображення негативного гудволу за придбаними об'єктами	37	19
Відображення негативного гудволу за внутрішніми розрахунками з дочірніми підприємствами	68	19
Віднесення негативного гудволу при ліквідації придбаного підприємства, його продажі або уцінці	97	19
Те ж при втраті придбаного підприємства внаслідок стихійного лиха, техногенних катастроф чи аварій	99	19

Типові операції за рахунком 20 «Виробничі запаси»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Внутрішньовиробниче переміщення запасів	20	20
Оприбутковано:		
— виробничі запаси власного виробництва	20	23
— відходи, отримані внаслідок браку	20	24
— насіння і корми після визначення цільового призначення готової продукції	20	26
— насіння, садивний матеріал від урожаю поточного року	20	27
Перенесено товари, непридатні для реалізації, для виробничого використання	20	28
Оприбутковано виробничі запаси, придбані підзвітною особою за готівку	20	37
Одержано пайові внески у вигляді запасів	20	41
Проведено дооцінку виробничих запасів	20	42

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Отримано виробничі запаси як внесок до статутного капіталу	20	46
Придбано запаси за рахунок цільового фінансування	20	48
Отримано виробничі запаси від постачальників і підрядників	20	63
Повернено виробничі запаси, передані у податкову заставу	20	64
Оприбутковано закуплені у громадян виробничі запаси	20	68
Оприбутковано запаси, раніше не враховані на балансі. Безплатно отримані запаси	20	71
Одержано дивіденди у вигляді запасів	20	73
Отримано виробничі запаси в обмін за бартером	20	74
Отримано виробничі запаси від ліквідації основних засобів	20	74
Оприбутковано відходи, отримані від знищених внаслідок надзвичайних подій запасів	20	75
Відображення витрат на капітальне будівництво:		
— сировини і матеріалів	15	20
— купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів	15	20
— пально-мастильних матеріалів	15	20
Відпущені зі складу виробничі запаси у виробництво	23	20
Витрачено матеріали на виправлення браку	24	20
Передано виробничі запаси на торговий склад для реалізації	28	20
Пред'явлено претензію постачальникам за порушення договірних умов при постачанні виробничих запасів	37	20
Витрачено виробничі запаси в рахунок витрат майбутніх періодів	39	20
Списано уцінку виробничих запасів	42	20
Витрачено матеріали на гарантійний ремонт проданої продукції	47	20
Відпущено зі складу виробничі запаси на виробництво	80	20
Списано втрати від знецінення запасів, псування та уцінка запасів на підприємствах, що не застосовують рахунки класу 9	84	20
Втрати запасів від надзвичайних подій на підприємствах, що не застосовують рахунки класу 9	85	20
Списано запаси на загальнопромислові потреби	91	20

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списано запаси на загальногосподарські потреби	92	20
Списано запаси для забезпечення витрат зі збуту продукції	93	20
Списано запаси на утримання об'єктів ЖКГ, соціально-культурного призначення	94	20
Віднесення на витрати втрат від знецінення запасів	94	20
Списання суми нестачі запасів	94	20
Безплатно передані запаси	94	20
Списано запаси, знищені внаслідок стихійного лиха, техногенних катастроф, аварій	99	20

Типові операції за рахунком 21 «Тварини на вирощуванні і відгодівлі»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Вибракування тварин із основного стада	21	10
Переведення тварин з групи в групу	21	21
Оприбутковано приплід молодняку продуктивної та робочої худоби, звірів і птиці	21	23
Оприбутковано молодняк тварин, придбаний підзвітною особою за готівку	21	37
Оприбутковано молодняк тварин в рахунок відшкодування матеріальних збитків	21	37
Одержано пайові внески членів КСП у вигляді молодняку тварин	21	41
Дооцінка молодняку	21	42
Отримано молодняк тварин як внесок до статутного капіталу	21	46
Отримано молодняк тварин як гуманітарну допомогу	21	48
Придбано молодняк і дорослу худобу для відгодівлі	21	63
Прийнято худобу від населення для реалізації	21	68
Оприбутковано молодняк тварин як надлишок, виявлений у результаті інвентаризації	21	71
Одержано дивіденди у вигляді молодняку тварин	21	73
Безплатне надходження молодняку тварин	21	74
Переведено тварини у основне стадо	15	21
Забиття тварин на підприємстві	23	21
Оприбутковано шкури, копита, м'ясо від молодняку тварин, що загинули	28	21
Пред'явлено претензію постачальнику за порушення договірних умов при постачанні молодняку тварин	37	21

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Падіж молодняку тварин на малих підприємствах, які не застосовують рахунки класу 9	85	21
Реалізовано тварини на вирощуванні і відгодівлі	90	21
Списано нестачу тварин на вирощуванні і відгодівлі	94	21
Передано безплатно молодняк тварин	94	21
Списано молодняк тварин, який загинув внаслідок стихійного лиха, техногенної катастрофи чи аварії	99	21

Типові операції за рахунком 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оприбутковано МШП, виготовлені власними силами	22	23
Оприбутковано МШП, отримані внаслідок виправлення браку	22	24
Відображення МШП, помилково зарахованих до готової продукції	22	26
Оприбутковано МШП, придбані підзвітною особою за готівку	22	37
Одержано пайові внески членів КСП у вигляді МШП	22	41
Проведено дооцінку МШП	22	42
Отримано МШП як внесок до статутного фонду	22	46
Отримано МШП як благодійний внесок	22	48
Придбано МШП у постачальника	22	63
Повернено МШП, які були у податковій заставі	22	64
Отримано МШП від дочірніх підприємств	22	68
Повернуто на склад МШП, придатні для подальшої експлуатації	22	71
Оприбутковано раніше не враховані МШП	22	71
Одержано дивіденди у вигляді МШП	22	73
Отримано МШП в обмін на неподібні активи за бартером	22	74
Відпущено зі складу МШП для капітального будівництва	15	22
Відпущено зі складу МШП для виробництва продукції	23	22
Використано МШП на виправлення браку	24	22

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Пред'явлено претензію постачальнику за порушення договірних умов при постачанні МШП	37	22
Витрачено МШП в рахунок витрат майбутніх періодів	39	22
Списано уцінку МШП	42	22
Відпущено зі складу МШП для здійснення господарської діяльності	80	22
Списано втрати від знецінення МШП	84	22
Втрати МШП на малих підприємствах	85	22
Списано МШП для загальнопромислових потреб	91	22
Списано МШП для загальногосподарських потреб	92	22
Списано МШП для забезпечення реалізації продукції	93	22
Відображено собівартість реалізованих МШП	94	22
Відображено втрати від знецінення МШП	94	22
Списано нестачу МШП	94	22
Безплатно передано МШП	94	22
Списано МШП, втрачені внаслідок стихійного лиха, техногенної катастрофи чи аварії	99	22

Типові операції за рахунком 23 «Виробництво»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нарахування зносу (амортизації) об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, які використовують у виробництві	23	13
Відпущені зі складу виробничі запаси у виробництво	23	20
Забиття молодняка тварин у господарстві	23	21
Відпущено зі складу МШП для виробництва продукції	23	22
Витрачено корми, згодовані шляхом випасання	23	23
Списано на виробництво невідшкодовані втрати від браку	23	24
Списано на виробництво напівфабрикати	23	25
Передано у виробництво готову продукцію	23	26
Списано продукцію сільськогосподарського виробництва, спожиту у власному виробництві	23	27

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списано товари на виробництво	23	28
Нараховано за відрядження підзвітній особі	23	37
Списано на виробництво частину витрат майбутніх періодів	23	39
Здійснено відрахування для забезпечення оплати відпусток працівникам основного виробництва	23	47
Списання послуг сторонніх організацій на виробництво	23	63
Нараховано фінансові санкції	23	64
Проведено відрахування на соціальні заходи	23	65
Нараховано заробітну плату працівникам основного виробництва	23	66
Нараховано відсотки	23	68
Доходи від операцій з тарою	23	71
Списано матеріальні витрати на виробництво	23	80
Списано витрати на оплату праці	23	81
Списано відрахування на соціальні заходи	23	82
Списано амортизацію виробничих необоротних активів	23	83
Списано нараховані податки, збори і платежі	23	84
Списано загальновиробничі витрати на виробництво	23	91
Оприбуткування інших необоротних матеріальних активів від власного виробництва	11	23
Віднесення на капітальні інвестиції робіт і послуг допоміжних виробництв (автотранспорту, водопостачання тощо)	15	23
Оприбутковано приплід молодняку продуктивної та робочої худоби	21	23
Оприбутковано МШП, виготовлені власними силами	22	23
Віднесено вартість остаточного браку	24	23
Виготовлені та передані на склад напівфабрикати	25	23
Виготовлена і передана на склад готова продукція	26	23
Передано на склад продукцію, одержану від сільськогосподарського виробництва	27	23
Пред'явлено претензію за неякісно виконані роботи	37	23
Перенесено частину виробничих витрат на забезпечення майбутніх витрат	47	23
Списано витрати по посівах, що загинули	79	23

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображено використання органічних добрив	80	23
Відображення виявленого у виробництві псування сировини	84	23
Списання збитків від загибелі посівів на малих підприємствах	85	23
Списана фактична собівартість реалізованих робіт і послуг	90	23
Собівартість реалізованих органічних добрив	94	23
Втрати від загибелі посівів	99	23

Типові операції за рахунком 24 «Брак у виробництві»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Витрачено матеріали на виправлення браку	24	20
Віднесено вартість остаточного браку	24	23
Витрачено напівфабрикати на виправлення браку	24	25
Оплата послуг сторонніх організацій на виправлення браку без використання рахунку розрахунків	24	31
Витрати та послуги сторонніх організацій на виправлення браку	24	63
Проведено нарахування на соціальне страхування працівникам, зайнятим виправленням браку	24	65
Нарахована оплата праці працівникам, які зайняті виправленням браку	24	66
Послуги різних кредиторів на виправлення браку	24	68
Оприбутковано відходи, отримані внаслідок браку	20	24
Оприбутковано МШП, отримані внаслідок браку	22	24
Списано на виробництво невідшкодовані втрати від браку	23	24
Нараховано робітникам — винуватцям за відшкодування браку	37	24
Списано втрати від браку за рахунок резерву	47	24
Пред'явлено претензію постачальникам	63	24
Утримано з робітників — винуватців браку із заробітної плати	66	24
Списано на інше виробництво матеріали, отримані від забракованої продукції (наприклад, зерно, непридатне для іншого використання, як корми на годівлю тварин)	80	24

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання на виробництво браку на малих підприємствах	84	24
Списання втрат від остаточного браку на малих підприємствах	85	24
Віднесення нестачі забракованих виробів	94	24
Списання втрат забракованих виробів від надзвичайних подій	99	24

Типові операції за рахунком 25 «Напівфабрикати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Виготовлені та передані на склад напівфабрикати	25	23
Придбання напівфабрикатів підзвітними особами	25	37
Дооцінка напівфабрикатів	25	42
Оприбутковано раніше списані напівфабрикати	25	71
Списано на виробництво напівфабрикати	23	25
Витрачено напівфабрикати на виправлення браку	24	25
Передача на склад готової продукції напівфабрикатів, призначених для реалізації	26	25
Передача на склад готової продукції напівфабрикатів сільськогосподарської продукції, призначених для реалізації	27	25
Пред'явлена претензія постачальникам за нестачу напівфабрикатів	37	25
Здійснено витрати напівфабрикатів на гарантійний ремонт реалізованої продукції	473	25
Відпущено зі складу напівфабрикати для забезпечення майбутніх витрат	47	25
Здійснено витрати напівфабрикатів на виробництво	80	25
Втрати від псування напівфабрикатів на малих підприємствах	84	25
Втрати напівфабрикатів внаслідок стихійного лиха, катастроф на малих підприємствах	85	25
Витрати напівфабрикатів на збут (пакування товарів)	93	25
Спожиті напівфабрикати для власних потреб (ЖКГ, дитячі дошкільні заклади та ін.), або списано недостачу	94	25
Втрати напівфабрикатів від стихійного лиха, техногенних катастроф і аварій	99	25

Типові операції за рахунком 26 «Готова продукція»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Передана на склад готова продукція від виробництва	26	23
Передача на склад готової продукції напівфабрикатів, призначених для реалізації	26	25
Придбано готову продукцію підзвітними особами	26	37
Дооцінка готової продукції	26	42
Одержані гранти та субсидії готовою продукцією	26	71
Оприбутковано насіння і корми після визначення цільового призначення готової продукції	20	26
Передача продукції для використання як МШП	22	26
Передано у виробництво готову продукцію	23	26
Видані дивіденди готовою продукцією	37	26
Пред'явлено постачальнику претензію за нестачу готової продукції	37	26
Пред'явлено претензію винній особі за нестачу готової продукції	37	26
Списано нестачу готової продукції на фінансові результати	79	26
Здійснено витрати готової продукції на виробництво	80	26
Втрати від псування готової продукції на малих підприємствах	84	26
Втрати готової продукції від стихійного лиха, катастроф на малих підприємствах	85	26
Списана собівартість реалізованої готової продукції	90	26
Витрачено готову продукцію для загальногосподарських потреб	92	26
Списано готову продукцію на витрати зі збуту	93	26
Спожита готова продукція для власних потреб (ЖКГ, дитячі дошкільні заклади та ін.), або списано недостачу	94	26
Втрати готової продукції від стихійного лиха, техногенних катастроф і аварій	99	26

Типові операції за рахунком 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оприбуткована сільськогосподарська продукція від виробництва	27	23
Зарахування до продукції сільськогосподарського виробництва напівфабрикатів	27	25
Придбано сільськогосподарську продукцію підзвітними особами	27	37

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Дооцінка сільськогосподарської продукції	27	42
Одержані гранти та субсидії сільськогосподарською продукцією	27	71
Оприбутковано насіння і корми після визначення цільового призначення сільськогосподарської продукції	20	27
Передано у виробництво сільськогосподарську продукцію	23	27
Передано сільськогосподарську продукцію на торговий склад (у їдальню)	28	27
Видані дивіденди сільськогосподарською продукцією	37	27
Пред'явлено постачальнику претензію за нестачу сільськогосподарської продукції	37	27
Пред'явлено претензію винній особі за нестачу сільськогосподарської продукції	37	27
Списано нестачу сільськогосподарської продукції на фінансові результати	79	27
Здійснено витрати сільськогосподарської продукції на виробництво	80	27
Втрати від псування сільськогосподарської продукції	84	27
Витрати сільськогосподарської продукції внаслідок стихійного лиха, катастроф на малих підприємствах	85	27
Списана собівартість реалізованої сільськогосподарської продукції	90	27
Витрачено сільськогосподарську продукцію на загальногосподарські потреби	92	27
Витрачено сільськогосподарську продукцію на витрати зі збуту	93	27
Спожита сільськогосподарська продукція для власних потреб (ЖКГ, дитячі дошкільні заклади та ін.), або списано недостачу	94	27
Втрати сільськогосподарської продукції від стихійного лиха, техногенних катастроф і аварій	99	27

Типові операції за рахунком 28 «Товари»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Збудовані основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи для продажу	28	15
Передано виробничі запаси на торговий склад для реалізації або забезпечення процесу реалізації	28	20

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Передано сільськогосподарську продукцію на торговий склад (у їдальню)	28	27
Внутрішнє переміщення товарів	28	28
Нарахована торгова націнка	282	285
Закуплені товари підзвітними особами за готівку	28	37
Одержано пайові внески від членів споживчого товариства товарами	28	41
Дооцінка товарів	28	42
Одержано від учасників товари в рахунок погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу	28	46
Одержано товари від постачальників	28	63
Нарахування зборів і платежів, що відносяться на вартість товарів	28	64
Одержано від дочірніх підприємств товари	28	68
Оприбутковано списані раніше товари	28	71
Одержані товари в рахунок дивідендів	28	73
Безплатне надходження товарів	28	74
Витрачені товари на капітальні вкладення	15	28
Передано товари у виробничі запаси	20	28
Списано товари на виробництво	23	28
Видано позику членам підприємства товарами	37	28
Уцінка товарів	42	28
Здійснено матеріальні витрати товарами	80	28
Втрати від знецінення, псування товарів	84	28
Втрати товарів від стихійного лиха, аварій на підприємствах, що не застосовують рахунки класу 9	85	28
Списана вартість реалізованих товарів	90	28
Списано товари на загальногосподарські витрати	92	28
Списано товари на витрати по збуту	93	28
Списані товари для власних потреб (ЖКГ та ін.), або списано нестачу	94	28
Втрати товарів від стихійного лиха, техногенних катастроф, аварій	99	28

Типові операції за рахунком 30 «Каса»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернення довгострокових фінансових інвестицій, або оплата дивідендів за ними	30	14
Повернення капітальних інвестицій готівкою	30	15
Надходження коштів у рахунок погашення довгострокової дебіторської заборгованості готівкою	30	16
Відображення передачі коштів з операційних кас в основну	30	30
Отримано готівку з рахунку в банку	30	31
Отримано готівкою в оплату одержаних векселів	30	34
Надходження готівки від покупців і замовників	30	36
Погашення дебіторської заборгованості готівкою	30	37
Оплачено пайовий внесок готівкою	30	41
Нараховано емісійний дохід за іноземною готівкою	30	42
Продано за готівку акції, викуплені підприємством	30	45
Отримано готівку в рахунок оплати акцій	30	46
Отримано готівкою кошти цільового фінансування	30	48
Отримано довгострокову позику готівкою	30	50
Надійшла готівка від продажу облігацій	30	52
Отримано фінансову допомогу готівкою (на зворотній основі)	30	55
Отримано короткострокову позику готівкою	30	60
Повернуто постачальниками зайво отримані ними суми готівкою	30	63
Повернуто зайво отриману заробітну плату	30	66
Одержано готівкою аванс від покупців та замовників	30	68
Отримано аванс готівкою за здані в оренду основні засоби	30	69
Надійшла готівка від реалізації продукції	30	70
Курсова різниця за валютою, що знаходиться у касі	30	71
Отримано дивіденди готівкою	30	73
Отримано готівкою дохід від реалізації необоротних активів, фінансових інвестицій	30	74
Отримано готівкою відшкодування збитків від надзвичайних подій	30	75

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернення суми страхових платежів (дострокове припинення договору)	30	76
Надійшло страхове відшкодування готівкою	30	97
Передача готівки як довгострокових фінансових інвестицій	14	30
Дрібні витрати готівки на потреби капітальних вкладень (без відображення як розрахунки з підзвітними особами)	15	30
Внесено готівку на поточний рахунок у банку	31	30
Здано готівку у вечірню касу банку	33	30
Придбано цінні папери за готівку	35	30
Повернуто готівкою зайво отримані суми від покупців чи замовників	36	30
Видано готівкою аванс підзвітним особам	37	30
Передплачено пресу, оплачено авансом орендну плату	39	30
Повернено вартість паю готівкою	41	30
Викуплено господарським товариством акції (паї) за готівку	45	30
Повернуто готівкою кошти учасників, які відмовилися бути засновниками товариства	46	30
Оплачено готівкою вартість гарантійного ремонту	47	30
Повернуто готівкою невикористані суми цільового фінансування	48	30
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками готівкою	50	30
Викуплено видані довгострокові векселі за готівку	51	30
Погашено заборгованість перед власниками облігацій готівкою	52	30
Погашено заборгованість перед орендодавцем готівкою	53	30
Оплачено відстрочену заборгованість за податками чи зобов'язання з фінансової допомоги готівкою	55	30
Погашено короткострокову позику готівкою	60	30
Погашення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями готівкою	61	30
Викуплено короткострокові видані векселі	62	30
Погашення готівкою заборгованості перед постачальниками	63	30
Оплачено страхові внески готівкою або видано допомогу	65	30
Виплачено заробітну плату	66	30
Видано дивіденди чи проведено інші виплати учасникам	67	30

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернено готівкою одержаний аванс, сплачено нараховані відсотки	68	30
Повернено внесену як аванс орендну плату	69	30
Оплачено готівкою страхові платежі	76	30
Виплачено страхові суми та страхові відшкодування (у страховій організації)	84	30
Втрати готівки від надзвичайних подій на підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	85	30
Оплачено готівкою витрати загальновиробничого характеру	91	30
Оплачено готівкою витрати загальногосподарського характеру	92	30
Оплачено готівкою витрати на збут продукції (транспортування, реклама)	93	30
Оплачено готівкою штраф, пеню, списання нестач	94	30
Оплачено готівкою витрати, пов'язані з випуском цінних паперів	95	30
Оплачено готівкою страхові премії (у страховій організації)	97	30
Втрата готівки від надзвичайних подій на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	99	30

Типові операції за рахунком 31 «Рахунки в банках»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернення довгострокових фінансових інвестицій на поточний рахунок або надходження дивідендів за ними	31	14
Повернення капітальних інвестицій	31	15
Надходження коштів у рахунок погашення довгострокової дебіторської заборгованості	31	16
Внесено готівку на поточний рахунок у банку	31	30
Конвертовано валюту	31	31
Зараховано на поточний рахунок кошти, які перебувають у дорозі	31	33
Отримано кошти в оплату одержаних векселів	31	34
Зарахування на поточний рахунок коштів, що були на депозитному вкладі	31	35
Надходження коштів від покупців і замовників	31	36
Погашення дебіторської заборгованості	31	37

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оплачено пайовий внесок	31	41
Дооцінка валюти	31	42
Надійшли кошти за акції, викуплені підприємством	31	45
Отримано кошти в рахунок оплати акцій	31	46
Отримано кошти цільового фінансування і цільових надходжень	31	48
Отримано довгострокову позику	31	50
Надійшли кошти від продажу облігацій	31	52
Отримано фінансову допомогу (на зворотній основі)	31	55
Отримано короткострокову позику	31	60
Повернуто постачальниками зайво отримані ними суми	31	63
Надійшла із бюджету сума переплати чи відшкодування податків	31	64
Надійшли кошти від органів соціального страхування	31	65
Повернуто зайво отриману заробітну плату на рахунок у банку	31	66
Одержано аванс від покупців чи замовників	31	68
Отримано авансом орендну плату	31	69
Надійшли кошти від реалізації продукції	31	70
Курсова різниця за валютним рахунком	31	71
Отримано дивіденди	31	73
Отримано дохід від реалізації необоротних активів, фінансових інвестицій	31	74
Отримано страхове відшкодування	31	75
Повернення суми страхових платежів (дострокове припинення договору)	31	76
Надійшло страхове відшкодування	31	97
Перераховано кошти як довгострокові фінансові інвестиції	14	31
Перераховано кошти на потреби капітальних вкладень (без відображення як розрахунки постачальниками і підрядниками)	15	31
Заблоковано кошти на поточних рахунках	18	31
Перераховано кошти в оплату гарантійного ремонту	24	31
Одержано готівку з поточного рахунку в банку	30	31

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення коштів, перерахованих іншим підприємствам, але ще не зарахованих на їхні рахунки	33	31
Відкрито депозитний вклад	35	31
Повернуто отримані суми замовникам чи покупцям	36	31
Перераховано аванс на відрядження	37	31
Передплачено пресу, оплачено авансом орендну плату	39	31
Повернено пайовий внесок	41	31
Викуплено господарським товариством акції (паї)	45	31
Повернуто кошти учасників, які відмовилися бути засновниками товариства	46	31
Перераховано додаткові пенсії	47	31
Повернуто суми цільового фінансування за рахунок грошових коштів, що знаходяться у банку	48	31
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками	50	31
Оплачений виданий довгостроковий вексель, пред'явлений векселетримачем	51	31
Погашено заборгованість перед власниками облігацій	52	31
Погашено заборгованість перед орендодавцем	53	31
Погашено відстрочену заборгованість за податками чи зобов'язання з фінансової допомоги	55	31
Погашено короткострокову позику	60	31
Погашення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	61	31
Погашення заборгованості за виданими короткостроковими векселями	62	31
Погашення заборгованості перед постачальниками	63	31
Оплачено страхові внески	65	31
Перераховано заробітну плату на рахунок у банку	66	31
Погашено заборгованість перед учасниками підприємства	67	31
Повернено одержаний аванс, сплачено нараховані відсотки	68	31
Повернено внесену як аванс орендну плату	69	31
Оплачено страхові платежі	76	31
Оплачено страхові суми та страхові відшкодування (у страховій організації)	84	31

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Втрати коштів від надзвичайних подій на підприємствах, що не застосовують рахунки класу 9	85	31
Оплачено вартість витрат загальновиробничого характеру	91	31
Оплачено вартість загальногосподарських витрат	92	31
Перераховано кошти на витрати на збут продукції (транспортуювання, реклама)	93	31
Оплачено штраф, пеню, або списано собівартість реалізованої іноземної валюти, списання нестач	94	31
Оплачено витрати, пов'язані з випуском цінних паперів	95	31
Перераховано кошти на виплату страхових премій (у страховій організації)	97	31
Втрати коштів від надзвичайних подій на підприємствах, що застосовують рахунки класу 9	99	31

Типові операції за рахунком 33 «Інші кошти»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення погашення довгострокового векселя чи іншої дебіторської заборгованості у випадках, коли ці кошти ще не зараховані банком на поточний рахунок підприємства	33	16
Передані з каси грошові кошти для зарахування на поточні рахунки через інкасатора для здачі у вечірню касу	33	30
Придбані грошові документи (марки, путівки) з оплатою через банк	33	31
Погашення дебіторської заборгованості підзвітними особами	33	372
Придбані грошові документи за рахунок довгострокової позики	33	50
Придбані грошові документи за рахунок короткострокової позики	33	60
Проведено внутрішні розрахунки з дочірнім підприємством грошовими документами	33	68
Проведено авансові платежі для фінансування капітального будівництва за рахунок здачі готівки через вечірню касу банку	15	33
Відображення заблокування коштів при перерахуванні їх з іногородніх банків чи поштових відділень	18	33
Грошові кошти, передані через інкасатора, зараховані на поточні рахунки в банку	31	33
Видані підзвіт грошові документи (путівки, марки тощо)	37	33

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками за рахунок готівки, зданої у вечірню касу банку чи іншими коштами, що перебували в дорозі	50	33
Те ж за короткостроковими позиками	60	33
Заробітна плата видана грошовими документами (путівками, талонами)	66	33
Втрата від курсових різниць валюти, що знаходилась у дорозі, на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	84	33
Втрата коштів, що знаходилась у дорозі, від надзвичайних подій на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	85	33
Витрачені на оформлення угод марки гербового збору, списання вартості поштових марок	92	33
Те ж на підприємствах торгівлі й постачання	93	33
Втрата від курсових різниць валюти, що знаходилась у дорозі, на підприємствах, які використовують рахунки класу 9, списання нестач	94	33
Втрата коштів, що знаходилась у дорозі, від надзвичайних подій на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	99	33

Типові операції за рахунком 34 «Короткострокові векселі одержані»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Отримано короткостроковий вексель за відвантажену покупцям продукцію	34	36
Погашено дебіторську заборгованість короткостроковим векселем	34	37
Отримано короткострокові векселі при реалізації продукції без відображення таких операцій на рахунках розрахунків	34	70
Те ж при реалізації іноземної валюти	34	71
Отримано короткострокові векселі в оплату дивідендів чи відсотків, нарахованих підприємству	34	73
Отримано короткострокові векселі в оплату реалізованих фінансових інвестицій, інших необоротних активів без відображення таких операцій на рахунках розрахунків	34	74
Зараховано готівку в оплату за векселем	30	34
Зараховано грошові кошти у банку в оплату за векселем	31	34
Викуплено акції власної емісії шляхом передачі отриманих короткострокових векселів	45	34

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашено довгострокову позику шляхом передачі отриманих короткострокових векселів	50	34
Те ж при погашенні короткострокових позик	60	34
Оплачено заборгованість постачальникам шляхом передачі отриманих короткострокових векселів	63	34
Оплачено податки і платежі шляхом передачі отриманих короткострокових векселів	64	34
Те ж при оплаті іншої кредиторської заборгованості	68	34
Втрата від курсових різниць за отриманим короткостроковим векселем у іноземній валюті на підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	84	34
Втрата короткострокових отриманих векселів від надзвичайних подій на підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	85	34
Втрата від курсових різниць за отриманим короткостроковим векселем у іноземній валюті на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	94	34
Відображення дисконту за переказним векселем у банку	95	34
Втрата від курсових різниць за отриманим короткостроковим векселем у іноземній валюті на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	97	34
Втрата короткострокових отриманих векселів від надзвичайних подій на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	99	34

Типові операції за рахунком 35 «Поточні фінансові інвестиції»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення зміни довгострокових фінансових інвестицій на поточні	35	14
Зарахування довгострокової дебіторської заборгованості як поточних фінансових інвестицій	35	16
Розблокування депозитних вкладів	35	18
Придбано за готівку депозитний сертифікат	35	30
Придбано депозитний сертифікат за рахунок без готівкових коштів	35	31
Надійшли кошти від покупців, які зараховані як депозитний вклад	35	36
Надійшла дебіторська заборгованість, яку зараховано як депозитний вклад	35	37
Вартість розпайованого майна, зарахованого як депозитний вклад	35	41

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Дооцінка депозитних вкладів	35	42
Погашено заборгованість учасників за внесками до статутного капіталу акціями, сертифікатами	35	46
Проведено поточні фінансові інвестиції за рахунок довгострокових позик	35	50
Проведено поточні фінансові інвестиції за рахунок короткострокових позик	35	60
Зараховано як поточні фінансові інвестиції переоплату за податками і платежами	35	64
Зараховано на депозитний вклад отриманий аванс від покупців чи замовників	35	68
Зараховано на депозитний вклад отримані підприємством дивіденди чи відсотки	35	73
Курсова різниця за поточними фінансовими інвестиціями в іноземній валюті	35	74
Переведення поточних фінансових інвестицій у довгострокові	14	35
Відображення заблокованих депозитних вкладів	18	35
Перераховано на поточний рахунок депозитний вклад	31	35
Відображення уцінки поточних фінансових інвестицій	42	35
Втрата поточних фінансових інвестицій від надзвичайних подій на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	85	35
Відображення собівартості реалізованих поточних фінансових інвестицій	97	35
Втрата поточних фінансових інвестицій від надзвичайних подій на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	99	35

Типові операції за рахунком 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернення покупцям чи замовникам переоплачених ними коштів готівкою	36	30
Повернення покупцям чи замовникам переоплачених ними коштів через банк	36	31
Дорахування ПДВ за операціями минулого звітного року	36	64
Нарахування покупцям і замовникам за реалізовану продукцію, товари, надані послуги і виконані роботи	36	70
Нарахування покупцям і замовникам за реалізовану валюту, інші оборотні активи, плати за операційну оренду активів, курсової різниці за дебіторською заборгованістю в іноземній валюті	36	71
Нарахування страхових платежів у страховій компанії	36	76

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оплата покупцями чи замовниками вартості реалізованих товарів, продукції, робіт і послуг готівкою	30	36
Оплата покупцями чи замовниками вартості реалізованих товарів, продукції, робіт і послуг	31	36
Одержано короткостроковий вексель за реалізовану продукцію	34	36
Зараховано заборгованість покупців та замовників як поточні фінансові інвестиції	35	36
Відображення претензії з приводу розрахунків з покупцями і замовниками	37	36
Списана сумнівна заборгованість за рахунок резерву	38	36
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками за рахунок оплати, яка надійшла від покупців (замовників)	50	36
Погашено довгостроковий вексель за рахунок оплати, яка надійшла від покупців чи замовників	51	36
Погашено заборгованість із короткострокових позик за рахунок оплати, яка надійшла від покупців (замовників)	60	36
Погашено короткостроковий вексель за рахунок оплати, яка надійшла від покупців чи замовників	62	36
Зараховано оплату покупців і замовників їм же як оплачені кошти за постачання матеріалів, виконання робіт	63	36
Зараховано кошти, які надійшли від покупців чи замовників в оплату заборгованості за податками і платежами	64	36
Те ж в оплату заборгованості із соціального страхування	65	36
Зараховано раніше отриманий аванс у погашення дебіторської заборгованості за продані продукцію, товари і послуги	68	36
Відображення отриманих підприємством сум на користь комітента — при комісійній торгівлі; повернення перестраховиками частки страхових платежів — у страхових організаціях	70	36
Повернення страховальнику страхових платежів у разі дострокового припинення дії договору страхування	76	36
Втрата від курсових різниць за дебіторською заборгованістю іноземних покупців чи замовників	84	36

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання заборгованості покупців чи замовників внаслідок надзвичайних подій на підприємствах, які не застосовують рахунки класу 9	85	36
Відображення послуг покупців, пов'язаних зі збутом продукції	93	36
Втрата від курсових різниць за дебіторською заборгованістю іноземних покупців чи замовників на підприємствах, які застосовують рахунки класу 9	94	36
Списання заборгованості покупців чи замовників внаслідок надзвичайних подій на підприємствах, які застосовують рахунки класу 9	99	36

Типові операції за рахунком 37 «Розрахунки з різними дебіторами»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Пред'явлено претензії постачальникам за порушення договірних умов при постачанні:		
— основних засобів	37	10
— необоротних матеріальних активів	37	11
— тварин для поповнення основного стада, будівництва основних засобів	37	15
— виробничих запасів	37	20
— молодняка тварин	37	21
— малоцінних і швидкозношуваних предметів	37	22
— продукції сільськогосподарського виробництва	37	27
— товарів	37	28
Відображення дивідендів пов'язаних сторін від довгострокових фінансових інвестицій, віднесених на розрахунки з дебіторами	37	14
Переведення довгострокової дебіторської заборгованості у поточну	37	16
Відображення претензії за негативним гудволом	37	19
Пред'явлено претензії до підприємств сервісу за порушення договірних умов при виконанні робіт, наданні послуг	37	23
Пред'явлено претензії до постачальників чи підрядників за брак, що виник внаслідок їх вини	37	24
Пред'явлено претензії до постачальників з приводу поставки напівфабрикатів	37	25

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Видано позику на індивідуальні потреби готовою продукцією	37	26
Видано готівку підзвітним особам	37	30
Перерахування авансів підрядникам і постачальникам	37	31
Пред'явлено претензії банку з приводу помилково списаних сум з рахунків підприємства	37	31
Видано підзвіт грошові документи (марки, талони тощо)	37	33
Зарахування авансів в оплату покупцям і замовникам	37	36
Пред'явлено претензії до постачальників чи підрядників за порушення договірних умов, що виявлені до оприбуткування товарно-матеріальних цінностей, виконаних робіт і наданих послуг	37	36
Відображення сплачених авансом орендних платежів при настанні терміну їх оплати орендодавцям	37	39
Перерахування авансів підрядникам і постачальникам за рахунок довгострокової позики	37	50
Перерахування авансів підрядникам і постачальникам за рахунок короткострокової позики	37	60
Пред'явлено претензію з приводу неправильного нарахування податків і платежів	37	64
Зарахування кредиторської заборгованості підзвітних осіб у погашення квартирної плати, за відвідування дітьми дошкільних закладів тощо	37	68
Відображення виручки за продані квитки	37	69
Відображено вартість реалізованої іншим дебіторам продукції	37	70
Відображено орендну плату, яку віднесено на орендарів	37	71
Відображено нараховані відсотки за позиками на індивідуальні потреби	37	73
Списано кредиторську заборгованість підзвітних осіб після терміну позовної давності	37	74
Віднесено на винних відшкодування збитків від надзвичайних подій	37	75
Надходження у рахунок погашення суми претензій:		
– основних засобів	10	37
– необоротних матеріальних активів	11	37
– тварин для поповнення основного стада, основних засобів	15	37

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
— виробничих запасів	20	37
— молодняка тварин	21	37
— малоцінних і швидкозношуваних предметів	22	37
— продукції сільськогосподарського виробництва	27	37
— товарів	28	37
Переведення заборгованості інших дебіторів у довгострокову	16	37
Оприбуткування нематеріальних активів, придбаних підзвітними особами	12	37
Передача дебіторської заборгованості, пов'язаної із здійсненням спільної діяльності без створення юридичної особи як довгострокових фінансових інвестицій	14	37
Виконання робіт, надання послуг у рахунок погашення суми претензій	23	37
Витрачено підзвітні суми на придбання напівфабрикатів	25	37
Витрачено підзвітні суми на придбання готової продукції	26	37
Погашення дебіторської заборгованості готівкою	30	37
Погашення дебіторської заборгованості через банк	31	37
Погашення дебіторської заборгованості через підзвітну особу	33	37
Отримання короткострокового векселя взамін дебіторської заборгованості	34	37
Переведення дебіторської заборгованості у поточні фінансові інвестиції	35	37
Списання заборгованості за цільовими внесками	48	37
Списання заборгованості за довгостроковими позиками, виданими на індивідуальні потреби, шляхом сплати її через банк	50	37
Погашено заборгованість різних дебіторів за рахунок передачі ними довгострокових векселів виданих підприємством в оплату отриманих товарів, послуг тощо	51	37
Погашено заборгованість за короткостроковими позиками, виданими на індивідуальні потреби, шляхом сплати її через банк	60	37
Відображення суми претензії, яка має бути сплачена протягом дванадцяти місяців з дати балансу	61	37
Погашення заборгованості інших дебіторів шляхом передачі ними підприємству виданого короткострокового векселя, яким воно оплатило придбані товари	62	37
Зарукування авансів в оплату підрядникам і постачальникам	63	37

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оплата іншими дебіторами заборгованості підприємства за податками чи платежами на основі акта взаємозвірки розрахунків	64	37
Те ж за платежами із страхування	65	37
Віднесення неповернутих підзвітних сум у рахунок оплати праці	66	37
Зменшення нарахованих доходів на суму дебіторської заборгованості учасників за іншими операціями	67	37
Зменшення нарахованої орендної плати на суму дебіторської заборгованості за іншими операціями	68	37
Відображено матеріальні витрати, здійснені одним із учасників спільної діяльності, без створення юридичної особи	80	37
Списано втрати від курсової різниці у заборгованості іноземних дебіторів на підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	84	37
Списано дебіторську заборгованість внаслідок надзвичайних подій на підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	85	37
Нараховано за відрядження, витрати за яким мають загальнопромисловий характер	91	37
Те ж загальногосподарського характеру	92	37
Те ж пов'язане зі збутом продукції	93	37
Списання сумнівних і безнадійних боргів, втрат від курсових різниць на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	94	37
Списано дебіторську заборгованість внаслідок надзвичайних подій на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	99	37

Типові операції за рахунком 38 «Резерв сумнівних боргів»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списана дебіторська заборгованість покупців, що визнана безнадійною, за рахунок резерву	38	36
Зменшення нарахованого резерву сумнівних боргів у випадках одержання гарантій щодо оплати боргу	38	71
Створено резерв сумнівних боргів на підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	84	38

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Створено резерв сумнівних боргів на підприємствах торгівлі й постачання, що використовують рахунки класу 9	93	38
Створений резерв сумнівних боргів на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	94	38

Типові операції за рахунком 39 «Витрати майбутніх періодів»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання необоротних матеріальних активів на витрати майбутніх періодів	39	11
Нарахування зносу необоротних активів, використання яких пов'язане з витратами майбутніх періодів	39	13
Списання виробничих запасів на витрати майбутніх періодів	39	20
Списання МШП на витрати майбутніх періодів	39	22
Відображення використання готівки на оплату витрат майбутніх періодів (без використання рахунків з обліку розрахунків з підзвітними особами)	39	30
Відображення використання коштів на оплату витрат майбутніх періодів (без використання рахунків обліку розрахунків з постачальниками)	39	31
Відображення вартості підписки на газети і журнали, технічну літературу, бланки планово-облікової документації	39	37
Здійснено відрахування для забезпечення проведення витрат майбутніх періодів на гарантійний ремонт	39	47
Відображення вартості послуг постачальників і підрядників, пов'язаних з витратами майбутніх періодів	39	63
Відображення податків і обов'язкових платежів, пов'язаних з витратами майбутніх періодів	39	64
Відображення відрахувань на соціальне забезпечення із фонду оплати праці, пов'язаного з витратами майбутніх періодів	39	65
Нарахування оплати праці за виконані роботи, що стосуються витрат майбутніх періодів	39	66
Відображено роботи і послуги підрозділів, виділених на самостійний баланс	39	68
Списано на капітальні вкладення частину витрат майбутніх періодів	15	39
Списання витрат на підготовку виробництва, витрат на поліпшення земель тощо	23	39

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Віднесення частини витрат майбутніх періодів на учасників спільної діяльності без створення юридичної особи	37	39
Списання частини витрат майбутніх періодів на операційні витрати поточного звітного періоду	84	39
Списання частини витрат майбутніх періодів на інші затрати поточного звітного періоду	85	39
Списання частини витрат майбутніх періодів на загальновиробничі витрати поточного звітного періоду	91	39
Списання частини витрат майбутніх періодів на адміністративні витрати поточного звітного періоду	92	39
Списання частини витрат майбутніх періодів на витрати зі збуту поточного звітного періоду	93	39
Списання частини витрат майбутніх періодів на інші витрати операційної діяльності витрати поточного звітного періоду	94	39
Списання частини витрат майбутніх періодів на надзвичайні витрати поточного звітного періоду	99	39

Типові операції за рахунком 40 «Статутний капітал»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
За рахунок статутного капіталу сформовано пайовий капітал при розпаюванні підприємства	40	41
Анульовано акції підприємства	40	45
Зменшення статутного капіталу у випадках зміни часток засновників	40	46
Зменшено статутний капітал внаслідок зменшення номінальної вартості акцій	40	67
Частину пайового капіталу приєднано до статутного капіталу	41	40
Збільшення статутного капіталу за рахунок додаткового капіталу	42	40
Збільшення статутного капіталу за рахунок резервного капіталу	43	40
Збільшено статутний капітал за рахунок нерозподіленого прибутку	44	40
Відображення внеску за вартістю, що вказана у засновницьких документах	46	40
Збільшено статутний капітал за рахунок обміну облігацій на акції	52	40
Спрямована сума дивідендів на збільшення статутного капіталу	67	40

Типові операції за рахунком 41 «Пайовий капітал»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернуто частину пайового капіталу готівкою	41	30
Повернуто частину пайового капіталу з рахунків у банку	41	31
Частину пайового капіталу приєднано до статутного капіталу	41	40
Покрито збитки за рахунок пайового капіталу	41	44
Розподілено пайовий капітал між учасниками	41	67
Одержано як внесок до пайового капіталу:		
— основні засоби	10	41
— необоротні матеріальні активи	11	41
— нематеріальні активи	12	41
— довгострокові фінансові інвестиції	14	41
— капітальні вкладення	15	41
— виробничі запаси	20	41
— молодняк тварин	21	41
— малоцінні та швидкозношувані предмети	22	41
— товари	28	41
— готівку	30	41
— кошти на поточні рахунки	31	41
— поточні фінансові інвестиції	35	41
Розпайовано підприємство	40	41
Збільшення пайового капіталу за рахунок додаткового капіталу	42	41
Збільшено пайовий капітал за рахунок розподіленого прибутку	44	41
Видано акції банку за рахунок списаної довгострокової позики	50	41
Те ж за рахунок списаної короткострокової позики	60	41
Видано акції за рахунок кредиторської заборгованості постачальників	63	41
Те ж із оплати праці	66	41
Збільшено пайовий капітал за рахунок нарахованих дивідендів учасників	67	41
Зараховано до пайового капіталу списану іншу кредиторську заборгованість	68	41

Типові операції за рахунком 42 «Додатковий капітал»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Уцінка раніше дооцінених основних засобів	42	10
Уцінка інших необоротних матеріальних активів	42	11
Уцінка нематеріальних активів	42	12
Відображення індексації зносу основних засобів, інших необоротних матеріальних активів у зв'язку з їх дооцінкою	42	13
Списання перевищення номінальної вартості акцій за довгостроковими фінансовими інвестиціями над вартістю їхньої реалізації	42	14
Уцінка незавершеного будівництва	42	15
Списано уцінку виробничих запасів	42	20
Списано уцінку МШП	42	22
Списано уцінку товарів	42	28
Списано уцінку поточних фінансових інвестицій	42	35
Збільшення статутного капіталу за рахунок додаткового капіталу	42	40
Збільшення пайового капіталу за рахунок додаткового капіталу	42	41
Створено резервний фонд за рахунок додаткового капіталу	42	43
Зарахування додаткового капіталу до прибутку акціонерного товариства при його ліквідації і розподілі майна серед учасників	42	44
Анульовано акції, що раніше були викуплені за ціною, вищою за номінальну вартість, на суму, що перевищує номінальну вартість	42	45
Зменшення додаткового капіталу за рахунок зміни номінальної вартості акцій	42	46
Відображення ПДВ за дооцінкою безплатно одержаних активів	42	64
Визначення доходу за безплатно отриманими основними засобами після їхньої повної амортизації	42	74
Індексація (дооцінка) основних засобів	10	42
Дооцінка необоротних матеріальних активів	11	42
Дооцінка нематеріальних активів	12	42
Списання зносу основних засобів, що були проіндексовані, при їх вибутті	13	42
Відображення різниці між вартістю зарахованих як довгострокові фінансові інвестиції акцій та їх номінальною вартістю	14	42

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Дооцінка незавершеного будівництва	15	42
Проведено дооцінку виробничих запасів	20	42
Оприбутковано безплатно одержаний молодняк або його дооцінка	21	42
Проведено дооцінку МШП або безплатне отримання	22	42
Одержано безплатно напівфабрикати або їх дооцінка	25	42
Одержано безплатно готову продукцію або її дооцінка	26	42
Одержано безплатно сільськогосподарську продукцію	27	42
Одержано безплатно товари	28	42
Відображення емісійного доходу за акціями, отриманого готівкою	30	42
Відображення емісійного доходу за акціями, отриманого на рахунок у банку	31	42
Відображення дооцінки поточних фінансових інвестицій	35	42
Збільшено додатковий капітал за рахунок прибутку	44	42
Зараховано цільові внески і цільові надходження як додатковий капітал	48	42

Типові операції за рахунком 43 «Резервний капітал»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Збільшення статутного капіталу за рахунок резервного капіталу	43	40
Погашення непокритих збитків минулих років за рахунок резервного капіталу	43	44
Створено резервний капітал за рахунок додаткового капіталу	42	43
Створено резервний капітал за рахунок прибутку звітного року	44	43

Типові операції за рахунком 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Збільшено статутний капітал за рахунок розподіленого прибутку	44	40
Збільшено пайовий капітал на суму відрахувань від прибутку	44	41
Збільшено додатковий капітал за рахунок відрахувань від прибутку	44	42
Створено резервний капітал за рахунок прибутку	44	43
Списана сума розподіленого прибутку звітного року або збитків минулих років	44	44
Збільшено вилучений капітал за рахунок прибутку	44	45

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Створення цільового фінансування і цільових надходжень за рахунок прибутку	44	48
Нараховано премії чи дисконт за викупленими облігаціями	44	52
Відрахування у Пенсійний фонд і фонд соціального страхування із суми розподіленого прибутку серед учасників-фізичних осіб	44	65
Нараховані дивіденди учасникам за рахунок прибутку	44	67
Списання збитків від фінансово-господарської діяльності	44	79
Нарахування відсотків за використання майна, отриманого в кредит	44	68
Покрито збитки за рахунок статутного капіталу	41	44
Зарахування додаткового капіталу до прибутку при ліквідації акціонерного товариства і розподіл майна серед учасників	42	44
Те ж щодо резервного фонду	43	44
Покриття збитків минулих років за рахунок резервного капіталу	43	44
Покриття збитків за рахунок вилученого капіталу	45	44
Списання доходів від фінансово-господарської діяльності	79	44

Типові операції за рахунком 45 «Вилучений капітал»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Викуплено акції власної підписки за готівку	45	30
Викуплено акції в акціонерів шляхом перерахування коштів через банк	45	31
Те ж шляхом передачі отриманих короткострокових векселів	45	34
Покриття збитків за рахунок вилученого капіталу	45	44
За рахунок одержаної довгострокової позики погашена фактична вартість часток, викуплених товариством у його учасників	45	50
Проведено обмін акцій на облігації	45	52
За рахунок одержаної короткострокової позики погашена фактична вартість часток, викуплених товариством у його учасників	45	60
Видано вексель у рахунок погашення фактичної вартості часток, викуплених товариством у його учасників	45	62
Продано за готівку акції, викуплені підприємством	30	45

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Надійшли кошти на рахунки у банку за акції, викуплені підприємством	31	45
Анульовано акції, що раніше були викуплені, на суму номінальної вартості	40	45
Анульовано акції, що раніше були викуплені, на суму, що перевищує номінальну вартість	42	45
Збільшено вилучений капітал за рухунок прибутку	44	45
Відображено заборгованість учасників за викуплені акції власної підписки	46	45

Типові операції за рахунком 46 «Неоплачений капітал»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернуто готівкою кошти учасників, які відмовилися бути в засновниках товариства	46	30
Повернуто кошти учасників, які відмовилися бути в засновниках товариства, через банк	46	31
Відображення внеску за вартістю, що наведена у засновницьких документах	46	40
Відображена різниця між номінальною і продажною вартістю акцій	46	42
Відображено заборгованість учасників за викуплені акції власної підписки	46	45
Курсова різниця за зобов'язаннями засновників	46	74
Одержано від засновників як внески до статутного капіталу:		
— основні засоби	10	46
— інші необоротні матеріальні активи	11	46
— нематеріальні активи	12	46
— цінні папери (акції) інших підприємств	14	46
— незавершене будівництво чи машини і механізми у розібраному вигляді	15	46
— виробничі запаси	20	46
— молодняк худоби	21	46
— МШП	22	46
— товари	28	46
— готівку	30	46
— грошові кошти на рахунок у банку	31	46
— еквіваленти грошових коштів або інші поточні фінансові інвестиції	35	46

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Зменшення статутного фонду за рахунок зміни номінальної вартості акцій	40	46
Зменшення додаткового капіталу за рахунок зміни номінальної вартості акцій	42	46
Погашення довгострокової позики учасниками, яке відображають як зменшення заборгованості за внесками у статутний капітал	50	46
Погашена учасниками заборгованість за виданим підприємством довгостроковим векселем, у рахунок зменшення їхньої заборгованості за внесками до статутного капіталу	51	46
Погашена учасниками заборгованість підприємства із зобов'язань за облігаціями зменшенням їхньої заборгованості за внесками до статутного капіталу	52	46
Погашення короткострокової позики учасниками, яке відображено як зменшення їхньої заборгованості за внесками у статутний капітал	60	46
Оплачено учасниками виданих підприємством короткостроковий вексель у рахунок зменшення їхньої заборгованості за внесками до статутного капіталу	62	46
Оплачено учасниками заборгованість підприємства перед постачальниками у рахунок зменшення заборгованості за внесками до статутного капіталу	63	46
Проведені внески до статутного капіталу за рахунок оплати праці	66	46
Проведені внески до статутного капіталу за рахунок дивідендів	67	46
Проведені внески до статутного капіталу за рахунок нарахованих відсотків	68	46
Списання заборгованості за внесками у статутний капітал	97	46

Типові операції за рахунком 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списано виробничі запаси, витрачені на гарантійні ремонти	47	20
Списано витрати на проведення гарантійних ремонтів	47	23
Списано забраковану продукцію, яка продана на умовах гарантійного ремонту	47	24
Списано напівфабрикати, витрачені на гарантійні ремонти	47	25
Оплачено готівкою вартість гарантійного ремонту	47	30
Перераховано кошти на оплату гарантійного ремонту	47	31
Відображено послуги інших підприємств на проведення гарантійного ремонту	47	63

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нарахування страхових відрахувань на суми забезпечень відпусток	47	65
Нарахування оплати праці за час відпустки	47	66
Нарахування відсотків за рахунок створених забезпечень	47	68
Зарахування створених і не використаних забезпечень до інших операційних доходів	47	71
Здійснено відрахування для забезпечення відпусток будівельникам	15	47
Здійснено відрахування для забезпечення відпусток працівникам основного виробництва	23	47
Здійснено відрахування для забезпечення проведення витрат майбутніх періодів	39	47
Здійснено відрахування на додаткове пенсійне забезпечення за рахунок заробітної плати працівників	66	47
Списано забезпечення, створені для розрахунків за іншими нарахованими відсотками	68	47
Здійснено відрахування для забезпечення оплати відпусток працівникам на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	81	47
Проведено відрахування на соціальні заходи на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	82	47
Відображення забезпечень на страхові відшкодування у страхових організаціях	84	47
Нарахування гарантійних зобов'язань	90	47
Здійснено відрахування для забезпечення оплати відпусток працівникам сфери організації виробництва і управління	91	47
Здійснено відрахування для забезпечення оплати відпусток адміністративному персоналу	92	47
Здійснено відрахування для забезпечення гарантійних зобов'язань (3 % від суми чистого доходу від реалізації)	93	47
Здійснено відрахування для забезпечення сумнівних та безнадійних боргів	94	47

Типові операції за рахунком 48 «Цільове фінансування і цільові надходження»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернення невикористаних коштів цільового фінансування вартістю незавершеного будівництва, здійсненого за рахунок такого фінансування	48	15
Повернуто готівкою невикористані суми цільового фінансування	48	30

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернуто невикористані суми цільового фінансування за рахунок грошових коштів, що знаходяться у банку	48	31
Списання дебіторської заборгованості в рахунок цільових внесків	48	37
Зараховані цільові внески і цільові надходження як додатковий капітал	48	42
Переоформлено цільове фінансування на довгострокову позику	48	50
Переоформлено цільове фінансування на короткострокову позику	48	60
Анулювання бюджетного фінансування	48	64
За рахунок цільового фінансування нарахована оплата праці	48	66
Зарахування цільових внесків до доходів майбутніх періодів	48	69
Зарахування цільових внесків до іншого операційного доходу	48	71
Зарахування цільових внесків до інших доходів	48	74
Передача основних засобів підприємству як цільового фінансування (гуманітарна допомога)	10	48
Оприбуткування інших необоротних матеріальних активів як цільових внесків чи цільового фінансування	11	48
Оприбуткування нематеріальних активів як цільових внесків чи цільового фінансування	12	48
Надійшли основні засоби, нематеріальні активи в рахунок цільового фінансування, які потребують монтажу чи встановлення	15	48
Оприбуткування виробничих запасів як цільових внесків чи цільового фінансування	20	48
Оприбуткування молодняка як цільових внесків чи цільового фінансування	21	48
Оприбуткування МШП як цільових внесків чи цільового фінансування	22	48
Отримано готівкою кошти цільового фінансування	30	48
Отримано кошти цільового фінансування і цільових надходжень	31	48
Надійшли цільові внески на погашення довгострокової позики	50	48
Надійшли цільові внески на погашення короткострокової позики	60	48
Погашено заборгованість перед постачальниками і підрядниками за рахунок цільових внесків	63	48
Відображення заборгованості за фінансовою допомогою та пільгами ліквідаторам аварій тощо	64	48
Проведено розрахунки за іншими операціями за рахунок цільових внесків	68	48

Типові операції за рахунком 49 «Страхові резерви»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Величина резервів незароблених премій, які включають частку від суми надходжень страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), що відповідають страховим ризикам, які не минули на звітну дату	497	491
Величина резервів збитків, що включають зарезервовані несплачені суми страхового відшкодування за певними вимогами страхувальників	498	492
Сума часток перестраховиків у резервах незароблених премій на звітну дату	494	497
Сума часток перестраховиків у резервах збитків на звітну дату	495	498
Сума часток перестраховиків у резервах збитків на минулу звітну дату	498	495
Закриття рахунку з прибутками	497	703
Закриття рахунку з прибутками	498	79
Сума резервів незароблених премій на минулу звітну дату	491	497
Сума резервів збитків на минулу звітну дату	492	498
Повернуті перестраховиками частки страхових платежів (страхових внесків, страхових премій). Закриття рахунку зі збитками	703	497
Закриття рахунку зі збитками	79	498

Типові операції за рахунком 50 «Довгострокові позики»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернуто довгострокову позику за рахунок довгострокових фінансових інвестицій	50	14
Погашення довгострокових позик передачею незавершеного будівництва	50	15
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками готівкою	50	30
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками з рахунку в банку	50	31
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками за рахунок інших коштів	50	33
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками передачею короткострокових векселів одержаних	50	34
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками за рахунок коштів покупців (замовників)	50	36
Погашено заборгованість за довгостроковими позиками за рахунок коштів різних дебіторів	50	37

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Видано акції банку за рахунок списаної довгострокової позики	50	41
Погашення довгострокової позики учасниками, яке відображають як зменшення їхньої заборгованості за внесками у статутний капітал	50	46
Погашено довгострокову позику за рахунок цільових внесків	50	48
Переоформлено довгострокову позику на відстрочену довгострокову позику, пролонгація	50	50
Видано облигації на суму довгострокової позики	50	52
Переоформлено довгострокову позику на інші довгострокові зобов'язання	50	55
Погашено довгострокову позику за рахунок короткострокової	50	60
Довгострокові позики переведено у поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями при настанні строку погашення протягом 12 місяців із дати балансу	50	61
Погашено довгострокову позику за рахунок розрахунків за іншими операціями	50	68
Зараховано як інший операційний дохід суму курсової різниці за довгостроковою позикою	50	71
Зараховано як інші фінансові доходи суму списаних довгострокових позик	50	73
Зараховано як інші доходи суму погашених довгострокових позик фінансовими інвестиціями (на суму перевищення їх вартості над собівартістю)	50	74
За рахунок суми страхового відшкодування втрат від надзвичайних подій погашено довгострокову позику	50	75
Вкладення як довгострокових фінансових інвестицій у інші підприємства отриманих довгострокових позик	14	50
Оплата за рахунок довгострокових позик вартості робіт або машин і механізмів без відображення як розрахунки з постачальниками і підрядниками	15	50
Отримано довгострокову позику готівкою	30	50
Зараховано на рахунок підприємства довгострокову позику	31	50
Відображено оплату за рахунок довгострокової позики, яка ще не отримана постачальниками чи підрядниками	33	50
Проведено поточні фінансові інвестиції за рахунок довгострокових позик	35	50
Перерахування авансів підрядникам і постачальникам за рахунок довгострокової позики	37	50

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
За рахунок одержаної довгострокової позики погашена фактична вартість часток, викуплених товариством у його учасників	45	50
Одержано довгострокову позику для повернення цільового фінансування	48	50
Погашено заборгованість, забезпечену виданим векселем, за рахунок довготермінової позики	51	50
Погашено заборгованість за розрахунками із власниками облігацій, з нарахованих премій за облігаціями; списано нараховані суми дисконту за рахунок довгострокової позики банку	52	50
Погашено заборгованість перед орендодавцем за одержані об'єкти довгострокової оренди за рахунок довгострокової позики	53	50
Переоформлено короткострокову позику на довгострокову (продлонгація)	60	50
Надано довгострокову позику для погашення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	61	50
Надано довгострокову позику для погашення заборгованості за виданими короткостроковими векселями	62	50
Погашено заборгованість перед постачальниками і підрядниками за рахунок довгострокової позики	63	50
Сплачено податки (платежі) до бюджету за рахунок довгострокової позики	64	50
Погашено заборгованість перед страховими органами за рахунок довгострокової позики	65	50
Погашено заборгованість за іншими операціями за рахунок довгострокової позики	68	50
Відображення курсових різниць за довгостроковою позицією	84	50
Нарахування відсотків за позиками	85	50
Оплачено за рахунок довгострокової позики загальновиробничі витрати	91	50
Оплачено за рахунок довгострокової позики адміністративні витрати	92	50
Оплачено за рахунок довгострокової позики витрати, пов'язані зі збутом	93	50
Оплачено за рахунок довгострокової позики інші витрати, або курсова різниця за позичкою в іноземній валюті	94	50
Оплачено за рахунок довгострокової позики фінансові витрати	95	50
Оплачено за рахунок довгострокової позики надзвичайні витрати	99	50

Типові операції за рахунком 51 «Довгострокові векселі видані»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашено заборгованість перед власниками довгострокових векселів готівкою	51	30
Оплачений довгостроковий вексель, пред'явлений векселедержателем, через банк	51	31
Індосований довгостроковий вексель на користь векседавця в рахунок оплати за відвантажену продукцію	51	36
Погашено заборгованість різних дебіторів поверненням ними довгострокових векселів виданих	51	37
Погашено заборгованість за внесками до статутного капіталу поверненням виданих довгострокових векселів	51	46
Погашено заборгованість за векселем довгостроковою позику	51	50
Одержано короткострокову позику для погашення заборгованості, забезпеченої виданим довгостроковим векселем	51	60
Переоформлено виданий довгостроковий вексель на поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	51	61
Погашено заборгованість, забезпечену виданим векселем, за рахунок інших доходів	51	74
Довгостроковим векселем погашено заборгованість перед постачальниками та підрядниками	63	51
Погашено заборгованість перед бюджетом за рахунок довгострокових векселів виданих	64	51
Погашено заборгованість перед органами страхування за рахунок довгострокових векселів виданих	65	51
Погашено заборгованість за іншими операціями за рахунок довгострокових векселів виданих	68	51
Інші операційні витрати покрито за рахунок довгострокових векселів виданих	84	51
Погашено інші витрати операційної діяльності за рахунок довгострокових векселів виданих, або курсова різниця за векселем у іноземній валюті	94	51
Відображення дисконту за векселями	95	51
Відображення відсотків за прострочення податкового боргу	95	64

Типові операції за рахунком 52 «Довгострокові зобов'язання за облігаціями»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашено заборгованість перед власниками облігацій готівкою	52	30
Погашено заборгованість перед власниками облігацій через банк	52	31
Погашена учасниками заборгованість підприємства із зобов'язань за облігаціями зменшенням їхньої заборгованості за внесками до статутного капіталу	52	46
Погашено заборгованість за розрахунками із власниками облігацій, з нарахованих премій за облігаціями; списано нараховані суми дисконту за рахунок довгострокової позики банку	52	50
Облігації переписані з одного власника на іншого	52	52
Переоформлено заборгованість за довгостроковими облігаціями на поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	52	61
Списано заборгованість за довгостроковими облігаціями і зараховано їх вартість до інших доходів	52	74
Надійшла готівка від продажу облігацій	30	52
Надійшли кошти від продажу облігацій в банк	31	52
Видано облігації на суму розподіленого прибутку серед учасників	44	52
Проведено обмін акцій на облігації	45	52
Погашено довгострокову позику за рахунок виданих облігацій	50	52
Проведено розрахунки з постачальниками і підрядниками облігаціями	63	52
Проведено розрахунки з іншими кредиторами облігаціями	68	52
Відображено витрати, пов'язані з випуском та обігом облігацій	95	52

Типові операції за рахунком 53 «Довгострокові зобов'язання з оренди»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашено заборгованість перед орендодавцем готівкою	53	30
Погашено заборгованість перед орендодавцем через банк	53	31
Погашено заборгованість перед орендодавцем за рахунок довгострокової позики	53	50
Погашено заборгованість перед орендодавцем за рахунок короткострокової позики	53	60

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Переоформлено заборгованість перед орендодавцем за рахунок збільшення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	53	61
Одержано дохід від оренди	53	74
Приймання орендарем основних засобів у фінансову оренду	10	53
Оприбуткування інших необоротних матеріальних активів в оплату заборгованості з фінансової оренди	11	53
Надходження нематеріальних активів у рахунок погашення заборгованості з фінансової оренди	12	53
Надходження орендної плати шляхом передачі незавершеного будівництва чи машин і механізмів у розібраному вигляді	15	53
Відображення орендної плати у витратах	95	53

Типові операції за рахунком 54 «Відстрочені податкові зобов'язання»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання відстрочених податкових активів у тому звітному періоді, коли сума податку на прибуток за даними бухгалтерського обліку більша, ніж обчислена за даними податкового обліку	54	17
Зарахування відстрочених податкових зобов'язань до поточної заборгованості перед бюджетом	54	64
Реструктуризація податкових зобов'язань	17	54
Відстрочення поточної заборгованості перед бюджетом	64	54
Відображення зобов'язань перед бюджетом на підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	85	54
Відображення зобов'язань перед бюджетом на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	98	54

Типові операції за рахунком 55 «Інші довгострокові зобов'язання»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашено зобов'язання з фінансової допомоги готівкою	55	30
Погашено зобов'язання з фінансової допомоги через банк	55	31

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Переоформлено відстрочену податкову заборгованість на поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	55	61
Зараховано відстрочену заборгованість за податками, яка списана за рішенням уряду, до інших доходів	55	74
Отримано фінансову допомогу готівкою (на зворотній основі)	30	55
Отримано фінансову допомогу (на зворотній основі)	31	55
Переоформлено довгострокову позику на інші довгострокові зобов'язання	50	55
Переоформлено короткострокову позику на інші довгострокові зобов'язання	60	55
Те ж щодо заборгованості постачальникам чи підрядникам	63	55
Те ж щодо податкової заборгованості	64	55
Те ж щодо заборгованості за страхуванням	65	55
Те ж щодо іншої кредиторської заборгованості	68	55

Типові операції за рахунком 60 «Короткострокові позики»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашення короткострокових позик передачею довгострокових фінансових інвестицій	60	14
Погашення короткострокових позик передачею незавершеного будівництва	60	15
Погашено короткострокову позику готівкою	60	30
Погашено короткострокову позику з рахунків у банку	60	31
Повернення позики через вечірню касу банку чи іншими коштами, що перебували в дорозі	60	33
Погашено короткострокову позику векселем одержаним	60	34
Погашено заборгованість за короткостроковими позиками за рахунок оплати, яка надійшла від покупців (замовників)	60	36
Погашено заборгованість за короткостроковими позиками, виданими на індивідуальні потреби	60	37
Видано акції банку за рахунок списаної короткострокової позики	60	41
Погашення короткострокової позики учасниками, яке відображено як зменшення їхньої заборгованості за внесками у статутний капітал	60	46

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Надійшли цільові внески на погашення короткострокової позики	60	48
Переоформлено короткострокову позику на довгострокову	60	50
Переоформлено короткострокову позику на інші довгострокові зобов'язання	60	55
Переоформлення короткострокової позики на відстрочену чи прострочену	60	60
Погашено короткострокову позику за рахунок розрахунків за іншими операціями	60	68
Зараховано як інший операційний дохід суму курсової різниці за позику	60	71
Зараховано як інші фінансові доходи суму погашеної позики фінансовими інвестиціями (в частині перевищення їх вартості над собівартістю)	60	73
За рахунок страхових відшкодувань втрат від надзвичайних подій погашено короткострокову позику	60	75
Вкладення як довгострокових фінансових інвестицій у інші підприємства отриманих короткострокових позик	14	60
Оплата за рахунок короткострокових позик вартості робіт або машин і механізмів без відображення як розрахунки з постачальниками і підрядниками	15	60
Отримано короткострокову позику готівкою	30	60
Отримано короткострокову позику на рахунок у банку	31	60
Придбані грошові документи за рахунок короткострокової позики	33	60
Проведено поточні фінансові інвестиції за рахунок короткострокових позик	35	60
Перерахування авансів підрядникам і постачальникам за рахунок короткострокової позики	37	60
За рахунок одержаної короткострокової позики погашена фактична вартість часток, викуплених товариством у його учасників	45	60
Повернено цільове фінансування за рахунок короткострокової позики	48	60
Погашено довгострокову позику за рахунок короткострокової	50	60
Одержано короткострокову позику для погашення заборгованості, забезпеченої виданим довгостроковим векселем	51	60
Погашено заборгованість перед орендодавцем за одержані об'єкти довгострокової оренди за рахунок короткострокової позики	53	60
Отримано короткострокову позику для погашення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями	61	60

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Те ж за короткостроковими векселями	62	60
Те ж для погашення заборгованості перед постачальниками чи підрядниками	63	60
Те ж із податків і платежів	64	60
Те ж перед органами страхування	65	60
Те ж за іншими операціями	68	60
Проведено оплату інших операційних витрат за рахунок позики, нараховано відсотки	84	60
Оплачено за рахунок короткострокової позики загальновиробничі витрати	91	60
Те ж щодо адміністративних витрат	92	60
Те ж щодо витрат на збут	93	60
Курсова різниця за позикою в іноземній валюті	94	60
Нараховано відсотки	95	60
Те ж щодо надзвичайних витрат	99	60

Типові операції за рахунком 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями готівкою	61	30
Погашення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями через банк	61	31
Погашення поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями за рахунок зменшення боргу дебіторів	61	37
Погашено поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями за рахунок довгострокової позики	61	50
Погашено поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями за рахунок короткострокової позики	61	60
Видано короткостроковий вексель на суму поточної заборгованості	61	62
Зараховано списану поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями як інший операційний дохід	61	71
Довгострокові позики переведено у поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями при настанні строку погашення протягом 12 місяців з дати балансу	50	61

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Переоформлено виданий довгостроковий вексель на поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	51	61
Переоформлено довгострокові облигації на поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	52	61
Переоформлено заборгованість перед орендодавцем за одержані об'єкти довгострокової оренди на поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	53	61
Переоформлено відстрочену податкову заборгованість на поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	55	61

Типові операції за рахунком 62 «Короткострокові векселі видані»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оплачено видані векселі готівкою	62	30
Оплачено видані векселі через банк	62	31
Погашено заборгованість покупців поверненням ними виданого короткострокового векселя	62	36
Погашено заборгованість інших дебіторів поверненням ними виданого короткострокового векселя	62	37
Оплачено учасниками виданий підприємством короткостроковий вексель у рахунок зменшення їхньої заборгованості за внесками до статутного капіталу	62	46
Оплачено вексель за рахунок довгострокової позики	62	50
Оплачено вексель за рахунок короткострокової позики	62	60
Повернення переплати податків шляхом погашення виданого підприємством короткострокового векселя	62	64
Списано заборгованість за векселем і зараховано її до іншого операційного доходу	62	71
Видано вексель у рахунок погашення фактичної вартості часток, викуплених товариством у його учасників	45	62
Видано вексель на суму поточної заборгованості	61	62
Видано вексель на суму заборгованості постачальникам	63	62
Видано вексель на суму податкової заборгованості	64	62
Видано вексель на суму заборгованості за соціальним страхуванням	65	62

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Видано вексель на суму заборгованості іншим кредиторам	68	62
Видано вексель на суму фінансових санкцій на підприємствах, що не використовують рахунки класу 9	84	62
Видано вексель на суму фінансових санкцій на підприємствах, що використовують рахунки класу 9	94	62

Типові операції за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Віднесено на постачальників (підрядників) вартість браку	63	24
Оплачено заборгованість готівкою	63	30
Оплачено заборгованість через банк	63	31
Оплачено заборгованість передачею отриманого короткострокового векселя	63	34
Зараховано у погашення заборгованості борг за відвантажену продукцію	63	36
Проведено розрахунки через підвітну особу готівкою	63	37
Збільшено суму пайового капіталу за рахунок списання кредиторської заборгованості постачальників (підрядників)	63	41
Оплачено учасниками заборгованість підприємства перед постачальниками у рахунок погашення їхньої заборгованості за внесками у статутний капітал	63	46
Погашено заборгованість перед постачальниками і підрядниками за рахунок цільових внесків	63	48
Те ж за рахунок довгострокової позики	63	50
Видано довгостроковий вексель на суму заборгованості	63	51
Видано облігації на суму заборгованості	63	52
Переоформлено заборгованість на інші довгострокові зобов'язання	63	55
Погашено заборгованість перед постачальниками і підрядниками за рахунок короткострокової позики	63	60
Видано короткостроковий вексель на суму заборгованості	63	62
Зараховано дебіторську заборгованість за іншими операціями у рахунок погашення кредиторської заборгованості постачальників	63	68
Відображено вартість реалізованих постачальникам товарів, продукції тощо	63	70

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображено курсову різницю при розрахунках з іноземними постачальниками (підрядниками)	63	71
Відображено вартість реалізованих постачальникам необоротних активів, майнових комплексів	63	74
Відображено капітальні вкладення, виконані підрядним способом	15	63
Оприбутковано від постачальників матеріали	20	63
Оприбутковано від постачальників молодняк тварин	21	63
Оприбутковано від постачальників МШП	22	63
Виконано підрядним способом роботи (послуги) для виробництва	23	63
Відображено забраковані матеріали, роботи або послуги	24	63
Оприбутковано товари, що надійшли від постачальників	28	63
Повернено переплату готівкою	30	63
Повернено переплату на рахунки в банку	31	63
Виконано підрядним способом роботи, що стосуються майбутніх періодів	39	63
Виконано роботи щодо забезпечення гарантійних зобов'язань	47	63
Зараховано у погашення податкової заборгованості переплату постачальникам чи підрядникам	64	63
Зараховано у погашення заборгованості аванс або іншу кредиторську заборгованість	68	63
Відображено витрати на отриману тару від постачальників, яку не оприбутковують	80	63
Відображено фінансові санкції постачальників і підрядників	84	63
Відображення робіт і послуг, виконаних при надзвичайних подіях, на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	85	63
Відображення послуг, пов'язаних з реалізацією	90	63
Виконано роботи і послуги загальновиробничого характеру	91	63
Виконано роботи і послуги загальногосподарського характеру	92	63
Те ж, пов'язані зі збутом продукції	93	63
Відображено фінансові санкції постачальників і підрядників на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	94	63
Роботи і послуги, виконані при надзвичайних подіях на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	99	63

Типові операції за рахунком 64 «Розрахунки за податками й платежами»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Передача капітальних вкладень у рахунок погашення заборгованості за податками	64	15
Списання відстрочених податкових активів при реструктуризації податкової заборгованості	64	17
Оплата податків через банк	64	31
Передача отриманого короткострокового векселя на суму погашення податкової заборгованості	64	34
Зараховано дебіторську заборгованість покупців у погашення податкової заборгованості	64	36
Зараховано борг інших дебіторів у погашення податкової заборгованості	64	37
Відображено заборгованість за допомогою та пільгами ліквідаторам аварій тощо	64	48
Оплачено податки за рахунок довгострокових позик	64	50
Видано довгостроковий вексель на суму податкової заборгованості	64	51
Відстрочення податкової заборгованості перед бюджетом	64	54
Переоформлено податкову заборгованість на інші довгострокові зобов'язання	64	55
Оплачено податки за рахунок короткострокових позик	64	60
Видано вексель на суму податку на додану вартість	64	62
Зараховано у погашення податкової заборгованості переплату постачальникам чи підрядникам	64	63
Реструктуризовано заборгованість за податками, відображення податкових зобов'язань при попередній оплаті покупців	64	64
Зараховано у погашення податкової заборгованості переплату за страхуванням	64	65
Зараховано у погашення податкової заборгованості борги за іншими операціями	64	68
Списання неправильно нарахованих податків (ПДВ, акцизного збору)	64	74
Списання неправильно нарахованого податку на прибуток	64	98
Віднесення за рахунок податкової заборгованості надзвичайних втрат	64	99
Відображення як інвестицій переплати за податками	14	64
Повернення капітальних вкладень, які були передані для погашення податкової заборгованості	15	64

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення різниці податкових зобов'язань із податку на прибуток у тому звітному періоді, коли за даними податкового обліку він більший від суми, обчисленої за даними бухгалтерського обліку	17	64
Повернення виробничих запасів, які перебували у податковій заставі	20	64
Те ж щодо молодняка тварин	21	64
Те ж щодо МШП	22	64
Нарахування податків і зборів, які включають у витрати виробництва	23	64
Повернення товарів, які перебували у податковій заставі	28	64
Повернення переplatи за податками на рахунок у банку	31	64
Зараховано як поточні фінансові інвестиції переplatу за податками і платежами	35	64
Донарахування ПДВ за операціями минулих звітних періодів	36	64
Пред'явлено претензію з приводу неправильного нарахування податків і платежів	37	64
Відображення податків і платежів, пов'язаних з витратами майбутніх періодів	39	64
Відображення ПДВ за до оцінку безплатно одержаних активів	42	64
Анулювання бюджетного фінансування	48	64
Зарахування відстрочених податкових зобов'язань до поточної податкової заборгованості	54	64
Повернення переplatи за податками шляхом погашення виданого підприємством короткострокового векселя	62	64
Переоформлено заборгованість постачальникам на заборгованість перед бюджетом на основі акта взаємозвірки розрахунків	63	64
Зараховано переplatу за податками у погашення заборгованості за страхуванням	65	64
Утримано із зарплати прибутковий податок з громадян	66	64
Нараховано податок з доходу (дивідендів)	67	64
Зараховано до бюджету кредиторську заборгованість, за якою минув строк позовної давності	68	64
Нараховано ПДВ, акцизний збір та ін. податки при реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг	70	64
Нараховано ПДВ з доходу від реалізації інших оборотних активів	71	64

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нараховано ПДВ, акцизний збір та ін. податки при реалізації майнових комплексів, необоротних активів	74	64
Нараховано фінансові санкції на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	84	64
Нараховано податок на прибуток на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	85	64
Нараховано податки і збори, які включають до загальноновиробничих витрат	91	64
Те ж щодо загальногосподарських витрат	92	64
Теж щодо витрат на збут	93	64
Нараховано фінансові санкції на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	94	64
Нарахування курсової різниці за податковою заборгованістю	97	64
Нараховано податок на прибуток на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	98	64

Типові операції за рахунком 65 «Розрахунки за страхуванням»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Видано з каси допомогу за соціальним страхуванням	65	30
Оплачено страхові платежі і внески з рахунку в банку	65	31
Зараховано кошти, які надійшли від покупців, на оплату внесків і платежів	65	36
Оплата іншими дебіторами заборгованості підприємства за страхуванням	65	37
Оплачено заборгованість за рахунок довгострокових позик	65	50
Видано довгостроковий вексель на суму заборгованості	65	51
Переоформлено заборгованість за страхуванням на інші довгострокові зобов'язання	65	55
Видано короткостроковий вексель на суму заборгованості	65	62
Зараховано переплату за податками у погашення заборгованості за страхуванням	65	64
Оплачено заборгованість за рахунок короткострокових позик	65	60
Нарахована оплата праці за тимчасовою непрацездатністю	65	66
Погашено заборгованість за страхуванням іншими кредиторами	65	68

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Зараховано до інших доходів списану заборгованість за соціальним страхуванням	65	74
Проведено страхові відрахування з фонду оплати праці на капітальних вкладеннях	15	65
Те ж в основному виробництві	23	65
Те ж при виправленні браку	24	65
Отримано кошти на рахунок у банку від органів страхування	31	65
Проведено страхові відрахування з фонду оплати праці на роботах, що стосуються майбутніх періодів	39	65
Те ж від забезпечень виплат відпусток	47	65
Зараховано переплату за страхуванням у погашення заборгованості за податками	64	65
Відраховано із зарплати на страхування на випадок безробіття та на пенсійне забезпечення	66	65
Нараховано внески на пенсійне забезпечення і на випадок безробіття з доходу (дивідендів)	67	65
Погашено заборгованість за рахунок інших кредиторів	68	65
Відображено відрахування на соціальні заходи на підприємствах, які використовують рахунки класу 8	82	65
Нараховано фінансові санкції органами страхування на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	84	65
Списання дебіторської заборгованості за страхуванням на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	85	65
Нараховано внески на соціальні заходи з фонду оплати праці загальногосподарського призначення	91	65
Те ж загальногосподарського призначення	92	65
Те ж пов'язаного зі збутом	93	65
Нараховано фінансові санкції органами страхування на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	94	65
Проведено відрахування з фонду оплати праці, нарахованої при ліквідації надзвичайних подій	99	65

Типові операції за рахунком 66 «Розрахунки з оплати праці»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Утримано з робітників – винуватців браку із заробітної плати	66	24
Виплачено заробітну плату	66	30
Перераховано кошти на виплату заробітної плати, премій, допомог у ощадний банк	66	31
В рахунок оплати праці видана путівка в санаторій, проїзні документи	66	33
Віднесення неповернутих підзвітних сум у рахунок оплати праці	66	37
Відраховано із оплати праці пайові внески	66	41
Проведені внески до статутного капіталу за рахунок нарахованої оплати праці	66	46
Утримано із зарплати прибутковий податок	66	64
Відраховано із зарплати на страхування на випадок безробіття та на пенсійне забезпечення	66	65
Депонована заробітна плата	661	662
Утримано із зарплати аліменти	66	68
Відображено вартість виданої натуральної оплати праці	66	70
Списана в дохід не отримана зарплата (кредиторська заборгованість), за якою минув строк позовної давності	66	71
Нарахована оплата праці будівельникам, слюсарям на збиранні машин і механізмів	15	66
Нарахована оплата праці працівникам основного виробництва	23	66
Нарахована оплата праці працівникам, які зайняті виправленням браку	24	66
Повернуто в касу зайво отриману заробітну плату	30	661
Повернуто зайво отриману заробітну плату на рахунок у банку	31	66
Нарахована оплата праці робітникам, зайнятим на будівництві літніх таборів для утримання тварин, на освоєнні нового виробництва та інших роботах, що стосуються майбутніх періодів	39	66
Нарахування оплати праці за час відпустки і за стаж роботи	47	66
Нарахована оплата праці за рахунок цільових внесків	48	66
Нарахована допомога за тимчасовою непрацездатністю	65	66
Погашено переплату заробітної плати за рахунок дивідендів	67	66
Списана оплата праці на виробництво за елементами витрат	81	66

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нарахована оплата праці з ліквідації наслідків стихійного лиха на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	85	66
Нарахована оплата праці загальновиробничому персоналу	91	66
Нарахована оплата праці адміністрації підприємства	92	66
Нарахована оплата праці працівникам, зайнятим реалізацією продукції, товарів і послуг	93	66
Нарахована оплата праці працівникам житлово-комунальних і обслуговуючих господарств	94	66
Нарахована оплата праці працівникам, зайнятим ліквідацією наслідків стихійного лиха, аварії на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	99	66

Типові операції за рахунком 67 «Розрахунки з учасниками»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Виплачено дивіденди учасникам підприємства	67	30
Погашено заборгованість перед учасниками підприємства через банк	67	31
За рахунок дивідендів погашена заборгованість підзвітних осіб	67	37
Проведено реінвестування доходів (дивідендів) у збільшення номінальної вартості акцій (часток у капіталі)	67	40
За рахунок дивідендів проведено відрахування у пайовий фонд	67	41
Проведені внески до статутного капіталу за рахунок нарахованих дивідендів	67	46
Нараховано податок з доходу (дивідендів)	67	64
Проведено відрахування на пенсійне забезпечення і на випадок безробіття з доходу (дивідендів)	67	65
Погашено переплату заробітної плати за рахунок дивідендів	67	66
Видано дивіденди продукцією, товарами, роботами і послугами	67	70
Видано дивіденди іншими оборотними активами	67	71
Віднесено за рахунок дивідендів винагороду за здані в фінансову оренду учасникам необоротні активи	67	73
Видано дивіденди іншими необоротними активами	67	74

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Зменшена номінальна вартість акції за рішенням зборів акціонерів	40	67
Зменшені паї учасників	41	67
Нараховані дивіденди учасникам	44	67

Типові операції за рахунком 68 «Розрахунки за іншими операціями»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Передача дочірньому підприємству довгострокових фінансових інвестицій	68	14
Придбане підприємство з негативним гудволом, діяльність якого прогнозується із обчислюваними збитками в майбутньому	68	19
Виплачені з каси відсотки за орендні (лізингові) операції	68	30
Перераховані відсотки за орендні лізингові операції через банк	68	31
За рахунок відсотків видано путівку в санаторій	68	33
Оплачено кредиторську заборгованість передачею одержаного короткострокового векселя	68	34
Погашена дебіторська заборгованість за продані продукцію, товари і послуги раніше отриманими авансами	68	36
Віднесено за рахунок отриманого авансу дебіторську заборгованість за спільною діяльністю	68	37
Зараховано відсотки до пайового капіталу	68	41
За рахунок відсотків погашена заборгованість у статутний капітал	68	46
За рахунок отриманого авансу сформовано резерв забезпечення гарантійних ремонтів	68	47
За рахунок цільового фінансування оплачено кредиторську заборгованість	68	48
За рахунок довгострокової позики оплачена кредиторська заборгованість	68	50
Погашено заборгованість за іншими операціями за рахунок довгострокових векселів виданих	68	51
На суму іншої кредиторської заборгованості видано облігації	68	52
Переоформлено іншу кредиторську заборгованість на довгострокові зобов'язання	68	55
Погашено кредиторську заборгованість за рахунок короткострокової позики	68	60
Видано короткостроковий вексель на суму кредиторської заборгованості	68	62

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Зараховано переплату постачальникам у погашення іншої кредиторської заборгованості	68	63
Зараховано переплату за податками у погашення іншої кредиторської заборгованості	68	64
Те ж щодо переплати за страхуванням	68	65
Реалізовано дочірнім підприємствам продукцію, роботи, послуги	68	70
Те ж щодо інших оборотних активів	68	71
Винагорода за здані в оренду дочірнім підприємствам необоротні активи	68	73
Реалізовано дочірнім підприємствам необоротні активи	68	74
Надходження нематеріальних активів від дочірніх підприємств	12	68
Відображення коштів чи майна, переданого дочірніми підприємствами іншим підприємствам як довгострокових фінансових інвестицій	14	68
Отримання незавершеного будівництва чи машин і механізмів у обмін за бартером як авансу	15	68
Оприбутковано закуплені у громадян виробничі запаси	20	68
Прийнято худобу від населення для реалізації	21	685
Отримано МШП від дочірніх підприємств	22	68
Отримано від дочірніх підприємств роботи і послуги виробничого характеру	23	68
Послуги різних кредиторів на виправлення браку	24	68
Одержано від дочірніх підприємств товари	28	68
Одержано готівкою аванс за поставку товарно-матеріальних цінностей	30	68
Одержано аванс за поставку товарно-матеріальних цінностей через банк	31	68
Придбані цінні папери в інших підприємств	35	68
Нараховано відсотки за товарами, отриманими у кредит	37	68
Відображення заборгованості перед дочірніми підприємствами за роботи, що стосуються майбутніх витрат	39	68
Нарахування відсотків за використання майна, отриманого в кредит	44	68
Нарахування компенсації за гарантійним ремонтом	47	68

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашено довгострокову позику дочірнім підприємством	50	68
Погашено короткострокову позику дочірнім підприємством	60	68
Переоформлено кредиторську заборгованість постачальникам як отриманий від них аванс	63	68
Оплачено заборгованість за податками дочірнім підприємством	64	68
Те ж щодо заборгованості за страхуванням	65	68
Утримано із зарплати аліменти	66	68
Виконано окремі операції з обробки сировини дочірніми підприємствами	80	68
Відображено витрати за перестрахованням	84	68
Послуги дочірніх підприємств для ліквідації наслідків надзвичайних подій	85	68
Послуги дочірніх підприємств загальновиробничого характеру	91	68
Те ж загальногосподарського характеру	92	68
Те ж пов'язані зі збутом	93	68
Те ж для житлово-комунальних і обслуговуючих господарств	94	68
Нараховано відсотки за користування кредитами банку	95	68
Послуги дочірніх підприємств для ліквідації наслідків надзвичайних подій	99	68

Типові операції за рахунком 69 «Доходи майбутніх періодів»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернено готівкою авансову орендну плату	69	30
Те ж при поверненні через банк	69	31
Зараховані доходи майбутніх періодів до поточного звітного періоду	69	70
Те ж за іншими доходами	69	74
Відображення нарахованої орендної плати авансом	16	69
Отримано авансові платежі готівкою за здані в оренду основні засоби	30	69
Отримано авансові платежі за здані в оренду основні засоби на рахунок у банку	31	69
Відображення виручки за продані квитки	37	69
Зараховано цільові внески до доходів майбутніх періодів	48	69

Типові операції за рахунком 70 «Доходи від реалізації»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернуто покупцям чи замовникам помилково сплачені суми за реалізовану продукцію	70	36
Повернення перестраховиками частки страхових резервів	70	49
Нараховано ПДВ (акцизний збір) з реалізованої продукції (товарів)	70	64
Проведення вирахування з доходу (знижки)	70	68
Вирахування з доходу у страховій організації	70	76
Закриття рахунку (прибуток)	70	79
Вирахування з доходу втрат від курсових різниць валюти	70	97
Проведено розрахунок за реалізовану продукцію цінними паперами	14	70
Відстрочення дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію	16	70
Отримано гроші в касу від реалізації товарів	30	70
Отримано на поточний рахунок кошти від реалізації товарів	31	70
Отримано короткостроковий вексель за реалізовану продукцію	34	70
Відвантажено товари (виконані роботи, надані послуги), вартість яких віднесено на покупців (замовників)	36	70
Відображено вартість послуг, наданих працівником підприємства	37	70
Закриття рахунку 49 «Страхові резерви» у страховій організації	49	70
Погашення заборгованості перед постачальниками за рахунок реалізованої їм продукції	63	70
Відображення вартості продукції, товарів, робіт, послуг, реалізованих у рахунок оплати праці	66	70
Відображено реалізацію за внутрішніми розрахунками	68	70
Зараховано доходи майбутніх періодів у доходи звітного періоду	69	70
Закриття рахунку 76 «Страхові платежі» у страховій організації	76	70
Закриття рахунку (збитки)	79	70
Погашення витрат страхових платежів за рахунок доходів від реалізації у страховій організації	97	70

Типові операції за рахунком 71 «Інший операційний дохід»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нараховано ПДВ при реалізації інших оборотних активів	712	64
Закриття рахунку (прибуток)	71	79
Оприбутковано раніше списані основні засоби	10	71
Оприбутковано раніше списані інші необоротні матеріальні активи	11	71
Оприбутковано раніше списані нематеріальні активи	12	71
Оприбутковано раніше списані довгострокові фінансові інвестиції	14	71
Оприбутковано раніше списане незавершене будівництво	15	71
Позитивна курсова різниця за перерахунком заборгованості в іноземній валюті, дохід від операційної оренди активів	16	71
Оприбутковано запаси раніше списані	20	71
Оприбутковано молодняк раніше списаний	21	71
Оприбутковано МШП раніше списані	22	71
Оприбутковано раніше списане незавершене виробництво	23	71
Оприбутковано раніше списані напівфабрикати	25	71
Оприбутковано раніше списану готову продукцію	26	71
Оприбутковано раніше списану сільськогосподарську продукцію	27	71
Оприбутковано раніше списані товари	28	71
Курсова різниця за валютою у касі	30	71
Курсова різниця за валютним рахунком у банку	31	71
Відображено курсову різницю на грошові кошти в дорозі	33	71
Нарахування покупцям і замовникам курсової різниці на суму їхнього боргу у валюті	36	71
Відображено курсову різницю на суму дебіторської заборгованості підзвітних осіб у іноземній валюті	37	71
Зменшення нарахованого резерву сумнівних боргів у випадках одержання гарантій щодо оплати боргу	38	71
Зарахування до доходу перевищення забезпечень над витратами за їх рахунок	47	71
Визнано доходом суму цільового фінансування	48	71
Зараховано списану довгострокову позику до інших операційних доходів	50	71

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Зараховано списану короткострокову позику до інших операційних доходів	60	71
Зараховано списану поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями до іншого операційного доходу	61	71
Те ж за списаним короткостроковим векселем виданим	62	71
Те ж за списаною заборгованістю постачальникам	63	71
Зараховано до доходу не отриману зарплату (кредиторську заборгованість), за якою минув строк позовної давності	66	71
Те ж за списаною кредиторською заборгованістю перед учасниками	67	71
Те ж за списаною іншою кредиторською заборгованістю	68	71

Типові операції за рахунком 72 «Дохід від участі в капіталі»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Закриття рахунку (прибуток)	72	79
Дохід від інвестицій	14	72

Типові операції за рахунком 73 «Інші фінансові доходи»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання інших фінансових доходів на рахунок фінансових результатів	73	79
Надходження основних засобів як дивідендів	10	73
Оприбуткування інших необоротних матеріальних активів як дивідендів	11	73
Надходження нематеріальних активів як дивідендів	12	73
Зарахування на приріст довгострокових фінансових інвестицій дивідендів, належних від інших підприємств	14	73
Надходження незавершеного будівництва як дивідендів	15	73
Віднесення дивідендів на довгострокову дебіторську заборгованість	16	73
Одержано дивіденди у вигляді запасів	20	73
Одержано дивіденди у вигляді молодяку тварин	21	73
Одержано дивіденди у вигляді МШП	22	73
Одержані товари в рахунок дивідендів	28	73

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Отримано дивіденди готівкою	30	73
Отримано дивіденди на рахунок у банку	31	73
На суму дивідендів отримано короткостроковий вексель	34	73
Зараховано дивіденди як поточні фінансові інвестиції	35	73
Нараховано дивіденди непов'язаним сторонам за вкладеними інвестиціями, майно в оренді	37	73
Зараховано до інших фінансових доходів суму списаної довгострокової позики	50	73
Відображення дисконту за облігаціями	52	73
Зараховано до інших фінансових доходів суму списаної короткострокової позики	60	73
Те ж за списаною кредиторською заборгованістю постачальникам	63	73
Те ж за списаною кредиторською заборгованістю учасникам	67	73
Те ж за іншою кредиторською заборгованістю	68	73

Типові операції за рахунком 74 «Інші доходи»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нараховано ПДВ при реалізації необоротних активів	74	64
Зараховано до фінансових результатів інші доходи	74	79
Безплатне надходження основних засобів	10	746
Безплатне надходження інших необоротних матеріальних активів	11	745
Безплатне надходження нематеріальних активів	12	74
Курсова різниця за фінансовими інвестиціями в іноземній валюті	14	746
Безплатне надходження незавершеного будівництва	15	74
Відображення доходів від реалізації майнових комплексів	16	74
Відображення частини негативного гудволу, яка визнана доходом	19	74
Отримано виробничі запаси в обмін на неподібні активи, або безплатно отримані	20	74
Отримано виробничі запаси від ліквідації основних засобів	20	74
Отримано молодячк тварин в обмін на неподібні активи, або безплатно отримані	21	74
Отримано МШП в обмін на неподібні активи, або безплатно отримані	22	74
Одержано безплатно товари, або їх обмін на інші	28	74

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Отримано готівкою дохід від реалізації необоротних активів, фінансові інвестиції, або безплатно отримана готівка	30	74
Отримано дохід від реалізації необоротних активів, фінансові інвестиції на рахунок у банку, або безплатно отримані кошти чи курсова різниця за валютним рахунком	31	74
Курсова різниця за короткостроковим векселем у іноземній валюті	34	74
Курсова різниця за поточними фінансовими інвестиціями в іноземній валюті	35	74
Одержано дохід від реалізації основних засобів	37	74
Визначення доходу одночасно з нарахуванням амортизації за безплатно отриманими основними засобами	42	74
Зараховано цільові внески до інших доходів	48	74
Списано довгострокову позику	50	74
Списано заборгованість, забезпечену виданим векселем	51	74
Списано довгострокові зобов'язання за облігаціями	52	74
Одержано дохід від оренди	53	74
Списано інші довгострокові зобов'язання	55	74
Списано заборгованість постачальникам	63	74
Списано заборгованість за податками і платежами	64	74
Те ж за страхуванням	65	74
Те ж перед учасниками	67	74
Те ж іншу кредиторську заборгованість	68	74
Зараховано доходи майбутніх періодів до доходів звітного періоду	69	74

Типові операції за рахунком 75 «Надзвичайні доходи»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Зарахування інших надзвичайних доходів на рахунок фінансових результатів	75	79
Отримано відходи від списання запасів, знищених внаслідок надзвичайних подій	20	75
Отримано готівкою відшкодування збитків від надзвичайних подій	30	75
Надійшли кошти від страхових організацій на поточний рахунок	31	75
Відображено заборгованість за відшкодуваннями	37	75

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Погашення довгострокових позик за рахунок надзвичайних доходів	50	75
Погашення короткострокових позик за рахунок надзвичайних доходів	60	75

Типові операції за рахунком 76 «Страхові платежі»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Повернено готівкою страхові платежі страхувальнику	76	30
Перераховано страхувальнику страхові платежі у зв'язку з припиненням дії договору страхування	76	31
Відображення повернення страхових платежів страхувальникам, які застрахували перевезення куплених товарів	76	36
Закриття рахунку	76	70
Одержання готівкою страхових платежів	30	76
Надійшли на поточний рахунок страхові платежі	31	76
Відображено страхові платежі покупців	36	76
Повернуто перестраховиками частки страхових платежів	70	76
Списано витрати страхової діяльності за рахунок прибутків	97	76

Типові операції за рахунком 79 «Фінансові результати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списана собівартість послуг на фінансові результати на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	79	23
Списано витрати готової продукції за рахунок фінансових результатів	79	26
Закриття рахунку (прибуток)	79	44
Списання збитків у страховій організації	79	49
Відображення збитків від реалізації	79	70
Списання матеріальних накладних витрат на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	79	80
Те ж щодо адміністративних витрат	79	81
Те ж щодо відрахувань на соціальні заходи	79	82
Те ж щодо амортизації	79	83

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Те ж щодо інших операційних витрат	79	84
Те ж щодо інших затрат	79	85
Віднесення собівартості реалізованих товарів на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	79	90
Те ж щодо витрат обігу	79	92
Те ж щодо витрат на збут	79	93
Те ж щодо інших операційних витрат	79	94
Те ж щодо фінансових витрат	79	95
Те ж щодо втрат від участі в капіталі	79	96
Те ж щодо інших витрат	79	97
Те ж щодо податку на прибуток	79	98
Те ж щодо надзвичайних витрат	79	99
Закриття рахунку (збиток)	44	79
Відображення прибутку у страховій організації	49	79
Відображено доходи від реалізації	70	79
Відображено інший операційний дохід	71	79
Відображено дохід від участі в капіталі	72	79
Відображено інші фінансові доходи	73	79
Відображено інші доходи	74	79
Відображено надзвичайні доходи	75	79

Типові операції за рахунком 80 «Матеріальні витрати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання на виробництво виробничих запасів	80	20
Забиття молодняка тварин	80	21
Списання на виробництво МШП	80	22
Відображення робіт і послуг допоміжних виробництв	80	23
Списання на витрати виробництва браку	80	24
Списання на виробництво напівфабрикатів	80	25
Списання на виробництво готової продукції	80	26

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання на виробництво сільськогосподарської продукції	80	27
Списання на виробництво товарів	80	28
Списання на виробництво матеріалів, придбаних підзвітними особами	80	37
Відображення робіт і послуг підрядників	80	63
Відображення робіт і послуг внутрішньогосподарських підрозділів, виділених на окремий баланс	80	68
Списання матеріальних витрат на виробництво	23	80
Списання виробничих накладних, адміністративних і збутових витрат на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	79	80
Списання виробничих накладних витрат на підприємствах, які використовують рахунки класу 9	91	80
Те ж щодо адміністративних витрат	92	80
Те ж щодо витрат на збут	93	80
Те ж щодо витрат житлово-комунальних і обслуговуючих господарств	94	80

Типові операції за рахунком 81 «Витрати на оплату праці»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Проведені відрахування для забезпечення виплат відпусток	81	47
Нараховано оплату праці працівникам підприємства	81	66
Списано витрати на оплату праці на виробництво	23	81
Те ж щодо витрат невиробничого характеру, премій за рахунок прибутку	79	81
Те ж щодо витрат загальновиробничого характеру	91	81
Те ж щодо витрат загальногосподарського характеру	92	81
Те ж щодо витрат на збут	93	81
Те ж щодо витрат житлово-комунальних і обслуговуючих господарств	94	81

Типові операції за рахунком 82 «Відрахування на соціальні заходи»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Проведені відрахування для забезпечення витрат за внесками із соціального страхування від суми резерву відпусток	81	47

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображено відрахування на соціальні заходи із нарахованої оплати праці	81	66
Списано відрахування на соціальні заходи на виробництво	23	81
Те ж щодо витрат не виробничого характеру, премій за рахунок прибутку	79	81
Те ж щодо витрат загально виробничого характеру	91	81
Те ж щодо витрат загальногосподарського характеру	92	81
Те ж щодо витрат на збут	93	81
Те ж щодо витрат житлово-комунальних і обслуговуючих господарств	94	81

Типові операції за рахунком 83 «Амортизація»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нараховано амортизацію основних засобів, інших необоротних активів	83	13
Списано амортизацію на виробництво	23	83
Списано амортизацію не виробничих об'єктів	79	83
Списано амортизацію об'єктів загально виробничого характеру	91	83
Те ж загальногосподарського характеру	92	83
Те ж об'єктів, пов'язаних зі збутом	93	83
Те ж об'єктів житлово-комунальних і обслуговуючих господарств	94	83

Типові операції за рахунком 84 «Інші операційні витрати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання та уцінка:		
— основних засобів	84	10
— інших необоротних матеріальних активів	84	11
— нематеріальних активів	84	12
— капітальних інвестицій	84	15
— довгострокової дебіторської заборгованості	84	16
— виробничих запасів	84	20
— тварин на вирощуванні та відгодівлі	84	21
— МШП	84	22

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
— виробничих витрат за виробництвом, що не дало продукції	84	23
— браку	84	24
— напівфабрикатів	84	25
— готової продукції	84	26
— сільськогосподарської продукції	84	27
— товарів	84	28
Списання:		
— нестачі готівки	84	30
— втрат коштів на рахунку банку	84	31
— втрат інших коштів у дорозі	84	33
— втрати векселів, їх анулювання	84	34
— заборгованості покупців	84	36
— заборгованості інших дебіторів	84	37
— нарахування резерву сумнівних боргів	84	38
Списання витрат майбутніх періодів на собівартість продукції, робіт, послуг	84	39
Нарахування резервів майбутніх витрат	84	47
Нарахування:		
— курсових різниць за позиками	84	50
— відсотків за користування довгостроковими позиками	85	50
— дисконту за довгостроковими вексялами виданими	84	51
— відсотків за короткостроковими позиками	84	60
— дисконту за короткостроковими вексялами виданими	84	62
Відображення заборгованості:		
— за роботами й послугами підрядникам	84	63
— за податком на прибуток та ін. платежами до бюджету	84	64
— за відрахуваннями на соціальні заходи	84	65
— за іншими операціями	84	68
Віднесення інших операційних витрат на:		
— виробництво	23	84

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
— фінансові результати	79	84
— загально виробничі витрати	91	84
— загальногосподарські витрати	92	84
— витрати збуту	93	84
— інші витрати операційної діяльності	94	84

Типові операції за рахунком 85 «Інші затрати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання внаслідок надзвичайних подій:		
— основних засобів	85	10
— інших необоротних матеріальних активів	85	11
— нематеріальних активів	85	12
— довгострокових фінансових інвестицій	85	14
— капітальних інвестицій	85	15
— довгострокової дебіторської заборгованості	85	16
— відстрочених податкових активів	85	17
— інших необоротних активів	85	18
— виробничих запасів	85	20
— тварин на вироццуванні та відгодівлі	85	21
— МШП	85	22
— виробничих витрат за виробництвом, що не дало продукції	85	23
— браку	85	24
— напівфабрикатів	85	25
— готової продукції	85	26
— сільськогосподарської продукції	85	27
— товарів	85	28
Відображення витрат на інвестиційну та фінансову діяльність:		
— готівкою	85	30
— перерахуванням коштів через банк	85	31

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
— іншими коштами	85	33
— передачею одержаних короткострокових векселів	85	34
— переоформленням поточних фінансових інвестицій	85	35
— зарахуванням дебіторської заборгованості покупців	85	36
— зарахуванням дебіторської заборгованості інших дебіторів	85	37
— передачею витрат майбутніх періодів (або їх списання внаслідок надзвичайних подій)	85	39
Нарахування відсотків за позиками	85	50
Відображення різниці за податком на прибуток	85	54
Нарахування за виконані роботи іншими підприємствами по ліквідації наслідків надзвичайних подій	85	63
Відображення нарахування податку на прибуток на підприємствах, які не використовують рахунки класу 9	85	64
Відображення відрахувань на соціальні заходи на оплату праці, нараховану при ліквідації наслідків надзвичайних подій	85	65
Нарахування оплати праці при ліквідації наслідків надзвичайних подій	85	66
Відображення витрат за перестраховуванням	85	68
Списання інших затрат за рахунок прибутку	79	85

Типові операції за рахунком 90 «Собівартість реалізації»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення собівартості реалізованих:		
— тварин на вирощуванні та відгодівлі	90	21
— робіт і послуг допоміжних виробництв	90	23
— готової продукції	90	26
— продукції сільськогосподарського виробництва	90	27
— товарів	90	28
Нарахування гарантійних зобов'язань	90	47
Відображення отриманих послуг, пов'язаних з реалізацією	90	63

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Включення до собівартості реалізованих продукції, робіт, послуг загально-виробничих витрат, собівартість послуг машинно-тракторного парку	90	91
Списання собівартості реалізованої продукції, товарів, робіт і послуг на фінансові результати	79	90

Типові операції за рахунком 91 «Загальновиробничі витрати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нараховано амортизацію (знос)	91	13
Списано на загальновиробничі витрати:		
– виробничі запаси	91	20
– МШП	91	22
– готівку в оплату дрібних витрат	91	30
– гроші на оплату витрат через банк	91	31
– витрати за авансовими звітами	91	37
– витрати майбутніх періодів	91	39
Проведено відрахування у резерв відпусток загальновиробничого характеру	91	47
Оплачено витрати за рахунок:		
– довгострокових позик	91	50
– короткострокових позик	91	60
Відображено роботи і послуги інших підприємств	91	63
Нараховано податки і платежі, що включаються у витрати виробництва	91	64
Проведено відрахування на соціальні заходи	91	65
Нараховано оплату праці	91	66
Послуги дочірніх підприємств	91	68
Списано витрачені ТМЦ на загальновиробничі потреби, в т. ч. на роботу тракторів, комбайнів	91	80
Списано нараховану оплату праці	91	81
Списано відрахування на соціальні заходи	91	82
Списано амортизацію (знос) необоротних активів	91	83

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списано інші операційні витрати	91	84
Списано частину загальновиробничих витрат, яка припадає на окремі види виробництва	23	91
Списано частину загальновиробничих витрат, яка припадає на реалізовані роботи і послуги, а також відображено собівартість реалізованих робіт і послуг машинно-тракторного парку	90	91

Типові операції за рахунком 92 «Адміністративні витрати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нараховано амортизацію (знос)	92	13
Списано на адміністративні витрати:		
– виробничі запаси	92	20
– МШП	92	22
– готову продукцію	92	26
– продукцію сільськогосподарського виробництва	92	27
– товари	92	28
– готівку в оплату дрібних витрат	92	30
– гроші на оплату витрат через банк	92	31
– витрати за авансовими звітами	92	37
– витрати майбутніх періодів	92	39
Проведено відрахування у резерв відпусток адміністративному персоналу	92	47
Оплачено витрати за рахунок:		
– довгострокових позик	92	50
– короткострокових позик	92	60
Відображено роботи і послуги інших підприємств	92	63
Нараховано податки і платежі, що включаються у витрати виробництва	92	64
Проведено відрахування на соціальні заходи	92	65
Нараховано оплату праці	92	66
Послуги дочірніх підприємств	92	68

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списано витрачені ТМЦ на адміністративні потреби	92	80
Списано нараховану оплату праці	92	81
Списано відрахування на соціальні заходи	92	82
Списано амортизацію (знос) необоротних активів	92	83
Списано інші операційні витрати	92	84
Списано адміністративні витрати на фінансові результати	79	92

Типові операції за рахунком 93 «Витрати на збут»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нараховано амортизацію (знос)	93	13
Списано на витрати на збут:		
– виробничі запаси	93	20
– МШП	93	22
– готову продукцію	93	26
– продукцію сільськогосподарського виробництва	93	27
– товари	93	28
– готівку в оплату дрібних витрат	93	30
– гроші на оплату витрат через банк	93	31
– витрати за авансовими звітами	93	37
– витрати майбутніх періодів	93	39
Проведено відрахування у резерв відпусток адміністративному персоналу	93	47
Оплачено витрати за рахунок:		
– довгострокових позик	93	50
– короткострокових позик	93	60
Відображено роботи і послуги інших підприємств	93	63
Нараховано податки і платежі, що включаються у витрати виробництва	93	64
Проведено відрахування на соціальні заходи	93	65
Нараховано оплату праці	93	66
Послуги дочірніх підприємств	93	68

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списано витрачені ТМЦ на адміністративні потреби	93	80
Списано нараховану оплату праці	93	81
Списано відрахування на соціальні заходи	93	82
Списано амортизацію (знос) необоротних активів	93	83
Списано інші операційні витрати	93	84
Списано витрати на збут за рахунок фінансових результатів	79	93

Типові операції за рахунком 94 «Інші витрати операційної діяльності»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображено нестачу:		
— основних засобів	94	10
— інших необоротних матеріальних активів	94	11
— нематеріальних активів	94	12
Знос основних засобів об'єктів невиробничої сфери	94	13
Знецінення або нестача:		
— виробничих запасів	94	20
— тварин на вирощуванні та відгодівлі	94	21
— МШП	94	22
— забракованих виробів	94	24
— напівфабрикатів	94	25
— готової продукції	94	26
— продукції сільськогосподарського виробництва	94	27
— товарів	94	28
Нестача готівки	94	30
Списання собівартості реалізованої іноземної валюти або сплата пені, штрафів	94	31
Нестача марок, проїзних талонів, путівок тощо	94	33
Нестача короткострокових векселів одержаних	94	34
Визнано пеню, штрафи, неустойки покупців чи замовників	94	36
Те ж щодо інших розрахунків	94	37

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Створено резерв сумнівних боргів	94	38
Списано на поточні витрати частину витрат майбутніх періодів	94	39
Створення резерву на відпустки працівникам, що виконують дослідження та розробки	94	47
Курсова різниця за довгостроковою позицією в іноземній валюті	94	50
Те ж за довгостроковим векселем виданим	94	51
Те ж за короткостроковою позицією	94	60
Те ж за короткостроковим векселем виданим	94	62
Те ж за заборгованістю перед постачальниками чи підрядниками	94	63
Визнані пені, штрафи за розрахунками з бюджетом	94	64
Проведено відрахування на соціальні заходи із оплати праці на виконанні досліджень та розробок	94	65
Нараховано оплату праці при виконанні досліджень та розробок	94	66
Послуги для житлово-комунальних і обслуговуючих господарств	94	68
Списано на житлово-комунальні та обслуговуючі господарства:		
– матеріальні витрати	94	80
– витрати на оплату праці	94	81
– відрахування на соціальні заходи	94	82
– амортизацію	94	83
– інші операційні витрати	94	84
Списано інші витрати операційної діяльності за рахунок фінансових результатів	79	94

Типові операції за рахунком 95 «Фінансові витрати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оплачено витрати, пов'язані з випуском цінних паперів:		
– готівкою	95	30
– з рахунку в банку	95	31
– довгостроковими позиками	95	50
Відображення дисконту за вексялями	95	51
Відображено витрати, пов'язані з випуском облігацій	95	52

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення орендної плати у витратах	95	53
Оплачено витрати, пов'язані з випуском цінних паперів, за рахунок короткострокової позики	95	60
Відображення відсотків за прострочення податкового боргу	95	64
Нараховано відсотки за користування кредитами банків	95	68
Списано витрати за рахунок фінансових результатів	79	95

Типові операції за рахунком 96 «Втрати від участі в капіталі»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення втрат від участі в капіталі	96	14
Списання втрат за рахунок фінансових результатів	79	96

Типові операції за рахунком 97 «Інші витрати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Відображення собівартості реалізованих:		
— основних засобів	97	10
— інших необоротних матеріальних активів	97	11
— нематеріальних активів	97	12
— довгострокових фінансових інвестицій	97	14
Списання капітальних інвестицій (незавершеного будівництва)	97	15
Списання довгострокової дебіторської заборгованості	97	16
Списання інших необоротних активів	97	18
Оплачено готівкою страхові премії (у страховій організації)	97	30
Те ж перерахунком через банк або втрата від курсових різниць за валютним рахунком	97	31
Відображення дисконту за переказним векселем	97	34
Відображення собівартості реалізованих поточних фінансових інвестицій	97	35
Списання заборгованості засновників за внесками у статутний фонд	97	46
Нарахування курсових різниць за податковою заборгованістю	97	64
Відображення повернення страхових внесків, страхових премій у разі дострокового припинення дії договору перестраховування	97	68

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Оприбуткування готівки, яка повернута за списаною довгостроковою дебіторською заборгованістю	30	97
Те ж при оприбуткуванні коштів на рахунок у банку	31	97

Типові операції за рахунком 98 «Податок на прибуток»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання відстрочених податкових активів	98	17
Відображення відстрочених податкових зобов'язань у випадку перевищення прибутку за рахунком 79 над оподатковуваним прибутком	98	54
Нарахування податку на прибуток	98	64
Зарахування до прибутку звітного року податку, зайво нарахованого в минулому періоді	98	79
Відображення виправлення помилки при завищенні податку на прибуток або при списанні заборгованості за ним, коли одночасно списують відстрочені податкові активи	64	98
Списання нарахованого податку на прибуток за рахунок фінансових результатів	79	98

Типові операції за рахунком 99 «Надзвичайні витрати»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Списання втрачених від надзвичайних подій:		
— основних засобів	99	10
— інших необоротних матеріальних активів	99	11
— нематеріальних активів	99	12
— довгострокових фінансових інвестицій	99	14
— незавершеного будівництва	99	15
— довгострокової дебіторської заборгованості	99	16
— інших необоротних активів	99	18
— виробничих запасів	99	20
— тварин на вирошуванні та відгодівлі	99	21
— МШП	99	22
— забракованих виробів і продукції	99	24
— напівфабрикатів	99	25

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
— готової продукції	99	26
— продукції сільськогосподарського призначення	99	27
— товарів	99	28
Нарахування зносу основних засобів при використанні їх для ліквідації надзвичайних подій	99	13
Списання заборгованості за податком на прибуток, нарахованим із відображенням як відстрочені податкові активи:		
— відстрочених податкових активів	99	17
— заборгованості за податком	64	99
Оплата витрат, пов'язаних з ліквідацією наслідків надзвичайних подій:		
— готівкою	99	30
— через банк	99	31
Втрати від надзвичайних подій:		
— інших коштів	99	33
— короткострокових векселів одержаних	99	34
— поточних фінансових інвестицій	99	35
Списання дебіторської заборгованості покупців чи замовників внаслідок надзвичайних подій	99	36
Те ж щодо іншої дебіторської заборгованості	99	37
Списання витрат майбутніх періодів внаслідок надзвичайних подій	99	39
Оплата за рахунок довгострокових позик витрат при надзвичайних подіях	99	50
Те ж щодо короткострокових позик	99	60
Відображення заборгованості при виконанні підрядниками робіт щодо ліквідації наслідків надзвичайних подій	99	63
Проведено відрахування на соціальні заходи із оплати праці, нарахованої на роботах при ліквідації наслідків надзвичайних подій	99	65
Нараховано оплату праці при ліквідації наслідків надзвичайних подій	99	66
Відображено заборгованість перед дочірніми підприємствами з послуг, наданих при ліквідації наслідків надзвичайних подій	99	68
Списано надзвичайні витрати за рахунок фінансових результатів	79	99

Розділ 3

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

Указ Президента України

ПРО СПРОЩЕНУ СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Із змінами і доповненнями, внесеними Указом Президента України
від 28 червня 1999 року № 746/99
(Указом Президента України від 28 червня 1999 року
№ 746/99 цей Указ викладено у новій редакції)

Установити, що спрощена система оподаткування, обліку та звітності запроваджується для таких суб'єктів малого підприємництва:

- фізичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і у трудових відносинах з якими, включаючи членів їх сімей, протягом року перебуває не більше 10 осіб та обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 500 тис. гривень;
- юридичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких за рік середньооблікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб і обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн гривень.

Середньооблікова чисельність працюючих для суб'єктів малого підприємництва визначається за методикою, затвердженою органами статистики, з урахуванням усіх його працівників, у тому числі тих, що працюють за договорами та за сумісництвом, а також працівників представництв, філіалів, відділень та інших відособлених підрозділів.

Виручкою від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) вважається сума, фактично отримана суб'єктом підприємницької діяль-

ності на розрахунковий рахунок або (та) в касу за здійснення операцій з продажу продукції (товарів, робіт, послуг).

1. Суб'єкти підприємницької діяльності — юридичні особи, які перейшли на спрощену систему оподаткування за єдиним податком, не мають права застосовувати інший спосіб розрахунків за відвантажену продукцію, крім готівкового та безготівкового розрахунків коштами.

У разі здійснення операції з продажу основних фондів виручкою від реалізації вважається різниця між сумою, отриманою від реалізації цих фондів, та їх залишковою вартістю на момент продажу.

2. Суб'єкти малого підприємництва — фізичні особи мають право самостійно обрати спосіб оподаткування доходів за єдиним податком шляхом отримання свідоцтва про сплату єдиного податку.

Ставка єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва — фізичних осіб встановлюється місцевими радами за місцем їх державної реєстрації залежно від виду діяльності і не може становити менше 20 гривень та більше 200 гривень на місяць.

У разі, коли фізична особа — суб'єкт малого підприємництва — здійснює кілька видів підприємницької діяльності, (для яких встановлено різні ставки єдиного податку, нею купується одне свідоцтво і сплачується єдиний податок, що не перевищує встановленої максимальної ставки.

У разі, коли платник єдиного податку здійснює підприємницьку діяльність з використанням найманої праці або за участю у підприємницькій діяльності членів його їй сім'ї, ставка єдиного податку збільшується на 50 відсотків за кожну особу.

Суб'єкт підприємницької діяльності — фізична особа, яка сплачує єдиний податок, звільняється від обов'язку нарахування, відрахування та перерахування до держави в них цільових фондів зборів, пов'язаних з виплатою заробітної плати працівникам, які перебувають з ним у трудових відносинах, включаючи членів його сім'ї.

Суб'єкт підприємницької діяльності — фізична особа сплачує єдиний податок щомісяця не пізніше 20 числа їх наступного місяця на окремий рахунок відділень Державного казначейства України.

Відділення Державного казначейства України наступного дня після надходження коштів перераховують суми єдиного податку у таких розмірах:

- до місцевого бюджету — 43 відсотки;
- до Пенсійного фонду України — 42 відсотки;
- на обов'язкове соціальне страхування — 15 відсотків за (у тому числі до Державного фонду сприяння зайнятості населення — 4 відсотки) для відшкодування витрат, які здійснюються відповідно до законодавства у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, а також витрат, зумовлених народженням та похованням.

Доходи, отримані від здійснення підприємницької діяльності, що обкладаються єдиним податком, не включаються до складу сукупного оподаткованого доходу за підсумками звітного року такого платника та осіб, що перебувають з ним у трудових відносинах, а сплачена сума єдиного податку є остаточною і не включається до перерахунку загальних податкових зобов'язань як самого платника податку, так і осіб, які перебувають з ним у трудових відносинах, включаючи членів його сім'ї, які беруть участь у підприємницькій діяльності.

3. Суб'єкт підприємницької діяльності — юридична особа, яка перейшла на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, самостійно обирає одну з наступних ставок єдиного податку:

- 6 відсотків суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору у разі сплати податку на додану вартість згідно із Законом України «Про податок на додану вартість»;
- 10 відсотків суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), за винятком акцизного збору, у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку.

Суб'єкти підприємницької діяльності — юридичні особи сплачують єдиний податок щомісяця не пізніше 20 числа наступного місяця на окремий рахунок відділень Державного казначейства України.

Відділення Державного казначейства України наступного дня після надходження коштів перераховують суми єдиного податку у таких розмірах:

- до Державного бюджету України — 20 відсотків;
- до місцевого бюджету — 23 відсотки;
- до Пенсійного фонду України — 42 відсотки;
- на обов'язкове соціальне страхування — 15 відсотків (у тому числі до Державного фонду сприяння зайнятості населення — 4 відсотки) для відшкодування витрат, які здійснюються відповідно до законодавства у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, а також витрат, зумовлених народженням та похованням.

Платники єдиного податку — юридичні особи ведуть податковий облік за тими податками, платниками яких вони є згідно з цим Указом.

4. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва може застосовуватися поряд з діючою системою оподаткування, обліку та звітності, передбаченою законодавством, на вибір суб'єкта малого підприємництва.

Форма та порядок видачі свідоцтва про право сплати єдиного податку встановлюються Державною податковою адміністрацією України і є єдиними на всій території України.

Для переходу на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єкт малого підприємництва подає письмову заяву до органу державної податкової служби за місцем державної реєстрації.

Суб'єкт малого підприємництва — юридична особа обов'язково зазначає, яку ставку єдиного податку ним обрано.

Заява подається не пізніше ніж за 15 днів до початку наступного звітного (податкового) періоду (кварталу) за умови сплати всіх установлених податків та обов'язкових платежів за попередній звітний (податковий) період.

Рішення про перехід на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності може бути прийняте не більше одного разу за календарний рік.

Орган державної податкової служби зобов'язаний протягом десяти робочих днів видати безплатно свідоцтво про право сплати єдиного податку або надати письмову мотивовану відмову.

Відмову від застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності і повернення до раніше встановленої системи оподаткування суб'єкти малого підприємництва можуть здійснювати з початку наступного звітного (податкового) періоду (кварталу) у разі подання відповідної заяви до органів державної податкової служби не пізніше ніж за 15 днів до закінчення попереднього звітного (податкового) періоду (кварталу).

Форма Книги обліку доходів та витрат, що підлягає оподаткуванню відповідно до цього Указу, і порядок її ведення суб'єктами малого підприємництва, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітної встановлюються Державною податковою адміністрацією України.

За результатами господарської діяльності за звітний (податковий) період (квартал) суб'єкти малого підприємництва — юридичні особи подають до органу державної податкової служби до 20 числа місяця, що настає за звітним (податковим) періодом, розрахунки про сплату єдиного податку, акцизного збору і, в разі обрання ними єдиного податку за ставкою 6 відсотків, розрахунок про сплату податку на додану вартість, а також платіжні доручення на сплату єдиного податку за звітний період позначкою банку про зарахування коштів.

Суб'єкт малого підприємництва — юридична особа зобов'язана вести Книгу обліку доходів та витрат і касову книгу.

5. У разі порушення вимог, встановлених статтею 1 цього Указу, платник єдиного податку повинен перейти на загальну систему оподаткування, обліку та звітності, починаючи з наступного звітного періоду (кварталу).

Суб'єкти малого підприємництва несуть відповідальність за правильність обчислення, своєчасність подання розрахунків та сплати сум єдиного податку згідно із законодавством України.

6. Суб'єкт малого підприємництва, який сплачує єдиний податок, не є платником таких видів податків і зборів обов'язкових платежів):

- податку на додану вартість, крім випадку, коли юридична особа обрала спосіб оподаткування доходів за єдиним податком за ставкою 6 відсотків;

- податку на прибуток підприємств;
- податку на доходи фізичних осіб (для фізичних осіб — суб'єктів малого підприємництва);
- плати (податку) за землю;
- збору на спеціальне використання природних ресурсів;
- збору до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення;
- збору до Державного інноваційного фонду;
- збору на обов'язкове соціальне страхування;
- відрахувань та зборів на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування України;
- комунального податку;
- податку на промисел;
- збору на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- збору за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг;
- внесків до Фонду України соціального захисту інвалідів;
- внесків до Державного фонду сприяння зайнятості населення;
- плати за патенти згідно із Законом України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності».

Новостворені та зареєстровані в установленому порядку суб'єкти малого підприємництва, які подали до державної податкової служби за місцем їх реєстрації заяву на право застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, вважаються суб'єктами спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності з того кварталу, в якому проведено їх державну реєстрацію.

Суб'єкти підприємницької діяльності — фізичні особи — платники єдиного податку мають право не застосовувати електронні контрольно-касові апарати для проведення розрахунків зі споживачами.

Порядок ведення спрощеного обліку та звітності суб'єктами малого підприємництва відповідно до цього Указу затверджується Міністерством фінансів України.

7. Дія цього Указу не поширюється на:

- суб'єктів підприємницької діяльності, на яких поширюється дія Закону України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» в частині придбання спеціального патенту;
- довірчі товариства, страхові компанії, банки, інші фінансово-кредитні та небанківські фінансові установи;
- суб'єктів підприємницької діяльності, у статутному фонді яких частки, що належать юридичним особам — учасникам та засновникам даних суб'єктів, які не є суб'єктами малого підприємництва, перевищують 25 відсотків;
- фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи і здійснюють торгівлю лікєро-горілчаними та тютюновими виробами, пально-мастильними матеріалами;
- спільну діяльність, визначену пунктом 7.7 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств».

Президент України Л. Кучма, м. Київ
3 липня 1998 року, № 727/98

Державна податкова адміністрація України

Затверджено наказом Державної податкової адміністрації України
від 12 жовтня 1999 р. № 555 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
18 жовтня 1999 р. за № 709/4002

**ПОРЯДОК
ВИДАЧІ СВДОЦТВА ПРО ПРАВО СПЛАТИ ЄДИНОГО
ПОДАТКУ СУБ'ЄКТОМ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА —
ЮРИДИЧНОЮ ОСОБОЮ**

1. Відповідно до Указу Президента України від 28 червня 1999 року № 746/99 «Про внесення змін до Указу Президента Украї-

ни від 3 липня 1998 року № 727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» юридична особа — суб'єкт підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в якій за рік середньо-облікова чисельність працюючих не перевищує 50 осіб і обсяг виручки якої від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік не перевищує 1 млн гривень, має право перейти на спрощену систему оподаткування, обліку й звітності.

2. Новостворені суб'єкти малого підприємництва, які зареєстровані в установленому порядку та подали до державного податкового органу за місцем їх реєстрації заяву на право застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, мають право перейти на спрощену систему оподаткування, обліку й звітності з того кварталу, в якому проведено їх державну реєстрацію.

Для переходу на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єкт малого підприємництва — юридична особа подає письмову заяву, згідно з додатком до цього Порядку, до органу державної податкової служби за місцем державної реєстрації не пізніше ніж за 15 днів до початку наступного звітного (податкового) періоду (кварталу) за умови сплати всіх установлених податків та обов'язкових платежів, термін сплати яких настав на дату подання заяви.

3. Суб'єкт малого підприємництва — юридична особа в заяві обов'язково зазначає, яку ставку єдиного податку ним обрано.

Рішення про перехід на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, незалежно від вибраної ставки єдиного податку — 6 чи 10 відсотків, може бути прийняте платником податку не більше одного разу за календарний рік.

4. Орган державної податкової служби зобов'язаний протягом десяти робочих днів видати безплатно Свідоцтво про право сплати єдиного податку (не публікується. — *Прим. ред.*) або надати письмову мотивовану відмову.

5. Свідоцтво, видане суб'єкту малого підприємництва — юридичній особі, не може бути передане іншим юридичним особам.

6. Суб'єкти малого підприємництва — юридичні особи несуть відповідальність згідно з чинним законодавством за достовірність інформації, яка вказана в заяві для отримання Свідоцтва, та за недотримання вимог цього Порядку.

7. Свідоцтво видається суб'єкту малого підприємництва терміном на один рік і є документом суворої звітності. Орган державної податкової служби, що видає Свідоцтво, реєструє його в журналі обліку видачі свідоцтв, де вказується повна назва й місцезнаходження юридичної особи, номер та серія Свідоцтва, дата його видачі та термін дії.

8. Відмову від застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності й повернення до раніше встановленої системи оподаткування суб'єкт малого підприємництва може здійснювати з початку наступного звітного (податкового) періоду (кварталу) в разі подання відповідної заяви до органів державної податкової служби не пізніше ніж за 15 днів до закінчення попереднього звітного (податкового) періоду (кварталу).

9. Після закінчення терміну дії Свідоцтва сплати єдиного податку, відмови від застосування спрощеної системи оподаткування, передбаченої п.8. цього Порядку, порушення вимог п.1 цього Порядку, а також у разі ліквідації суб'єкта малого підприємництва — юридичної особи встановленому законодавством порядку Свідоцтво підлягає поверненню до органів державної служби, який його видав.

*Начальник Зведеного управління
і впровадження
нормативно-правових актів
з питань оподаткування
Н. П. Фліссак*

Державна податкова адміністрація України

ЛИСТ

від 27.03.2001 № 4016/7/15-1317

Державні податкові адміністрації
в Автономній Республіці Крим, областях,
м. Києві і Севастополі

**ПРО ТЕРМІНИ ПОДАЧІ РОЗРАХУНКУ
ТА СПЛАТИ ЄДИНОГО ПОДАТКУ
СУБ'ЄКТАМИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА —
ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМ**

На численні запити державних податкових органів та платників єдиного податку щодо термінів подачі розрахунку та сплати єдиного податку суб'єктами малого підприємництва — юридичними особами, у зв'язку із введенням у дію з 01.04.2001 р. Закону України від 21.12.2000 № 2181-111 «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетом та державними цільовими фондами» Державна податкова адміністрація України роз'яснює наступне.

З 1 квітня 2001 року набирає чинності Закон України від 21.12.2000 № 2181-111 «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами» (далі — Закон).

Пунктом 1.2 статті 1 Закону встановлено, що податкове зобов'язання — це зобов'язання платника податків сплатити до бюджетів або державних цільових фондів відповідну суму коштів у порядку та в строки, визначені цим Законом або іншими законами України.

Таким чином, Закон не встановлює єдиний порядок та строки сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), а передбачає, що порядок подання розрахунку та строки сплати можуть встановлюватися цим Законом або іншими Законами України з питань оподаткування. Якщо спеціальним законом з питань сплати окремого податку встановлені інші граничні строки сплати податку, ніж ті, що

встановлені Законом, то діють положення закону з питань оподаткування окремим податком.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності, запроваджена Указом Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» (в редакції Указу від 28.06.99 № 746/99), передбачає особливий порядок оподаткування суб'єктів малого підприємництва шляхом сплати єдиного податку. Крім того, єдиний податок не включено до переліку видів податків і зборів (обов'язкових платежів), що справляються на території України, передбачених Законом України від 25.06.91 № 1251-III «Про систему оподаткування» (зі змінами і доповненнями).

Таким чином, терміни подачі розрахунку єдиного податку суб'єктом малого підприємства — юридичною особою та сплати єдиного податку, встановлені вищевказаним Указом, у зв'язку з набранням чинності Законом не змінюються.

Тобто згідно зі статтею 3 Указу суб'єкти підприємницької діяльності — юридичні особи сплачують єдиний податок щомісяця не пізніше 20 числа наступного місяця на окремий рахунок відділень Державного казначейства України.

За результатами господарської діяльності за (податковий) період (квартал) суб'єкти малого підприємництва — юридичні особи подають до органу державної податкової служби до 20 числа місяця, що наступає за звітним (податковим) періодом, розрахунки про єдиний податок, а також копії платіжних доручень про сплату єдиного податку за звітний період з відміткою про зарахування коштів.

Якщо останній день строку подання розрахунку чи сплати єдиного податку припадає на вихідний або святковий день, то останнім днем строку вважається наступний за вихідним або святковим робочий день.

Головам державних податкових адміністрацій в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі:

- забезпечити доведення цього роз'яснення до підпорядкованих державних податкових органів з метою організації і проведення ними відповідної роз'яснювальної роботи серед платників податку;

- організувати проведення протягом третьої декади березня — першої декади квітня 2001 року нарад-семінарів з підпорядкованими державними податковими органами, на яких обговорити ці роз'яснення;
- привести свої роз'яснення з питань порядку та строків сплати єдиного податку у відповідність з цим листом.

Міністерство фінансів України
Затверджено наказом Міністерства фінансів
України від 30 вересня 1998 р. № 196
Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
12 жовтня 1998 р. за № 646/3086

**ПОЛОЖЕННЯ
ПРО СПРОЩЕНУ ФОРМУ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

1. Суб'єкти малого підприємництва — юридичні особи, які за чинним законодавством самостійно обрали спосіб оподаткування доходів за єдиним податком (*далі — суб'єкти малого бізнесу*), можуть застосовувати спрощену форму бухгалтерського обліку, порядок ведення якої встановлено Вказівками про склад та порядок заповнення облікових реєстрів малими підприємствами, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 31 травня 1996 року № 112 (зареєстровані в Міністерстві юстиції України 13 червня 1996 року за № 297/1322), з урахуванням наступного.

2. Суб'єкти малого бізнесу, незалежно від технології та наявності виробництва продукції (робіт, послуг), його матеріаломісткості та кількості здійснюваних за місяць господарських операцій (обсягу документообороту), можуть обрати один з таких варіантів ведення спрощеної форми бухгалтерського обліку:

- просту форму бухгалтерського обліку;
- форму бухгалтерського обліку з використанням(веденням) реєстрів обліку майна малого підприємства.

3. Якщо суб'єкти малого бізнесу обрали просту форму бухгалтерського обліку, то, за наявності у них основних засобів, матеріальних цінностей, готової продукції і товарів, рекомендується для ведення аналітичного обліку такого майна використовувати (вести) Відомість обліку основних засобів, нарахованих амортизаційних відрахувань (зносу) за типовою формою В-1 та Відомість обліку виробничих запасів, готової продукції і товарів за типовою формою В-2.

4. Ведення Відомості обліку заробітної плати за типовою формою В-8 здійснюється без використання граф 18–21.

5. Виручка від реалізації продукції (доход) відображається за вартістю відпущеної (відвантаженої) покупцям готової продукції, товарів, інших матеріальних цінностей, виконаних робіт, наданих послуг за кредитом рахунку 70 «Доходи від реалізації».

6. Витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції, з виконанням робіт і наданням послуг, здійсненням діяльності з продажу товарів, відображаються за дебетом рахунків класу 8 «Витрати за елементами», з яких вся сума у звітному періоді списується у кореспонденції з рахунками відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 893/4186, з урахуванням особливостей, наведених у пункті 7 цього Положення.

7. Суб'єкти малого бізнесу щомісяця всю суму витрат, пов'язаних з виконанням робіт і наданням послуг, з рахунка 23 «Виробництво» списують у кореспонденції з дебетом рахунка 79 «Фінансові результати». Суб'єкти малого бізнесу щомісяця всю суму витрат, пов'язаних з виробництвом готової продукції, з рахунка 23 «Вироб-

ництво» списують у кореспонденції з дебетом рахунка 26 «Готова продукція». Суб'єкти малого бізнесу витрати, пов'язані із здійсненням діяльності з продажу товарів, з рахунків класу 8 «Витрати за елементами» списують у звітному періоді в кореспонденції з дебетом рахунка 79 «Фінансові результати».

Суб'єкти малого бізнесу за результатами інвентаризації, що проводиться перед складанням річної фінансової звітності, вартість виявленого у виробничих приміщеннях (ділянках) залишку не підданих обробці (використанню) сировини й матеріалів, не закінчених обробкою сировини, матеріалів, деталей, не закінченої складанням і комплектуванням продукції способом сторно зараховують до складу відповідних активів (сировина, матеріали, незавершене виробництво) із зменшенням у звітному році собівартості реалізованої продукції і робіт (рахунок 79 «Фінансові результати»). На вартість зарахованого, за результатами інвентаризації, залишку, не підданої обробці сировини і матеріалів зменшується у звітному році показник матеріальних витрат.

8. Потреба у веденні обліку витрат за статтями калькуляції та витратами обігу, видами продукції (робіт, послуг), за виробничими підрозділами (цехами, дільницями, відділеннями та іншими структурними одиницями) визначається виключно суб'єктом малого бізнесу.

9. Фінансова звітність суб'єктами малого бізнесу складається у порядку, установленому Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 року № 39, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 15 березня 2000 року за № 161/4382.

10. Це Положення застосовується з 1 січня 1999 року.

*Начальник Управління методології
бухгалтерського обліку
В. М. Пархоменко*

Міністерство фінансів України
Затверджено наказом Міністерства фінансів
України 25.02.2000 № 39
Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
15 березня 2000 за № 161/4382

**ПОЛОЖЕННЯ (СТАНДАРТ)
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ 25
«ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ СУБ'ЄКТА
МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА»**

Загальні положення

1. Положення (стандарт) 25 установлює зміст і форму Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва в складі Балансу (форма № 1-м) і Звіту про фінансові результати (форма 2-м) та порядок заповнення його статей. Показники цього звіту наводяться у тисячах гривень з одним десятковим знаком.

2. Норми Положення (стандарту) 25 застосовуються суб'єктами малого підприємництва, які визнані такими відповідно до чинного законодавства, і представництвами іноземних суб'єктів господарської діяльності.

Підприємства, які за результатами діяльності за минулий рік визнаються відповідно до чинного законодавства суб'єктами малого підприємництва, застосовують Положення (стандарт) 25 у поточному (звітному) році. Якщо такі підприємства, а також новостворені за результатами діяльності за I квартал або I півріччя поточного (звітного) року не можуть бути відповідно до чинного законодавства визнані суб'єктами малого підприємництва, то фінансовий звіт цими підприємствами складається за цей і подальші періоди поточного (звітного) року відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 року № 87, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 червня 1999 року за № 391/3684. Підприємства, які за

результатами діяльності за 9 місяців поточного (звітного) року не можуть бути відповідно до чинного законодавства визнані суб'єктами малого підприємництва, можуть складати фінансовий звіт за 9 місяців і звітний рік із застосуванням Положення (стандарту) 25.

3. Суб'єкти малого підприємництва середньооблікову чисельність працюючих визначають у порядку, установленому Державним комітетом статистики України. Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності показники про середньооблікову чисельність не подають.

4. Форма Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва є додатком до Положення (стандарту) 25.

5. Згортання статей активів та зобов'язань є неприпустимим, крім випадків, передбачених відповідними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. У графі 4 Звіту про фінансові результати наводяться дані за аналогічний період минулого (попереднього) року.

Баланс

6. У статті «Незавершене будівництво» відображаються вартість незавершених капітальних інвестицій (включаючи устаткування для монтажу), що здійснюється для власних потреб суб'єкта малого підприємництва, а також авансові платежі для фінансування таких інвестицій.

7. У статті «Основні засоби» наводиться вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілих державних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів, а також вартість інших необоротних матеріальних активів. У цій статті також наводиться вартість нематеріальних активів.

У статті наводяться окремо первісна (переоцінена) та залишкова вартість основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів, також нарахована в установленому порядку їх сума; (у дужках). До підсумку балансу включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю вказаних необоротних активів і сумою їх зносу на дату балансу.

8. У статті «Довгострокові фінансові інвестиції» вражаються фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інші фінансові інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який час.

9. У статті «Інші необоротні активи» наводяться суми інших необоротних активів, які не можуть бути включені до згаданих вище статей розділу «Необоротні активи».

10. У статті «Виробничі запаси» відображається вартість запасів сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектувальних виробів, запасних частин, тари (крім інвентарної), будівельних матеріалів та інших матеріалів призначених для використання в ході нормального операційного циклу, дорослих тварин на відгодівлі і в нагулі, птиці, звірів, кроликів, дорослих тварин, вибракуваних з основного стада для реалізації, та молодняку тварин. У цій статті також наводяться витрати на незавершене виробництво і незавершені роботи (послуги).

11. У статті «Готова продукція» відображається собівартість виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками та відповідають технічним умовам і стандартам. У цій статті наводиться також покупна вартість товарів, які придбані підприємствами для подальшого продажу.

12. У статті «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги» відображається заборгованість покупців або замовників за реалізовані їм продукцію, товари, роботи або послуги, включаючи забезпечену вексями заборгованість. У підсумок балансу включається чиста реалізаційна вартість, яка визначається шляхом вирахування з дебіторської заборгованості резерву сумнівних боргів, сума якого наводиться у дужках.

13. У статті «Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом» відображається визнана дебіторська заборгованість казначейських, фінансових і податкових органів.

14. У статті «Інша поточна дебіторська заборгованість» відображається заборгованість дебіторів, і не включена до інших статей

дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів.

15. У статті «Поточні фінансові інвестиції» відображаються фінансові інвестиції на строк, який не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів).

16. У статті «Грошові кошти та їх еквіваленти» відображаються кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів. У цій статті окремо наводяться кошти в національній та іноземній валюті. Кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати балансу, або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, відображаються у складі необоротних активів.

17. У статті «Інші оборотні активи» наводяться суми оборотних активів, які не включені до згаданих вищестатей розділу «Оборотні активи».

18. У складі витрат майбутніх періодів відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів.

19. У статті «Статутний капітал» наводиться зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства. Підприємства, для яких не передбачена фіксована сума статутного капіталу, відображають у цій статті суму фактичного внеску власників до статутного капіталу підприємства.

20. У статті «Додатковий капітал» відображаються сума дооцінки необоротних активів, вартість безплатно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб необоротних активів та інші види додаткового капіталу. Тут також наводиться сума пайового капіталу (пайових внесків) членів споживчого товариства, спілок та інших організацій. Внески засновників підприємства понад статутний капітал включаються до цієї статті.

21. У статті «Резервний капітал» наводиться сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства.

22. У статті «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)» відображається сума нерозподіленого прибутку або непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

23. У статті «Неоплачений капітал» відображається сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Господарські товариства у цій статті також відображають вилучений капітал, тобто фактичну собівартість часток, викуплених у своїх учасників. Суми за цією статтею вираховуються при визначенні підсумку власного капіталу.

24. У складі забезпечень наступних витрат і платежів відображаються суми забезпечення для відшкодування наступних витрат і платежів (на виплату наступних відпусток працівникам, виконання гарантійних зобов'язань тощо), а також залишки коштів цільового фінансування і цільових надходжень з бюджету та інших джерел.

25. У статтях розділу «Довгострокові зобов'язання» наводиться сума заборгованості підприємства банкам за отримані від них позики, яка не є поточним зобов'язанням, сума довгострокової заборгованості підприємства за зобов'язаннями щодо залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки, та за іншими довгостроковими зобов'язаннями.

26. У статті «Короткострокові кредити банків» відображається сума поточних зобов'язань підприємства перед банками щодо отриманих від них короткострокових позик. Зобов'язання за кредитами банків наводяться у балансі з урахуванням належної на кінець звітного періоду до сплати суми процентів за їх користування.

27. У статті «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» наводяться суми зобов'язань, які утворилися як довгострокові, але з дати балансу підлягають погашенню протягом дванадцяти місяців.

28. У статті «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» відображається сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги, включаючи заборгованість, забезпечену векселями. У цій статті також відображається заборгованість постачальникам за невідфактуровані поставки і розрахунки з надлишку товарно-матеріальних цінностей, який встановлено при їх прийманні.

29. У статті «Поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом» відображається заборгованість підприємства за всіма видами платежів до бюджету, включаючи суму податку з працівників підприємства.

30. У статті «Поточні зобов'язання за розрахунками зі страхування» відображається сума заборгованості за відрахуваннями до Пенсійного фонду України, на обов'язкове соціальне страхування, страхування майна підприємства та індивідуальне страхування його працівників.

31. У статті «Поточні зобов'язання за розрахунками з оплати праці» відображається заборгованість за нарахованою, але ще не сплаченою сумою оплати праці, а також за депонованою заробітною платою. Заборгованість підприємству працівників за операціями з оплати праці наводиться у статті «Інша поточна дебіторська заборгованість».

32. У статті «Інші поточні зобов'язання» відображаються суми зобов'язань, які не включені до інших статей, наведених у розділі «Поточні зобов'язання», зокрема заборгованість за одержаними авансами, заборгованість засновникам у зв'язку з розподілом прибутку, заборгованість пов'язаним сторонам.

33. До складу доходів майбутніх періодів включаються доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів.

Звіт про фінансові результати

34. У статті «Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» відображається загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг.

35. У статті «Непрямі податки та інші вирахування з доходу» відображається сума податку на додану вартість, акцизного збору та інших вирахувань з доходу (надані знижки, вартість повернутих товарів та інші обов'язкові збори).

36. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) непрямих податків та інших вирахувань з доходу.

37. Показники про непрямі податки та інші вирахування з доходу, податок на прибуток, витрати і збитки наводяться в дужках.

38. У статті «Інші операційні доходи» відображаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг): дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо.

39. У статті «Інші операційні витрати» відображаються: адміністративні витрати, витрати на збут; собівартість реалізованих оборотних активів (крім фінансових інвестицій); відрахування на створення резерву сумнівних боргів; списання безнадійних боргів; втрати від знецінення запасів; втрати від операційних курсових різниць; визнані економічні санкції; відрахування для забезпечення відшкодування наступних витрат; інші витрати, що пов'язані з операційною діяльністю підприємства (крім витрат, що включаються до собівартості продукції (товарів, робіт, послуг). У цій статті також відображаються належна, відповідно до чинного законодавства, до сплати за звітний період сума єдиного податку, плата за спеціальний торговий патент і сума єдиного (фіксованого) податку для сільськогосподарських товаровиробників з конкретизованими назвою та сумою кожного податку (плати) у рядку 131.

40. У статті «Інші звичайні доходи» відображаються: дивіденди, відсотки, доходи від участі в капіталі та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій; дохід від реалізації фінансових інвестицій, не-

оборотних активів і майнових комплексів; дохід від неопераційних курсових різниць; інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

41. У статті «Інші звичайні витрати» відображаються: витрати на сплату процентів та інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позикового капіталу; втрати від участі в капіталі; собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати від неопераційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають у процесі звичайної діяльності (крім фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

42. У статтях «Надзвичайні витрати» і «Надзвичайні доходи» відображаються відповідно: втрати від надзвичайних подій (стихійного лиха, пожеж, техногенних аварій тощо), включаючи затрати на запобігання виникненню втрат від стихійного лиха та техногенних аварій; суми страхового відшкодування та покриття втрат від надзвичайних ситуацій за рахунок інших джерел; доходи або втрати від інших подій та операцій, які відповідають визначенню надзвичайних подій.

43. У статті «Податок на прибуток» відображається сума податку на прибуток, яка відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 28 грудня 2000 року № 353, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20 січня 2001 року за № 47/5238, визначається в розмірі поточного податку на прибуток.

44. У статті «Збільшення (зменшення) залишків незавершеного виробництва і готової продукції» показується збільшення або зменшення залишків незавершеного виробництва готової продукції підприємства. Показник про зменшення залишків наводиться в дужках.

Суб'єкти малого підприємництва можуть всю суму витрат операційної діяльності з кредиту рахунків класу 8 «Витрати за елементами» списувати до дебету рахунку 79 «Фінансові результати». У таких випадках вартість залишку незавершеного виробництва і готової продукції визначається так:

- інвентаризацією на кінець звітнього року (або квартами і прямими витратами на оплату праці з відображенням за дебетом рахунка 23 «Виробництво» і кредитом рахунка 79 «Фінансові результати»);
- на підставі первинних документів, якими оформляється рух (виготовлення, передача в місця зберігання, відпуск на сторону, реалізація) готової продукції підприємство забезпечує кількісний (оперативний) облік виробленої, відпущеної, а також залишку готової продукції за центрами відповідальності. Залишок готової продукції, який встановлюється за даними кількісної, (оперативного) обліку на дату балансу, оцінюється з справедливою вартістю (ціна реалізації за вирахування непрямих податків, витрат на збут і суми прибутку, виходячи з прибутку для цього конкретного виду готової продукції) і відображається у звітному місяці за дебетом рахунка 26 «Готова продукція» і кредитом рахунка 79 «Фінансові результати».

Для одержання безпосередньо у бухгалтерському обліку даних про собівартість залишків готової продукції суб'єкти малого підприємництва витрати, пов'язані з виробництвом (виготовленням) і відпуском готової продукції можуть визначати і відображати в порядку, встановленому Положенням про спрощену форму бухгалтерської обліку суб'єктів малого підприємництва, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 30 вересня 1998 року № 196, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 12 жовтня 1998 року за № 646/3086. Для одержання безпосередньо у бухгалтерському обліку даних про собівартість залишків незавершеного виробництва і готової продукції суб'єкти малого підприємництва витрати виробництва і собівартість виробленої готової продукції можуть визначати і відображати в порядку, встановленому Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 893/4186.

Елементи операційних витрат

45. При заповненні статей про елементи витрат операційної діяльності (рядки 090–120) слід керуватися Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 січня 2000 року за № 214248. Торговельні організації собівартість реалізованих товарів до матеріальних затрат не включають, а показують у вписаному рядку 140. У статті «Чистий прибуток (збиток)» відображається чистий прибуток або чистий збиток — різниця між сумою чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і сумою всіх витрат. Сума всіх витрат збільшується на суму зменшення залишків незавершеного виробництва і готової продукції або зменшується на суму збільшення залишків незавершеного виробництва і готової продукції.

У зведених фінансових звітах показники чистого прибутку і збитку наводяться розгорнуто як сума відповіді показників юридичних осіб, фінансова звітність яких включена до зведеного фінансового звіту.

*Начальник Управління методології
бухгалтерського обліку
В. М. Пархоменко*

Міністерство фінансів України
НАКАЗ
від 19 квітня 2001 року № 186 м. Київ

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ СПРОЩЕНОГО ПЛАНУ РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 05.05.2001 р. за № 389/5580

Відповідно до статті 11 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (Офіційний вісник України,

1999 р., № 33, ст. 1706), статті 5 Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва» (Офіційний вісник України, 2000 р., № 46, ст.1977) і на виконання Програми реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 р. № 1706, НАКАЗУЮ:

Затвердити ухвалений Методологічною радою з бухгалтерського обліку Міністерства фінансів України План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва (*далі — спрощений План рахунків*), що додається.

Установити, що спрощений План рахунків можуть застосовувати суб'єкти підприємницької діяльності — юридичні особи, які відповідно до чинного законодавства визнані суб'єктами малого підприємництва, юридичні особи, які не займаються підприємницькою діяльністю (крім бюджетних установ), незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності (*далі — підприємство*). Суб'єкти підприємницької діяльності спрощений План рахунків застосовують у разі складання ними фінансової звітності відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 року № 39, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15 березня 2000 року за № 161/4382.

Передбачити, що облік та узагальнення інформації про позабалансові активи і зобов'язання підприємства здійснюють з використанням позабалансових рахунків класу 0 Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 892/4185.

Записи на рахунках бухгалтерського обліку спрощеного Плану рахунків і на позабалансових рахунках для узагальнення інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань, про доходи і витрати, факти фінансово-господарської діяльності здійснювати відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої, наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291 і зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 року за № 893/4186.

5. Визначити, що з метою забезпечення необхідної деталізації та аналітичності обліково-економічної інформації підприємства вводять до спрощеного Плану рахунків субрахунки, виходячи з призначення рахунків, потреб управління підприємством, використання назв субрахунків Плану рахунків, наведеного в пункті 3 цього наказу.

*Заступник Міністра
В. М. Матвійчук*

Затверджено наказом Міністерства фінансів України 19.04.2001 № 186

**ПЛАН
РАХУНКІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АКТИВІВ,
КАПІТАЛУ, ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ГОСПОДАРСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ
СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
10	Основні засоби	Облік та узагальнення інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи
13	Знос необоротних активів	Облік та узагальнення інформації про знос основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
14	Довгострокові фінансові інвестиції	Облік та узагальнення інформації про довгострокові фінансові інвестиції
15	Капітальні інвестиції	Облік та узагальнення інформації про капітальні інвестиції
18	Інші необоротні активи	Облік та узагальнення інформації про довгострокову дебіторську заборгованість, інші необоротні активи
20	Виробничі запаси	Облік та узагальнення інформації про сировину й матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо, тару й тарні матеріали, будівельні матеріали та матеріали, передані в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення, інші матеріали, тварин на вирощуванні і відгодівлі, малоцінні та швидкозношувані предмети і транспортно-заготівельні витрати
23	Виробництво	Облік та узагальнення інформації про витрати на основне і допоміжні виробництва, виробничий брак
26	Готова продукція	Облік та узагальнення інформації про готову продукцію, товари, транспортно-заготівельні витрати і торгівлю націнку
30	Каса	Облік та узагальнення інформації про грошову готівку та грошові документи
31	Рахунки в банках	Облік та узагальнення інформації про грошові кошти на рахунках у банках, еквіваленти грошових коштів та грошові кошти в дорозі
35	Поточні фінансові інвестиції	Облік та узагальнення інформації про поточні фінансові інвестиції
37	Розрахунки з різними дебіторами	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками, з підзвітними особами, з іншими дебіторами, про короткострокові векселі одержані, про резерв сумнівних боргів
39	Витрати майбутніх періодів	Облік та узагальнення інформації про витрати майбутніх періодів
40	Власний капітал	Облік та узагальнення інформації про статутний, пайовий, додатковий, резервний, непоплачений і вилучений капітали
44	Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)	Облік та узагальнення інформації про нерозподілені прибутки (непокріті збитки), про використання прибутку

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
47	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	Облік та узагальнення інформації про забезпечення майбутніх витрат і платежів, цільове фінансування і цільові надходження
55	Інші довгострокові зобов'язання	Облік та узагальнення інформації про довгострокові позики, довгострокові векселі видані, довгострокові зобов'язання за облігаціями, довгострокові зобов'язання з оренди та інші довгострокові зобов'язання
64	Розрахунки за податками й платежами	Облік та узагальнення інформації про розрахунки за податками, обов'язковими платежами, про податкові зобов'язання, податковий кредит, розрахунки за пенсійним забезпеченням, соціальним страхуванням, страхуванням на випадок безробіття, індивідуальним страхуванням та страхуванням майна
66	Розрахунки з оплати праці	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з оплати праці
68	Розрахунки за іншими операціями	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з постачальниками і підрядниками, з учасниками, про короткострокові позики, короткострокові векселі видані, поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями і розрахунки за іншими операціями
69	Доходи майбутніх періодів	Облік та узагальнення інформації про доходи майбутніх періодів
70	Доходи	Облік та узагальнення інформації про доходи від реалізації, інші операційні, інші звичайні і надзвичайні доходи, вирахування з доходу
79	Фінансові результати	Облік та узагальнення інформації про фінансові результати
84	Витрати операційної діяльності	Облік та узагальнення інформації про елементи витрат операційної діяльності: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахувань, соціальні заходи, амортизацію, інші операційні витрати
85	Інші затрати	Облік та узагальнення інформації про неопераційні витрати звичайної діяльності, податок на прибуток і надзвичайні витрати

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Державна податкова адміністрація України

Затверджено наказом Державної податкової адміністрації України
від 29 жовтня 1999 р. № 599 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України
2 листопада 1999 р. за № 752/4045

ПОРЯДОК ВИДАЧІ СВДОЦТВА ПРО СПЛАТУ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

1. Відповідно до Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» в редакції від 28 червня 1999 року № 746/99 суб'єкти підприємницької діяльності — фізичні особи, які займаються підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи I у трудових відносинах з якими, включаючи членів їх сімей, протягом календарного року перебуває не більше 10 осіб та обсяг виручки яких від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за календарний рік не перевищує 500 тис. гривень, мають право обрати спосіб оподаткування доходів за єдиним податком шляхом отримання свідоцтва про сплату єдиного податку (далі — *Свідоцтво*) за встановленою формою.

Суб'єкт підприємницької діяльності — фізична особа, яка сплачує єдиний податок (далі — *платник єдиного податку*), звільняється від обов'язку нарахування, відрахування та перерахування до державних цільових фондів зборів, пов'язаних з виплатою заробітної плати працівникам, які перебувають з ним у трудових відносинах, включаючи членів його сім'ї.

Платник єдиного податку не звільняється від обов'язку нарахування, утримання та перерахування до бюджету прибуткового податку з громадян з доходів, які виплачуються найманим працівникам, включаючи членів сім'ї, та подання відомостей про виплачені їм доходи до органів державної податкової служби.

Доходи платника єдиного податку, отримані ним від провадження підприємницької діяльності, не включаються до складу його сукупного оподаткованого доходу у разі, якщо вони обкладаються єдиним податком, а сплачена сума єдиного податку є остаточною і не включається до перерахунку його загальних податкових зобов'язань.

Плата (податок) за землю не сплачується платником, єдиного податку лише за земельні ділянки, які використовуються ним для здійснення підприємницької діяльності, зазначеної у Свідоцтві.

2. Підставою для видачі Свідоцтва є подання суб'єктом підприємницької діяльності — фізичною особою письмової заяви згідно з додатком 1 до цього Порядку та платіжного документа (квитанція, копія платіжного доручення з відміткою банківської установи) про сплату (перерахування) єдиного податку за період не менше ніж календарний місяць. Заява має бути подана не пізніше ніж за 15 днів до початку кварталу, з якого він обирає спосіб оподаткування доходів за єдиним податком за умови сплати всіх установлених податків та обов'язкових платежів, термін сплати яких настав на дату подання заяви.

Рішення про перехід на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності може бути прийняте не більше одного разу за календарний рік.

Орган державної податкової служби за місцем державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності — фізичної особи за наявності платіжного документа про сплату єдиного податку зобов'язаний протягом десяти робочих днів після отримання заяви безплатно видати Свідоцтво або надати письмову мотивовану відмову.

Свідоцтво видається на зазначений в заяві термін, але в межах календарного року. У разі щомісячної сплати єдиного податку, його сплата здійснюється не пізніше 20-го числа місяця, наступного за тим, в якому здійснювалася попередня сплата єдиного податку.

Якщо протягом терміну дії отриманого Свідоцтва відповідною місцевою радою змінюються (збільшуються чи зменшуються) ставки єдиного податку, то перерахунок сум платежів за період, за який проведена оплата, не провадиться.

Якщо платник єдиного податку здійснює кілька видів підприємницької діяльності, для яких встановлено різні ставки єдиного податку, то ним придбавається одне Свідоцтво і сплачується єдиний податок за більшою ставкою за цими видами діяльності, встановленою місцевою радою за місцем його державної реєстрації як суб'єкта підприємницької діяльності незалежно від того, здійснює він підприємницьку діяльність на всій території України чи лише за місцем державної реєстрації.

Якщо платник єдиного податку здійснює підприємницьку діяльність з використанням найманої праці, то на кожну особу, яка перебуває з ним у трудових відносинах, включаючи членів його сім'ї, платнику єдиного податку видається довідка про трудові відносини фізичної особи з платником єдиного податку (*далі — Довідка*) згідно з додатком 2 до цього Порядку.

У разі збільшення чисельності працівників (відкриття додаткових робочих місць) протягом терміну дії отриманого Свідоцтва платник єдиного податку повинен здійснити доплату за кожного додатково найманого працівника, з розрахунку не менш як за повний місяць з початку діяльності таких працівників, і отримати Довідки для цих працівників.

У разі зменшення чисельності працівників протягом терміну дії отриманого Свідоцтва платник єдиного податку повинен повернути отримані Довідки.

У разі втрати Довідки доплата за працівника може бути припинена лише, починаючи з наступного кварталу.

5. Свідоцтво (Довідка) повинно знаходитися на робочому місці платника єдиного податку (найманого працівника, включаючи членів його сім'ї) та пред'являтися працівникам контрольних органів, які мають відповідні працівникам контрольних органів, які мають відповідні функціональні повноваження на здійснення перевірки, Свідоцтво та Довідки, видані платнику єдиного податку, не можуть бути передані іншим особам, крім зазначених у них.

У разі втрати Свідоцтва (Довідки) орган державної податкової служби видає дублікат Свідоцтва (Довідки) на підставі письмової

заяви. Видача дубліката Свідоцтва здійснюється за умови надання довідки органів Міністерства внутрішніх справ України.

6. Після закінчення терміну дії Свідоцтва воно підлягає поверненню разом з усіма Довідками в 5-денний термін до органу державної податкової служби, який їх видав.

У разі припинення діяльності (зняття з державної реєстрації як суб'єкта підприємницької діяльності) платник єдиного податку зобов'язаний подати в 5-денний термін до органу державної податкової служби письмову заяву про це, здати Свідоцтво та всі Довідки.

7. Свідоцтво та Довідка є документом суворої звітності. Виготовлення й розповсюдження бланків Свідоцтв та Довідок здійснюється централізовано Державною податковою адміністрацією України.

Бланк Свідоцтва (Довідки) заповнюється, уповноваженою на те, посадовою особою органу державної податкової служби, підписується керівником або його заступником і засвідчується печаткою. Записи у Свідоцтві (Довідці) здійснюються комп'ютером, друкарською машиною або кульковою ручкою з пастою темного кольору. У тексті Свідоцтва (Довідки) виправлення не допускаються.

Орган державної податкової служби, що видає Свідоцтво та Довідки, реєструє їх у журналі обліку видачі Свідоцтв, де вказуються прізвище, ім'я та по батькові платника єдиного податку, номер та серія Свідоцтва, дата його видачі, терміни дії, дата його повернення, прізвища, імена та по батькові найманих працівників, номери та серії виданих на них Довідок, дата їх видачі та повернення, сплачені суми єдиного податку.

Для визначення результатів власної підприємницької діяльності на підставі хронологічного відображенні здійснених господарських і фінансових операцій платник єдиного податку веде Книгу обліку доходів і витрат згідно із додатком № 10 до Інструкції про прибутковий податок з громадян, затвердженій наказом Головної державної податкової інспекції України від 21.04.93 № 12 та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 09.06.93 за № 64. При цьому обов'язковому заповненню підлягають лише графи «період обліку», «витрати на виробництво продукції», «сума виручки (доходу)», «чистий доход».

Протягом року для платника єдиного податку встановлюються звітні періоди, що дорівнюють кварталу.

Протягом 5 днів після закінчення звітного періоду платник єдиного податку подає звіт згідно з додатком до цього Порядку, який залишається у справі платника єдиного податку.

Звіт подається особисто платником єдиного податку або надсилається поштою до органу державної податкової служби за місцем державної реєстрації його як суб'єкта підприємницької діяльності. При особистому поданні звіту датою подання вважається дата реєстрації його в органі державної податкової служби, а при надсиланні звіту поштою — дата відправки на штампі відділення зв'язку.

*Начальник Головного управління
С. І. Лекарь*

Затверджено наказом Державної податкової адміністрації України
від 29 жовтня 1999 р. № 599

(у редакції наказу Державної податкової адміністрації України
від 28 грудня 2001 р. № 521)

Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 січня 2002 р. за 49/6337

КОРІНЕЦЬ СВДОЦТВА

Серія № 000000

(нумерація друкарським способом)

Свідоцтво видане _____ (ідентифікаційний номер)

(прізвище, ім'я, по батькові, серія та номер свідоцтва про державну реєстрацію
суб'єкта підприємницької діяльності — фізичної особи)

на підставі документа від № _____, що засвідчує сплату _____ грн
єдиного податку.

Свідоцтво одержано «__» _____ 200__ року.

(підпис платника єдиного податку)

Серія № 000000

(нумерація друкарським способом)

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА
АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ

**СВІДОЦТВО
ПРО СПЛАТУ ЄДИНОГО ПОДАТКУ**

« ____ » _____ 200 _____ року
(літерами) (літерами)

1. Видане суб'єкту підприємницької діяльності — фізичній особі

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

ідентифікаційний номер _____.

2. Термін дії Свідоцтва 200 _____ рік
(літерами)

Вид або види діяльності _____.

Місце здійснення діяльності _____.

Назва органу державної податкової служби, що видав Свідоцтво,

_____ (прізвище, ініціали керівника органу державної податкової служби) (підпис)

м. п.

**СВІДОЦТВО ДІЙСНЕ ЗА НАЯВНОСТІ
ДОКУМЕНТА, ЩО ПОСВІДЧУЄ ОСОБУ**

*Начальник Головного управління
оподаткування фізичних осіб
Державної податкової адміністрації України
С. І. Лекарь*

Додаток 1

до Порядку видачі Свідоцтва про сплату єдиного податку, затвердженого наказом Державної податкової адміністрації України від 29 жовтня 1999 р. № 599 (у редакції наказу Державної податкової адміністрації України від 28 грудня 2001 р. № 521)

До державної податкової інспекції _____

(назва органу державної податкової служби)

(ідентифікаційний номер)

(прізвище, ім'я та по батькові суб'єкта малого підприємництва — фізичної особи)

Контактний телефон _____.

Свідоцтво про державну реєстрацію як суб'єкта підприємництва

(дата видачі та номер)

ЗАЯВА ПРО ПРАВО ЗАСТОСУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

1. Відповідно до Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» в редакції від 28 червня 1999 року № 746/99 прошу перевести мене на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності на 200_____рік.

(літерами)

2. Вид або види діяльності _____

3. Місце здійснення підприємницької діяльності _____

4. Дата переходу на спрощену систему оподаткування, обліку і звітності _____

(назва місяця)

5. Мені відомі положення Порядку видачі Свідоцтва про сплату єдиного податку суб'єктом малого підприємництва — фізичною особою, граничний щомісячний термін сплати єдиного податку та сума єдиного податку, належна до щомісячної сплати.

6. Простроченої заборгованості зі сплати податків та інших обов'язкових платежів немає.

7. Обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з початку календарного року становив _____ грн.
(сума словами в гривнях)

8. Чисельність працівників на день складання заяви становить _____ чол., з якими укладено трудові угоди, зареєстровані в установленому порядку.

9. Поіменний склад осіб, які перебуватимуть у трудових відносинах, та їх ідентифікаційні номери з Державного реєстру фізичних осіб — платників податків:

- 9.1.
- 9.2.
- 9.3.
- 9.4.
- 9.5.
- 9.6.
- 9.7.
- 9.8.
- 9.9.
- 9.10.

10. Мені відомі вимоги чинного законодавства про необхідність утримання та перерахування до бюджету прибуткового податку з громадян з доходів, які нараховуватимуться і виплачуватимуться найманим працівникам, та про необхідне направлення до державного податкового органу відомостей про виплачені доходи за формами № 2 та № 8-ДР.

** Цей абзац заповнюється тільки новоствореним суб'єктом підприємницької діяльності.*
Суб'єкт малого підприємництва _____

(підпис, дата)

Додаток 2

до Порядку видачі Свідоцтва про сплату єдиного податку, затвердженого наказом Державної податкової адміністрації України від 29 жовтня 1999 р. № 599 (у редакції наказу Державної податкової адміністрації України від 28 грудня 2001 р. № 521)

КОРІНЕЦЬ ДОВІДКИ

Серія № 000000

(нумерація друкарським способом)

(ідентифікаційний номер)

Довідка видана _____

(прізвище, ім'я, по батькові платника єдиного податку) (ідентифікаційний номер)
для підтвердження, що _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

перебуває в трудових відносинах із суб'єктом підприємницької діяльності — фізичною особою, яка є платником єдиного податку відповідно до Свідоцтва про сплату єдиного податку

(серія № від «__» _____ 200_ року)

Довідку одержано «__» _____ 200_ року

(підпис платника єдиного податку)

Серія № 000000

(нумерація друкарським способом)

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ УКРАЇНИ

ДОВІДКА ПРО ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ З ПЛАТНИКОМ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

«__» _____ 200_ року

(літерами)

(літерами)

1. _____
(прізвище, ім'я, по батькові) (ідентифікаційний номер)
перебуває в трудових відносинах із суб'єктом підприємницької діяль-
ності — фізичною особою _____

(прізвище, ім'я, по батькові) (ідентифікаційний номер)
яка відповідно до Свідоцтва про сплату єдиного податку
(серія ____ № ____ від « ____ » _____ 200 _____ року)
(літерами)
є платником єдиного податку в 200 _____ році
(літерами)

2. Вид або види діяльності _____.

3. Місце здійснення діяльності _____.

Назва органу державної податкової служби, що видав довідку,

(прізвище, ініціали керівника органу державної податкової служби) (підпис)
М. П.

ДОВІДКА ДІЙСНА ЗА НАЯВНОСТІ ДОКУМЕНТА, ЩО ПОСВІДЧУЄ ОСОБУ

Додаток 3

до Порядку видачі Свідоцтва про сплату єдиного податку, за-
твердженого наказом Державної податкової адміністрації України
від 29 жовтня 1999 р. № 599 (у редакції наказу Державної податко-
вої адміністрації України від 28 грудня 2001 р. № 521)

До державної податкової інспекції

(назва органу державної податкової служби)

Від _____

(ідентифікаційний номер)

(прізвище, ім'я та по батькові платника єдиного податку)

ЗВІТ
СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА —
ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ — ПЛАТНИКА ЄДИНОГО ПОДАТКУ
за _____ квартал 200 _____ року
(літерами)

1. Види підприємницької діяльності, які здійснювалися мною у звітному кварталі:

(вказуються згідно з порядковими номерами (кодами), передбаченими в рішеннях відповідних місцевих рад)

2. Фактична чисельність працівників у звітному кварталі:

1-й місяць кварталу ___ чол.; 2-й місяць кварталу ___ чол.; 3-й місяць кварталу ___ чол.

3. Сума фактично сплаченого єдиного податку у звітному кварталі: відповідно до _____

(назва, дата та номер платіжних документів)

у звітному кварталі сплачено _____ грн.

4. Обсяг виручки від реалізації товарів (робіт, послуг) за звітний квартал наростаючим підсумком з початку терміну дії Свідоцтва про сплату єдиного податку в календарному році _____ грн.

Суб'єкт малого підприємництва _____

(підпис, дата)

м. п.

Післямова

Якщо ви обрали професію бухгалтера, то загального уявлення про бухгалтерський облік, яке у вас склалося після прочитання першої частини самовчителя достатньо, щоб приступати до роботи. Однак, окремі нюанси, які властиві цьому предмету, ми свідомо обійшли, оскільки б вони затушували головну суть організації обліку. В той же час у практичній роботі їх доводиться враховувати, бо інакше можна припуститись помилок. Скажімо, ви засвоїли, що основні засоби передають свою вартість на новостворений продукт поступово, шляхом нарахування амортизації. Як же конкретно це здійснюється в бухгалтерському обліку вам підкаже «Інструкція з бухгалтерського обліку балансової вартості груп основних фондів». Специфічні особливості обліку податку на додану вартість викладені у «Інструкції по бухгалтерському обліку податку на додану вартість» і т. п. Інструктивні матеріали кожен бухгалтер повинен мати і постійно оновлювати.

Разом з тим такі інструкції, як правило викладені надто професійно. Тому вони важко сприймаються початківцями-бухгалтерами. Полегшити розуміння специфічних особливостей бухгалтерського обліку допоможуть інші книги, в яких детальніше висвітлено ті аспекти, які в даній книзі навмисне опущені, щоб мати можливість викласти головне, на чому базується облік. Таких книг багато, вони мало чим відрізняються. Тому досить мати їх за рекомендованим списком (можна і інші), щоб при потребі можна було уточнити окремі деталі, щодо специфіки обліку тих чи інших засобів, джерел тощо.

Головною ж умовою є тверде засвоєння Плану рахунків, яке допомагає орієнтуватися в обліку тих чи інших господарських операцій.

Література

1. *Гарасим П. М., Бруханський Р. Ф., Хомин П. Я.* Наскрізні блоки кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку. — Тернопіль, Астон. — 2003. — 368 с.
2. *Гарасим П. М., Журавель Г. П., Хомин П. Я.* Податковий облік і звітність на підприємствах. — К.: Професіонал, 2004. — 284 с.
3. *Гарасим П. М., Хомин П. Я.* Бухгалтерський облік за журнальною формою рахівництва. Навчальний посібник. — Тернопіль, Астон, 2003. — 296 с.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджена наказом МФУ 21.12.2000 р. № 291 (зі змінами й доповненнями від 24.09.2004 р.).
5. *Матвійв М. Я., Хомин П. Я.* Бухгалтерський облік на малих підприємствах за різними формами. Навчальний посібник. — К.: Центр навчальної літератури, 2003. — 352 с.
6. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами. Затверджено наказом МФУ від 25.06.2003 р. № 422.
7. Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку. Затверджено наказом МФУ від 29.12.2000 р. № 356.
8. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва. Затверджено наказом МФУ від 19.04.2001р. № 186 (зі змінами й доповненнями від 24.09.2004 р.).
9. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджений наказом МФУ 21.12.2000 р. № 291.

Навчальне видання

*Журавель Григорій Павлович, кандидат економічних наук, професор
Хомин Петро Якимович, доктор економічних наук, доцент*

САМОВЧИТЕЛЬ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЗА СТАНДАРТАМИ

*Керівник видавничих проектів О. С. Прокопчук
Дизайн обкладинки С. О. Кіцно
Верстка К. Р. Іценко
Технічне редагування В. Л. Тарнавський*

Формат 60x84/16. Підписано до друку 18.01.2006.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 600 прим.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»
Тел./факс (8-044) 451-45-66 (багатоканальний)
e-mail: vdbook@profi-book.kiev.ua,
ruslan@profi-book.kiev.ua
www.profi-book.kiev.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533*

ЗАПРОШУЄМО:

авторів та книготорговельні організації до співпраці

ЗДІЙСНЮЄМО:

інформаційну підтримку бібліотек вузів

ПРОПОНУЄМО:

*широкий вибір навчальної та довідкової літератури
з економіки та природничих наук*

*Ми маємо гнучку систему знижок, а також здійснюємо
безкоштовну доставку книг замовникові.*

*Якщо вас зацікавило співробітництво з нами,
звертайтеся за телефоном:*

тел./факс (8-044) 451-45-66 (багатоканальний)

або відправляйте листа електронною поштою:

vdbook@profi-book.kiev.ua, ruslan@profi-book.kiev.ua

Завітайте на наш сайт:

www.profi-book.kiev.ua

ЗАПИТУЙТЕ ПОВНИЙ АСОРТИМЕНТ КНИГ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

- в м. Вінниця:** СПД Хардін В. В. тел. (0432) 21-67-44, ТОВ «Дружба» тел. (0432) 32-76-93;
- в м. Дніпропетровськ:** «Дніпропетровський бібліотечний колектор» тел. (056) 371-02-78;
- в м. Донецьк:** ТзОВ «Бібліосфера» тел. (062) 311-01-72, ТОВ «Епіграф» тел. (062) 311-02-16;
- в м. Житомир:** ТОВ «Житомир-Книга» тел. (0412) 37-27-74,
«Обласний державний бібліотечний колектор» тел. (0412) 22-89-68;
- в м. Запоріжжя:** ТОВ «Фірма «Константа-І, Лтд» тел. (0612) 20-95-71;
- в м. Івано-Франківськ:** КП «Букініст» тел. (0342) 22-38-28,
ТзОВ «Арка» тел. (0342) 50-14-02;
- в м. Кіровоград:** ТОВ «Школяр» тел. (0522) 22-67-62;
- в м. Кривий Ріг:** КП «Букініст» тел. (0564) 92-37-32;
- в м. Луганськ:** Книгарня «Глобус-книга» тел. (0642) 53-62-30;
- в м. Луцьк:** ТВ ТзОВ «Знання» тел. (03322) 4-23-98, ТВП «Планета» тел. (03322) 2-39-58;
- в м. Львів:** Книгарня «Глобус-книга» тел. (0322) 74-01-77, ПП Василькевич К. І.
тел. (0322) 75-79-86, ТОВ «Книжкові джерела» тел. (0322) 45-00-64;
- в м. Миколаїв:** АВРП «Миколаївкнига» тел. (0512) 55-20-93;
- в м. Полтава:** Книжковий магазин «Планета» тел. (0532) 27-20-19, Книжковий
магазин «Зоря» тел. (0532) 27-21-61, ПП Солдаткіна В. Г. тел. (0532) 66-87-84;
- в м. Рівне:** ТОВ «Іскра» тел. (0362) 23-63-16, ОККП «Рівнекнига» тел. (0362) 22-41-05;
- в м. Суми:** ПП Ніканоров В. І. тел. (0542) 22-22-58;
- в м. Тернопіль:** ТОВ «Кобзар» тел. (0352) 52-23-05, КП «Кооп-книга» тел. (0352) 52-25-40;
- в м. Ужгород:** ТОВ «Кобзар» тел. (03122) 3-35-16;
- в м. Харків:** ДП «Авіоніка-Харків» тел. (057) 214-04-71, ТОВ «Вища Школа»
тел. (057) 700-10-50, Книгарня «Знак» тел. (057) 719-26-24,
книгорозповсюдjuвач Тимченко Андрій Миколайович тел. (050) 651-83-88;
- в м. Херсон:** ПП Палей М. С. тел. (0552) 24-64-23, ПП Лісова Г. В. тел. (0552) 26-21-71;
- в м. Хмельницький:** ТОВ «Книжковий світ» тел. (03822) 6-60-73;
- в м. Черкаси:** ТОВ «Фірма «Світоч» тел. (0472) 32-92-78;
- в м. Чернівці:** ПП Дроняк В. В. тел. (0372) 58-33-77
-
-

ПОБАЧТЕ НАС В ІНТЕРНЕТІ!

WWW.PROFI-BOOK.KIEV.UA

Про нас | Видавничий дім "Професіонал" - Microsoft Internet Explorer
файл Правка Вид Избранное Сервис Справка
Назад Поиск Избранное Медиа
Адрес: http://www.profi-book.kiev.ua/cgi-bin/main.cgi?rozidl=about

Видавничий дім ПРОФЕСІОНАЛ
ТОВ "Видавничий дім "Професіонал"

Про нас
Новини
Авторам
Каталог
Контакти
Карта сайту

Шановні пані та панове!
Вас вітає Товариство "Видавничий дім "Професіонал"! Ми спеціалізуємося на виданні підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів. При цьому значно увагу приділяється вибору актуальних тем в різних навчальних дисциплінах та співпраці з досвідченими авторами. Майже всі книги "ВД "Професіонал" рекомендовано Міністерством освіти і науки України, і всі вони відповідають вимогам навчальних освітніх програм.
Ціни на продукцію є доступними, а доставка замовлень здійснюється мобільно й ефективно.
Високий рівень обслуговування забезпечено!

**З повагою,
директор** **Олена Сергіївна Прокопчук**

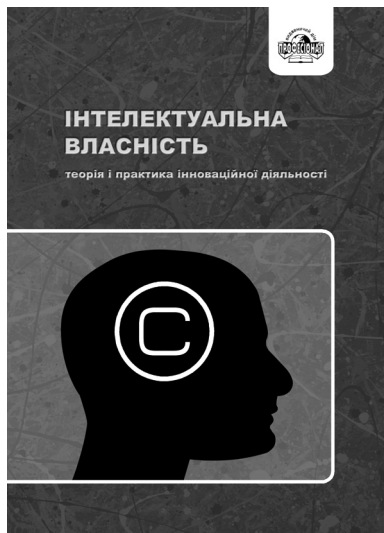
Умови співпраці
Книги які вас зацікавили, Ви можете замовити в розділі "**Каталог з анотаціями**" або за телефонами
(8 044) 451 78 42, 528 93 95, 528 24 69, т./ф. (8 044) 269 63 30
Якщо Ви бажаєте замовити книги через систему сайту, то **обов'язково прочитайте проради по використанню.**
Якщо бажаєте замовити книги за телефоном, то для цього поділітьесь нам код, назву книги, яку б Ви хотіли придати. Під автором, кількість примірників, поштову адресу та телефон контактної особи, копію свідоцтва платника ПДВ або свідоцтва про сплату єдиного податку.
Отримавши ці дані, ми одразу ж введемо Ваше замовлення та надано рахунок для оплати.
Замовлення книги надсилаються за будь-якою зручною для Вас схемою доставки. Ми гарантуємо повне виконання замовлення.

Ярлик newbooks.cgi
Яндекс.П... Total Co... reklama - ... Adobe Acr... rozdl_5 - ... Про нас ... EN 13:39

Усі подробиці без додаткових запитань!

**Видавничий дім “Професіонал”
пропонує:**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих закладів освіти**

**Вачевський М. В.
Креміль В. Г. та ін.**

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА
ВЛАСНІСТЬ.
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

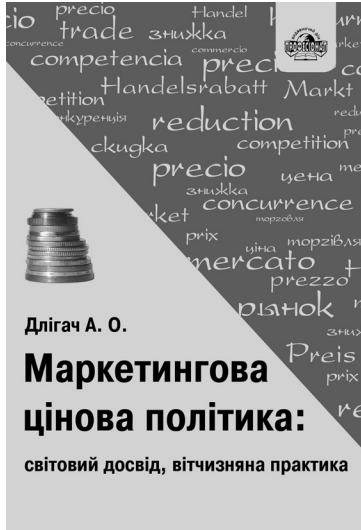
Навчальний посібник

**“ВД “Професіонал”,
2006. – 448 с.
Ціна: 35,00 грн.**

У підручнику викладено теоретичні і практичні основи інтелектуальної власності в обсязі, передбаченому навчальною програмою відповідного курсу аудиторних занять для студентів, які опановують професію менеджера, маркетолога, економіста, підприємця, з метою формування відповідних фахових компетенцій. Розглядаються основи розвитку раціоналізаторства і винахідництва, технічної творчості, охорони об'єктів інтелектуальної власності в Україні, порядок проведення патентних досліджень та оформлення заявок на винаходи, промислові зразки, товарні знаки і заяв на раціоналізаторські пропозиції. Висвітлюються питання правових відносин авторів, патентування винаходів за кордоном, патентна документація та міжнародна класифікація винаходів. Наводяться зразки оформлення правових документів на об'єкти інтелектуальної власності.

**Видавничий дім “Професіонал”
пропонує:**

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих закладів освіти**

Длігач А. О.

МАРКЕТИНГОВА ЦІНОВА ПОЛІТИКА

Навчальний посібник

**“ВД “Професіонал”,
2006. – 304 с.
Ціна: 25,00 грн.**

У навчальному посібнику висвітлено сучасні проблеми, що існують в практиці прийняття цінових рішень, визначено місце ціноутворення в концепції маркетингу та процедури прийняття рішень щодо встановлення ціни. Послідовно розглянуто етапи розробки стратегії ціноутворення, методи встановлення базової ціни та коригування ціни, актуальні питання ціноутворення в міжнародному маркетингу, а також методи проведення маркетингових досліджень для задач ціноутворення. Навчальний посібник відрізняється збалансованістю та зрозумілістю викладу матеріалу; коментарі, що містяться у вставках, надають змогу зрозуміти зв'язок теоретичних концепцій з практичними підходами щодо прийняття цінових рішень в сучасних умовах української економіки.